T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

6284 SAYILI KANUN VE BU KANUNUN CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDAKİ ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF ALMILA KÖKDEMİR

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

ANKARA, 2020

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

6284 SAYILI KANUN VE BU KANUNUN CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDAKİ ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF ALMILA KÖKDEMİR

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖMER ÇELEN
DANIŞMAN

ANKARA, 2020

ONAY SAYFASI

Elif Alanka KÖKDEMİR tarafından hazırlanan "6284 Sayılı Kanun ve Ek Kanun Ceza Muhakemesi Hukukundaki Etkileri" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı'nda Doktora/Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvan Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Danışman Dr. Öğr. Üyesi Ömer Çelen	AYBÜ	
Jüri Üyesi Prof. Dr. Yusuf Ziya TAŞKAN	AYBÜ	
Jüri Üyesi Doç. Dr. Olgun Değirmenci	TOBB ETÜ	
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

Tez Savunma Tarihi: 30.06.2020

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ..... Anabilim Dalı'nda Doktora/Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ünvan Ad Soyad

.....

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 30.06.2020

İmza

Elif Almıla KÖKDEMİR

İlk öğretmenlerim biricik annem ve babama…

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın konusunu tercih etmeme vesile olan ve iş yoğunluğu arasında kıymetli vaktini ayırıp sorularıma cevap veren Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ'e teşekkür ederim. Tezimin ortaya çıkmasında bilgi ve tecrübesiyle daima bana yol gösteren değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ömer ÇELEN'e teşekkür etmek isterim. Ayrıca tez jürisine katılarak eleştiri ve tavsiyeleriyle tezime katkıda bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Yusuf Ziya TAŞKAN ve Doç. Dr. Olgun Değirmenci'ye şükranlarımı sunarım.

Akademik ve mesleki görüşlerinden istifade ettiğim, dayanışma ve iş bölümü bilincini öğrenmemi sağlayan Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Ana Bilim Dalındaki tüm araştırma görevlilerine teşekkürü borç bilirim. Ayrıca tez yazım sürecinde gösterdikleri anlayış ve desteklerinden ötürü sevgili oda arkadaşlarım Arş. Gör. Rukiye DURAN, Arş. Gör. Duygu Özge OĞUZ ve Arş. Gör. Hatice Melike KILIÇ'a teşekkürlerimi sunarım.

Bu zorlu süreçte neşemi yerine getiren sevgili kardeşim Oruçtekin KÖKDEMİR'e; en yoğun zamanlarında yanımda olan ağabeyim İhsan Türkmen KÖKDEMİR'e; sabırla beni dinleyen ablam Hilal KÖKDEMİR KALAYCI'ya teşekkür ederim. Yetişmemde, bugüne gelmemde maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, dosdoğru ve iyi bir insan olmam için çabalayan, fedakarlığı ve sabrıyla daima yanımda olan annem Havva KÖKDEMİR'e; okuma bilincini küçük yaşlarda bana aşılayan, daima dik durmayı öğreten, en zor zamanlarımda bile bana olan inancıyla yolumu bulmamı sağlayan babam Ahmet KÖKDEMİR'e minnettarım. Son olarak bu çalışmanın şekli ve içerik bakımından düzeltmelerini büyük bir özveriyle yapan, eleştirileri ve fikirleriyle çalışmama katkıda bulunan, tezin yazım sürecinin başından sonuna dek desteğini esirgemeyen, "*hak*" konusundaki hassasiyetine, çalışkanlığına gıpta ettiğim, "*o olmasa bu çalışma ortaya çıkmazdı*" dediğim sevgili yol arkadaşım Arş. Gör. Başar PANCAROĞLU'na daima minnettar kalacağım.

ÖZET

(6284 Sayılı Kanun ve Bu Kanunun Ceza Muhakemesi Hukukundaki Etkileri)

Çalışmamızda 6284 sayılı Kanun ve bu Kanun'un ceza muhakemesi hukukundaki etkileri incelenmiştir. Yürürlüğe girmesinden itibaren sekiz yıl geçmiş olmasına rağmen 6284 sayılı Kanun'un amacı, kapsamı ve Kanun'da yer alan tedbirlerin mahiyetinin yeterince anlaşılamadığı tespit edilmiştir. Adında ailenin korunması ifadesi yer alsa da Kanun'un amacı, kadına yönelik şiddet ile ev içi şiddetin önlenmesinin yanı sıra şiddet mağdurlarının etkili ve süratli bir şekilde koruma altına alınmasıdır. 6284 sayılı Kanun'da tanımlanan şiddet kavramı ceza hukukunda suç olarak adlandırılan kavramdan bağımsızdır. Her şiddet fiili suç teşkil etmemekle birlikte, şiddetin aynı zamanda suç niteliği taşıdığı durumlar da olabilmektedir. Bu gibi durumlarda bir taraftan ceza yargılaması devam ederken, diğer taraftan 6284 sayılı Kanun'da yer alan tedbirler uygulanabilir. Lakin söz konusu iki ayaklı uygulama sebebiyle çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle çalışmamızda, 6284 sayılı Kanun'u incelemenin yanı sıra Kanunla bağlantılı olarak ceza yargılamasında ortaya çıkan sorunlara da çözüm aranmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kadına yönelik şiddet, ev içi şiddet, koruyucu ve önleyici tedbirler, zorlama hapsi, İstanbul Sözleşmesi.*

ABSTRACT

(Law No. 6284 and Effects of this Law on Criminal Procedure Law)

In our work, Law No. 6284 and the effects of this Law on criminal procedure law have been studied. Though it has been eight years since it entered into force, Law No. 6284 has been determined that the purpose, scope and quiddity of the measure in this law are not sufficiently understood. Although the name includes the expression of protecting the family, the purpose of the law is to effectively and swiftly protect victims of violence as well as prevention of violence against women and domestic violence. The concept of violence defined in Law No. 6284 is independent from the concept called as crime in criminal law. While not all violent acts, constitute a crime, it also be situations that violence is criminal. In this situations while the criminal proceedings continue, on the other hand, the measures in the Law No. 6284 may be applied. Yet, various problems may arise due to the two legged application. Therefore, in our work, in addition to examining the Law No. 6284, solutions were sought for the problems arising in the criminal proceedings in connection with the Law.

Key Words: *Violence against women, domestic violence, protective and preventive measure, imprisonment, Istanbul Convention.*

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI ii
BEYAN iii
TEŞEKKÜR v
ÖZET vi
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER viii
KISALTMALAR xv
GİRİŞ 1
BİRİNCİ BÖLÜM TEMEL KAVRAMLAR, TARİHÇE, ULUSLARARASI HUKUK VE TÜRK HUKUKUNDA AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDET 5

1. Temel Kavramlar 5
1.1. Genel Olarak 5
1.2. Şiddet Kavramı ve Şiddetin Türleri 6
1.2.1 Şiddet Kavramı 6
1.2.2. Şiddetin Türleri 7
1.2.2.1. Uygulanış Biçimine Göre Şiddetin Türleri 8
1.2.2.1.1. Fiziksel Şiddet 8
1.2.2.1.2. Cinsel Şiddet 9
1.2.2.1.3. Psikolojik Şiddet 9
1.2.2.1.4. Ekonomik Şiddet 10
1.2.2.1.5. Siber Şiddet 11
1.2.2.2. Maruz Kalan Kişi Gruplarına Göre Şiddetin Türleri 11
1.2.2.2.1. Kadına Şiddet 12
1.2.2.2.2. Çocuğa Şiddet 13
1.2.2.2.3. Yaşlıya Şiddet 13
1.2.2.3. Ev İçi Şiddet ve Aile İçi Şiddet 14
1.4. Toplumsal Cinsiyet 15

2. Tarihçe 16

2.1. Genel Olarak 16

2.2. İslâmiyet Öncesi Türk Devletlerinde 17

2.3. Osmanlı Devleti'nde 18

2.4. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde 25

3. Uluslararası Hukukta Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddet 29

3.1. Genel Olarak 29

3.2. Birleşmiş Milletler Tarafından Düzenlenen Belgeler 31

3.2.1. Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi 32

3.2.2. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme (CEDAW) 33

3.2.3. Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiyesine İlişkin Bildirge 36

3.2.4. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu 37

3.2.5. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 38

3.3. Avrupa Konseyi Tarafından Düzenlenen Belgeler 39

3.3.1. AİHS Hükümleri ve AİHM İçtihatlarında Ailenin Korunması ve Kadına Şiddet 40

3.3.2. Avrupa Konseyi Tavsiye Kararlarında Ailenin Korunması ve Kadına Şiddet 42

3.3.3. Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) 43

3.3.3.1. Sözleşme'nin Amacı 45

3.3.3.2. Sözleşme'nin Kapsamı 46

3.3.3.3. Tanımlar 47

3.3.3.4. Taraf Devletlerin Yükümlülükleri 49

3.3.3.4.1. Temel Yükümlülükler 49

3.3.3.4.2. Taraf Devletlerin Ceza Hukukuna İlişkin Yükümlülükleri 50

3.3.3.4.2.1. Ceza Hukukunun Genel Hükümlerine İlişkin Yükümlülükler 50

3.3.3.4.2.2. Ceza Hukukunun Özel Hükümlerine İlişkin Yükümlülükler 53

3.3.3.4.2.3. Ceza Muhakemesi Hukuku Hükümlerine İlişkin Yükümlülükler 58

4. Türk Hukukunda Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddet 61

4.1. Genel Olarak 61

4.2. T.C. Anayasası'nın İlgili Hükümleri 61

4.3. Türk Medeni Kanunu'nun İlgili Hükümleri 63

4.4. Türk Borçlar Kanunu'nun İlgili Hükümleri 64

4.5. İş Kanunu'nun İlgili Hükümleri 65

4.6. Çocuk Koruma Kanunu'nun İlgili Hükümleri 65

4.7. 6284 Sayılı Kanun 68

İKİNCİ BÖLÜM 6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN 70

1. 6284 sayılı Kanun'un Amacı, Kapsamı, Temel İlkeleri ve Tanımlar 70

1.1. Genel Olarak 70

1.2. Kanun'un Amacı 73

1.3. Kanun'un Kapsamı 73

1.3.1. Kadınlar 76

1.3.2. Çocuklar 77

1.3.3. Aile Bireyleri 78

1.3.4. Tek Taraflı Israrlı Takip Mağdurları 80

1.4. Kanun'a Hâkim Olan İlkeler 83

1.4.1. Temel İnsan Haklarını Koruma Esası 83

1.4.2. Kadın Erkek Eşitliğine Duyarlılık 84

1.4.3. Sosyal Devlet İlkesine Uygunluk 84

1.4.4. Âdil, Etkili ve Süratli Uygulama 85

1.4.5. İnsan Onurunu Koruma 86

1.4.6. Ayrımcılık Yasağı 86
1.4.7. Ulusal ve Uluslararası Hukuki Düzenlemelere Uyma Esası 87
1.5. Kanun'da Yer Alan Tanımlar 88
1.5.1. Ev İçi Şiddet 89
1.5.2. Şiddet Mağduru 90
1.5.3. Şiddet Uygulayan 92
1.5.4. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri 93
1.5.5. Tedbir Kararı 93
2. 6284 Sayılı Kanun'da Şiddet, Şiddetin Unsurları ve Kadına Yönelik Şiddet 95
2.1. Genel Olarak 95
2.2. 6284 Sayılı Kanun'da Şiddet Kavramı 95
2.3. Şiddetin Unsurları 97
2.3.1. Fiziksel, Cinsel, Psikolojik, Sözlü veya Ekonomik Nitelikte Bir Davranış veya Tutum 97
2.3.2. Fiziksel, Cinsel, Psikolojik veya Ekonomik Yönden Zarar Görme veya Acı Çekme ya da Zarar Görme veya Acı Çekmenin Muhtemel Olması 100
2.4. 6284 Sayılı Kanun'da Kadına Yönelik Şiddet Kavramı 102
3. 6284 sayılı Kanun'da Yer Alan Tedbirler 103
3.1. Genel Olarak 103
3.2. Koruyucu Tedbirler 103
3.2.1. Kolluk Amiri Tarafından Verilecek Koruyucu Tedbir Kararları 103
3.2.2. Mülkî amir Tarafından Verilecek Koruyucu Tedbir Kararları 105
3.2.2.1. Uygun Barınma Yeri Sağlanması 105
3.2.2.2. Geçici Maddi Yardım Sağlanması 107
3.2.2.3. Rehberlik ve Danışmanlık Hizmeti Sağlanması 108
3.2.2.4. Geçici Koruma Altına Alma 109
3.2.2.5. Çocuklar İçin Kreş İmkânı Sağlanması 111
3.2.3. Hâkim Tarafından Verilecek Koruyucu Tedbir Kararları 111

3.2.3.1. İş Yerinin Değiştirilmesi 112

3.2.3.2. Müşterek Yerleşim Yerinden Ayrı Yerleşim Yeri Belirlenmesi.. 113

3.2.3.3. Tapu Kütüğüne Aile Konutu Şerhi Konulması 114

3.2.3.4. Kimlik ve İlgili Diğer Belgelerin Değiştirilmesi..... 115

3.2.3.5. ÇKK Hükümlerine Göre Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlere Hükmedebilme ve TMK Hükümlerine Göre Velayet, Kayyım, Nafaka ve Kişisel İlişki Kurulması Hususlarında Karar Verme.. 116

3.2.3.6. Tedbir Nafakasına Hükmetme..... 117

3.3. Önleyici Tedbirler 117

3.3.1. Kolluk Amiri Tarafından Verilecek Önleyici Tedbir Kararları 118

3.3.2. Hâkim Tarafından Verilecek Önleyici Tedbir Kararları..... 118

3.3.2.1. Şiddet Mağduruna Birtakım Söz ve Davranışlarda Bulunmama Hususunda Uyarma..... 119

3.3.2.2. Müşterek Konuttan veya Bulunduğu Yerden Uzaklaştırma ve Müşterek Konutun Korunan Kişiye Tahsisi 120

3.3.2.3. Korunan Kişilere ve Bu Kişilerin Bulundukları Yerlere Yaklaşmama 121

3.3.2.4. Çocuklarla Kişisel İlişkinin Sınırlanması, Kaldırılması veya Refakatçi Eşliğinde Yapılması 121

3.3.2.5. Korunan Kişinin Yakınlarına, Tanıklarına ve Çocuklarına Yaklaşmama 122

3.3.2.6. Korunan Kişinin Eşyalarına Zarar Vermeme..... 122

3.3.2.7. Korunan Kişiyi İletişim Araçlarıyla veya Sair Surette Rahatsız Etmeme..... 122

3.3.2.8. Kanunen İzin Verilen Silahları Kolluğa Teslim Etme 123

3.3.2.9. Silah Taşıması Zorunlu Olan Bir Kamu Görevlisi Olsa Bile Silahını Kurumuna Teslim Etme..... 124

3.3.2.10. Alkol ve Uyuşturucu Madde Kullanmama, Bu maddelerin Etkisindeyken Korunan Kişilere Yaklaşmama ve Gerekli Tedaviyi Olma 125

3.3.2.11. Muayene veya Tedavi İçin Bir Sağlık Kuruluşuna Başvurma ve Tedavisini Sağlama..... 126

3.4. Koruyucu ve Önleyici Tedbirlerin Hukuki Niteliği 126

4. 6284 Sayılı Kanun'un Uygulanmasında Güncel Gelişmeler 134

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 6284 SAYILI KANUN'UN UYGULANMA USULÜ VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDAKİ ETKİLERİ 137

1. Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararlarının Verilme Usulü ve Zorlama Hapsi 137

1.1. Genel Olarak 137

1.2. Başvuru Yolları 137

1.3. Tedbir Kararlarının Verilmesi ve Gizlilik 139

1.4. İtiraz 143

1.5. Tedbir Kararlarının Bildirimi ve Uygulanması 144

1.6. Tedbir Kararlarına Aykırılık ve Zorlama Hapsi 145

2. Ceza ve Ceza Muhakemesinin Amaçları Bakımından 6284 sayılı Kanun 151

2.1. Genel Olarak 151

2.2. Ceza Hukukunun Amaçları 153

2.3. Ceza Muhakemesi Hukukunun Amaçları 155

2.4. 6284 Sayılı Kanun'un Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunun Amaçları Karşısında Değerlendirilmesi 157

3. Tedbir Kararlarında Yetki Uyuşmazlıkları 161

3.1. Genel Olarak 161

3.2. Aile Mahkemesi Hâkimi ve Çocuk Mahkemesi Hâkimi Arasındaki Yetki Uyuşmazlığı 161

3.3. Ceza Mahkemeleri ile Aile Mahkemesi Arasındaki Yetki Uyuşmazlığı 163

4. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Katılan Sıfatı 168

4.1. Genel Olarak 168

4.2. Ceza Muhakemesinde Kamu Davasına Katılma 168

4.3. Ceza Muhakemesinde Kanuni Katılma 173

4.4. Ceza Muhakemesinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Davaya Katılması 174

5. Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında 6284 Sayılı Kanun'un Uygulanmasından Doğan Sorunların Değerlendirilmesi 180

5.1. Genel Olarak 180

5.2. Tedbir Kararlarında Kullanılan "*Şiddet Uygulayan*" İfadesinin Suçsuzluk Karinesi Bağlamında İncelenmesi 182

5.3. Tedbir Kararlarının Verilmesinde İzlenen Usulün Gerekçeli Karar Hakkı Bağlamında İncelenmesi 188

SONUÇ **194**

KAYNAKÇA **209**

ÖZGEÇMİŞ **221**

KISALTMALAR

AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AY : Anayasa

AYM : Anayasa Mahkemesi

Bkz. : Bakınız

BM : Birleşmiş Milletler

C. : Cilt

CD : Ceza Dairesi

CGK : Ceza Genel Kurulu

CGTİHK : Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

CEDAW : Convention on The Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme)

CMK : Ceza Muhakemesi Kanunu

ÇKK : Çocuk Koruma Kanunu

Çev. : Çeviren

E. : Esas

Edit. : Editör

EİHB : Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi

HMK : Hukuk Muhakemeleri Kanunu

İİK : İcra ve İflas Kanunu

İK : İş Kanunu

İst. Söz. : İstanbul Sözleşmesi (Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi)

İÜHFM : İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası

JTK : Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu

K. : Karar

KKAİHY : Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik

m. : Madde

MİTK : Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu

PVSK : Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu

R.G. : Resmî Gazete

S. : Sayı

s. : Sayfa

T. : Tarih

TBK : Türk Borçlar Kanunu

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TCK : Türk Ceza Kanunu

TDK : Türk Dil Kurumu

TKK : Tanık Koruma Kanunu

TMK : Türk Medeni Kanunu

ŞÖNİM : Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri

UNICEF : United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

Uyg. Yön. : 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği

YCGK : Yargıtay Ceza Genel Kurulu

YİBBGK : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu

GİRİŞ

Genellikle kadınlar ve çocukların maruz kaldığı ev içi şiddet, insanın varoluşundan beri her toplumda karşılaşılan, günümüzde de artarak varlığını sürdüren ciddi bir sorundur. Bu sorun, devletlerin özel alan olarak kabul ettikleri ev içinde meydana gelen olaylara müdahalede bulunmaması nedeniyle uzun yıllar gün yüzüne çıkmamıştır. Oysa ev içi şiddet, sokakta meydana gelen şiddetten daha ağır sonuçlar doğurmaktadır. Çünkü mağdur genellikle kendi ailesi içinden güven duyduğu bir kişiden şiddet görmekte ve olay ev içinde gerçekleştiği için ispatı kolay sağlanamamaktadır. Hatta mağdur, çoğu zaman hayatını idame ettiremeyeceği endişesi veya sürekli tehdit edilmesi nedeniyle maruz kaldığı şiddeti resmî makamlara bildirmekten imtina etmektedir. Dolayısıyla ev içinde meydana gelen şiddet olayları ağır yaralanma veya ölümle sonuçlanmadığı sürece resmî makamlara yansımamakta, karanlık alanda kalmaya devam etmektedir.

Devletlerin kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadelesi, uluslararası hukukta yaşanan birtakım gelişmelere bağlı olarak başlamıştır. 19. yüzyılda kadın hareketinin doğması ve 20. yüzyılda kadın hakları ve kadına karşı ayrımcılığın önlenmesine dair düzenlenen uluslararası konferanslar neticesinde kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ilk kez tartışma konusu olmuştur. Bu bağlamda yaşanan en önemli gelişme, Avrupa Konseyi tarafından "*Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi*"nin (İstanbul Sözleşmesi) hazırlanmasıdır. İstanbul Sözleşmesi, soyut bir kınamanın ötesinde ev içi şiddet ve kadına karşı şiddeti önlemek hususunda somut ve etkili adımlar atılmasını açıkça belirten, buna ilişkin yöntemler gösteren ilk uluslararası sözleşmedir. Türkiye, 11.05.2011 tarihinde imzaya açılan İstanbul Sözleşmesi'ni aynı gün imzalayan ve 14.03.2012 tarihinde onaylayan ilk ülkedir. 20.03.2012 tarih ve 6284 sayılı "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*" (6284 sayılı Kanun) ise, Türkiye'nin, İstanbul Sözleşmesi'ne taraf olmasından doğan yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla hazırladığı ilk hukuki düzenlemedir. 6284 sayılı Kanun, İstanbul Sözleşmesi esas alınmak suretiyle hazırlanmıştır. Keza 6284 sayılı Kanun m. 1/2-a hükmünde, Kanun uygulanırken İstanbul Sözleşmesi'nin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Bu hüküm bulunmasa da 9.11.1982 tarih ve 2709 sayılı T.C. Anayasası (AY)

m. 90/5 gereğince usulüne göre yürürlüğe konulmuş bir uluslararası sözleşme olması sebebiyle, İstanbul Sözleşmesi'nin iç hukukumuzda etkin bir biçimde uygulanması gerekir.

Türkiye, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin ciddi düzeyde yaşandığı ülkeler arasındadır. Hemen hemen her gün haber bültenlerine yansıyan kadın cinayetlerinin yanı sıra uluslararası hukukta yaşanan gelişmeler bu hususta kanun koyucuyu bir düzenleme yapmaya sevk etmiştir. 6284 sayılı Kanun, kadına karşı şiddet ve aile içi şiddeti önlemek amacıyla özel olarak düzenlenmiş bir kanun olup, hukukumuzda bu konuda düzenlenmiş ikinci kanundur. Nitekim 14.01.1998 tarih ve "*4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun*" (4320 sayılı Kanun), bu hususta hukukumuzda ihdas edilen ilk kanun olup, 6284 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte ilga edilmiştir.

6284 sayılı Kanun, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetle mücadelede araç olarak koruyucu ve önleyici tedbirleri kullanır. Koruyucu tedbirler şiddet mağduru hakkında, önleyici tedbirler ise şiddet uygulayan kişi hakkında uygulanır. Önleyici tedbirlere uymayan kişi zorlama hapsine tabi tutulabilir. Neticede kişi özgürlüğünü dahi sınırlayabilecek şekilde düzenlenmiş 6284 Sayılı Kanun'da, başta şiddet olmak üzere, pek çok kavramın içeriğinin ve Kanun'un amacının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Aksi takdirde, şiddet uyguladığı iddia edilen kişi hakkında haksız yere önleyici tedbir uygulanabilecek veya korunma ihtiyacı olan kişi korumasız kalabilecek ya da korunma ihtiyacı olmamasına rağmen korunan kişi maddi ve manevi olarak devleti zarara uğratacaktır.

6284 sayılı Kanun'un ceza muhakemesi hukukundaki etkileri, tezimizin esas konusunu oluşturmaktadır. Burada incelenmesi gereken hukuki sorun, 6284 sayılı Kanun'un ceza ve ceza muhakemesi hukukundan farklı olarak hangi amaçlara sahip olduğudur. Başka bir anlatımla, ceza ve ceza muhakemesi hukukuna ilişkin araçlar varken 6284 sayılı Kanun'da yer alan koruyucu ve önleyici tedbirlere neden ihtiyaç duyulduğu ortaya konulmalıdır. Zira 1.06.2005 tarihli ve 5237 sayılı "*Türk Ceza Kanunu*"nda (TCK) kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önleme amacına hizmet eden suç tipleri düzenlenmiştir. Söz gelimi kasten öldürme (TCK m. 81), kasten yaralama (TCK m. 86), eziyet (TCK m.96), çocuk düşürtme (TCK m. 99), kısırlaştırma (TCK m. 101), tehdit (TCK m. 106), şantaj (TCK m. 107), cebir (TCK m. 108), kişiyi hürriyetinden yoksun kılma (TCK m. 109), iş ve çalışma hürriyetinin ihlali (TCK m. 117), hakaret (TCK m. 125), nefret ve ayrımcılık (TCK m. 122), cinsel saldırı (TCK m. 102), cinsel istismar (TCK m. 103), reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK m. 104), cinsel taciz (TCK m. 105), kötü muamele (TCK m. 232) fiilleri TCK kapsamında

suç teşkil etmektedir. Keza TCK'da, 6284 sayılı Kanun anlamında şiddet özelliği taşıyan bazı suçların (kasten öldürme, kasten yaralama, eziyet, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma) üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı işlenmesi cezayı artıran nitelikli hâl olarak öngörülmüştür. O halde öncelikle 6284 sayılı Kanun'da belirtilen şiddet tanımından yola çıkarak şiddet fiilinin unsurları ortaya konulmalı, ardından Kanun kapsamında şiddet teşkil eden davranışların her zaman bir suçun oluşmasına sebebiyet verip vermediği ele alınmalıdır. Daha sonra 6284 sayılı Kanun uyarınca şiddet teşkil eden fiillerin, aynı zamanda bir suçun oluşmasına sebebiyet verdiği durumlarda uygulamada çıkan sorunlar değerlendirilmelidir.

Şiddetin aynı zamanda suç teşkil ettiği durumlarda ceza soruşturması başladıktan sonra koruyucu ve önleyici tedbirler hususunda karar verme yetkisinin hangi mahkemeye ait olacağı uygulamada yaşanan sorunlardan biridir. Bu durumda yaşanan bir başka sorun ise, ceza soruşturmasını müteakiben kamu davasının açılması halinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın söz konusu davaya katılma hakkına sahip olup olmadığı, bu hakka sahipse açılan davalardan haberdar edilip edilmeyeceğidir. İncelenmesi gereken bir başka sorun ise, 6284 sayılı Kanun uygulanırken adil yargılanma hakkı hususunda gereken dikkat ve özenin gösterilip gösterilmediğidir. Uygulamada adil yargılanma hakkının unsurlarından olan "*suçsuzluk karinesi*" ve "*gerekçeli karar hakkı*" bakımından birtakım sorunlar yaşandığı ileri sürülmektedir. Bu bağlamda 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarında kalıplaşmış bir şekilde "*şiddet uygulayan*" ifadesinin kullanılması suçsuzluk karinesi kapsamında incelenmelidir. Ardından 6284 sayılı Kanun m. 8/3'te yer alan "*Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz.*" şeklindeki hüküm uygulanırken, tedbir kararını vermeye yetkili mercilerce gerekçeli karar hakkının ihlal edilip edilmediği ele alınmalıdır.

Belirtmiş olduğumuz sorunlara çözüm bulabilmek amacıyla, tezimizin birinci bölümünde şiddet kavramı başta olmak üzere çalışmamızda sıkça karşılaşılacak olan temel kavramlar açıklanacaktır. Ardından tarihimizde aile kavramı, kadının konumu, aile içi şiddet ve kadına karşı şiddet konuları değerlendirilecektir. Çünkü geçmişi bilmeden bugünü anlamak ve geleceği sağlam temeller üzerine kurmak mümkün değildir. Öte yandan uluslararası hukuktaki gelişmelerin de ele alınması gerekmektedir. Zira T.C. Anayasası m. 90/5'e göre; "*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir.*" Türkiye, gerek ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesi hususunda özel olarak hazırlanmış gerekse içerisinde bu konuyla ilgili hükümler barındıran

pek çok uluslararası sözleşmeye taraftır. Bu nedenle 6284 sayılı Kanun'a kaynak teşkil eden başta İstanbul Sözleşmesi olmak üzere ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesi konulu uluslararası sözleşmeler de çalışmamızda inceleme konusu edilecektir. Çalışmamızda son olarak, T.C. Anayasası ve temel kanunlarımızda yer alan ailenin korunması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin düzenlemelerden bahsedilecektir.

Tezimizin ikinci bölümünde, öncelikle, amacı ve kapsamı itibarıyla 6284 sayılı Kanun genel hatlarıyla açıklanacak, ardından Kanun'a hâkim olan ilkeler ve Kanun'da yer alan tanımlar incelenecektir. Daha sonra Kanun'daki tanımdan yola çıkarak şiddet kavramı ve bir fiilin şiddet teşkil edebilmesi için hangi unsurları taşıması gerektiği ortaya konulacaktır. Bu kısımda incelenecek bir diğer husus ise, kararı veren merciler esas alınmak suretiyle yapılan ayrıma istinaden Kanun'da sayılan koruyucu ve önleyici tedbirlerdir. Çalışmamızda Kanun'da sayılan her tedbir ayrı ayrı ele alınıp, tedbirlerin hukukî niteliğine göre değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Tezimizin üçüncü bölümünde, ilk olarak, koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının verilme usulü açıklanacaktır. Bu bağlamda önleyici tedbir kararlarına aykırı davranmanın sonucu olan zorlama hapsinin üzerinde durulacak ve söz konusu zorlama hapsinin hukukî niteliği tartışılacaktır. Yukarıda belirttiğimiz sorunlara istinaden, bu kısımda, ceza ve ceza muhakemesi hukukuna ilişkin mevzuatımızdaki düzenlemeler varken neden 6284 sayılı Kanun'a ihtiyaç duyulduğu sorusuna yanıt aranacaktır. Şiddetin aynı zamanda suç teşkil ettiği durumlarda ceza soruşturması başladıktan sonra koruyucu ve önleyici tedbirler hususunda karar verme yetkisinin hangi mahkemeye ait olacağı da bu kısımda ele alınacaktır. Çalışmamızda şiddetin aynı zamanda suç teşkil ettiği hâllerde kamu davasının açılması halinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın söz konusu davaya katılma hakkına sahip olup olmadığı, bu hakka sahipse açılan davalardan haberdar edilip edilmeyeceği de açıklanacaktır. Son olarak, bu bölümde adil yargılanma hakkının unsurlarından olan "*suçsuzluk karinesi*" ve "*gerekçeli karar hakkı*" bakımından uygulamada yaşanan sorunlara yönelik değerlendirmelerde bulunulacaktır. Bu bağlamda, 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarında kalıplaşmış bir şekilde "*şiddet uygulayan*" ifadesinin kullanılmasının suçsuzluk karinesine olan etkileri ortaya konulacaktır. Ardından koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının verilmesi usulünde gerekçeli karar hakkının ihlal edilip edilmediği ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR, TARİHÇE, ULUSLARARASI HUKUK VE TÜRK HUKUKUNDA AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDET

1. Temel Kavramlar

1.1. Genel Olarak

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet; gelişmiş, gelişmekte olan veya az gelişmiş farkı olmaksızın her toplumda karşılaşılan, kamuoyunun vicdanını yaralayan ve toplumsal travmalara yol açan ciddi bir sorundur. Bu sorun, devletlerin özel alan olarak kabul ettikleri ev içinde meydana gelen olaylara müdahalede bulunmaması nedeniyle uzun yıllar gün yüzüne çıkmamıştır. Zira geçmiş dönemlerde ailenin korunması, bireyin korunmasına nazaran öncelik arz eden bir durum olarak kabul edilmekteydi. Günümüzde ise aile içi şiddetin aile içinde kalması prensibinden vazgeçilmiş ve devletler yaptıkları hukuki düzenlemelerle söz konusu olaylara müdahale etme yetkisini kullanmaya başlamıştır.

Hemen hemen her gün haber bültenlerine yansıyan kadın cinayetleri, çocuk istismarı vakalarından açıkça anlaşılacağı üzere, toplumumuz bakımından aile içi şiddet ve kadına karşı şiddet ciddi bir sorun haline gelmiştir. Gerek ülkemizin tarafı olduğu uluslararası sözleşmelerin etkisiyle gerekse etkili ve hızlı yöntemlerle bu sorunu çözebilmek amacıyla kanun koyucu, 08.03.2012 tarihinde 6284 sayılı "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*"u (6284 sayılı Kanun) kabul etmiştir. Başta İstanbul Sözleşmesi olmak üzere pek çok uluslararası sözleşmenin esas alınarak düzenlendiği 6284 sayılı Kanun 20.03.2012 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Aile içi şiddet ve kadına karşı şiddet konusuna ilişkin temel kavramlar uluslararası sözleşmelerin yanı sıra 6284 sayılı Kanun'da da tanımlanmıştır. Ancak bu tanımları incelemeden önce psikoloji, sosyoloji, kriminoloji, antropoloji ve tıp gibi farklı disiplin dallarında yapılan bilimsel çalışmaları göz önüne alarak genel hatlarıyla şiddet, şiddetin türleri, aile içi şiddet, ev içi şiddet ve toplumsal cinsiyet kavramları ortaya konulacaktır. Böylelikle tezimizin ilerleyen kısımlarında sıkça kullanılacak olan kavramların anlamı açıklığa kavuşturulacaktır.

1.2. Şiddet Kavramı ve Şiddetin Türleri

Şiddet kavramı üzerine pek çok bilimsel çalışma yapılsa da hâlâ kapsamının tam anlamıyla anlaşılmadığı, şiddet denilince akıllara yalnızca fiziksel şiddetin gelmesinden anlaşılabilir. Oysa fiziksel şiddet, tıpkı cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet gibi şiddetin uygulanış biçimlerinden biridir[1].

Aşağıda ilk olarak şiddet kavramı açıklanacak, ardından uygulanış biçimine ve maruz kalan kişi gruplarına göre şiddetin türleri açıklanacaktır.

1.2.1 Şiddet Kavramı

Şiddet; psikoloji, sosyoloji, tıp, antropoloji, hukuk gibi pek çok disiplin tarafından incelenen ve hemen hemen her toplumda çözümlenmeye çalışılan bir sorundur. Her bilim dalı şiddeti farklı şekilde tanımlamıştır. Arapça bir kelime olan şiddet Devellioğlu'nun Lûgat'inde; "*Sertlik, katılık, fazlalık, sıkılık, inandırmak veya sözle yola getirmek yerine kaba kuvvet kullanmak*"[2], Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te "*Bir hareketin veya gücün derecesi, yeğinliği, sertliği; karşı görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma; kaba güç; duygu ve davranışta aşırılık*"[3], hukuk sözlüğünde "*Kaba kuvvet; aşırı güç; cebir; zorlama*"[4] şeklinde tanımlanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ise şiddeti "*fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması*" şeklinde tanımlamıştır. Daha sonra bu tanıma "*kurbanı ekonomik ihtiyaçların karşılanmasından yoksun bırakmak*" ifadesi de dâhil edilmiştir[5].

İnsanlık tarihi kadar eski olan şiddet kavramı[6], çoğunlukla, güçlü olan şahsın güçsüz olan şahsa karşı gerçekleştirdiği, fiziksel veya ruhsal zarar veren her türlü davranışı ifade etmektedir[7]. Şiddet, bireysel veya kollektif uygulanabilir. Savaşlar, terör olayları, gösteri

---

[1] **Yıldırım Güneri, Feride**, "*Aile İçinde Kadına Yöneltilen Şiddet*", Evdeki Terör (Edit.), Mor Çatı Yayınları, İstanbul 1996, s. 87.
[2] **Devellioğlu, Ferit**, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat (Lûgat), Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2017, s. 1163.
[3] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c87599f3c4476.73610511 (E.T. 12.03.2019).
[4] **Yılmaz, Ejder**, Hukuk Sözlüğü, Yetkin Yayınları, 10. Baskı, Ankara 2011, s. 1293.
[5] **Polat, Oğuz**, Şiddet, Seçkin Yayınları, Ankara 2017, s. 18 (**Polat,** Şiddet).
[6] **Ayan, Sezer**, Aile ve Şiddet, Ütopya Yayınevi, Ankara 2010, s. 9.
[7] **Mavili Aktaş, Aliye**, Aile İçi Şiddet-Kadının ve Çocuğun Korunması, Elma Yayınevi, Ankara 2006, s. 13; **Bilican Gökkaya, Veda**, Toplumsal Cinsiyet ve Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet, Gece Kitaplığı Yayınları,

yürüyüşleri, soykırımlar ve en basit haliyle çete kavgaları kollektif şiddet kapsamında ele alınmaktadır. Bireysel şiddet ise tek kişi tarafından uygulanmaktadır. Bireysel şiddete en çok maruz kalan kişiler ise kadın, çocuk ve yaşlılardır[8].

Yapılan araştırmalar çocukluk veya gençlik döneminde şiddete maruz kalan şahısların ileriki yaşlarda şiddet uygulama ihtimalinin daha yüksek olduğunu göstermektedir[9]. Zira aile içinde ortaya çıkan problemleri çözerken babasının şiddet uyguladığını gören bir çocuk erkek ise, erişkin bir birey olduğunda, problemlerini çözerken şiddet kullanmayı tercih etmekte; kız ise şiddeti kabullenme eğilimi artmaktadır[10]. Araştırmaların bir başka sonucu ise annesinin, babasının veya partnerinin şiddetine maruz kalan kadınların, çocuklarına şiddet uygulamasını tetiklediği yönündedir. Türkiye genelinde çocuklarına şiddet uygulayan kadınların yüzde 66'sının hem kendisinin hem de annesinin şiddete maruz kalmış kadınlar olduğuna yönelik araştırma sonucu bunu açıkça göstermektedir[11]. Ayrıca kriminoloji biliminde, aile içi şiddetin kadınları suç işlemeye iten nedenlerden biri olduğu ileri sürülmüştür[12]. O halde fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet fark etmeksizin kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin, şiddet mağduru olan şahısları etkilemesinin yanı sıra tüm toplumda derin yaralar açtığını, gelecek kuşakları da etkisi altına aldığını söylemek mümkündür.

1.2.2. Şiddetin Türleri

Şiddet kavramı farklı şekillerde tasnif edilebilmektedir. Şiddet kavramını ele alan hemen hemen her bilim dalında farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Çalışmamızda bu sınıflandırmalardan yalnızca üç tanesi incelenecektir. İlk olarak uygulanış biçimine göre, ardından maruz kalan kişi gruplarına göre şiddetin türleri açıklanacaktır. Son olarak ev içi şiddet ve aile içi şiddet ayrımına değinilecektir.

Ankara 2018, s. 79; **Kudat, Ayşe**, Al Kocayı Vur Sopayı, Doğan Kitap, İstanbul 2007, s. 27; **Polat**, Şiddet, s. 17; **Sevil, Ümran/Yanıkkerem, Emre/Özkan, Sevgi/Er Güneri, Sezer**, "*Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*", Dünyada Türkiye'de Kadın ve Şiddet, Nobel Akademik Yayıncılık, Edit. Korkmaz Murat/Demiray, Emine/Sevil, Ümran/Hablemitoğlu, Şengül/Taşkıran, Yavuz, Ankara 2015, (s. 565-627), s. 572; **Yıldırım, Aysel**, Sıradan Şiddet, Boyut Matbaacılık, İstanbul 1998, s. 25.

[8] **T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı**, Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1998, s. 9; **Polat**, Şiddet, s. 20-21.

[9] Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, TC Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı-Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Elma Teknik Basım Matbaacılık, Ankara 2015, s. 233 (Aile İçi Şiddet Araştırması 2015).

[10] **Polat**, Şiddet, s. 21.

[11] Aile İçi Şiddet Araştırması 2015, s. 141.

[12] **Artuk, M. Emin/Alşahin, M. Emin**, Kriminoloji, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s. 277-278.

1.2.2.1. Uygulanış Biçimine Göre Şiddetin Türleri

Şiddet teşkil eden davranış, fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik veya siber yöntemlerle gerçekleştirilebilir. Pek çok olayda bu yöntemlerin iç içe geçtiği görülmektedir. Ancak şiddet teşkil eden davranışın açık bir şekilde ortaya koyulabilmesi için çalışmamızda fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik ve siber şiddet ayrı ayrı incelenecektir.

1.2.2.1.1. Fiziksel Şiddet

Çoğunlukla bedensel güce dayanan fiziksel şiddet[13], şiddetin en çok bilinen türüdür. Hırpalamak, dövmek gibi eylemlerle başlayan fiziksel şiddet sonucunda ölümler de yaşanmaktadır[14]. Fiziksel şiddetin; tokat, yumruk veya tekme atma, sağlıksız koşullarda yaşamaya zorlama, boğaz sıkma, iple bağlama, saç çekme, sopa ve benzeri araçlarla vurma, kesici veya delici aletler kullanarak yaralama, vücutta sigara söndürme, kaynar su ya da kezzap vb. kimyasal maddelerle yakma ve öldürmeye kadar uzanan örnekleri bulunmaktadır[15]. Fiziksel şiddet neticesinde şiddet mağdurunda sıyrıklar, ekimozlar[16], kemik kırıkları ve çatlakları, iç organlarda yaralanmalar veya kanamalar görülmektedir[17]. Bu belirtiler nedeniyle diğer şiddet türlerine nazaran fiziksel şiddetin tespiti daha kolaydır.

Genellikle bedensel güce dayanması nedeniyle, fiziksel şiddetin mağduru çoğu zaman bedenen daha güçsüz konumda olan kadın, çocuk ve yaşlılar olmaktadır. Ayrıca pek çok olayda fiziksel şiddetin diğer şiddet türleriyle beraber yaşandığını, başka bir ifadeyle fiziksel, cinsel, psikolojik şiddetin iç içe geçtiğini söylemek mümkündür[18].

---

[13] **Çetinkol Çakmak, Kıvılcım**, "*Eşleri Tarafından Şiddet Gören Kadınlar ve Bu Kadınlara Yönelik Alınan Tedbir Kararları: Aydın Örneği*", Aile İçi Şiddet ve Polis, Polis Akademisi Yayınları, Edit. Gül, Serdar Kenan, Ankara 2013, (s. 57-87), s. 60.
[14] **Polat**, Şiddet, s. 46.
[15] **Karınca, Eray**, Kız Doğursun Analar-Kadının Eş Şiddetinden Korunması, Bilgi Yayınevi, Ankara 2011, s. 29 (**Karınca**, Kız Doğursun Analar); **Karınca, Eray**, Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Şen Matbaa, Ankara 2010, s. 3 (**Karınca**, Sorularla Kadın).
[16] "*Künt travma uygulandığında yüzeyin altındaki damarların hasara uğraması, çevre dokulara kanın sızması sonucu ekimoz yani yaygın söylenişiyle çürükler oluşur.*" **Polat, Oğuz,** Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar, Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 70.
[17] **Polat, Oğuz,** Klinik Adli Tıp, Seçkin Yayıncılık, 8. Baskı, Ankara 2017, s.103.
[18] **Bilican Gökkaya**, s. 86.

1.2.2.1.2. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet, cinselliğin baskı, tehdit ve kontrol aracı olarak kullanılmasıdır[19]. Kişinin cinsel ilişkiye veya istenmeyen cinsel ilişki pozisyonlarına zorlanması, cinsel organlarına zarar verilmesi, zorla evlendirilmesi, çocuk doğurmaya veya doğurmamaya ya da kürtaja, ensest ilişkiye, fuhşa zorlanması, bedensel temas olmasa bile sözlü ya da telefon, mektup gibi araçlarla kişiye cinsel yönden rahatsızlık verilmesi cinsel şiddet kapsamındadır[20]. Cinsel şiddet çoğunlukla fiziksel şiddetle birlikte gerçekleştirilmektedir[21]. Sanılanın aksine, cinsel şiddetin mağdurları yalnızca kadın ve çocuklar değildir. Cinsel şiddetin mağdurları genç, yaşlı, kadın veya erkek fark etmeksizin herkes olabilmektedir[22].

1.2.2.1.3. Psikolojik Şiddet

Fiziksel ve cinsel şiddete nazaran psikolojik şiddetin içeriğinin belirlenmesi daha güçtür. Bu nedenle tezimizde psikolojik şiddete ilişkin açıklamalara da yer verilmiştir. Öğretide duygusal şiddet olarak da anılan psikolojik şiddet, tehdit, hakaret kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakma şeklinde gerçekleşebilmektedir. Söz gelimi; kişinin arkadaşlarıyla görüşmesini engellemek, aile ve akrabalarıyla olan ilişkilerini sınırlamak, sadakatsizliği konusunda şüpheci davranmak[23], kişiyi eve veya odaya kilitlemek, başkalarının yanında küçük düşürücü davranışlarda bulunmak, bağırmak veya korkutmak suretiyle istenilen şeyleri yaptırmak, yakınlarına zarar vereceğinden bahisle tehdit etmek psikolojik şiddet kapsamındaki davranışlardandır[24].

Sözlü şiddet de psikolojik şiddet kapsamında ele alınmaktadır. Sözlerin korkutma, bastırma, küçük düşürme veya cezalandırma aracı olarak kullanılması da sözlü şiddettir. Kişiye küçük düşürücü adlar takmak, belli aralıklarla ağır hakaretler etmek sözel şiddet örnekleridir.

---

[19] **Yıldırım Güneri**, s. 89.
[20] **Karınca**, Kız Doğursun Analar, s. 30; **Karınca,** Sorularla Kadın, s. 5; **Sevil/Yanıkkerem/Özkan/Er Güneri**, s. 579.
[21] **Vatandaş, Celalettin**, Aile ve Şiddet: Türkiye'de Eşler Arası Şiddet, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyonkarahisar 2003, s. 25 (**Vatandaş**, Aile ve Şiddet).
[22] **Polat**, Şiddet, s. 48.
[23] **Bilican Gökkaya**, s. 86.
[24] **Karınca**, Kız Doğursun Analar, s. 32; **Karınca,** Sorularla Kadın, s. 7.

1.2.2.1.4. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, bireyin ekonomik özgürlüğünün elinden alınarak finansal kaynakların veya paranın kişi üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak kullanılmasıdır[25]. Kişiyi zorla çalıştırmak ya da kişinin çalışmasına engel olmak, iş hayatına engel olacak kısıtlamalar getirmek, gelirine el koymak (örneğin; kişinin maaş kartının eşinde olması), mallarını elinden almak, para vermemek ya da kısıtlı miktarda verip bununla yapılması mümkün olmayan şeyler talep etmek ekonomik şiddete örnek olarak verilebilir[26].

Örneklerde de görüldüğü üzere ekonomik şiddet, çalışmaya zorlamak ve çalışmaya engel olmak gibi iki tezat davranışı içinde barındırmaktadır[27]. Daha çok kadınların maruz kaldığı ekonomik şiddet, geçmiş yıllarda hukuka uygun bir davranış olarak kabul görmekteydi. 04.04.1926 tarihli ve 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi m. 159 uyarınca kadının çalışmak için kocasının iznini alması gerekmekteydi. Bu hüküm 1990 yılında AYM tarafından iptal edilinceye dek yürürlükte kalmıştır[28]. Yürürlükteki 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu m. 192'nin birinci cümlesinde ise eşlerden birinin çalışma, iş veya meslek seçiminde diğer eşin iznini alma zorunluluğunun bulunmadığı öngörülmüştür[29]. Dolayısıyla mülga Türk Kanunu Medenisi'nin ekonomik şiddeti meşru hale getiren m. 159 hükmüne nazaran yeni TMK m. 192 hükmünün daha yerinde olduğunu söylemek mümkündür. Ancak TMK m. 192'nin ikinci cümlesinde meslek ve iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde evlilik birliğinin huzur ve yararının göz önünde tutulacağı belirtilmiştir. Bu hüküm değerlendirilirken iş ve meslek seçiminin, bu seçimi yapan eşin kişisel haklarını ilgilendirdiği gözden kaçırılmamalıdır. Başka bir ifadeyle makul bir gerekçe olmadıkça eşlerden biri diğerinin iş veya mesleğini değiştirmesini istememeli[30], istese bile bu konuda eşinin iradesine etki edecek davranışlarda bulunmamalıdır.

---

[25] **Yıldırım Güneri**, s. 88; **Polat**, Şiddet, s. 58; **Uçar, M. Ali**, Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası, Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s. 82; **Çetinkol Çakmak,** s. 60.
[26] **Karınca**, Kız Doğursun Analar, s. 33; **Karınca,** Sorularla Kadın, s. 8.
[27] **Polat**, Şiddet, s. 58.
[28] Resmî Gazete, T. 02.07.1992, S. 21272.
[29] **Madde 192-** "*Eşlerden her biri, meslek veya iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda değildir. Ancak, meslek ve iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde evlilik birliğinin huzur ve yararı göz önünde tutulur*." Aynı yönde değerlendirmeler için bkz: **Öztürk, Necla**, "*Türk Hukukunda Kadına İlişkin Başlıca Düzenlemeler: Geçmişten Günümüze Genel Bakış*", Türk Hukukunda Kadın, Edit. Öztürk, Necla/Yarar, Güven/Arslan, Şule, Adalet Yayınları, Ankara 2017,(s. 1-39), s. 10 (**Öztürk**, Türk Hukukunda Kadın).

[30] **Erdem, Mehmet**, Aile Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara 2019, s. 216-217. "*... davalı-davacı kadının evlilik yaşamı ile bağdaşmayan şekilde eşinin karşı çıkmasına rağmen gazinolarda konsomatris olarak çalıştığı ve bu sebeple evlilik birliğinin huzur ve yararının bozulduğunun davacı koca tarafından kanıtlandığı anlaşılmaktadır (TMK.md.192).*" (Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 28.03.2013 E.2013/4708 K. 2013/8647).

1.2.2.1.5. Siber Şiddet

En genel tanımı ile siber şiddet, bilişim sistemlerinde bulunan elektronik ortamlar aracılığıyla kasıtlı ve tekrarlı olarak bireye zarar veren davranışlarda bulunmaktır. Elektronik ortamlara örnek olarak; sosyal medya, sohbet odaları, bloglar, sanal oyunlar, sanal forumlar, elektronik posta hesapları, kısa mesajlar vb. gösterilebilir[31]. Siber şiddet çağımızda hemen herkesin maruz kalabileceği bir şiddet türüdür. Söz gelimi kişiye sürekli olarak sosyal medyadan mesaj gönderilmesi, sanal ortamda kişinin rızası olmaksızın fotoğraflarının paylaşılması ya da kişiyi küçük düşüren ifadelerin herkesin görebileceği bir elektronik ortamdan yazılması siber şiddet kapsamındadır.

Siber şiddetin mağdurları arasında çocuklar da bulunmaktadır. Sanal oyunlar nedeniyle pek çok çocuk ve genç psikolojik olarak olumsuz etkilenmekte; hatta intihar vakaları yaşanmaktadır. Örneğin; Türkiye'de yaklaşık 150 gencin intiharının "*Mavi Balina*" oyunuyla bağlantılı olduğu iddia edilmiştir[32]. Oyun, kişiye birtakım komutların verilmesi ve kişinin bu komutları yerine getirmesi şeklinde oynanmaktadır. Derin olmayan şekilde kol ve bacakların kesilmesi, belli bir süre kimseyle görüşülmemesi, yüksek sesle müzik dinlenilmesi gibi elli komutun yer aldığı oyunun son komutu ise bir yerden atlamak veya kendini asmak suretiyle kişinin intihar etmesidir. Rus vatandaşı olan oyunun kurucusu ise gençleri intihara teşvik etmek suçundan tutuklanmıştır[33].

Ezcümle siber şiddetin yüz yüze gerçekleşmemekle birlikte mağduru psikolojik açıdan zarara uğratabilecek ve hatta intihara sürükleyebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Zira bu şiddet türünde bireyin fiziksel gücünden öte bilişim sistemlerini ne ölçüde kullanabildiği önem taşımaktadır.

1.2.2.2. Maruz Kalan Kişi Gruplarına Göre Şiddetin Türleri

Şiddete maruz kalanlar çoğunlukla şiddet uygulayan kişiye nazaran daha zayıf konumdadır. Bu gerçek göz önüne alındığında kadınlar, çocuklar ve yaşlıların şiddetle sıkça karşılaştıklarını söylemek mümkündür. Aşağıda toplumda en çok şiddete maruz kalan kişi

---

[31] **Polat**, Şiddet, s. 58-59.
[32] TBMM Bilişim Teknolojileri Bağımlılığının Etkilerinin İncelenerek Olası Zararlarının Bertaraf Edilmesi ve Bu Teknolojilerin Kontrollü Kullanımının Sağlanması İçin Yapılması Gerekenlerin Saptanması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu, 27. Dönem, 2. Yasama Yılı, 10.07.2019 Tarihli Toplantı Tutanağı.
[33] "*Mavi Balina Oyunundan Kurtulanlar Anlatıyor: Sanal Ölüm Tuzağı*", BBC News Türkçe, 11.06.2019, https://www.bbc.com/turkce/41281200 (E. T. 19.06.2019).

grupları dikkate alınarak yapılan tasnif kapsamında kadına, çocuğa ve yaşlıya şiddet ayrı başlıklar altında incelenecektir.

1.2.2.2.1. Kadına Şiddet

Kadına yönelik şiddet fiziksel, cinsel, ekonomik, psikolojik şiddet şeklinde görülmektedir. Ancak bu türler çoğunlukla birbirleriyle iç içe yaşanmaktadır[34]. 2008 ve 2014 yıllarında yapılmış olan kadına yönelik şiddete ilişkin alan araştırmaları sonuçları da bu tespiti işaret etmektedir. 2008 yılında yapılmış olan araştırma sonuçları, Türkiye genelinde yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranının yüzde 39, cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranının yüzde 15, fiziksel veya cinsel şiddetten en az birine maruz kalan kadınların oranının ise yüzde 42 olduğunu göstermektedir[35]. 2014 yılında yapılmış olan araştırma sonuçlarına göre; Türkiye genelinde yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranı yüzde 36 iken, cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranı yüzde 12, fiziksel veya cinsel şiddetten en az birine maruz kalan kadınların oranı ise yüzde 38'dir. 2008 ve 2014 araştırmalarının sonuçları karşılaştırıldığında kadınların maruz kaldıkları fiziksel ve cinsel şiddet oranlarında büyük bir değişimin yaşanmadığını belirtebiliriz. Yapacağımız bir başka tespit ise, her iki yılda da cinsel şiddetin çoğunlukla fiziksel şiddetle bir arada gerçekleştiği yönündedir[36].

Gerek 2008 gerekse 2014 yılında yapılan araştırma sonuçlarında psikolojik şiddete maruz kalan kadınların oranı aynıdır. 2014'te de 2008'de de yüzde 44 olan bu oran Türkiye genelinde neredeyse kadınların yarısının psikolojik şiddete maruz kaldığını göstermektedir[37]. Ayrıca 2008'den 2014 yılına kadarlık zaman zarfında psikolojik şiddetin hemen hemen tüm şiddet tiplerine eşlik ettiğini söyleyebileceğimiz gibi,[38] tek başına uygulandığı hallerin de olduğunu söyleyebiliriz. Kadınların çalışmalarına engel olma ya da bir işten ayrılmalarına neden olma şeklinde gerçekleşen ekonomik şiddetin oranı ise 2008 yılında yüzde 23 iken[39], 2014 yılında yüzde 24 olarak tespit edilmiştir[40].

---

[34] **Polat**, Şiddet, s. 61.
[35] Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Elma Teknik Basım Matbaacılık, Ankara 2009, s. 46 (Aile İçi Şiddet Araştırması 2009).
[36] Aile İçi Şiddet Araştırması 2015, s. 83.
[37] Aile İçi Şiddet Araştırması 2009, s. 46; Aile İçi Şiddet Araştırması 2015, s. 92.
[38] **Polat**, Şiddet, s. 61.
[39] Aile İçi Şiddet Araştırması 2009, s. 56.
[40] Aile İçi Şiddet Araştırması 2015, s. 97.

1.2.2.2.2. Çocuğa Şiddet

Öğretide çocuk istismarı olarak da anılan çocuğa yönelik şiddet tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de sıkça rastlanan bir olgudur. Çoğunlukla aile içerisinde veya çocuğa bakmakla yükümlü olan bir kurumda gerçekleşmesi nedeniyle çocuğa yönelik şiddetin boyutlarını tespit etmek güçtür[41]. Çocuğa yönelik şiddet, çocuğun doğrudan doğruya şiddete maruz kaldığı durumları kapsamakla birlikte, çocuğun aile içi şiddete tanık olduğu durumları da ihtiva eden bir kavramdır[42]. 2014 yılında aile içi şiddete ilişkin yapılan alan araştırması sonuçlarına göre şiddete maruz kalmış kadınların çocuklarının[43], anne veya diğer çocuklara karşı saldırgan davranma oranı, şiddete maruz kalmamış kadınların çocuklarındaki saldırgan davranma oranının neredeyse iki katıdır. Bu araştırma sonucu da şiddete tanık olan çocuklarda güncel ve gelecekte ortaya çıkacak zararların boyutunu ortaya koymaktadır.

1.2.2.2.3. Yaşlıya Şiddet

Hayat sürecinin son evresi olan yaşlılık, yaşanan fiziksel ve ruhsal değişimler nedeniyle[44] kişilerin fiziksel yeteneklerinin azaldığı, bağımlılık ve kaza riskinin arttığı, kronik hastalıkların yaşandığı bir dönemdir[45]. Bu dönemde yaşanan değişimler nedeniyle fiziksel anlamda gücü azalan yaşlı bireyler çoğu zaman kendi temel ihtiyaçlarını dahi gideremeyecek duruma gelmektedirler. Bu nedenle aile bireyleri, akrabalar ya da bakımevi veya huzurevi gibi kurumlarda çalışanlar tarafından yaşlı bireylerin ihtiyaçları giderilmektedir. Yaşlıların ihtiyaçlarını gideren bu kişiler ile yaşlı bireyler arasında bir güven ilişkisi bulunmaktadır. İşte bu güven ilişkisi içerisinde bulunulan kişilerin yaşlı bireylere fiziksel, cinsel, psikolojik ya da ekonomik anlamda zarar vermesi yaşlıya yönelik şiddet anlamı taşımaktadır.

Yaşlı bireylere vurmak, yakmak, bağlamak, yanlış ilaç vermek, zorla beslemek gibi aktif davranışların yanı sıra onların yiyecek, barınma, giyinme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmaması suretiyle gerçekleşen pasif davranışlar da yaşlıya yönelik fiziksel şiddet

---

[41] **Polat, Oğuz**, Çocuk İstismarı I, Seçkin Yayınları, Ankara 2017, s. 19.

[42] **Akbulut, Berrin**, "*6284 Sayılı Kanun'da Şiddet ve İstanbul Sözleşmesi'nin TCK Açısından Değerlendirilmesi*", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 16, 2014, (s. 141-177), s. 148 (**Akbulut**, 6284 Sayılı Kanun).

[43] Aile İçi Şiddet Araştırması 2015, s. 143.

[44] **Sevil, Ümran/Ünsal, Şenay**, "*Yaşlılık, Yaşlı İstismarı ve İhmali*", Adli Bilimler Dergisi, C.2, S.4, 2003, (s. 17-22), s. 17.

[45] **Turla, Ahmet/Mutlu Yılmaz, Esmeray**, "*Yaşlılıkta İstismar ve İhmal*", Adli Psikiyatri Dergisi, C.4, S.4, 2007, (s. 27-35), s. 27.

kapsamındadır[46]. Yaşlıya yönelik cinsel şiddet ise rızası olmaksızın dokunma, zorla soyma, cinsellik içeren fotoğraflar çekme, cinsel ilişkiye girme şeklinde gerçekleşebilir[47]. Yaşlı bireylerin tehdit edilmesi, fiziksel ihtiyaçlarını gideremememesi nedeniyle küçük düşürülmesi, utandırılması[48] ve sevgi, şefkat gibi duygusal ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi[49] de yaşlıya yönelik psikolojik şiddet kapsamında değerlendirilmektedir. Yaşlıya yönelik ekonomik şiddet ise rızası olmaksızın yaşlı kişinin parasını harcamak, banka hesabını kullanmak şeklinde gerçekleşebileceği gibi yaşlı kişiyi kendi evinden çıkartmak, hile yoluyla mallarına el koymak şeklinde de gerçekleşebilir[50].

1.2.2.3. Ev İçi Şiddet ve Aile İçi Şiddet

Ev içi şiddet ve aile içi şiddet kavramları kimi zaman karıştırıldığı için kimi zamansa kasıtlı olarak yanlış kullanılmaktadır. En basit tanımıyla ev içi şiddet, yakın ilişki içerisinde bulunulan bir kişinin şiddetine maruz kalmaktır. Aile içi şiddet ise, bir ailede meydana gelen bütün şiddet olayları[51] ya da aile üyelerinden birinin diğerine karşı şiddet uygulaması şeklinde tanımlanabilir[52]. Bir başka tanımda ise aile içi şiddet; "*Kendini aile olarak tanımlamış bir grup içerisinde; zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, güç göstermek, öfke, gerginlik boşaltmak amacı ile bir bireyden diğerine yöneltilen her türlü şiddet davranışı*" olarak ifade edilmiştir[53]. Aile içi şiddet, çoğunlukla kadın, çocuk ve yaşlılara yönelik uygulanmaktadır[54].

O halde ev içi şiddetin aile içi şiddeti kapsadığı söylenebilir; ancak aile içi şiddet yalnızca aile bireyleri arasında meydana gelen şiddet olaylarını kapsamaktadır. Söz gelimi nikâhsız birlikteliklerde, partnerlerden birinin diğerine şiddet uygulaması aile içi şiddet kapsamında değil, ev içi şiddet kapsamında değerlendirilmelidir. Keza öğrenci evinde meydana gelen şiddet vakaları da aile içi şiddet kapsamında değil, ev içi şiddet içi şiddet kapsamında ele alınmalıdır.

---

[46] **Polat**, Şiddet, s.32-33.
[47] **Polat**, Şiddet, s.33.
[48] **Gültekin Akduman, Gülümser/Korkusuz, İrfan/Akduman, Barış**, "*Yaşlı İhmali ve İstismarı*", Adli Psikiyatri Dergisi, C.3, S.2, 2006, (s. 3-8), s. 5.
[49] **Polat**, Şiddet, s.33.
[50] **Sevil/Ünsal,** s. 20.
[51] **Polat**, Şiddet, s. 26.
[52] **Günşen İçli, Tülin/Öğün, Aslıhan/Özcan, Nilüfer**, Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu, T.C. Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara 1995, s. 1; **Yıldırım,** s. 26.
[53] **Yıldırım Güneri,** s. 87.
[54] **Mavili Aktaş,** s. 13.

1.4. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet kavramının anlaşılabilmesi için toplumsallaşma ve cinsiyet kavramlarının açık bir şekilde ortaya koyulması gerekmektedir. TDK Güncel Türkçe Sözlükte toplumsallaşma "*bireyin kişilik kazanarak belli bir toplumsal çevreye hazırlanması, toplumla bütünleşmesi süreci, sosyalleşme*"[55] şeklinde tanımlanmıştır. Sosyoloji biliminde toplumsallaşma, kişinin çevresindekilerle etkileşim sürecini ifade eden bir kavramdır. Bu kavram nesnel ve öznel olmak üzere iki bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Nesnel olarak toplumsallaşma, her toplumda sahip olunan kültürün bir kuşaktan diğer kuşağa aktarılması ve bireyin sosyal yaşamın kabul edilmiş ve onaylanmış yollarına adaptasyonunun sağlandığı bir süreçtir. Öznel olarak toplumsallaşma ise, bireyin çevresine adaptasyon sürecinde bireyde gerçekleşen öğrenme sürecini ifade etmektedir[56].

Cinsiyet kavramı, bireylerin biyolojik özellikleriyle ilişkili olup, kadın ve erkek arasındaki üreme organları, hormonlar, kromozom yapıları, fiziksel güç vb. kriterlere bağlı olarak ele alınır. Başka bir ifadeyle cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıkların bir sonucudur. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının birbirleriyle bağlantılı olduğu söylenebilse de anlam bakımından farklı kavramlar olduğu belirtilmelidir[57].

Toplumsal cinsiyet yalnızca kadınlara ilişkin bir kavram değildir[58]. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin toplum nazarında nasıl görüldüğü ve algılandığı, toplumun kadın ve erkeğe hangi rolleri atfettiğiyle ilgili olan bir kavramdır. Burada rol kavramı ile kastedilen "*kişiden beklenilen davranış tarzları*"[59] ve "*toplumsallığın bireyde davranışa dönüşmesi*"dir[60]. Her toplumda kadın ve erkeklere farklı toplumsal cinsiyet rolleri öğretilmektedir. Çocukluğunda nazik, narin, iyi huylu olma rolleri verilen kadınlardan, büyüdüklerinde fedakâr, itaatkâr, anlayışlı ve şefkatli olmaları beklenmektedir. Toplum tarafından kendisine cesur, atılgan, hırslı, kavgacı vb. roller verilen erkeklerden ise büyüdüklerinde sert, soğukkanlı, otoriter, güçlü ve mücadeleci olmaları beklenmektedir[61].

---

[55] Toplumsallaşma, TDK Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/, (E. T. 08.02.2020)
[56] **Günindi Ersöz, Aysel**, Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara 2016, s. 23-24.
[57] **Bilican Gökkaya**, s. 14.
[58] **Uygur, Gülriz**, "*Toplumsal Cinsiyet ve Adalet*", Ankara Barosu Dergisi, S.4, 2015, (s.121-132), s. 122.
[59] **Zencirkıran, Mehmet**, Sosyoloji, Dora Yayıncılık, 6. Baskı, Bursa 2017, s. 86.
[60] **Vatandaş, Celalettin**, "*Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı*", İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi, S. 35, 2007, (s. 29-56), s. 33 (**Vatandaş**, Toplumsal Cinsiyet).
[61] **Bilican Gökkaya**, s. 28-29.

Esasında toplumun kadın ve erkeğe yüklediği roller yalnızca aile ile sınırlı değildir. Çalışma, eğitim, hukuk, siyaset, ekonomi gibi pek çok alanda kadın ve erkeklere, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin etkisi altında birtakım uygulamaların yapıldığı görülmektedir. Bu uygulamalara gerekçe olarak kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik farklar gösterilmiştir. Kadınların yaratılıştan gelen doğurganlık özelliği ve devamında çocuk bakımına daha yatkın görülüşü nedeniyle kadınlar ev içinde kalmış ve ev işlerini yürütmüşlerdir[62]. Fiziksel olarak daha güçlü görülen erkekler ise ev dışı işlerle meşgul olmuş ve evin geçimini sağlama görevi erkeklere tahmil edilmiştir. Böylece kamusal alan ve özel alan ayrımı ortaya çıkmıştır. Toplum, hayatlarının önemli bir kısmını ev içinde, başka bir deyişle özel alanda geçiren kadınlar ve ailesinin geçimini sağladığı için yaşamını çoğunlukla kamusal alanda geçiren erkeklerden oluşmuştur.

Toplumsal cinsiyete dayalı kamusal alan-özel alan ayrımının toplumda herhangi bir sorun meydana getirmeyeceği düşünülebilir. Ancak son yıllarda kadına yönelik şiddeti önleme amacıyla yapılan hukukî düzenlemeler öncesinde, ev içi şiddet vakalarına devletlerin müdahale etmediği ve kamusal alan-özel alan ayrımı nedeniyle kadınların insan haklarının ihlal edildiği[63] görülmekteydi. Günümüzde ise, yapılan hukuki düzenlemelere rağmen pek çok kadının ev içinde maruz kaldığı şiddetin gün yüzüne çıkmaması nedeniyle, ölümle sonuçlanan olayların yaşanması, toplumsal cinsiyete dayanan kamusal alan-özel alan ayrımının olumsuz neticelerinin devam ettiğini göstermektedir.

2. Tarihçe

2.1. Genel Olarak

Toplumun ihtiyaçlarını gidermek amacıyla konulmuş hukuk kurallarının hazırlanması, insanlığın uzun ve yorucu mücadeleleri neticesinde gerçekleşmiştir. Başka bir anlatımla, her hukuk kuralının ardında uzun bir tarihsel geçmiş bulunmaktadır. Bu nedenle bir hukuk kuralını anlayabilmek ve yorumlayabilmek için o kuralın doğmasına sebep olan tarihsel süreci bilmek hukukçu için zaruret arz eder. Keza iyi kanunlar yapabilmek için de hukuk

[62] **Vatandaş**, Toplumsal Cinsiyet, s. 38.
[63] **Uygur, Gülriz/Çağlar Gürgey, İrem**, "*Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları İhlali ve Bunun Bir Örneği Olarak Kadına Yönelik Şiddet*", Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet, Savaş Yayınları, Edit. Kaya, Funda/Özdemir, Nadire/Uygur, Gülriz, Ankara 2014, (s. 9-60), s. 14; **Uygur, Gülriz**, "*Kadına Yönelik Şiddeti Önlemede Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Önemi*", Dini Araştırmalar Dergisi, Kadın Özel Sayısı, (s. 209-227), s. 217.

tarihini öğrenmek gerekmektedir[64]. O halde çalışmamızın esas konusunu teşkil eden aile içi şiddet ve kadına karşı şiddeti önlemeyi amaç edinen 6284 sayılı Kanun'u incelemeye başlamadan önce, tarihimizde aile kavramı, kadının konumu, aile içi şiddet ve kadına karşı şiddet konularının değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira geçmişi bilmeden bugünü anlamak ve geleceği sağlam temeller üzerine kurmak mümkün değildir[65]. Elbette 6284 sayılı Kanun'un ortaya çıkışını yalnızca Türk Hukuk Tarihi'ndeki gelişmelerle sınırlamak mümkün değildir. Hatta Türk Hukuk Tarihi'ndeki gelişmelerin çoğunlukla uluslararası hukukta meydana gelen olaylar neticesinde ortaya çıktığı söylenebilir. Ancak uluslararası hukukta ailenin korunması ve kadına karşı şiddet başlığı altında yapacağımız açıklamalarda konunun tarihsel geçmişine de yer verildiğinden buradaki değerlendirmelerimiz Türk Hukuk Tarihi'yle sınırlı tutulmuştur.

İslâmiyet'in kabulü, Tanzimat Fermanı'nın ve Cumhuriyet'in ilanı Türk Hukuk Tarihi'nin dönüm noktaları olarak kabul edildiğinden, öncelikle Türklerin İslâmiyet'i kabulünden önceki ve sonraki dönemlerde, ardından Tanzimat ve Cumhuriyet Dönemlerinde ailenin korunması ve kadına karşı şiddet konusundaki tarihsel gelişmeler incelenecektir.

2.2. İslâmiyet Öncesi Türk Devletlerinde

İslâmiyet öncesi Türk devletlerinde aile; oguş[66], törkün[67], arkagün[68] gibi kavramlarla ifade edilmekteydi. Ataerkil bir yapıya dayanan aile müessesesinde[69] kadının erkekten aşağı bir statüde bulunmadığı ileri sürülmektedir. Zira eski Türklerde yani Hunlar, Göktürkler ve Uygurlarda o dönemin diğer toplumlarına nazaran[70] kadınlara karşı daha hoşgörülü bir tutum sergilenmekte, kadınlar kamusal alandan dışlanmamakta, sosyal ve ekonomik faaliyetlere geniş ölçüde katılabilmekteydi. Söz gelimi kadınlar ev işlerinin yanı sıra avcılık ve çiftçilik

[64] **Cin, Halil/Akyılmaz, Gül**, Türk Hukuk Tarihi, Sayram Yayınları, 5. Baskı, Konya 2013, s. 2-3.
[65] **Cin, Halil/Akgündüz, Ahmet**, Türk Hukuk Tarihi, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2011, s. 44.
[66] **Cin/Akgündüz,** s. 84; **Donuk, Abdülkadir**, "*Çeşitli Topluluklarda ve Eski Türklerde Aile*", Tarih Dergisi, S. 33, 1982, (s. 147-168), s. 162.
[67] **Cin/Akyılmaz**, s. 32.
[68] **Cin/Akyılmaz**, s. 32.
[69] İslâmiyet öncesi Türk Devletlerinde aile kurumu ataerkil bir yapıya sahip olmakla birlikte, eski Roma'daki gibi sert bir baba hakimiyeti söz konusu değildi. **Ekinci, Ekrem Buğra**, Osmanlı Hukuku, Arı Sanat Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul 2014, s. 71.
[70] Söz gelimi eski Roma'da aile, "*pater familias*" (aile babası), onun eşi, çocukları, gelinleri, torunları, köleler ve hizmetçilerden oluşmaktadır. Pater familias bir nevi devlet başkanı gibi aile üyelerini yargılama, köle olarak satma ve ölüm cezasına bile çarptırabilme yetkilerine sahiptir. Kadınların pater familias olmaları mümkün değildir. Evlenen kadınlar da eşlerinin pater familiasının "*patria potestası"* (baba egemenliği) altına girmektedir. Kadınların hak ve fiil ehliyetleri ömürleri boyunca kısıtlanmıştır. **Akıncı, Şahin**, Roma Hukuku Dersleri, Sayram Yayınları, Konya 2011, s. 183-184.

yapmışlar, sürü sahibi olmuşlar, şölen ve kurultaylara katılmışlardır. Orhun Yazıtlarında Bilge Kağan, kağan ile hatun arasındaki eşitliği "…*Türk budunu yok olmasın diye, halk olsun diye, babam İlteriş Kağan, annem İlbilge Hatun'u göğün tepesinden tutup yukarı kaldırmıştır*" şeklinde ifade etmiştir[71]. Ayrıca Türk hakanları yabancı elçileri kabul ettikleri zaman hatunları yani eşleri de hazır bulunmuşlardır. Fermanlar da çoğunlukla "*hakan ve hatun buyurur ki…*" şeklinde başlamıştır.

İslâmiyet öncesi Türk devletlerinde kadına yönelik şiddet olaylarında herhangi bir yaptırım uygulanıp uygulanmadığının değerlendirilmesinde fayda görmekteyiz. Eski Türklerde evli bir kadına tecavüzün yaptırımı idam iken, genç bir kızı kaçırıp tecavüz etmenin yaptırımı tazminat ve o kızla evlendirilmektir[72]. Kural olarak boşanma hakkı erkeğe verilmişken, kocanın fena muamelesi durumunda kadının boşanmayı talep edebilmesi mümkündür. Bu uygulamalardan yola çıkarak eski Türklerde aileye verilen önemin, bireysel olarak kadına verilen önemden daha fazla olduğu söylenebilir[73]. Ayrıca levirat[74], sororat[75] ve çok eşlilik gibi geleneklerin varlığı kadın ve erkeğin tamamıyla eşit haklara sahip olmadığını göstermektedir.

2.3. Osmanlı Devleti'nde

Yukarıda da belirttiğimiz üzere Türk Hukuk Tarihi'nin en önemli dönüm noktalarından biri Türklerin İslâm dinini kabul etmeleridir. Böylece Türklerin eski hukuk sistemlerinin yerini İslâm hukuku almıştır[76]. Çalışmamızda İslâmiyet'in hâkim olduğu Türk Devletlerinden Osmanlı Devleti'nde ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine ilişkin hukuki düzenlemeler ve mahkeme tutanakları incelenecektir.

"*Osmanlı hukuku dendiğinde İslâm hukukçularının içtihatlarıyla şekil bulan bir hukuki bütünün (şer'i hukuk) yanı sıra padişah irade ve fermanlarıyla oluşan bir başka bütünün (örfi hukuk) varlığı daha kastedilmektedir[77]*." Osmanlı Devleti'nde ailenin

---

[71] **Akyılmaz, Gül**, İslâm ve Osmanlı Hukukunda Kadının Statüsü, Göksu Matbaa, Konya 2000, s. 11-12 (**Akyılmaz**, Kadının Statüsü).
[72] **Cin/Akyılmaz**, s. 31.
[73] **Akyılmaz,** Kadının Statüsü, s. 15.
[74] Levirat; babaların ölümünden sonra oğulların üvey analarıyla, ağabeyin ölümünden sonra küçük kardeşlerin yengeleriyle, amcaların ölümünden sonra yeğenlerin yengeleri ile evlenmeleri geleneğidir**. Akyılmaz**, Kadının Statüsü, s. 15; **Cin/Akyılmaz**, s. 35; **Üçok, Coşkun/Mumcu, Ahmet/Bozkurt, Gülnihal**, Türk Hukuk Tarihi, Turhan Kitabevi, Ankara 2015, s.24.
[75] Karısı ölen erkeğin baldızı ile evlenmesi geleneğidir. **Ekinci**, s. 73.
[76] **Cin/Akyılmaz**, s. 41.
[77] **Aydın, M. Âkif**, Osmanlı Aile Hukuku, Klasik Yayınları, İstanbul 2017, s. 24 (**Aydın**, Aile).

korunmasına ilişkin uygulamalar[78] ve kadının statüsünü etkileyen kuralların önemli bir kısmının şer'i hukuka dayandığı ileri sürülmektedir[79]. Zira aileye ilişkin esaslar İslâm hukukunun en ayrıntılı düzenlenmiş alanı olup Kur'an ve Sünnet'te bu konuya ilişkin pek çok davranış normu yer almaktadır. Ayrıca İslâm hukukçuları aile konusuna özel bir ilgi göstererek yoğun içtihat faaliyetlerinde bulunmuşlar, sistematik bir şekilde aile hukukunun esaslarını ortaya koymaya çalışmışlardır[80]. Aile konusunda İslâm hukuku kaynaklarında kapsamlı bilgilerin yer alması ve içtihatların bolluğu[81], Osmanlı Devleti'nde bu alandaki örfi hukuk düzenlemelerini en aza indirmiştir[82]. Bu nedenle, Osmanlı Devleti'ndeki uygulamalardan önce kısaca İslâm hukukunda ailenin korunması, kadının statüsü ve kadına şiddet konusuna nasıl bir yaklaşım sergilendiğinden bahsetmekte fayda görmekteyiz.

İslâm hukukunun temel kaynağı olan Kur'an'da aile kurumuna ilişkin pek çok düzenleme bulunmaktadır. Kur'an'da nikâh ilahi düzenin bir parçası olarak sayılmış[83] ve kadın açısından bir teminat olarak gösterilmiştir[84]. Ayrıca Kur'an'da yer alan birçok ayette kadın ve erkeğe ortak bir şekilde hitap edildiği, insanlık bakımından kadın ve erkek arasında herhangi bir ayrım yapılmadığı görülmektedir[85]. Ancak bilhassa Nisa Suresi'nin 34. ayetinin

---

[78] **Cin/Akyılmaz**, s. 355.
[79] **Akyılmaz**, Kadının Statüsü, s. 17.
[80] **Aydın, M. Âkif**, Türk Hukuk Tarihi, Beta Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 259 (**Aydın**, Tarih).
[81]Ayrıntılı bilgi için bkz. : **Cin/Akyılmaz**, s. 357-358. Osmanlı Devleti'nde Hanefi mezhebinin resmî mezhep olarak kabul edilmesi nedeniyle aile konusundaki uygulamalar bu mezhebin içtihatları doğrultusunda yapılmıştır. Esasında 16. yüzyıla kadar diğer mezheplerin içtihatlarından faydalanmak suretiyle de sorunlara çözüm bulunduğu görülmüştür. Ancak daha sonra bu uygulama yasaklanmış, kadı ve müftülerin hüküm ve fetvalarını Hanefi mezhebinin en sahih görüşüne göre verebileceği belirtilmiştir.
[82] **Cin/Akyılmaz**, s. 355.
[83] Araf 189 "*Allah sizi bir tek nefisten yaratan ve kendisi ile huzur bulsun diye eşini de ondan var edendir. (İnsan) eşiyle birleşince eşi hafif bir yük yüklenir (gebe kalır) ve (bir müddet) onu taşır. Gebeliği ağırlaşınca her ikisi de Rableri Allah'a, 'Eğer bize iyi ve sağlıklı bir çocuk verirsen, elbette şükredenlerden olacağız' diye dua ederler*", https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-tefsir-1/araf-suresi-7/ayet-189/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1 (E. T. 13.02.2020); Necm 45-46 "*Şüphesiz O iki eşi, erkeği ve dişiyi, (rahme) atıldığında az bir sudan (meniden) yaratmıştır* ", https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-tefsir-1/necm-suresi-53/ayet-45/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1 (E. T. 13.02.2020); Rum 21 "*Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır*", https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-tefsir-1/rum-suresi-30/ayet-21/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1 (E. T. 13.02.2020).
[84] Bakara 231 "*Kadınları boşadığınız ve onlar da bekleme sürelerini bitirdikleri zaman, ya onları iyilikle tutun yahut iyilikle bırakın. Haklarına tecavüz edip zarar vermek için onları tutmayın…*", https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-tefsir-1/bakara-suresi-2/ayet-231/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1 (E. T. 13.02.2020).
[85] Hucurat 13, "*Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdâr olandır.*" https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-tefsir-1/hucurat-suresi-49/ayet-13/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1 (E. T. 13.02.2020); Ahzâb 35 "*Şüphesiz müslüman erkeklerle müslüman kadınlar, mü'min erkeklerle mü'min kadınlar, itaatkar erkeklerle itaatkar kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı*

ilk üç cümlesi[86] gerekçe gösterilerek İslâm dininde erkeklerin kadınlara nazaran üstün özelliklere sahip olduğu ve bu nedenle kadınları koruma-kollama görevinin erkeklere verildiği ileri sürülmektedir. Aynı ayetin devamında erkeklerin kendi mallarından harcamak suretiyle ailenin geçimini sağladığı ifade edilmiştir. Bazı müfessirler[87] Nisa Suresi'nin 34. ayetini, erkeklerin yaratılış itibarıyla gerek fiziken gerekse akıl ve mantık bakımından kadınlardan üstün olması nedeniyle koruyuculuk ve yöneticilik görevlerinin erkeklere verildiği şeklinde yorumlamışlardır. *Taberi Tefsiri*'nde bu husus devlet başkanları ile vatandaşları arasındaki ilişkiye benzetilmiştir. Başka bir ifadeyle nasıl devlet başkanları vatandaşlarının idaresini üstlenip onları muhafaza ediyorsa erkeklerin de kadınların idaresini üstlenip onları muhafaza ettiği belirtilmiştir[88]. *Fizılâl-il Kur'an Tefsiri*'nde de erkeğin vazifesinin eşi ve çocuklarını korumak olduğu, aile yaşamında hâkimiyetin erkeğe verildiği ifade edilmiştir[89]. Bir başka Kur'an tefsirinde de erkeklerin üstünlüğünün kaba kuvvet olmadığı, bu üstünlüğün erkeğin ailesini idare ve muhafaza etmesi şeklinde yorumlanması gerektiği ifade edilmiştir[90].

---

duyan erkekler, Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükafat hazırlamıştır", https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-tefsir-1/ahzab-suresi-33/ayet-35/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1 (E. T. 13.02.2020); Tevbe 67 "*Münafık erkekler ve münafık kadınlar birbirlerindendir (birbirlerinin benzeridir). Kötülüğü emredip, iyiliği yasaklarlar, ellerini de sıkı tutarlar. Onlar Allah'ı unuttular; Allah da onları unuttu. Şüphesiz münafıklar, fasıkların ta kendileridir*", https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-tefsir-1/tevbe-suresi-9/ayet-67/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1 (E. T. 13.02.2020); Tevbe 72 "*Allah mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara, ebedi olarak kalacakları, içinden ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde çok güzel köşkler vadetti. Allah'ın rızası ise, bunların hepsinden daha büyüktür. İşte bu büyük başarıdır*" https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-tefsir-1/tevbe-suresi-9/ayet-72/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1 (E. T. 13.02.2020).

[86] Nisa Suresi 34. ayet ilk üç cümle "*Erkekler, kadınların koruyup kollayıcılarıdırlar. Çünkü Allah insanların kimini kiminden üstün kılmıştır. Bir de erkekler kendi mallarından harcamakta (ve ailenin geçimini sağlamakta)dırlar…*", https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-tefsir-1/nisa-suresi-4/ayet-34/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1 (E. T. 13.02.2020).

[87] Kur'an'ı yorumlayan kimselere müfessir denilmektedir. https://sozluk.gov.tr/ (E. T. 12.02.2020).

[88] **İmam Taberî**, Taberî Tefsiri, C.1, Muhammet Ali es-Sâbûnî/Salih Ahmed Rıza (İhtisar ve Tahkik), Çev. Keskin, Mehmet, Millî Gazete, s. 358.

[89] **Kutub, Seyyid**, Fîzılâl-il Kur'an (Kur'an'ın Gölgesinde), C. 3, Çev. Bekir Karlıağa, M. Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler, Hikmet Yayınları, s. 209.

[90] **Yıldırım, Celâl**, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, C. 3, Anadolu Yayınları, s. 1295. Farklı yönde görüşler için bkz: **Okuyan, Mehmet**, "*Kadına Yönelik Şiddete Kur'an'ın Bakışı*", Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.23, 2007, (s. 93-134), s. 112. Okuyan'a göre, genel olarak erkekler kadınlara nazaran daha güçlü olabilirler. Ancak bir kadının bir erkekten daha güçlü olması da mümkündür. Dolayısıyla fiziken sahip olunan güç kişiye bir öncelik getirmeyecektir. O halde erkeklerin kadınların koruyucusu olması cinsiyetten kaynaklanmamakta, yöneticilikten kaynaklanmaktadır. Zira İslâm dininden önce Arap toplumunda erkeğin mali konulardaki önceliği ortadadır. Okuyan'a göre, "*Nisâ 34. âyetteki kavvâmûn kelimesini aslında şöyle anlamak durumundayız: Kayyımlık, erkeklerin evin mali harcamalarını üstlenmeleri ve fiziki kuvvet bakımından güce sahip olmaları, bu çerçevede ailenin mali ve hukuki haklarını korumaları sebebiyle aile içinde görevlendirilmiş olmaları anlamına gelir. Bu görevlendirme bir üstünlük değil, sadece bir sorumluluk ifadesidir. Tıpkı bir okuldaki öğretmenlerden birinin müdür olarak tayin edilmesi gibi. Bazı yetenekleri ve farklılıkları sebebiyle bir öğretmen müdür yapılır, bu durum onun diğerlerinden üstün olduğunu göstermez.*"

İslâm hukukunda kadına ilişkin en önemli konulardan biri, Nisa Suresi'nin 34. ayetinin son dört cümlesi delil gösterilmek suretiyle eşleri tarafından kadına şiddet uygulanmasının haklı görüldüğü durumların olduğu görüşüdür. Ayette nüşuzundan (serkeşliğinden) endişe edilen kadınlara uygulanacak müeyyideler dereceli bir şekilde sayılmıştır. İlk iki müeyyide kadına öğüt verilmesi ve yatakta yalnız bırakılmasıdır. Üçüncü müeyyide olan "*darabe*" ise birkaç istisna dışında[91] Kur'an meallerinin çoğunda "*hafifçe dövmek*", "*hafifçe vurmak*"[92] şeklinde dilimize çevrilmiştir. *Okuyan*'a göre "*darabe*" kelimesi pek çok anlama sahip olup Kur'an'da da farklı anlamlarda kullanılmıştır. *Okuyan*, bu anlamlar arasında en uygununun "*yolculuğa çıkmak*" olduğunu ileri sürmektedir. Zira serkeşlik fiili bir suç teşkil etmediğinden karşılığında ceza uygulanması mümkün değildir. Zira İslâm dininde suçu sabit olmayanlara ceza uygulanmaz[93].

Genel olarak İslâm hukukunda ailenin korunması, kadının konumu ve kadına yönelik şiddete dair önemli hususlara değindikten sonra bu konulara ilişkin Osmanlı Devleti'ndeki uygulamalara değinmekte fayda görmekteyiz. Osmanlı Devleti'nde kadınlar erkekler gibi hem vücub hem de eda ehliyetine[94] sahip olabilmektedir. Başka bir deyişle, kadın olmak kişinin ehliyetini sınırlayan bir sebep değildir[95]. Osmanlı toplumunda evlenme ve boşanma hususunda yalnızca istisnai durumlarda mahkemeye başvurulmaktaydı. Bu durumlardan biri

[91] Nisa Suresi 34. ayet son dört cümle: Bayraktar Bayraklı Meali "*Serkeşliklerinden endişe ettiğiniz kadınlara gelince, onlara önce nasihat ediniz, sonra yattıkları yatakta yalnız bırakınız; yine de itaat etmezlerse onları geçici olarak evden uzaklaştırınız. Bundan sonra itaat ederlerse, onları incitmekten kaçınınız. Allah gerçekten yücedir; büyüktür*"; Edip Yüksel Meali "*İffetlerinden endişe duyduğunuz kadınlara öğüt verin, yataklarınızı ayırın ve nihayet onları çıkarın. Size itaat ederlerse onlara karşı bir yol aramayın. ALLAH Yücedir, Büyüktür*"; Yaşar Nuri Öztürk Meali "*Sadakatsizlik ve iffetsizliklerinden korktuğunuz kadınlara önce öğüt verin, sonra onları yataklarında yalnız bırakın ve nihayet onları evden çıkarın/bulundukları yerden başka yere gönderin! Bunun üzerine size saygılı davranırlarsa artık onlar aleyhine başka bir yol aramayın. Allah çok yücedir, sınırsızca büyüktür*", http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=4&ayet=34 (E. T. 13.02.2020).

[92] Nisa Suresi 34. ayet son dört cümle: Diyanet İşleri Başkanlığı Meali "*(Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın. (Bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız) onları (hafifçe) dövün. Eğer itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın. Şüphesiz Allah çok yücedir, çok büyüktür"*; Elmalılı Hamdi Yazır Meali "*Fenalık ve geçimsizliklerinden korktuğunuz kadınlara gelince: Önce kendilerine öğüt verin, yataklarından ayrılın. Bunlar da fayda vermezse dövün. Eğer size itaat ederlerse kendilerini incitmeye başka bir bahane aramayın. Çünkü Allah çok yücedir, çok büyüktür*"; Ömer Nasuhi Bilmen Meali "*Serkeşliklerinden korktuğunuz kadınlara gelince onlara nasihat veriniz, ve onları yataklarda yalnız bırakın ve onları dövünüz. Fakat size itaat ederlerse artık onların aleyhlerinde bir yol aramayınız, şüphe yok ki, Allah Teâlâ çok yücedir. Çok büyüktür*" http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=4&ayet=34 (E. T. 13.02.2020).

[93] **Okuyan,** s. 122.

[94] Vücub ehliyeti ile günümüzde kullanılan hak ehliyeti kavramı, eda ehliyeti de fiil ehliyeti kavramı kast edilmektedir.

[95] **Aydın,** Tarih, s. 208-209.

"*haksız yere*" kocaları tarafından dövülen kadınların yapmış olduğu başvurulardır. Bilhassa fiziksel şiddetin yaralama veya ölümle sonuçlandığı durumlar mahkemeye taşınmıştır[96].

Osmanlı Devleti'nde evli bir kadının eşinden şiddet gördüğü durumlarda başvurabileceği ilk yol kendisine şiddet uygulayan kocasını şikâyet etmesi, "*haksız yere dövüldüğünü*" söylemesi ve kocasına müeyyide uygulanmasını sağlayabilmesidir. Bu tip olaylarda kadı, şiddet uygulayan kocayı uyarmanın yanı sıra ona tazir cezası[97] da uygulayabilmektedir[98]. Kadınlar maruz kaldıkları şiddeti ispat edemezlerse, genellikle kocaya şiddet uygulamadığına dair yemin verdirilmekteydi. Ancak koca yemin etmezse tazir cezası uygulanabilmekteydi. Söz gelimi 1844 yılında Bursa Filiboz Mahallesi sakinlerinden Selime bint-i Mehmed isimli kadın mahkemede söz alarak: "*Kocam Mehmed, bir gün önce beni sopa ile bi-gayr-i hak (haksız yere) dövmüştür. Mucib-i şer'isini (gereğini) talep ederim*" dediğinde kocası olayı inkâr etmiş; ancak daha sonra karısını dövmediğine dair yemin edemediği için hakkında tazir cezası uygulanmasına karar verilmiştir[99]. Şiddet uyguladığı iddia edilen kocanın yemin ettiği durumlarda ise, kadın başka bir şekilde olayı ispat edemezse müracaatı reddedilmekteydi. Söz gelimi Konya'nın Medrese Mahallesi sakinlerinden Fatma bint-i İbrahim daha önce muhâlaa ile boşandığı kocasını dava ederek "*altı ay mukaddem ben Âşir'in taht-ı nikâhında iken beni asağ ve yumruğla darp idüp ol darbdan ön dişlerimden iki üst, iki alt dişim ihrâc olmuşdur diyet-i kâmilesin talebi derim*" dediğinde kendisinden olayı ispat edecek şahit istenmiştir. Ancak kadın şahit gösteremediğinden, kocasına yemin teklif olunmuş, o da yemin edince, kadının davası reddedilmiştir[100].

Osmanlı toplumunda eşlerinin uyguladığı şiddet neticesinde ölen kadınlara da rastlanılmaktadır. Üsküdar Mahkemesi'nin 1524'te vermiş olduğu "*Vech-i tezkiretü'l-hurûf budur ki Mezbûr bukağıyla gaybet eden Çoban Hamza'yı ahâli-i Bulgurlu meclis-i şer'a*

---

[96] **Selçuk, Havva**, "*Kadına Uygulanan Şiddetin Osmanlı Mahkeme Tutanaklarına Yansımaları*", Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi, S.1, C.1, (s.109-126), s. 110-111.

[97] İslâm hukukunda suç ve cezalar had, kısas ve tazir olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Allah hakkı olarak yerine getirilmesi gereken kamunun yararını ilgilendiren suçlar had suçları olarak adlandırılmaktadır. Bu suçlar zina, zina iftirası, içki içme, hırsızlık, yol kesme isyan ve dinden çıkmadır. Kısas suçları cana ve vücut bütünlüğüne yönelik olan suçlardır. Tazir suçları ise had ve kısas suçları dışında kalan içeriği Kur'an ve sünnet tarafından tespit edilmemiş, bu nedenle düzenlenmesi devlet başkanına veya onun vereceği yetkiyle hâkime bırakılmış olan suçlardır. Bu suçlar karşılığında verilen cezalara tazir cezası denilmekte olup Osmanlı Devleti'nde bulunan en yaygın tazir cezaları; ölüm, sopa, hapis, sürgün, para cezaları, müsadere, terk, teşhir, tekdir ve tevbih, öğütte bulunma, sakalın kesilmesi, yüzün dağlanması veya karalanmasıdır. **Cin/Akyılmaz**, s. 251.

[98] **Ünal Özkorkut, Nevin**, "*İslâm Hukukunda ve Osmanlı Uygulamasında Koca Şiddetine Karşı Kadının Başvurabileceği Hukuk Yolları*", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 65, C.1, 2016, (s. 231-247), s. 239.

[99] **Selçuk**, s. 111.

[100] **Selçuk**, s. 116.

ihzâr edip zevcen Elif'i ne vechile katl eyledin, diye suâl olundukda koltuğumda yatar iken boğazını sıktım, dışarı çıktım, geri gelip uyarmak kasdın eyledim, gördüm cevâb vermez bir taş ile başına bir iki def'a darb-ı şedid ile vurup öldürdüm, diye mukır olup ikrârı talebleriyle deftere sebt olundu."[101] şeklindeki karardan anlaşılacağı üzere daha önce başkalarına da zarar verdiği için ayaklarına bukağı takılan Çoban Hamza'nın yatmakta olan karısı Elif'in boğazını sıktığını, ardından evden ayrıldığını, eve geri döndüğünde seslendiğinde kadının cevap vermemesi üzerine kafasını taşla ezdiğini itiraf ettiği bir olay yaşanmıştır[102]. 1917 tarihli bir başka olayda ise, altı aylık hamile olan karısını taammüden (kasten) öldürdüğü anlaşılan Ahmed adlı şahsa verilen idam cezasının, müebbet kürek cezasına çevrildiği görülmektedir[103].

Osmanlı Devleti'nde eşlerinin uyguladığı şiddet nedeniyle boşanmak isteyen kadınlar da bulunmaktadır. Esasında 1916 yılına kadar kocasının uyguladığı şiddet nedeniyle kadınların boşanmak için kadıya başvurma hakkı bulunmamaktaydı. Bu boşluğu doldurmak amacıyla genellikle muhâlaa ve şartlı boşanma yolları kullanılmıştır. Muhâlaa, eşlerin karşılıklı anlaşarak boşanmaları olup, Osmanlı toplumunda en sık uygulanan boşanma usulüdür. Muhâlaada boşanma talebi daima kadından gelmekte, kadın kocasını boşanmaya razı etmek için mehir, iddet nafakası ve iddet süresince ikametgâh masrafı gibi haklarından vazgeçmektedir[104]. Konya şehrinin Piriesed Mahallesi'nde yaşanan bir olayda Şerife Emine adlı kadın, kocası Ali b. Recep'in kendisini haksız yere darp etmesi nedeniyle mahkemeye başvurmuş ve bunun üzerine mahkeme Ali hakkında tazir cezasına hükmetmiştir. Ancak olaydan iki gün sonra Şerife tekrar mahkemeye başvurarak mehri müeccelinden, iddet nafakasından, iddet süresince ikametgâh masrafından vazgeçmeyi göze alarak ayrılmayı istemiş, kocası da bu isteğini kabul etmiştir[105].

Osmanlı toplumunda eşlerinin uyguladığı şiddet nedeniyle boşanmak isteyen kadınların başvurdukları diğer yol şartlı boşanmadır. Şartlı boşanma ise, kocanın karısını boşamasının, karısının veya kendisinin belli bir işi yapması veya yapmaması şartına bağlı tutulduğu bir usuldür. Bu şart gerçekleştiğinde boşanma da kendiliğinden olmaktadır[106]. Galata Mahkemesi Sicillerine yansıyan bir olayda, Yani v. İstemad adlı zımminin sürekli darp ettiği karısı Yasemin bt. Andriye'nin boşanmak istemesi üzerine eşine tekrar şiddet

[101] İstanbul Kadı Sicilleri, Üsküdar 05, C. 3, S. 65, Hüküm No: 42, Orijinal Metin No: 5b-4, http://www.kadisicilleri.org/madde.php (E. T. 13.02.2020).
[102] **Ünal Özkorkut**, s. 240.
[103] **Ünal Özkorkut**, s. 240.
[104] **Aydın,** Aile, s. 120.
[105] **Selçuk**, s. 116.
[106] **Aydın,** Aile, s. 118.

uygularsa evliliğin biteceği yönünde şartlı boşanma beyanında bulunduğu görülmektedir[107]. Bir başka olay ise Canik Sancağının merkez şehri olan Samsun'da Hançerli Mahallesinde yaşanmıştır. Melek Hatun, kocası Mustafa Çavuş'un kendisine tekrar şiddet uygulaması durumunda boşanacakları yönünde beyan verdiğini ve bu beyandan sonra eşinin kendisini darp ettiğini ileri sürmüş, kocası ise bunu inkâr etmiştir. Ancak olay, mahalle imamı, muhtarı ve ihtiyar meclisi azalarının tanıklığı ile ispat edilerek Melek Hatun ve Mustafa Çavuş boşanmıştır[108].

Sonuç olarak Osmanlı toplumunda eşlerinin şiddetine maruz kalan kadınların mahkemeye başvurup şikâyetçi olabilecekleri ve olay ispat edildiği takdirde şiddet uygulayan eş hakkında tazir cezası verilebileceği tespit edilmiştir. Ayrıca kocalarından şiddet görmeleri nedeniyle doğrudan doğruya boşanma hakları olmamakla birlikte, bu sebeple evliliklerini bitirmek isteyen kadınların muhâlaa veya şartlı boşanma yoluyla boşanabildikleri görülmüştür. İncelemiş olduğumuz mahkeme kararlarında dikkat çeken husus, kadının maruz kaldığı şiddeti anlatırken haksız yere (bigayr-i hak) olduğunu belirtmesidir. O halde Osmanlı Devleti'nde kocanın kadını darp edebileceği haklı durum veya durumların olduğu söylenebilir. Kanaatimizce burada bahsi geçen haklı durum veya durumlar yukarıda Nisa Suresinin 34. ayetini açıklarken belirttiğimiz serkeşliğinden endişe edilen kadınlara kocaları tarafından uygulanan dereceli yaptırımların sonuncusu olan "*darabe*"dir. O halde Osmanlı hukuk sisteminde "*darabe*" kelimesinin yolculuğa çıkmak değil, vurmak anlamında kabul edilerek uygulama alanı bulduğu söylenebilir.

3 Kasım 1839'da Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle birlikte Osmanlı hukuk sisteminde yeni bir dönem açılmıştır. Bu dönemde kadın ve aile konusunda yeni hukuki düzenlemeler yapılmış, kadın dernekleri kurulmuş ve kadın kamusal alanda daha fazla görünür olmuştur. Konumuz itibarıyla, Tanzimat Fermanı'nın ilanı sonrasında kadın ve aile konusunda yapılan en önemli hukuki düzenlemenin 1917 tarihli Hukuk-ı Aile Kararnamesi olduğunu söylemek mümkündür. Kararnamede bilhassa evlenme ehliyeti, evlenme yaşı, çok kadınla evlilik ve boşanma gibi kadınların en çok sorun yaşadığı konular düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde İslâm hukuku dışına çıkılmamış; ancak Hanefi mezhebi dışındaki mezheplerin içtihatlarından da faydalanmak suretiyle kadınlar açısından rahatlatıcı çözümler

[107] İstanbul Kadı Sicilleri, Galata 90, C. 40, S. 401, Hüküm No: 536, Orijinal Metin No: 80b-2, http://www.kadisicilleri.org/madde.php

[108] **Zorlu, Mehmet**, "*1888-1889 Yıllarına Ait Samsun Şer'iyye Sicilinde Yer alan Belgelerin Tahlili*", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2012, s. 292-293.

üretilmiştir[109]. Konumuz bakımından Kararname'nin getirdiği en önemli yeniliğin tefrik, başka bir ifadeyle, kazai boşanma sebeplerinin çoğaltılarak fena muamele ve geçimsizliğin de boşanma sebebi olarak kabul edilmesidir[110]. O halde Kararname ile, eşlerinden şiddet gören kadınların muhâlaa veya şartlı boşanma yollarına başvurmaksızın tefrik ile boşanmaları mümkün kılınmıştır.

Kadın ve aile konusunda oldukça önemli konuları düzenlemesine rağmen Hukuk-ı Aile Kararnamesi yaklaşık iki sene yürürlükte kaldıktan sonra muhalif grupların etkisiyle 1919 yılında yürürlükten kaldırılmıştır[111]. Böylece Kararname öncesi uygulanan hükümlere irca edilmiştir[112]. O dönem işgal altında olan Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu koşullarda yeni bir kanun hazırlanması mümkün olmadığından Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulana dek kadın ve aile konusuna ilişkin herhangi bir hukuki düzenleme yapılamamıştır.

2.4. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde

Ankara'da kurulan yeni Türk Devleti'nin ilk anayasası 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu olup, kabul edildiği dönemin sorunlarını çözme amacı taşıyan, devlet sistemine ilişkin düzenlemeler içeren; ancak temel hak ve hürriyetlere yer verilmeyen bir hukuki metindir. Bu metinde ailenin korunması, kadının statüsü veya kadına karşı şiddetin önlenmesine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye'nin ilk halinde de ailenin korunması, kadının statüsü veya kadına karşı şiddetin önlenmesine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamakla birlikte 1934 tarihinde yapılan değişiklikler ile Teşkilat-ı Esasiye'de kadının siyasi haklarına ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Ancak kadın ve ailenin korunması konusunda diğer hususlar düzenlenmemiştir.

Eşitlik ilkesi, anayasal anlamda ilk kez 1961 Anayasası'nın 12. maddesinde hüküm altına alınmış, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın herkesin kanun önünde eşit olduğu belirtilmiştir. Ayrıca m. 43'te kimsenin cinsiyetine uygun olmayan bir işte

---

[109] **Küçüktiryaki, Ahmet Yasin**, Osmanlı Aile Hukuku, İz Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 34-36.**Akyılmaz, Gül**, "*19. ve 20. Yüzyıl Osmanlı Kanunlaştırma Hareketlerinde Kadının Hukuki Durumuna İlişkin Düzenlemeler*", Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.1, C. 2, (s. 185-227), s. 186.

[110] Fena muamele ve geçimsizlik yalnızca Hanbeli ve Maliki mezheplerinde boşanma sebebi olarak kabul edilirken, Hanefi ve Şafii mezheplerinde boşanma sebebi olarak kabul edilmemektedir. Fena muamele ve geçimsizlik nedeniyle boşanmak isteyen eşler mahkemeye başvurduklarında hâkim her iki tarafın ailelerinden birer hakem seçer. Aile meclisi tarafından eşlerin araları düzeltilemezse, kusur kocada ise tefrike, kadında ise mehrin tamamı veya bir kısmı üzerinden muhâlaaya karar verilir. Görüldüğü üzere burada kararı veren mahkeme değil, hakemlerdir. **Aydın**, Aile, s. 186; **Akyılmaz/Cin**, s. 442.

[111] **Akyılmaz/Cin**, s. 369.

[112] **Aydın**, Aile, s. 207.

çalıştırılamayacağı, kadınların çalışma şartları bakımından özel olarak korunduğu belirtilmiştir. O halde 1961 Anayasası'nda açık bir şekilde kadını koruyan düzenlemelere yer verildiği söylenebilir. Ailenin korunması da ilk kez 1961 Anayasası ile hüküm altına alınan konulardan biridir. Nitekim 1961 Anayasası m. 35'te ailenin Türk toplumunun temeli olduğu, devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin aile, ana ve çocuğu korumak hususunda gerekli tedbirleri alması gerektiği öngörülmüştür. Bununla birlikte, 1961 Anayasası'nda doğrudan doğruya aile içi şiddet veya kadına karşı şiddete ilişkin bir hüküm bulunmadığını belirtmemiz gerekir. Ancak 1961 Anayasası'nda cinsiyet ayrımı yapılmaksızın herkesin kanun önünde eşit olduğunun belirtilmesi, çalışma hayatında kadının korunması gerektiğinin ortaya konulması ve ailenin korunmasına ilişkin özel bir düzenlemenin yer alması önemli anayasal gelişmelerdir.

Günümüzde pek çok değişikliğe uğramış olmakla birlikte 1982 tarihli Anayasa halen yürürlüktedir. Bu nedenle ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine ilişkin 1982 tarihli Anayasa'da yer alan düzenlemeler aşağıda ilgili başlık altında ayrıntılı olarak incelenecektir. Bu kısımda, geçmişten günümüze dek gerçekleşen mevzuat çalışmalarını esas alarak, ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine ilişkin yaşanan gelişmelerden de bahsetmekte fayda görmekteyiz.

Ankara'da kurulan yeni Türk Devleti'nin ilk anayasası niteliğinde olan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu m. 7'de kodifikasyon çalışmaları yapılırken hem İslâm fıkhından hem de Batı hukukundan yararlanılacağı belirtilmiştir[113]. Bu kapsamda 1923 yılında hazırlanan Aile Kanunu Tasarısı, neredeyse Hukuk-ı Aile Kararnamesi'nin aynısı olan bir metin olarak düzenlenmiştir. Daha sonra bu tasarı geri çekilerek Batı hukukundan önemli ölçüde yararlanılan 1924 tarihli Aile Kanunu Tasarısı hazırlanmıştır[114]. Ancak bu tasarı da kadük kalmış, dönemin kanunları arasında en iyisi olarak kabul edilen İsviçre Medeni Kanunu'ndan iktibas edilerek 04.10.1926 tarihinde 743 sayılı Türk Kanun-u Medenisi yürürlüğe girmiştir[115].

Türk Kanun-u Medenisi kadın-erkek eşitliği, tek eşle evlilik, ailenin korunması gibi konularda önemli düzenlemeler içermektedir. Bu Kanunda cana kast ve fena muamele

---

[113] "*Ahkâmı şer'iyenin tenfizi, umum kavaninin vaz'ı, tadili, feshi ve muahede ve sulh akti ve vatan müdafaası ilânı gibi hukuku esasiye Büyük Millet Meclisine aittir. kavanin ve nizamat tanziminde muamelatı nasa erfak ve ihtiyacatı zamanaevfak ahkamı fikhiye ve hukukiye ile adap ve muamelât esas ittihaz kılınır. Heyeti Vekilenin vazife ve mesuliyeti kanunu mahsus ile tayin edilir*" **Aydın**, Aile, s. 207.

[114] *Aydın*'a göre bu radikal değişikliğin sebebi Lozan Barış Konferansı sırasında gayrimüslim azınlıkların aile hukuku alanındaki talepleridir**. Aydın**, Aile, s. 211.

[115] **Öztürk**, Türk Hukukunda Kadın, s. 6.

fiilinin boşanma sebebi olarak sayılması (m. 130), evlilik birliği içerisinde uygulanan fiziksel şiddetin meşru görülmediğini açık bir şekilde göstermektedir. Kabul edildiği dönemin şartlarında Avrupalılaşma ve modernleşmede ciddi bir adım olarak kabul edilen Kanun, bazı hükümleri bakımından zamanla çağın gerisinde kalmıştır. Yukarıda ekonomik şiddeti açıklarken de belirttiğimiz Türk Kanun-u Medenisi'nde kadının çalışmasını kocasının iznine bağlayan m. 159 hükmü, kadına uygulanan ekonomik şiddeti meşru hale getiren bir hükümdür. Bu hüküm 1990 yılında AYM tarafından iptal edilinceye dek eleştirilerin odağında olmuştur[116]. Eşitlik ilkesine aykırı görüldüğü için eleştirilen bir başka hüküm ise kocanın evlilik birliğinin reisi olduğunu düzenleyen Türk Kanun-u Medenisi m. 318 hükmüdür[117]. Cumhuriyet tarihinin ikinci medeni kanunu olan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ise 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, bu Kanunda yer alan ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine ilişkin hükümler aşağıda incelenecektir.

Cumhuriyet Döneminin başlarında yürürlüğe giren, 13.03.1926 tarihli 765 sayılı TCK'nın ailenin korunması ve kadına karşı şiddet konusundaki hükümlerine değinmekte fayda görmekteyiz. Bu bağlamda çoğunlukla kadınların mağduru olduğu cinsel dokunulmazlığı ihlal eden suçların "*Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Suçlar*" başlığı altında düzenlenmesi eleştirilmiştir. Zira bu sistem anlayışı, genel ahlak ve aile düzeninin korunmasının kadının birey olarak cinsel şiddete karşı korunmasına nazaran öncelikli kabul edildiğini göstermektedir. Başka bir deyişle, burada kişilerin cinsel dokunulmazlığı değil, onların ait olduğu toplum veya aile korunmak istenmektedir[118]. 765 sayılı TCK'nın yürürlükte olduğu dönemde en çok eleştirilen konulardan biri de "*ırza geçme*" suçlarının tanımında "*karı-koca olmamak*" gibi bir unsur bulunmamasına rağmen aile içi ilişkilere müdahalenin doğru olmayacağı düşüncesiyle kocanın bu suçun faili olamayacağı yönündeki doktrindeki görüşler ve yargı kararlarıdır. 765 sayılı TCK m. 416/1'de yer alan ırza geçme suçunun oluşabilmesi için cinsel ilişkinin hukuka aykırı bir şekilde gerçekleşmesi gerektiğini savunan hâkim görüşe göre, "*kocanın karısından cinsel ilişkiye rıza göstermesini isteme hakkı vardır*" [119]. Bu nedenle karısının rızası olmasa bile kocanın normal bir şekilde gerçekleştirdiği cinsel ilişki suç olarak kabul edilmemektedir. O dönem verilen Yargıtay kararlarında ise evlilik içinde kocanın, karısının rızası hilafına normal yoldan gerçekleştirdiği cinsel ilişki suç olarak kabul edilmemiş, normal olmayan cinsel ilişkilerde

[116] Resmî Gazete, 02.07.1992-21272.
[117] **Öztürk,** Türk Hukukunda Kadın, s. 8.
[118] **Yalçın Sancar, Türkân**, Türk Ceza Hukukunda Kadın, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013, s. 94.
[119] **Yalçın Sancar**, s. 108.

ise aile efradına karşı fena muamele suçunun oluşacağı belirtilmiştir[120]. Kanaatimizce geçmişteki bu yaklaşım ve uygulamaların hukuksal bir temeli bulunmamaktadır. Kadın veya erkek fark etmeksizin, bir insanın rızası hilafına cinsel ilişki gerçekleştirilmesi fiili, evlilik ile hukuka uygun hale gelmemelidir. Bu fiil aile içi şiddetin tipik örneklerinden biri olup, ispatının zor olması da onun suç teşkil etmesine engel olmamalıdır. Aksi takdirde evlilik, aile içi cinsel şiddeti meşru gösteren bir kurum haline gelecektir.

765 sayılı TCK'nın en çok eleştirilen yönlerinden biri de kaçırma, ırza geçme, tasaddi, küçüklerle cinsel ilişkide bulunma suçlarında mağdur kadın veya kız ile evlenen erkeğin cezasının erteleneceğine ilişkin 434. maddesidir. Bu hükümle, söz konusu suçların mağduru olduğu için ileride bir evlilik gerçekleştirmesi güçleşecek olan kadının bir aile kurmasının kolaylaştırıldığı ileri sürülmüştür. Ayrıca cinsel ilişkide bulunan ve evlenmek isteyen; ancak ailelerinin rızası olmaması nedeniyle evlenemeyen kişilerin bu hükümle korunduğu iddia edilmiştir. Genellikle yaşı küçük olan kızın rızasıyla gerçekleştirilen cinsel ilişki sonrasında kız ve erkeğin evlendiği durumlarda, erkeğin ırza geçme suçundan cezalandırılmasının anormal bir sonuç yaratacağı öne sürülmüştür. *Sancar*'a göre "*Her ırza geçme olayında, böyle bir durum ortaya çıkacakmış gibi düşünmek ve kadını peşinen böylesi bir yaşama mahkûm etmek, hukukun yapmaması gereken bir şeydir. Yine bilinmektedir ki tecavüze uğrayıp da tecavüz edenle evlendirilmeye zorlanan çok sayıda mağdur kadın vardır.*"[121]. 765 sayılı TCK'nın eleştirilen bu hükmü Anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla birkaç kez AYM'nin önüne gelmiştir. AYM, hükmü eşitlik ilkesi bakımından sorunlu bulmuştur. Zira ilgili suçların faili erkekse mağdurla evlenme cezanın ertelenmesini sağlarken, fail kadınsa mağdurla evlenme cezanın ertelenmesine imkân sağlamamaktadır[122].

765 sayılı TCK m. 434 ile kadının korunduğu, aile kurmasının kolaylaştırdığı ileri sürülse de şiddet mağduru ile şiddet uygulayanı evlendirmek hem şiddeti meşrulaştıracak hem de mağduru bir kez daha mağdur edecektir. Ayrıca sağlıklı yollarla kurulmayan bir ailenin toplumun temelini teşkil etmesini beklemek de anlamsız olacaktır. Kanaatimizce devlet eliyle kadının aile içi şiddetle yaşamaya mecbur bırakılması kabul edilebilir bir durum değildir. Şiddetin, hemen hemen her toplumda kutsal kabul edilen aile ile üzerinin örtüleceğinin düşünülmesi, aile kurumunu ve dolayısıyla toplumu da temelden sarsacaktır.

---

[120] **Dülger, İbrahim,** "*Irza Geçme Suçunun Fail ve Mağdur Açısından Değerlendirilmesi*", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S.1-2, Milenyum Armağanı, (s. 217-235), s. 231-232.
[121] **Yalçın Sancar**, s. 137.
[122] AYM, T. 25.03.2004, E. 2001/478, K. 2004/38, http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/1a91d457-39ea-4c64-a511-71841a10f3db?excludeGerekce=False&wordsOnly=False (E. T. 15.02.2020)

Türk Hukuk Tarihinde aile içi şiddet fiilinin ilk kez münhasıran suç olarak düzenlendiği kanun 765 sayılı TCK'dır. "*Aile efradına karşı fena muamelede bulunulması*" 765 sayılı TCK'nın 478. maddesinde resen soruşturulan ve kovuşturulan bir suç olarak düzenlenmiştir. Ancak eşlerden birinin diğerinin aleyhine bu fiili gerçekleştirmesi halinde soruşturma ve kovuşturma şikâyete bağlıdır. O halde mülga TCK döneminde Devletin eşlerden birinin diğerine şiddet uyguladığı olaylara müdahalede daha çekingen davrandığı sonucunu çıkarabiliriz.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde doğrudan doğruya aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddeti önlemeyi konu alan ilk kanunî düzenleme 17.01.1998 tarihli ve 4320 sayılı "*Ailenin Korunmasına Dair Kanun*"dur. Ancak bu Kanunun adı, kapsamı ve hükümleri göz önüne alındığında, amacının aile içi şiddeti önlemek yoluyla aileyi korumak olduğu söylenebilir. 4320 sayılı Kanun'da yalnızca şiddet uygulayan kişi hakkında tatbik edilen önleyici tedbirler düzenlenmiş olup, mağduru koruyacak tedbirlere yer verilmemiştir. Dört maddeden oluşan bu Kanun aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddeti önleme konusunda toplumdaki ihtiyacı karşılayamamış ve 6284 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte ilga edilmiştir. 4320 sayılı Kanun'un içeriği hakkında 6284 sayılı Kanun açıklanırken karşılaştırmalı bir şekilde değinileceğinden buradaki açıklamalarımızı yeterli görmekteyiz. Ancak eski çağlardan bugüne dek devletlerin hukuki düzenlemeler yapmakta çekingen davrandığı aile içi şiddet konusunda ülkemizde hazırlanan ilk münhasır kanun olması itibarıyla, 4320 sayılı Kanun'un Türk Hukuk Tarihi'nin köşe taşlarından biri olduğunu söyleyebiliriz. Burada son olarak ülkemiz tarihinde uluslararası hukukta yaşanan gelişmeler dikkate alınarak hazırlanan gerek aile içi şiddeti gerekse kadına yönelik şiddeti önlemeyi amaç edinen en kapsamlı Kanunun halen yürürlükte bulunan 6284 sayılı Kanun olduğu bilinmelidir.

3. Uluslararası Hukukta Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddet

3.1. Genel Olarak

Devletler, uzun yıllar boyunca, ev içindeki şiddet olaylarına müdahale etmekten imtina etmişlerdir. Oysa ev içi şiddet, sokakta meydana gelen şiddet kadar vahimdir. Söz gelimi oturma odasında atılan bir yumruk ile barda atılan yumruk arasında herhangi bir fark yoktur. Bir insan hakkı ihlali olan kadına yönelik şiddeti önlemek ve aileyi korumak amacıyla hem uluslararası hem de ulusal alanda hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Uluslararası alanda başta

Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Konseyi'nin düzenlediği belgeler olmak üzere Afrika[123], Amerika[124] gibi kıtalarda düzenlenmiş bölgesel nitelikte belgeler de bulunmaktadır.

Ailenin korunması ve kadına karşı şiddet konusu incelenirken uluslararası belgelerin ele alınması elzemdir. Zira AY m. 90/5'e göre; "*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir*." Aynı hükmün devamında, usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) başvurulamayacağı belirtilmiştir. Keza aynı hükümde, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalar ile kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda, milletlerarası antlaşma hükümlerinin esas alınacağı düzenlenmiştir. Başka bir deyişle, normlar hiyerarşisinde usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalar kanunlardan daha üstün tutulmuştur[125].

Türkiye, gerek ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesi hususunda özel olarak hazırlanmış gerekse içerisinde bu konuyla ilgili hükümler barındıran pek çok uluslararası sözleşmeye taraftır. Başlı başına temel hak ve hürriyetleri ilgilendiren bir mesele olan aile içi şiddet ve kadına karşı şiddet neticesinde, işkence ve kötü muamele yasağı, ayrımcılık yasağı vb. pek çok hak ihlali ortaya çıkmaktadır. Bu tespitimizle birlikte, özellikle AY m. 90/5 hükmü göz önünde bulundurularak, aşağıda inceleyeceğimiz uluslararası sözleşmelerle ilgili şu çıkarımları yapmak mümkündür:

- Usulüne göre yürürlüğe konulmuş ailenin korunması ve kadına yönelik şiddet konulu uluslararası sözleşme hükümleri kanun hükmündedir.

- Usulüne göre yürürlüğe konulmuş ailenin korunması ve kadına yönelik şiddet konulu uluslararası sözleşme hükümleri hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz.

---

[123] Afrika'da Kadın Hakları Üzerine Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı Ek Protokolü Afrika Birliği Teşkilatı'nda 2003 yılında kabul edilmiş, 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. Protokol; aile içi şiddet, ticaret, üreme hakları, HIV/AIDS'ten korunma gibi konularda Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne (CEDAW) göre daha kapsamlı hükümler içermektedir. **Doğan, İlyas/ Özdemir, Omca**, "*Afrika'da İnsan Haklarının Gelişimi ve Koruma Mekanizmaları*", İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları, Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015, (s. 339-364), s. 361; **Kalabalık, Halil**, İnsan Hakları Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015, s.147.

[124] 1994 tarihli Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Kaldırılması Amerikalılar Arası Sözleşmesi Amerika'da kadına şiddeti önlemek amacıyla hazırlanmış bölgesel düzenlemelerden biridir. **Kalabalık**, s. 141.

[125] **Gözler, Kemal**, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Ekin Yayınları, 20. Baskı, Bursa 2016, s. 279.

- Ailenin korunması ve kadına karşı şiddet temel hak ve hürriyetleri ilgilendiren bir mesele olduğundan, bu konudaki uluslararası sözleşmeler ile ulusal hukuktaki düzenlemeler arasında uyuşmazlık çıkması durumunda ilgili uluslararası sözleşme hükümleri esas alınacaktır.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, uluslararası hukukta ailenin korunması ve kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik BM ve Avrupa Konseyi'nce düzenlenen belgelerin yanında Afrika ve Amerika gibi kıtalarda düzenlenmiş bölgesel nitelikte belgeler de bulunmaktadır. Çalışmamızda Türkiye Cumhuriyeti'nin de tarafı olduğu BM ve Avrupa Konseyi'nce ailenin korunması ve kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik düzenlenmiş olan belgeler kronolojik sıra takip edilmek suretiyle ele alınacak; bölgesel nitelikteki belgelere yer verilmeyecektir.

3.2. Birleşmiş Milletler Tarafından Düzenlenen Belgeler

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından insan hakları konusunda yaşanan gelişmelerle birlikte[126] devletler, dünya barışını, toplumsal kalkınmayı sağlamak ve bireyler arasında renk, dil, din, ırk ve cinsiyet ayrımına engel olmak amacıyla 1945 yılında BM örgütünü kurmuşlardır[127]. 1946 yılında ise BM bünyesinde kadının insan haklarının korunması amacıyla Kadının Statüsü Komisyonu kurulmuştur[128]. 1948 yılında BM tarafından ülkelerin onayına sunulan Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi (EİHB), Kadının Statüsü Komisyonu'nun katkıları sayesinde cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin kaleme alınmıştır[129]. Aslında EİHB, BM tarafından kabul edilen insan haklarına ilişkin tüm belgelerin temelidir[130]. Kadına şiddet ve aileyi korumaya ilişkin diğer BM belgelerinin esas kaynağını EİHB oluşturmaktadır.

BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş olan pek çok belgede genel anlamda ayrımcılığı önlemeye yönelik düzenlemeler bulunmaktadır[131]; ancak bizatihi kadın haklarını

---

[126] **Parlak Börü, Şafak**, "*Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye'nin Konumu*", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Özel Sayı, 2017, (s. 43-63), s. 45.
[127] **Karınca,** Kız Doğursun Analar, s. 177.
[128] **Özkan, Gizem**, "*Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme*", Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S.1, 2017, (s. 533-564), s. 547.
[129] "05.06.2000 tarihleri arasında New York'ta gerçekleştirilen "Kadın 2000: 21. Yüzyıl için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış" (Pekin+5) başlıklı BM Genel Kurul Özel Oturumunun hazırlık dönemi ve sonuçları hakkında bilgi notu", https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/pekin-5%20Kad%C4%B1n%202000%2021.Y%C3%BCzy%C4%B1l%20%C4%B0%C3%A7in%20Toplumsal%20Cinsiyet%20E%C5%9Fitli%C4%9Fi,%20Kalk%C4%B1nma%20ve%20Bar%C4%B1%C5%9F.pdf (E.T. 06.02.2019)
[130] **Kalabalık**, s.80.
[131] **Doğan, İlyas**, "*BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi*", İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları, Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015, (s. 219-231), s. 220.

esas alan ve cinsiyet ayrımına karşı duruş gösteren ilk BM belgesi 1952 tarihli Kadınların Siyasi Hakları Sözleşmesi'dir. Ardından BM Genel Kurulu tarafından 1957 tarihli Kadınların Vatandaşlığı Sözleşmesi, 1962 tarihli Evlilikte Rıza Asgari Evlilik Yaşı ve Evliliklerin Kayıt Altına Alınması Konusundaki Sözleşme ve 1967 tarihli Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Kaldırılması Bildirgesi kabul edilmiştir[132]. Bu sözleşmelerle kadının insan haklarının korunması, kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi doğrultusunda ciddi adımlar atıldığını söylemek mümkündür. Ancak bu sözleşmeler, bizatihi kadına şiddeti ve aileyi korumaya yönelik hükümler içermemesi nedeniyle ayrı başlıklar altında incelenmeyecektir. Aşağıda yalnızca BM tarafından düzenlenmiş olan ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik hükümler içeren beyanname, sözleşme, tavsiye kararları, protokoller ve diğer belgelerden bahsedilecektir.

3.2.1. Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi

Yukarıda da belirttiğimiz üzere EİHB[133], bizatihi ailenin korunması ve kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik bir belge değildir; ancak kadına karşı şiddet ve aileyi korumaya yönelik diğer belgelerin EİHB'ne dayanması nedeniyle bildirgenin kadın ve aileye ilişkin hükümlerinden bahsetmek yerinde olacaktır. EİHB'nin geneline bakıldığında cinsiyet ayrımı yapılmaksızın hazırlandığı görülmektedir. Bildirge, BM Genel Kurulu tarafından 10.12.1948 tarih ve 217 (111) sayılı kararla kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun 06.04.1949 tarih ve 9119 sayılı kararıyla Bildirge onaylanmış, 27.05.1949 tarih ve 7217 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır[134]. EİHB, insan haklarına ilişkin uluslararası ve ulusal nitelikteki pek çok hukuki düzenleme için uluslararası bir standart teşkil etmektedir[135]. Bildirge, bir uluslararası anlaşma değil, genel açıklama niteliğindedir. Bu nedenle bildirgenin zorlayıcı gücü bulunmamaktadır[136].

EİHB'nin içeriğine bakıldığında önsözün ilk cümlesinden itibaren insanlar arasında eşitliğe vurgu yapıldığı görülmektedir. Önsözün dördüncü paragrafında "*erkek ve kadınların*

---

[132] **Karınca,** Sorularla Kadın, s.132; **Özkan**, s.547-548; **Doğan**, BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, s. 221.

[133] EİHB metni için bkz., http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/1-insan-haklari-evrensel-beyannamesi.pdf (E.T. 07.02.2019)

[134] **Özdamar, Demet**, Türk Kadın Hukuku Mevzuatı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2012, s. 632; **Sağıroğlu, Mehmet Şerif**, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, Legal Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 266.

[135] **Kalabalık**, s.81

[136] **Doğan, İlyas**, "*Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi ve BM Şartı*", İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015, (s. 169-178), s. 173

eşitliği" açıkça belirtilmiştir. EİHB m. 2/1'de Bildirgede yer alan haklar ve hürriyetler bakımından cinsiyet ayrımının yapılamayacağı ifade edilmiştir. Bildirgenin 16. maddesinde ise her erkek ve kadının evlenmek ve aile kurma hakkına sahip olduğu, evlilikte ve evliliğin sona ermesinde her iki tarafın da eşit hakları haiz olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca 16. maddede ailenin toplumun temeli olduğu, bu nedenle ailenin hem toplum hem de devlet tarafından korunması gerektiği belirtilmiştir. Bildirgenin 25. maddesinde ise, her şahsın asgari yaşam koşullarına sahip olması gerektiği vurgulandıktan sonra ana ve çocukların bu konu bakımından özel bir ihtimam görme hakkını haiz olduğu açıklanmıştır. Bildirgede haklar ve hürriyetlere kimlerin sahip olduğu açıklanırken hemen hemen her maddede kullanılan "*herkes*" ifadesiyle de EİHB'nin genelinde cinsiyet ayrımına karşı bir duruş bulunduğunu söylemek mümkündür.

Ezcümle EİHB'nin bütününe bakıldığında, cinsiyet ayrımı konusunda uluslararası hukukta olması gereken bir dil ile kaleme alındığı söylenebilir. Ayrıca EİHB'de ailenin toplumun temeli olarak belirtilmesi ve ailede kadın ve erkeğin eşit kabul edilmesi ile hem aile kavramının önemi hem de "*özel alan*" olarak kabul gören ailede bile kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca toplum ve devletin aileyi koruması gerektiği ifadesiyle, yüzyıllar boyunca "*aile içinde olan hadiselerin, ailede kalacağı ve devletin bu hadiselere müdahale edemeyeceği*" şeklindeki yargının yanlışlığı ilk defa bir uluslararası belgede açıkça belirtilmiştir.

3.2.2. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme (CEDAW)

1970'li yılların başında BM tarafından kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi amacıyla önemli adımlar atılmıştır. BM Genel Kurulu 3010 sayılı kararıyla 1975 yılını "*Uluslararası Kadın Yılı*" olarak kabul etmiştir[137]. Aynı yıl BM tarafından Mexico City'de Birinci Dünya Kadın Konferansı düzenlenmiştir[138]. Bu konferansta şiddet konusuna herhangi bir vurgu yapılmamış[139]; ancak "*Kadının Eşitlik, Kalkınma ve Barışa Katkıları Meksika Deklarasyonu*" ile "*Uluslararası Kadın Yılının Hedeflerinin Gerçekleştirilmesi İçin Dünya*

[137] **Özdamar, Demet**, CEDAW Sözleşmesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009, s. 37.**Moroğlu, Nazan**, Kadınların İnsan Hakları Sözleşmesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2009, s.7; **Karal, Dilek/Aydemir, Elvan,** Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Sosyal Araştırmalar Merkezi, Usak Yayınları, Ankara 2012, s. 55.
[138] **Doğan**, BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, s. 222.
[139] **Karal/Aydemir**, s. 55.

Eylem Planı" kabul edilmiş[140] ve "*BM Kadın Kalkınma Fonu*" kurulmuştur[141]. Ayrıca konferansta 1975-1985 yılları arasındaki dönem "*BM Kadınlar On Yılı*" olarak kabul edilmiş[142], süreci değerlendirmek üzere bu on yıl içerisinde ikinci konferansın düzenlenmesi gerektiği belirtilerek acilen bir "*Kadın Hakları Sözleşmesi*" hazırlanması gereğine vurgu yapılmıştır[143]. Bu doğrultuda, BM Kadının Statüsü Komisyonu tarafından Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (Convention on The Elimination of All Forms of Discrimination Against Women-CEDAW) hazırlanmıştır[144]. BM Genel Kurulu tarafından 1979 yılında kabul edilen CEDAW[145], 1980'de Kopenhag'da düzenlenen İkinci Dünya Kadın Konferansı'nın ardından[146] 1981 yılında yirmi ülkenin onayı ile[147] yürürlüğe girmiştir[148]. CEDAW, BM'de Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden sonra gelen en geniş katılımlı sözleşme niteliğini taşımaktadır. Türkiye'nin de 1985 yılında kabul etmiş olduğu CEDAW, 1986 yılında yürürlüğe girmiştir[149].

BM Genel Kurulu, CEDAW ile kadınlara karşı gerek hukuk düzeninde gerekse toplumda yapılan ayrımcılığa karşı bir duruş sergilemiştir[150]. Esasında pek çok uluslararası belgede tüm insanlar üzerinden belirtilen haklar ve hürriyetler, CEDAW'da bizatihi kadınlar açısından ortaya konulmuştur. Hatta CEDAW "*kadınların evrensel insan hakları bildirgesi*" olarak da anılmaktadır[151]. CEDAW'ın birinci maddesinde kadınlara karşı ayrımcılık, "*…siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayrım, dışlama veya kısıtlama…"* şeklinde tanımlanmıştır. Tanımda geçen "*medeni durumlarına bakılmaksızın*" ifadesiyle sözleşmenin evli, bekâr veya yakın yaşam

[140] **Moroğlu**, Kadınların İnsan Hakları Sözleşmesi, s.7.
[141] **Doğan**, BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, s. 222.
[142] **Karınca**, Kız Doğursun Analar, s.178.
[143] **Moroğlu**, Kadınların İnsan Hakları Sözleşmesi, s.7.
[144] **Parlak Börü**, s.48.
[145] CEDAW metni için bkz., **Özdamar**, Türk Kadın Hukuku Mevzuatı, s.589; https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf (E. T. 22.02. 2019)
[146] **Moroğlu**, Kadınların İnsan Hakları Sözleşmesi, s. 10.
[147] **Doğan**, BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, s. 222.
[148] **Karal/Aydemir**, s. 57;
[149] 11.06.1985 tarih ve 3232 sayılı "*Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesine Katılımın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun*" 01.07.1985 tarih ve 85/9722 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile onaylanmış, 14.10.1985 tarih ve 85/18898 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak 19.01.1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
[150] **Karınca**, Kız Doğursun Analar, s.180.
[151] **Uygur/Çağlar Gürgey**, s.19.

arkadaşlığı ilişkisi içinde bulunup bulunmamasına bakılmaksızın tüm kadınlar için geçerli olduğu vurgulanmıştır[152]. Üç bölümden oluşan CEDAW'ın birinci bölümünde kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi hususunda devletlere hukuki tedbirler alma yükümlülüğü getirilmiştir. Bu tedbirler, anayasa ve diğer ilgili mevzuatta cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasaklayan ve gerektiği takdirde yaptırımlara yer veren düzenlemeler yapmak; başta ceza kanunu, medeni kanun ve iş kanunu gibi temel hukuki düzenlemelerin ayrımcı nitelikteki hükümlerini kaldırmak veya değiştirmektir[153]. Diğer bölümlerde de kadınların siyasi, sosyal ve ekonomik hakları vurgulanmış, devletlere bu alanlarda cinsiyet ayrımının yapılmadığı tedbirler alma yükümlülüğü tahmil edilmiştir. CEDAW, eşitlik, ayrımcılık yapmama ve devletlerin yükümlülüğü ilkelerini içeriğinde barındıran bir sözleşmedir[154]. Sözleşmenin 17. maddesi uyarınca CEDAW'ın uygulanmasını izlemek, dönemsel ülke raporlarını incelemek amacıyla "*Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Kaldırılması Komitesi (Komite)"* kurulmuştur[155].

CEDAW'ın 1979'da kabul edilen ilk halinde "*şiddet*" konusunda herhangi bir düzenlemenin olmadığını önemle vurgulamak gerekmektedir[156]. CEDAW Komitesi ilk defa 1989 yılında *"12 numaralı Tavsiye Kararı"* ile üye devletlerin kadınları şiddetten korumakla mükellef olduğunu ve ülkelerin bu yönde alacakları tedbirleri rapor etmelerini istemiş[157], 1992 yılında ise *19 numaralı Tavsiye Kararı* ile kadına yönelik şiddet kavramı cinsiyet ayrımı ile ilişkilendirilerek CEDAW'da yer almıştır[158]. 06.10.1999 tarihinde BM Genel Kurulunda CEDAW'ın uygulanmasını denetlemek amacıyla *"Sözleşmeye Seçimlik Ek Protokol (Protokol)"*[159] kabul edilmiştir. Bu protokol 22.12.2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Protokolü 09.09.2000 tarihinde imzalamış ve Protokol 02.08.2002 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir[160]. Bu Protokol ile Komite'ye, sözleşmede yer alan haklardan birinin devletlerce ihlali durumunda mağdur durumundaki birey ya da birey gruplarının bireysel başvurularını kabul ve inceleme yetkisi verilmiştir[161].

---

[152] **Akın, Merve**, "Aile İçi Şiddet", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 71, 2013, (s. 27-41), s. 37.
[153] **Doğan**, BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, s. 225.
[154] **Uygur/Çağlar Gürgey**, s.19.
[155] **Moroğlu**, Kadınların İnsan Hakları Sözleşmesi, s. 20.
[156] **Özkan**, s. 550; **Karınca**, Kız Doğursun Analar, s.180;
[157] **Özkan**, s. 551.
[158] **Karınca**, Kız Doğursun Analar, s.180.
[159] CEDAW Seçimlik Ek İhtiyari Protokol metni için bkz.: https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/protokol.pdf (E. T. 22.02.2019)
[160] **Doğan**, BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, s. 226.
[161] **Kalabalık**, s.94.

CEDAW'ın kabulünden sonra Türk hukukunda pek çok değişiklik yapılmış, AYM bazı kanunlarda yer alan eşitliğe aykırı hükümleri iptal etmiştir. Bu kapsamda 1990 yılında Medeni Kanun'da yer alan kadının çalışmasını kocasının iznine bağlayan hükmü iptal etmiştir[162]. Keza aynı yıl içerisinde, ırza geçme ve kaçırma fiillerinin fuhşu kendisine meslek edinen bir kadına karşı işlenmesi durumunda cezada indirim yapılacağına dair 765 sayılı TCK m. 438 hükmü TBMM tarafından ilga edilmiştir. 1998 yılında 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ihdas edilerek, aile içi şiddete uğrayan kişilerin korunması için ciddi bir adım atılmıştır. Aynı yıl AYM kadının zinasının suç olarak düzenlendiği TCK m. 440'ı eşitlik ilkesine aykırı olması gerekçesiyle iptal etmiştir[163]. Yapılan bu değişiklikler göz önüne alındığında, CEDAW'ın Türk hukukundaki etkisinin ne kadar büyük olduğu açıkça görülmektedir.

3.2.3. Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiyesine İlişkin Bildirge

20.12.1993 tarih ve 44/104 sayılı BM Genel Kurul kararıyla ilan edilen Bildirge[164], CEDAW'ın kadına karşı şiddet konusunda da etkili bir biçimde uygulanmasını sağlamayı amaç edinmiştir. Bildirgenin 1. maddesinde kadına karşı şiddet, *"ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma"* şeklinde tanımlanmıştır. 2. maddede ise kadına karşı şiddet örnekler verilerek açıklanmıştır. Ayrıca 4. maddede kadına karşı şiddeti önlemek üzere devletlerin sorumluluklarının neler olduğu belirtilmiştir. Bildirgede yer alan bir başka dikkat çekici hüküm ise, Bildirgedeki hiçbir hükmün ulusal veya uluslararası mevzuatta yürürlükte olan kadınlara karşı şiddetin önlenmesine yönelik

---

[162] "*Medeni Yasa'nın 159. maddesinin kocanın, karının iş veya mesleğini yürütmesine izin vermesini öngören düzenlemesi; Türkiye Cumhuriyeti'nin de taraf olduğu, Türk iç hukuku bakımından kanun niteliği kazanmış olan uluslararası sözleşmelerde evrenselleşmiş 'Kadın-erkek eşitliği' ve 'karı ile kocanın eşit medeni haklara sahip oldukları' kuralına ve bu kurallarla uyum içinde olan Anayasa'nın 10. maddesine aykırıdır. Açıklanan nedenlerle Türk Medeni Kanunu'nun 159. maddesinin tümüyle iptali gerekir*." AYM, T. 29.11.1990, E. 1990/30, K. 1990/31, R.G. 2.07.1992-21272..

[163] "*Eşitlik ilkesi, aynı konumda bulunan kadın ve erkeğin yasalar önünde eşit haklara sahip olmasını gerektirir. Kişinin cinsiyeti nedeniyle karşı cinse göre ayrıcalıklı duruma getirilmesi bu ilkeye aykırı düşer. Ayrıca eşitlik, bireyler arasındaki farklılıkların gözardı edilerek herkesin her bakımdan aynı kurallara bağlı tutulması anlamında da algılanamaz. Kimi kişilerin başka kurallara bağlı tutulmalarında haklı nedenler varsa, yasa önünde eşitlik ilkesine aykırılıktan söz edilemez. Bu nedenle, yaradılış ve işlevsel özelliklerin zorunlu kıldığı kimi ayırımlar haklı bir nedene dayandığı ölçüde eşitliği bozmadığı halde, cinsiyetten başka bir nedene dayanmayan ayırımlar eşitlik ilkesine açık bir aykırılık oluştururlar.*" AYM, T. 23.06.1998, E. 1998/3, K. 1998/28 R.G. 13.03.1999-23638..

[164] Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiyesine İlişkin Bildirge'nin metni için bkz., **Özdamar**, Türk Kadın Hukuku Mevzuatı, s. 844; http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin139.pdf (E. T. 22.02.2019)

daha elverişli bir hükmü etkilemeyeceğine ilişkin 6. maddedir. Buna göre örneğin, hem Bildirgede hem de herhangi bir ulusal veya uluslararası düzenlemede aynı konu hakkında bir hüküm bulunabilir. Bu durumda, Bildirgede yer alan hükmün uygulanması şart olmayıp, ulusal veya uluslararası düzenlemede bulunan hüküm Bildirgedeki hükme nazaran kadına karşı şiddeti önlemede daha etkili ise o hüküm uygulanmalıdır.

Bildirge, hukuki anlamda bağlayıcı değildir; ancak kapsamı itibarıyla kadına yönelik şiddetin önlenmesi hususunda devletleri iç hukuklarında düzenleme yapmaya sevk edecek bir güç niteliğindedir[165].

3.2.4. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu

15-26 Temmuz 1985 tarihleri arasında Nairobi'de Üçüncü Dünya Kadın Konferansı düzenlenmiştir. Konferansta kadın için eşitlik, kalkınma ve barış konuları ele alınmış, Kadının On Yılı başarıları değerlendirilmiş ve "*Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri*" kabul edilmiştir. Bu bağlamda alınacak önlemler; kurucu ve yasal adımlar, sosyal katılımda eşitlik, siyasi katılım ve karar almada eşitliktir. 1993 yılında BM İnsan Hakları Konferansı'nda da kadın haklarının evrensel insan haklarının ayrılamaz, bölünemez, devredilemez bir parçası olduğunun kabulü de önemli gelişmelerden biridir[166].

4-15 Eylül 1995 tarihlerinde Pekin'de düzenlenen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı neticesinde Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu[167] isimli belgeler kabul edilmiştir. Her iki belge de Türkiye tarafından çekince koyulmaksızın kabul edilmiştir. Pekin Deklarasyonu ile kadının güçlenmesi ve ilerlemesi, kadın-erkek eşitliğinin geliştirilmesi ve toplumsal cinsiyet konularında hükümetler yükümlü kılınmış, Eylem Platformu'nun hayata geçirilmesi öngörülmüştür. Eylem Platformu'nda kadınların kamusal alan ve özel alana eşit katılımını sağlamak amacıyla ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi karar alma pozisyonlarında yer almaları gerektiğine vurgu yapılmıştır[168]. Ayrıca Eylem Platformu ile silahlı çatışma durumunda tecavüzün bir savaş suçu olduğu kabul edilmiş ve hükümetlerin, uluslararası ve bölgesel örgütlerin kadınlar ve çocuklara karşı gerçekleştirilen tecavüz vakalarını önlemek için bütün önlemleri alması gerektiği belirtilmiştir. Platform ile hükümetlere, uluslararası ve

[165] **Özkan**, , s. 553.
[166] **Özdamar**, Türk Kadın Hukuku Mevzuatı, s. 831.
[167] Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu metni için bkz.; **Özdamar**, Türk Kadın Hukuku Mevzuatı, s. 707; https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf (E. T. 23.02.2019)
[168] **Özdamar**, Türk Kadın Hukuku Mevzuatı, s. 831.

bölgesel örgütlere "*özellikle sistematik tecavüz, fahişeliğe zorlama ve diğer türden ahlakdışı saldırılar ve cinsel kölelik dahil bütün şiddet hareketlerini tümüyle araştırmayı üstlenmek; kadınlara karşı savaş suçları işlemiş bütün suçluları yargılamak ve kadın kurbanlar için tazminat sağlamak*" görevi verilmiştir[169].

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nda kadına yönelik şiddetin, bir insan hakkı ihlali olduğu belirtilmiş; kadına yönelik şiddet ve kadın ticaretini önlemeye yönelik gerekli önlemlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır[170]. Pekin Eylem Platformu'nun kadına yönelik şiddet ile ilgili bölümünde kadına yönelik şiddet, eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerinin önündeki en önemli engellerden biri olarak gösterilmiş ve "*fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar ve sıkıntı çekme ile sonuçlanacak herhangi bir eylem*" şeklinde tanımlanmıştır[171].

3.2.5. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Aile içi şiddetin mağduru kadın, erkek, yaşlı veya çocuk fark etmeksizin herkes olabilir. Ancak gerek fiziksel yapılarının erkeğe nazaran daha zayıf olması gerekse ekonomik olarak erkeğe bağımlı yaşamaları nedeniyle, çoğunlukla aile içi şiddetin mağduru kadınlar ve çocuklar olmaktadır. Uluslararası hukukta bu gerçek göz önüne alınmış ve çocukları korumak amacıyla birçok belge düzenlenmiştir. Bu belgeler arasında çocuk haklarının yer aldığı temel düzenleme, 20.11.1989 tarihinde kabul edilen BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'dir[172]. Türkiye bu sözleşmeyi 09.12.1994 tarihinde onaylamış ve Sözleşme 27.01.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir[173].

Çocuk, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 1. maddesinde "*Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan*" şeklinde tanımlanmıştır. Sözleşme'de yoksulluk, beslenme, barınma, sağlık ve eğitim gibi çocuğun dünya üzerinde yaşadığı sorunlar dikkate alınmış[174]; ırk, renk, cinsiyet, dil, etnik köken veya engellilik ayrımı yapılmaksızın çocuk hakları kapsamlı şekilde düzenleme altına alınmıştır[175].

---

[169] Eylem Platformu, 148. paragraf (e) bendi, s. 58. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf (E. T. 23.02.2019)
[170] **Özkan**, , s. 553.
[171] **Karınca**, Kız Doğursun Analar, s. 196.
[172] **Akyüz**, **Emine,** Çocuk Hukuku, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2013, s. 39; **Özdemir, Hayrunnisa/Ruhi**, **Ahmet Cemal**, Çocuk Hukuku, Adalet Yayınları, Ankara 2012, s. 12.
[173] Resmî Gazete, T. 27.01.1995, S. 22184.
[174] **Akyüz**, s. 35.
[175] **Özdemir**/**Ruhi**, s. 15.

Tezimizin odağında aile içi şiddet yer aldığından, bu kısımda aile içinde şiddete maruz kalan çocuğun aile içi şiddetten korunmasına ilişkin Sözleşme hükümlerinden bahsetmekle iktifa edeceğiz. Sözleşme m. 19/1 hükmünde yer alan "*Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar*" ifadesiyle ailesinin veya bakımını üstlenen kişinin şiddetine maruz kalan çocuğun korunması için devletlerin gerekli tedbirleri alması gerektiği öngörülmüştür. Bu tedbirler ise, m. 19/2'de "*...çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi*" şeklinde ifade edilmiştir. Sözleşme'nin 32. maddesinde çocuğun ekonomik şiddete maruz kalmasını önlemek amacıyla taraf devletin alması gereken önlemlere yer verilmiştir. Bu önlemler, çocuğun işe kabulünde asgari bir yaş şartının öngörülmesi, çalışma süresi ve koşulları ile çocuğu ekonomik şiddetten koruyacak cezai veya diğer yaptırımların düzenlenmesidir. Çocuğun cinsel şiddete karşı korunması ise Sözleşme'nin 34. maddesinde düzenlenmiş; çocuğun fuhuş, pornografi gibi her türlü cinsel faaliyetten korunması gerektiğine vurgu yapılmıştır. 32 ve 34. maddelerde yer alan bu düzenlemeler çocuğun hem ailesinde hem de ailesi dışında maruz kaldığı ekonomik ve cinsel şiddet eylemleri için geçerlidir. Dolayısıyla Sözleşme'nin 32 ve 34. maddeleri uyarınca çocuğu tehlikeli bir işte çalışmaya veya fuhşa zorlayan kişinin, çocuğun babası ya da çocuğun tanımadığı bir şahıs olması arasında bir fark bulunmadığını söylemek mümkündür.

3.3. Avrupa Konseyi Tarafından Düzenlenen Belgeler

Avrupa Konseyi (Konsey), bireyler arasında eşitliği sağlamak amacıyla BM ile eş zamanlı olarak kurulmuş bir örgüttür[176]. Türkiye, 13 Nisan 1950'de Konsey'e üye olmuştur[177]. Konsey, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) gereğince yaptığı denetimleri takip etmektedir[178]. Konsey, yalnızca

[176] **Karınca**, Kız Doğursun Analar, s. 177.
[177] **Gözler, Kemal**, İnsan Hakları Hukuku, Ekin Yayıncılık, Bursa 2017, s. 495.
[178] **Doğan, İlyas**, "*Avrupa Konseyi Çerçevesinde İnsan Haklarını Koruma Sistemi*", İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları, Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015, (s. 367-374), s. 377.

AİHM kararlarıyla değil; Bakanlar Komitesi aracılığıyla vermiş olduğu tavsiye kararlarıyla da devletlerin iç hukukunu etkilemektedir.

Aşağıda Konsey tarafından düzenlenen belgelerde ailenin korunması ve kadına şiddet konusu ele alınacaktır. Bu belgelerden bilhassa 6284 sayılı Kanun'un hazırlanmasında teşvik edici bir güç olan İstanbul Sözleşmesi'nin üzerinde durulacaktır.

3.3.1. AİHS Hükümleri ve AİHM İçtihatlarında Ailenin Korunması ve Kadına Şiddet

Ailenin korunması ve kadına şiddet konusunda AİHS'de[179] özel bir düzenleme bulunmamakta[180]; ancak bu konu AİHM içtihatlarında yaşama hakkı, işkence yasağı, özel yaşama ve aile yaşamına saygı, evlenme ve aile kurma hakkı ile ayrımcılık yasağının ihlali kapsamında incelenmektedir[181].

AİHM'nin 09.06.2009 tarihinde Türkiye hakkında vermiş olduğu *Opuz* kararı[182], ailenin korunması ve kadına şiddet konusunda incelenmesi gereken önemli kararlardan biridir[183]. Karara esas teşkil eden olayda, başvurucunun annesi 2002 yılında evden kaçması için başvurucuya yardım etmeye çalışırken başvurucunun eşi tarafından öldürülmüştür. Geçmişte başvurucunun eşi pek çok kez başvurucu ve başvurucunun annesini yaralamış; hatta bir defasında bu kişileri arabasıyla ezmeye çalışmıştır. Ayrıca olaylar bununla da kalmamış; başka bir seferde başvurucu eşi tarafından yedi yerinden bıçaklanmıştır. Başvurucunun kocası hakkında başlatılan ceza soruşturmaları, mağdurların başvurucunun kocasının tehditlerinden dolayı şikâyetlerinden vazgeçmeleri sonucu düşmüştür. Sebep olunan yaraların ağırlığından dolayı açılan ceza davalarında ise başvurucunun eşi hakkında, ilgili suçlardan dolayı adli para cezasına çevrilen hapis cezasına hükmedilmiştir. Sonuçta bu şahıs başvurucunun annesini silahla öldürmüş, 2008'de kasten öldürme suçundan mahkum edilmiş ve hakkında müebbet hapis cezası verilmiştir. Ancak temyiz aşamasını beklerken tahliye edilen başvurucunun eşi, başvurucuyu tehdit etmeye devam etmiş ve başvurucu da

---

[179] AİHS metni için bkz.; https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (E. T. 24.02.2019)
[180] **Akın**, s.39.
[181] **Kuyucu, Nisan**, AİHM İçtihadında Ayrımcılık Yasağı Çerçevesinde Kadına Yönelik Şiddet, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s. 19.
[182] AİHM'nin Opuz/Türkiye kararı metni için bkz.; https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22fulltext%22:[%22\%22CASE%20OF%20OPUZ%20v.%20TURKEY\%22%22],%22languageisocode%22:[%22TUR%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]} (E. T. 24.02.2019).
[183] **Soyer Güleç, Sesim**, "*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Bakış Açısı ile Türkiye'de Aile İçi Şiddet ve Ayrımcılık*", Fasikül Dergisi, S.10, 2010, (s. 30-32), s. 30.

kendisinin devlet makamları tarafından korunmasını istemiştir. Devlet makamları ise ancak yedi ay sonra, yani AİHM'nin Hükümet'ten başvurucunun davasıyla ilgili bilgi istemesinden sonra, başvurucuyu korumak için tedbir alabilmiştir[184].

AİHM, Opuz başvurusunda yaşam hakkı, işkence ve kötü muamele yasağı ile ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar vermiş ve aile içi şiddetin vahametine vurgu yapmıştır. Ayrıca yine bu kararda aile içi şiddet olaylarında devletin etkili yöntemlerle mücadele yükümlülüğünün olduğunu belirtmiştir[185]. Opuz kararıyla birlikte, kadına yönelik şiddetle mücadele konusuna önemli bir katkı sunulmuştur. Bu davada ilk kez kadınların ev içinde maruz kaldığı şiddet, işkence ve kötü muamele yasağı kapsamında ele alınmıştır[186]. Ayrıca AİHM tarafından, özel ve aile hayatına saygının düzenlendiği AİHS m. 8 hükmünün, başkasının hayatının tehlikede olduğu bu gibi olaylarda uygulanamayacağı belirtilmiştir[187].

Avrupa Konseyi bünyesinde yer alan AİHM, devletlerin ulusal hukuktaki uygulamalarını denetleyen uluslararası bir yargı organı olup, aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet konusunda pek çok karara imza atmıştır. Aslında AİHS'de bizatihi bu konuyu düzenleyen hükümler bulunmamaktadır; ancak AİHM genel nitelikteki AİHS düzenlemeleriyle ilgili konuyu incelemektedir. Yukarıda Opuz kararını açıklarken de belirttiğimiz üzere, AİHS m. 8 gereğince her ne kadar aile hayatının korunması gerekse de bireyin yaşamı ya da sağlığı söz konusu olduğunda m. 8 ikinci planda kalacak, devletin ev içi şiddet olaylarına müdahale etmesi gerekecektir.

---

[184] **Kuyucu**, s. 108; **Soyer Güleç**, s. 30; **Akın**, s.40; **Çaltekin, Demet Aslı**, "*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Opuz v. Türkiye Kararı*", Legal Hukuk Dergisi, C.10, S. 112, 2012, (s. 151-228), s. 152-159.

[185] "*...Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, üye devletleri, şiddete karşı gerekli olan her alanda ulusal politikalar başlatmaya, geliştirmeye ya da bu politikaları iyileştirmeye davet etmektedir. Bakanlar Komitesi, üye devletlere, kadınlara yönelik ciddi şiddet eylemlerini cezalandırmalarını, şiddet kurbanlarına dava açma imkânı sağlayacak ve şiddet kurbanlarının etkin bir şekilde korunmalarını sağlayacak gerekli tüm tedbirleri almalarını ve savcıları kamu davası açıp açmamaya karar verirken kadına yönelik şiddeti ağırlaştırıcı ya da belirleyici bir faktör olarak değerlendirmeye teşvik etmelerini tavsiye etmektedir.*" (AİHM, Opuz/Türkiye Kararı). Aynı yönde görüşler için bkz.: **İnal, Tamer**, "*AİHM Nezdinde Kişisel Başvuru Hakkı, Yaşama Hakkının İhlali ve Aile İçi Şiddet*", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S. 73-74, 2010, s. 252.

[186] **Kuyucu**, s. 125.

[187] **Soyer Güleç**, s. 31.

3.3.2. Avrupa Konseyi Tavsiye Kararlarında Ailenin Korunması ve Kadına Şiddet

Avrupa Konseyi 2002 yılına kadar ailenin korunması ve kadına şiddet konusunu insan hakları kapsamında değerlendirmiş, bizatihi bu konuyu ele alan belgeler düzenlememiştir[188]. 1985 ve 1990 yıllarında aile içi şiddetin hem topluma hem de aile bireylerine zarar vermesi nedeniyle Konsey tarafından üye devletlere gerekli tedbirleri almaları tavsiye edilmiştir[189].

1993 yılında Roma'da Avrupa Konseyi bünyesinde Kadın Erkek Eşitliğinden Sorumlu 3. Bakanlar Konferansında kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda yayınlanan bildirge ve ilke kararında, kadına yönelik şiddetin, yaşama, güvenlik, özgürlük gibi temel insan hak ve özgürlüklere halel getirdiği belirtilmiştir[190]. Ayrıca aynı konferansta tecavüz ve kadınlara yönelik cinsel taciz konusunda bir ilke kararı kabul edilmiştir. 1997 yılında ise Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Avrupa Çapında Kadınlara Karşı Şiddete Sıfır Hoşgörü kararıyla 1999 yılı "*Avrupa Kadınlara Karşı Şiddete Hayır Yılı*" olarak ilan edilmiştir[191].

2002 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 30.04.2002 tarih ve 5 sayılı Kadının Şiddete Karşı Korunması Hakkındaki Tavsiye Kararında, kadına yönelik şiddet ile mücadelenin pozitif bir yükümlülük olduğu ve şiddetin acilen çözülmesi gereken bir sorun olduğu belirtilmiştir[192]. 28.06.2006 tarihinde Bakanlar Komitesi tarafından Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı kabul edilmiş, bu kararda şiddetin önlenmesi, mağdurun korunması ve yargıçların bu konuda eğitimi hususunda yapılması gereken çalışmalar anlatılmış, 2006 yılı "*Avrupa Aile İçi Şiddetle Mücadele Yılı*" ilan edilmiştir[193]. 14.11.2006 tarihli Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin 13 sayılı Kararında ise aile içi şiddetin temelinde kadın- erkek eşitsizliğinin bulunduğu belirtilmiş, şiddetin kabul edilemez olduğunun kabulü için mevzuat değişikliği de dâhil olmak üzere pek çok alanda şiddetle mücadele edilmesi gerektiği vurgulanmıştır[194].

---

[188] **Karınca**, Kız Doğursun Analar, s. 198; **Özkan**, s. 554; **Akın**, s.39; **Moroğlu, Nazan**, "*Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi*" (Kadına Şiddet), http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1169.pdf (E.T. 25.02.2019)

[189] **Akkaya Şahin, Gülay**, "*Aile İçi Şiddet Kavramı ve Aile İçi Şiddetin Uluslararası ve Ulusal Hukuki Düzenlemelerdeki Yeri*", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul 2010, s. 41; **Akın**, s.39; **Özkan**, s. 554.

[190] **Özkan**, s. 554.

[191] **Moroğlu**, Kadına Şiddet, s. 364.

[192] **Akkaya Şahin**, s. 41; **Özkan**, s. 554.

[193] **Moroğlu**, Kadına Şiddet, s. 364; **Özkan**, s. 554.

[194] **Akkaya Şahin**, s. 42; **Özkan**, s. 555.

3.3.3. Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

İstanbul Sözleşmesi'nin varlığına kadarki süreçte ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesi, yukarıda belirtmiş olduğumuz pek çok uluslararası sözleşme, bildirge ve tavsiye kararında vurgulanmıştır. Ancak İstanbul Sözleşmesi, soyut bir kınamanın ötesinde ev içi şiddet ve kadına karşı şiddeti önlemek hususunda somut ve etkili adımlar atılmasını açıkça belirten, buna ilişkin yöntemler gösteren ilk uluslararası sözleşme niteliğine sahiptir.

11.05.2011 tarihinde imzaya açılan Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi İstanbul'da imzaya açılması nedeniyle "*İstanbul Sözleşmesi*" olarak anılmaktadır[195]. İmzaya açıldığı gün Sözleşme'yi imzalayan ve 14.03.2012 tarihinde onaylayan Türkiye, Sözleşme'yi ilk imzalayan ve onaylayan ülke olmuştur. Sözleşme'nin yürürlüğe girmesi ise 01.08.2014 tarihinde gerçekleşmiştir[196]. Görüldüğü üzere, Sözleşme imzaya açıldıktan iki yılı aşkın bir süre sonra yürürlüğe girmiştir. Bunun sebebi Sözleşme'nin "*imzalama ve yürürlüğe girme*" başlıklı 75. maddesinin 3. fıkrasındaki düzenlemedir. Belirtilen hükme göre, Sözleşme, en az sekizi Avrupa Konseyi üye devletlerinden olmak üzere, Sözleşmeyi imzalayan 10 devletin, Sözleşme'nin bağlayıcılığına rıza gösterdiklerini ifade etmelerinden itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girecektir. Dolayısıyla sekizi Avrupa Konseyi üyesi olmak üzere toplamda on ülkenin Sözleşme'nin bağlayıcılığına rıza gösterme şartını geç sağlamış olmaları nedeniyle, Sözleşme'nin iki yılı aşkın bir sürenin sonrasında yürürlüğe girdiğini söylemek mümkündür. 04.05.2019 tarihi itibarıyla İstanbul Sözleşmesi'ni imzalayan ve onaylayan otuz dört ülke bulunmaktadır[197].

Burada İstanbul Sözleşmesi'nin Türkçe çevirisinde yapılan yanlışlıklara da değinmek gerekmektedir. Sözleşmenin orijinal başlığı olan "*Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence*"[198] Türkçeye "*Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa*

---

[195] **Moroğlu**, Kadına Şiddet, s. 366; **Özkan**, s. 555.
[196] **Şahin, Cumhur**, "*İstanbul Sözleşmesi'nin Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerindeki Etkisi*", Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, C. 8, S. 97-98, 2012, (s. 17-19), s. 17.
[197] İstanbul Sözleşmesi'ni imzalayan ve onaylayan ülkeler için bkz.: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures (E. T. 04.05.2019).
[198] İstanbul Sözleşmesi'nin İngilizce metni için bkz.; https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e (E. T. 04.05.2019).

Konseyi Sözleşmesi"[199] şeklinde çevrilmiş ve bu şekilde TBMM tarafından onaylanmıştır. "*Domestic violence*" ifadesinin Türkçe karşılığı "*ev içi şiddet*" olup, kavramın Türkçeye çevirisinin "*aile içi şiddet*" olarak yapılması Sözleşme'nin uygulama alanını daraltmaktadır. Orijinal dil esas alındığında, aile olmasalar dahi birlikte yaşayan partnerler ya da eşcinsel bireyler Sözleşme'nin koruması altında olacakken; Türkçe çeviri esas alındığında bu kişiler Sözleşme'nin kapsamı dışında kalacaktır[200]. Çalışmamızda Türkçe çeviride yapılan yanlışlık devam ettirilmeyecek ve "*aile içi şiddet*" kavramı yerine "*ev içi şiddet*" kavramı kullanılacaktır. Zira 22.05.1969 tarihli Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi[201] m. 33[202] uyarınca Türkiye, İstanbul Sözleşmesi için herhangi bir çekince koymadığından orijinal dildeki metnin esas alınması gerekmektedir[203]. Anayasa m. 90/5'in "*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir*" şeklindeki hükmü de dikkate alındığında Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin belirtmiş olduğumuz hükmünün dikkate alınması gerektiği açıkça görülecektir. Kısaca belirtmek gerekirse, her ne kadar İstanbul Sözleşmesi'nin Türkçe çevirisi yürürlükte olsa da bu çevirideki hatalar nedeniyle Türkçeye çevrilmiş metin değil; asıl metin uygulama alanı bulacaktır.

İstanbul Sözleşmesi'nin başta 6284 sayılı Kanun olmak üzere Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki etkisi yadsınamayacak derecede büyüktür. Hatta 6284 sayılı Kanun'un neredeyse tamamının İstanbul Sözleşmesi'nin hükümleri esas alınarak hazırlandığını söylemek mümkündür. Bu nedenle yukarıda yer verdiğimiz uluslararası belgelerdeki kısa açıklamaların aksine İstanbul Sözleşmesi daha kapsamlı şekilde anlatılacaktır. Sözleşme'ye ilişkin incelememizde Sözleşme'nin amacı, kapsamı ve tanımları

---

[199] İstanbul Sözleşmesi'nin Türkçe metni için bkz.; https://rm.coe.int/1680462545 (E. T. 04.05.2019).

[200] **Kırbaş Canikoğlu, Seher**, "*Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat (İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun)*", Ankara Barosu Dergisi, S. 3, 2015, (s. 355-378), s. 366.

[201] Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi metni için bkz.: http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/Viyana_69.pdf

[202] "*Madde 33- İki veya daha fazla dilde tevsik edilmiş olan andlaşmaların yorumu*
1. Bir andlaşma iki veya daha fazla dilde tevsik edildiği zaman, görüş ayrılığı halinde, belirli bir metnin üstün tutulacağını metnin kendisi öngörmedikçe veya taraflar öyle kararlaştırmadıkça, her bir dildeki metin aynı şekilde geçerlidir.
2. Metnin tevsik edildiği dillerden gayrı bir dildeki bir andlaşma sureti, ancak andlaşmanın öngörmesi veya tarafların kabul etmesi halinde geçerli bir metin telakki edilir.
3. Andlaşma hükümlerinin herbir geçerli metinde aynı manayı taşıdığı farz edilir.
4. Birinci paragrafa göre, belirli bir metinin üstün tutulduğu durumlar saklı kalmak üzere, geçerli metinler arasında yapılan bir karşılaştırma, 31. ve 32. maddelerin uygulanmasının ortadan kaldırmadığı bir mana farkı ortaya koyarsa, andlaşmanın konu ve amacı gözönünde tutulduğunda metni en iyi uzlaştıran mana benimsenecektir."

[203] **Bakırcı, Kadriye**, "*İstanbul Sözleşmesi*", Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 2015, (s. 133-204), s. 138.

ortaya koyulacaktır. Tezimizin konusuyla ilişkili olması nedeniyle Sözleşme kapsamında taraf devletlerin ceza hukukuna ilişkin yükümlülüklerinden de bahsedilecektir.

3.3.3.1. Sözleşme'nin Amacı

Giriş kısmında İstanbul Sözleşmesi'nin amaçlarına ayrıntılı olarak yer verilmemekle birlikte, Sözleşme ile ulaşılmak istenen hedefe ilişkin bir tespit yapılmıştır. Bu kısımda İstanbul Sözleşmesi'nden daha eski tarihlerde hazırlanmış ve insan haklarına ilişkin olan uluslararası belgeler ile AİHM içtihatlarının göz önüne alınarak Sözleşme'nin hazırlandığına vurgu yapılmıştır. Yine bu kısımda kadınlar ile erkekler arasında tarihten gelen eşit olmayan güç ilişkileri nedeniyle kadınların erkeklere nazaran daha fazla şiddete maruz kaldıkları ve kadına karşı şiddetin toplumsal cinsiyete dayandığı belirtilmiş, kadına karşı şiddet ve ev içi şiddetten arınmış bir Avrupa yaratmak hedeflenmiştir.

İstanbul Sözleşmesi'nin 1. maddesinde ise Sözleşme'nin maksatları düzenlenmiştir. Bu düzenlemede, öncelikle, kadınları her türlü şiddete karşı korumak, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak (İst. Söz. m. 1/1-a) amaçlanmıştır. "*Her türlü şiddet*" ifadesi Sözleşme ile yalnızca fiziksel şiddetin değil; cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddetin de önlenmeye çalışıldığını göstermektedir[204]. Sözleşme'nin bir başka amacı ise kadına karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması, kadını güçlendirmek ve bu sayede kadın ile erkek arasında eşitliği sağlamaktır (İst. Söz. m. 1/1-b). Sözleşme'nin amaçları yalnızca kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddeti önlemek hususundaki soyut bir karşı duruşla sınırlı değildir. Aynı zamanda kadına şiddet ve ev içi şiddet mağdurlarının korunması ve bunlara yardım edilmesi için kapsamlı politikalar ve tedbirlerin planlanması da amaçlanmıştır (İst. Söz. m. 1/1-c). Bu tedbirler ve politikalar ile yalnızca mağdurların güvenliklerini sağlamak değil, aynı zamanda sağlıklı bir şekilde hayatlarını idame ettirebilmelerinin sağlanması istenmiştir[205].

Çoğu zaman şiddete maruz kalan şahsın başvurduğu ilk yer kolluk kuvvetleridir. Uygulamada ise kolluk görevlilerinin ev içi şiddet vakalarına müdahalede ve başta sivil toplum kuruluşları olmak üzere, ilgili kuruluşlarla yapılacak iş birliğinde çekingen davrandığı görülmektedir. Sözleşme'de bu sorun dikkate alınmış, şiddetle daha etkin bir

[204] **Demırkır Ünlü, Müge**, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddet, Legal Yayınları, İstanbul 2013, s. 50.
[205] **Bölükbaşı, Özge**, "*6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması*", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan 2014, s. 65.

mücadele yürütebilmek için kolluk kuvvetleri ve kuruluşların iş birliği içerisinde hareket etmesi de amaçlanmıştır (İst. Söz. m. 1/1-e). Ayrıca Sözleşme'de kadına şiddet ve ev içi şiddeti ortadan kaldırmak hususunda uluslararası iş birliğini yaygınlaştırmak amaç edinilmiş (İst. Söz. m. 1/1-d), Sözleşme hükümlerinin etkili biçimde uygulanabilmesi için spesifik bir izleme mekanizması oluşturulması öngörülmüştür (İst. Söz. m. 1/2). Bu izleme mekanizması Sözleşme'nin dokuzuncu bölümünde GREVIO (The Group of Experts on Action Against Violence Against Women and Domestic Violence) adıyla anılan[206] kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konularında uzman olan şahıslardan oluşan bir gruptur. GREVIO taraf devletlerin Sözleşme'de yer alan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini denetlemektedir. Ayrıca GREVIO, taraf devlette tespit etmiş olduğu sorunlara istinaden teklif ve önerilerinin de bulunduğu bir rapor hazırlamakta, bu raporu kamuoyuna açıklamaktadır. Buradan GREVIO'nun bir yaptırım gücünün olmadığını; ancak denetlemek suretiyle tarafları yükümlülüklerini yerine getirmeleri hususunda itici bir güce sahip olduğunu söylemek mümkündür[207].

3.3.3.2. Sözleşme'nin Kapsamı

İstanbul Sözleşmesi gerek ev içi şiddeti gerekse kadını orantısız bir şekilde etkileyen her türlü şiddeti kapsamaktadır (İst. Söz. m. 2/1). Sözleşme'nin ev içi şiddet mağdurlarını da koruması altına aldığı belirtilmekle birlikte, taraf devletlerin toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağduru olan kadınlara özel bir ihtimam göstermesi gerekmektedir (İst. Söz. m. 2/2). Buradan ev içi şiddete maruz kalan kadın, erkek, yaşlı veya çocuk fark etmeksizin herkesin Sözleşme'nin koruması altında olduğunu; ancak toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağduru kadınlar konusunda daha özenli davranılması gerektiği tespitini yapmak mümkündür. Ayrıca Sözleşme'nin hem barış hem de savaş zamanında geçerli olduğunun kabul edilmesi (İst. Söz. m. 2/3), savaşın zor koşullarında dahi kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin mazur görülemeyeceğini açıkça göstermektedir. Sözleşme'nin savaş koşullarında dahi kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin mazur görülemeyeceğine yönelik hükmünden yola çıkarak, olağanüstü hâl veya sıkıyönetim dönemlerinde kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin mazur görülemeyeceği evleviyetle kabul edilmelidir.

[206] **Bölükbaşı**, s. 65.
[207] **Bölükbaşı**, s. 68.

3.3.3.3. Tanımlar

İstanbul Sözleşmesi'nin 3. maddesinde kadına karşı şiddet, ev içi şiddet, toplumsal cinsiyet, kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, mağdur ve kadın kavramları tanımlanmıştır.

Sözleşme'ye göre kadına karşı şiddetten, "*kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılacak ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dâhil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri*" anlaşılacaktır (İst. Söz. m. 3/1-a). Tanımda da görüldüğü üzere kadına yönelik şiddetin kamusal ya da özel alanda gerçekleşmesinin bir önemi bulunmamaktadır. Ayrıca alışılagelmişin aksine, kadına yönelik şiddet eyleminin yalnızca fiziksel şiddet olarak anlaşılmaması gerektiği; cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddetin de bu madde kapsamında ele alındığı açıkça görülmektedir. Dolayısıyla, kadına evinde eşi tarafından tokat atılması suretiyle uygulanan fiziksel şiddet de, kadının yolda yürürken taciz edilmesi şeklinde gerçekleşen cinsel şiddet de bu hüküm kapsamında değerlendirilecektir. Bu tanımda üzerinde durulması gereken önemli bir husus ise, kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyete dayanması gerektiğidir. Dolayısıyla erkek olan bir ev sahibinin kira alacağı sebebiyle kadın olan kiracısına karşı şiddet uygulaması bu madde kapsamında değerlendirilemeyecektir. Zira ortada toplumsal cinsiyete dayalı bir şiddet fiili yoktur.

Ev içi şiddet ise "*eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgahı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile içinde veya ev içinde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri*" olarak tanımlanmıştır (İst. Söz. m. 3/1-b). Sözleşme'nin resmî çevirisinde yer alan tanımda "*domestic unit*" ifadesinin Türkçe karşılığı "*aile birimi*" olarak belirtilmiştir; ancak bu ifade orijinal dildeki kavramı karşılamamaktadır. Bu nedenle çalışmamızda "*domestic unit*" kavramının Türkçe karşılığı olarak "*ev içinde*" ifadesi kullanılmıştır[208]. Tanımdan ev içi şiddetin yalnızca aile içinde gerçekleşmeyeceği, resmî nikâhlı olmasa bile birlikte yaşayan bireyler arasında da gerçekleşebileceği tespitini yapmak mümkündür.

[208] **Bakırcı**, s. 137.

Toplumsal cinsiyet kavramının tanımına yer veren ilk uluslararası sözleşme olan İstanbul Sözleşmesi[209], toplumsal cinsiyeti "*herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler*" şeklinde tanımlamıştır (İst. Söz. m. 3/1-c). Kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ise, "*bir kadına karşı, kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız bir biçimde etkileyen şiddet*" olarak tanımlanmış (İst. Söz. m. 3/1-d), kadına karşı şiddet ayrımcılıkla ilişkilendirilmiştir[210]. Tanımda geçen orantısız ifadesiyle şiddetin orantısız olarak uygulanması kastedilmemekte, şiddetten orantısız bir şekilde etkilenilmesi kastedilmektedir. Dolayısıyla kadına uygulanan şiddetten ötürü orantısız bir etki meydana gelmişse bu tanım kapsamında değerlendirme yapılabilecektir[211].

Sözleşme'de mağdur kavramı, kadına karşı şiddet ve ev içi şiddete maruz kalan herhangi bir şahıs olarak tanımlanmıştır (İst. Söz. m.3/1-e). Ayrıca kadın kavramının on sekiz yaşından küçük kızları da kapsayacağı belirtilmiş (İst. Söz. m. 3/1-f), bu suretle geleneksel toplumlarda var olan bekâretin etkisine göre yapılan kadın ve kız ayrımına son verilerek Sözleşme'nin yorumu kolaylaştırılmıştır[212]. 18 yaşından küçük kızların da kadın kavramı kapsamında ele alınmasının bir başka boyutu da kız çocuklarının ve kadınların insan haklarının birbirlerini tamamlayıcı nitelikte olmasıdır. Kız çocukları hem kadınları hem de çocukları hedef alan insan hakları ihlallerine maruz kalmaktadır[213].

Kanaatimizce Sözleşme'de yapılan tanımlamalar, Sözleşme'nin ve Sözleşme'ye istinaden ihdas edilen 6284 sayılı Kanun'un yorumunu kolaylaştırması nedeniyle önem arz etmektedir. Kavramların açıkça tarif edilmesi, taraf devletler arasında Sözleşme hükümlerinin uygulanması hususunda içtihat birliği de sağlayacaktır. Belirtilen kavramlar Sözleşme'de tanımlanmasaydı her ülke kendi toplumunda var olan geleneksel kurallara göre kavramları tevil edecek, bu da çoğunlukla toplumsal cinsiyet temelli olan şiddet sorununu çözemeyecekti.

[209] **Kırbaş Canikoğlu**, s. 368.
[210] **Uygur/Çağlar Gürgey**, s. 49.
[211] **Demirkır Ünlü**, s. 44.
[212] **Demirkır Ünlü**, s. 46.
[213] **Uygur/Çağlar Gürgey**, s. 23.

3.3.3.4. Taraf Devletlerin Yükümlülükleri

3.3.3.4.1. Temel Yükümlülükler

İstanbul Sözleşmesi'ne taraf devletlerin kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi hususunda çok sayıda yükümlülüğü bulunmaktadır. Taraf devletler bilhassa kadınların temel haklarını korumak, kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek amacıyla gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır (İst. Söz. m. 4/1, 2). Ayrıca Sözleşme hükümleri uygulanırken mağdurlar arasında cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi görüş, sosyal köken, cinsel yönelim, sağlık durumu, engellilik, medeni hal, göçmen veya mülteci ayrımı yapılmayacaktır (İst. Söz. m. 4/3). Bununla birlikte, kadınların toplumsal cinsiyete karşı korunması için alınan özel tedbirlerin ayrımcılık olarak kabul edilmeyeceği de açıkça belirtilmiştir (İst. Söz. m. 4/4).

Sözleşme kapsamında taraf devletlerin bünyesindeki kurumların, organların ve devlet yetkililerinin kadına karşı şiddet uygulamama yükümlülüğü bulunmaktadır (İst. Söz. m. 5/1). Ayrıca kadına yönelik şiddet devlet dışında bir yerden kaynaklanıyor olsa bile, devletin bu şiddet eyleminin önlenmesi, soruşturulması, cezalandırılması ve tazminat ödenmesi hususunda gerekli yasal ve diğer tedbirleri alma yükümlülüğü bulunmaktadır (İst. Söz. m. 5/2). Bunun yanında kadınlar ile erkekler arasındaki eşitliğe ve kadınların güçlendirilmesine yönelik politikalar yaygınlaştırılacak ve bu sayede insanların toplumsal cinsiyete bakış açısı değişecektir (İst. Söz. m. 6).

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi hususunda devletin nasıl bir politika izlemesi gerektiğinden eğitime, devletin şiddete engel olmak amacıyla ayıracağı finansal kaynaklardan sivil toplum kuruluşlarıyla yapılacak iş birliğine uzanan pek çok konuda kapsamlı düzenlemeler içermektedir. Düzenlemelerin bu kadar ayrıntılı yapılmasının sebebi şiddeti önleme konusunda taraf devletleri somut adımlar atmaya yönlendirmektir. Söz gelimi kültür, töre, din, gelenek veya sözde "*namus*" gibi kavramların şiddete gerekçe gösterilemeyeceği (İst. Söz. m. 12/5) bile Sözleşme'de açıkça yer almış, pek çok toplumda kabul gören geleneksel yanlışlıkların önüne geçmek amaçlanmıştır. Çalışmamızda kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin cezai boyutu ele alındığından Sözleşme'de yer alan medeni hukuk, eğitim, göç, iltica, ikamet, medya, istatistiksel veri toplama gibi konuların düzenlendiği hükümler irdelenmeyecek, taraf devletlerin ceza hukukuna dair yükümlülükleri üzerinde durulacaktır.

3.3.3.4.2. Taraf Devletlerin Ceza Hukukuna İlişkin Yükümlülükleri

Taraf devletlerin İstanbul Sözleşmesi'nin her hükmü gibi ceza hukukuna ilişkin hükümlerini de iç hukuklarında uygulaması yükümlülüğü bulunmaktadır. Türkiye de Sözleşme'nin tarafı olduğundan, iç hukukumuzda yer alan ceza hukukuna ilişkin hükümlerin Sözleşme'ye uygun olması gerekmektedir. Sözleşme'nin ceza hukukuna dair hükümlerinin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla kanunlarımızın sistematiği göz önüne alınarak bir sınıflandırma yapılmıştır. Bu kapsamda Sözleşme hükümleri; ceza hukukunun genel ve özel hükümleri ile ceza muhakemesi hukuku hükümleri olmak üzere üçe ayrılarak incelenmiştir.

3.3.3.4.2.1. Ceza Hukukunun Genel Hükümlerine İlişkin Yükümlülükler

İstanbul Sözleşmesi'nin "*esasa müteallik hukuk*" başlıklı beşinci bölümünde, ilk olarak taraf devletin, mağdurun saldırgana karşı hukuki yollara başvurmasını sağlayacak yasal ve diğer tedbirleri alma yükümlülüğünün bulunduğu belirtilmiştir (İst. Söz. m. 29/1). Ayrıca taraf devletin kendi makamlarının önleyici ve koruyucu tedbirleri almaması durumunda mağdurun hukuki yollara başvurması için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alma yükümlülüğü bulunmaktadır (İst. Söz. m. 29/2). Sözleşme'de önem arz eden bir başka husus ise tazminat meselesidir. Mağdurların bu Sözleşme'de öngörülen suçlardan herhangi biri nedeniyle failden tazminat talep edebilmesi için gerekli yasal ve diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (İst. Söz. m. 30/1). Hatta zararın fail, sigorta şirketi veya finansmanı devletçe sağlanan sağlık veya sosyal sigorta hükümlerince karşılanmaması durumunda, ciddi bedensel zarar veya sağlık bozukluğu söz konusu ise, taraf devlet tazminatı kendisi ödemekle yükümlü kılınmıştır (İst. Söz. m. 30/2).

İstanbul Sözleşmesi'nde ceza hukukunun genel hükümlerine ilişkin düzenlemeler yapılması hususunda taraf devletlere çeşitli yükümlülükler tahmil edilmiştir. Bunlar; yargı yetkisi, yaptırımlar ve tedbirler, zamanaşımı, suçlunun geri verilmemesine ilişkin uluslararası iş birliği konularıdır.

Yargı yetkisine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı m. 44 uyarınca, Sözleşme'de belirtilen suçlarda aşağıda açıklayacağımız kurallar çerçevesinde yargı yetkisi oluşturmak üzere taraf devlete gerekli yasal ve diğer tedbirleri alma yükümlülüğü getirilmiştir. Sözleşme'de yer alan suç ya da suçlardan birinin taraf devletin kendi topraklarında veya kendi bandıralarını taşıyan bir gemide veya kendi yasalarına göre tescil edilmiş bir uçakta işlenmesi veya kendi vatandaşlarından biri veya normal ikametgâhı kendi topraklarında olan

bir şahıs tarafından işlenmesi durumunda bu devletin yargı yetkisi bulunacaktır (İst. Söz. m. 44/1). Burada fail ya da mağdurun vatandaşlığına bakılmaksızın, suçun işlendiği ülkenin ceza kanunları uygulanacağından *mülkilik ilkesi*nin[214] geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Suçun taraf devletin vatandaşlarından birine veya kendi topraklarında ikamet eden birine karşı işlenmesi durumunda da bu devletin yargı yetkisi bulunacaktır (İst. Söz. m. 44/2). Düzenlemede mağdurun vatandaşlığı esas alındığından *mağdura göre şahsilik ilkesi*nin[215] de uygulanabileceği söylenebilecektir.

Taraf devlet, cinsel saldırı da dâhil olmak üzere cinsel şiddet (İst. Söz. m. 36), zorla evlendirme (İst. Söz. m. 37), kadın sünneti (İst. Söz. m. 38) ile kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama (İst. Söz. m. 39) suçlarının kovuşturulması için söz konusu suçların işlendikleri ülkede cezalandırılma şartına tabi olmasını önlemeli, kendi yargı yetkisini kullanabilmelidir (İst. Söz. m. 44/3). Yine m. 36, 37, 38 ve 39'da belirtilen suçlarda fail, taraf devletin vatandaşı veya normal ikametgâhı kendi topraklarında olan bir şahıs ise, mağdurun eylemi haber vermesi ya da devletin suçun işlendiği yerle ilgili bilgi vermesi beklemeksizin kovuşturma başlatılmalıdır (İst. Söz. m. 44/4).

Sözleşme'de belirlenen suç ya da suçlardan birini işleyen fail, taraf devletin ülkesindeyse ve sırf tabiiyetine istinaden üçüncü bir tarafa teslim edilmemişse, taraf devlet, bu kişiyi yargılama yetkisine sahip olmalıdır (İst. Söz. m. 44/5). Birden fazla tarafın Sözleşme'deki suç ya da suçlarla ilgili yargı yetkisi talebinde bulunması durumunda ise taraflar, kovuşturma için en iyi yargı yetkisini belirlemek amacıyla birbirleriyle istişarede bulunacaklardır (İst. Söz. m. 44/6). Uluslararası hukukun genel kuralları saklı kalmak üzere, Sözleşme, taraf devletlerden birinin kendi iç hukukuna dayalı olarak icra edeceği cezai yargı yetkisini uygulamadan hariç tutmayacaktır (İst. Söz. m. 44/7).

Sözleşme'de ceza hukukunun genel hükümlerine ilişkin düzenlenmiş olan bir başka husus ise yaptırımlar ve tedbirlerdir. Bu düzenlemelere göre, taraf devletler Sözleşme'de belirlenen suçların ciddiyetini dikkate alarak, faillerin etkili ve orantılı yaptırımlarla cezalandırılmasını sağlamalıdır (İst. Söz. m. 45/1). Ayrıca hüküm giyen şahısların izlenmesi veya kontrol altında tutulması; çocuğun güvenliği de dâhil olmak üzere çocuğun menfaatleri, başka suretle teminat altına alınamıyorsa velayet haklarının geri alınması gibi hususlarda da gerekli tedbirler alınmalıdır (İst. Söz. m. 45/2). Mahkumiyet hükmü verilirken başka bir taraf

[214] **Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (Genel Hükümler), Seçkin Yayınları, Ankara 2019, s. 758.
[215] **Koca/Üzülmez**, s. 775.

devletin nihai hüküm verme olasılığı da göz önüne alınmalı ve buna istinaden gerekli yasal veya diğer tedbirler alınmalıdır (İst. Söz. m. 47). Kanaatimizce bu hükümle "*non bis in idem*" ilkesi gereğince failin aynı fiil ve aynı konu nedeniyle iki defa yargılanması ve cezaya çarptırılmasına engel olmak[216] amaçlanmıştır.

Sözleşme'nin 35, 36, 37, 38 ve 39. maddelerinde yer alan suçların soruşturma ve kovuşturması mağdurun iradesi ve şikâyetine bağlı olmayıp, mağdur iradesini veya şikâyetini geri çekse bile soruşturma ve kovuşturma devam edecektir (İst. Söz. m. 55/1). Suç teşkil eden fiili gerçekleştiren fail, çoğu zaman mağdurla yakın akrabalık veya duygusal anlamda ilişkisi bulunan; hatta bu ilişki sebebiyle mağdurun aynı evi paylaştığı şahıstır. Mağdur, suç teşkil eden fiile maruz kaldıktan sonra gerek failden korkması gerekse ekonomik bağımsızlığının olmadığı durumda hayatını fail olmaksızın devam ettiremeyeceği düşüncesiyle, çoğu zaman şikâyet hakkını kullanmaktan çekinmektedir. Opuz/Türkiye kararında da incelediğimiz üzere mağdurun failin baskısı nedeniyle şikâyetini geri alması da gerek Türkiye gerekse diğer toplumlarda sıkça rastlanan bir durumdur. Bu nedenle Sözleşme'de suçların resen soruşturulabilir ve kovuşturulabilir olarak düzenlenmesini yerinde bulmaktayız.

Ceza hukukunun genel hükümlerine ilişkin inceleyeceğimiz bir başka yükümlülük ise uluslararası iş birliğidir. Sözleşme'nin 55. maddesi uyarınca, taraf devletler ceza hukukuna ilişkin konularda uluslararası ve bölgesel anlaşmaları dikkate alarak, Sözleşme'de düzenlenen her türlü şiddet eyleminin önlenmesi, bunlarla mücadele edilmesi, mağdurların korunması ve desteklenmesi, suçlar hakkında soruşturmaların yürütülmesi, koruma tedbirleri de dâhil olmak üzere yargı makamlarının verdiği kararların uygulanması hususunda iş birliği yapmakla yükümlü kılınmıştır (İst. Söz. m. 62/1). Bu kapsamda mağdurun, ikamet ettiği ülke dışında başka bir taraf devletin topraklarında suça maruz kalması durumunda ikamet ettiği ülkede de şikâyet başvurusunda bulunabilmesi için gerekli yasal ve diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (İst. Söz. m. 62/2). İstanbul Sözleşmesi'nin tarafı olan iki devlet arasında cezai konular, suçluların iadesi veya hukuk ve ceza davaları kararlarının uygulanması hususunda bir anlaşma bulunmuyorsa, bu Sözleşme uluslararası iş birliği konusunda hukuki dayanak olarak kullanabilecektir (İst. Söz. m. 62/3).

[216] **Oğurlu, Yücel**, "*Ceza Mahkemesi Kararının Disiplin Cezalarına Etkisi ve Sorunu 'Ne Bis in İdem' Kuralı"*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 52, S. 2, 2003, (s. 101-124), s. 103.

Ceza hukukunun genel hükümlerine ilişkin inceleyeceğimiz son yükümlülük ise zamanaşımıdır. Sözleşme'nin 58. maddesi uyarınca taraf devletler, m. 36, 37, 38, 39'da tanımlanan suçlarla ilgili yasal işlemlerin başlatılması için öngörülen zamanaşımı süresini, mağdurun reşit olmasından sonra etkili bir dava sürecini başlatmaya olanak tanıyacak ve suçun ağırlığıyla orantılı olacak şekilde düzenlenmelidir. Bu hükmün amacı henüz çocuk yaştayken şiddet eylemine maruz kalan şahsın ergin olup yaşadığı tramvayı yendikten sonra şikâyette bulunması ve dava açabilmesi için yeterli sürenin tanınmasının sağlanmasıdır[217].

3.3.3.4.2.2. Ceza Hukukunun Özel Hükümlerine İlişkin Yükümlülükler

Sözleşme kapsamında taraf devletin cezalandırmakla yükümlü olduğu çeşitli fiiller öngörülmüştür. Bu fiillerden ilki psikolojik şiddet olup, bu fiil Sözleşme'de "*bir şahsın psikolojik bütünlüğünü zorlamayla veya tehditlerle ciddi bir şekilde bozmaya yönelik kasıtlı girişimler*" olarak tanımlanmıştır (İst. Söz. m. 33). Hakaret, tehdit, bağırmak, kişisel özgürlüğü kısıtlamak, aşırı kıskançlık vb. fiiller psikolojik şiddet olarak değerlendirilebilir[218]. Sözleşme'ye göre taciz amaçlı takip fiilinin cezalandırılması için de gerekli yasal ve diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir. Taciz amaçlı takip Sözleşme'de "*başka bir şahsa yönelik olarak gerçekleştirilen ve bu şahsı, şahsın kendisini güvende hissetmesini önleyecek şekilde korkutacak, kasıtlı bir biçimde tekrarlanan tehditkâr davranışlar*" olarak tanımlanmıştır (İst. Söz. m. 34). "*Başka bir şahsa karşı kasten fiziksel şiddet eylemlerinde bulunmak*" da taraf devletlerin cezalandırmakla yükümlü kılındığı bir fiildir (İst. Söz. m. 35). Esasında şiddet denildiğinde ilk akla gelen, fiziksel şiddettir. Ancak yine de taraf devletlere fiziksel şiddeti cezalandırmak hususunda gerekli yasal ve diğer düzenlemeleri yapma yükümlülüğünün öngörülmesi yerinde bir düzenleme olmuştur.

Cinsel şiddet eylemleri de Sözleşme kapsamında cezalandırılması öngörülen fiiller kapsamında sayılmıştır. Sözleşme'nin 36. maddesinin orijinal dilinde "*sexual violence, including rape*" şeklinde olan başlığı Türkçeye "*ırza geçme de dâhil olmak üzere cinsel şiddet eylemleri*" şeklinde çevrilmiştir. Oysa "*ırza geçme*" ibaresi 765 sayılı TCK zamanında kullanılan bir kavram olup, 5237 sayılı yeni TCK ile bu kavram yerine "*cinsel saldırı*" kavramı getirilmiştir. Kanaatimizce çeviride "*cinsel saldırı*" ifadesinin kullanılması daha yerinde olacaktır. Bu nedenle çalışmamızda çevirideki yanlışlığı devam ettirmemek

[217] **Bakırcı**, s. 146.
[218] **Akbulut**, 6284 Sayılı Kanun, s. 162.

amacıyla "*ırza geçmek*" yerine "*cinsel saldırı*" ifadesi kullanılacaktır. 36. maddenin 1. fıkrası kapsamında aşağıdaki eylemlerin kasten gerçekleştirilmesi durumunda taraf devletlerin cezalandırma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu eylemler şunlardır:

> *"a)başka bir insanla, rızası olmaksızın, herhangi bir vücut parçasını veya cismi kullanarak, cinsel nitelikli bir vajinal, anal veya oral penetrasyon gerçekleştirmek;*
> *b)bir insanla, rızası olmaksızın, cinsel nitelikli diğer eylemlere girişmek;*
> *c)başka bir insanın, rızası olmaksızın, üçüncü bir insanla cinsel nitelikli eylemlere girmesine neden olmak"*

Bu eylemlerin eski veya mevcut eşlere ya da birlikte yaşayan bireylere karşı gerçekleştirilmesi durumunda da taraf devletlerin cezalandırma yükümlülüğü devam etmektedir (İst. Söz. m. 36/3). Hükümde geçen rızanın, mevcut koşullar değerlendirilmek kaydıyla, şahsın özgür iradesi sonucunda gönüllü olarak verilmesi gerekmektedir (İst. Söz. m. 36/2). Sözleşmenin 40. maddesinde ise cinsel taciz, "*bir şahsın onurunu ihlal etme etkisi yaratan veya bu maksatla gerçekleştirilen ve özellikle de aşağılayıcı, düşmanca, hakaretamiz, küçük düşürücü veya saldırgan bir ortam yaratırken, her türlü istenmeyen, cinsel mahiyette sözlü veya sözlü olmayan veya fiziksel davranış*" olarak ifade edilmiştir. Ancak cinsel tacize ilişkin bu düzenlemede taraf devletlere doğrudan cezalandırmaya yönelik yasal veya diğer tedbirleri alma yükümlülüğü getirilmemiştir. Bu noktada tercih taraf devletin takdirine bırakılmış; taraf devletlere "*cezai veya diğer yasal yaptırım*" düzenleme yükümlülüğü getirilmiştir. Dolayısıyla taraf devletler cinsel taciz eylemleri karşılığında cezai yaptırım düzenlemek zorunda olmayıp, diğer yasal yaptırımları da düzenleyebilecektir.

Sözleşme ile "*bir yetişkini veya çocuğu kasten evliliğe zorlamak*" (İst. Söz. m. 37/1) fiilinin cezalandırılması için taraf devletlere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alma yükümlülüğü öngörülmüştür. Zorlamak ile kastedilen evlenecek şahsın rızası olmamasına rağmen evlenmesi amacıyla psikolojik veya fiziksel şiddet uygulanmasıdır. Kanaatimizce burada zorlamanın kişinin rızasını ortadan kaldıracak ağırlığa ulaşmasıyla suç tamamlanır. Dolayısıyla cezai yaptırım uygulanması için evlenme işleminin tamamlanması gerekli değildir. Zira madde metninde de evliliğin gerçekleşmesi şartı aranmamıştır[219]. "*Bir yetişkin veya çocuğun, ikamet ettiği taraf veya farklı bir devletten tarafa veya devlete, söz konusu yetişkin veya çocuğu evliliğe zorlama amacıyla kasten kandırarak götürmek*" (İst. Söz. m.

[219] Aksi görüş için bkz.; **Bakırcı**, s. 152.

37/2) de cezalandırılması için taraf devletlerin gerekli yasal veya diğer tedbirleri alma yükümlülüğünün olduğu bir fiildir. Burada da fiilin tamamlanması bakımından evlilik işleminin gerçekleşmesi gerekmemektedir. Kişinin kandırılması ve evliliğe zorlamak amacıyla ülke dışına çıkarılmasıyla fiil tamamlanmış olacaktır[220].

Kadın sünneti de Sözleşme kapsamında cezalandırılması öngörülen fiillerdendir. Sözleşme'nin "*kadın sünneti*" başlıklı 38. maddesinde cezalandırılması hususunda gerekli yasal ve diğer tedbirlerin alınmasını öngördüğü fiiller şunlardır:

"*a) kadının labia majora, labia minora veya klitorisinin tümünün kesilip çıkartılması, labia majoranın kenarlarının birleştirilmesi veya başka türlü bir kesmeye tabi tutulması;*

b) bir kadını a fıkrasına belirtilen eylemlerden birine maruz kalmaya zorlama veya bu eylemleri bir kadına yaptırmak;

c) bir genç kızı a bendinde belirtilen eylemlerden herhangi birine teşvik etmek, zorla maruz bırakmak veya bunları bizzat kendisine uygulatmak"

Kadınların ve kız çocuklarının sünneti, bazı toplumlarda bir gelenek haline gelmiş olup sünnet vasıtasıyla kadının cinselliğinin kontrol altına alındığına inanılmaktadır. Ancak sünnet nedeniyle kadın ve kız çocuklarında hayatları boyunca devam eden geri dönüşü olmayan sağlık sorunları ortaya çıkmaktadır[221]. Bu nedenle yukarıda belirtilen eylemlerin hukuka aykırılığı tartışma dışı olup, bu konuda herhangi bir hukuka uygunluk sebebi bulunmamaktadır[222]. UNICEF'in 2013 yılında yayınlamış olduğu rapora göre, kadın sünneti giderek azalmakta, genç kuşaklar bu fiile daha az maruz kalmaktadır. Yine bu raporda kadın sünnetinin, içerisinde Kenya ve Mısır gibi ülkelerin de yer aldığı 29 Afrika ve Orta Doğu ülkesinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir[223].

Sözleşme'nin "*kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama*" başlıklı 39. maddesinde ise taraf devletlerce cezalandırılması hususunda gerekli yasal ve diğer tedbirlerin alınması gereken iki eylem düzenlenmiştir. Bu eylemler şunlardır:

"*a) Kadına, önceden bilgilendirilmiş olurunu almadan kürtaj uygulamak;*

---

[220] **Bakırcı**, s. 152.
[221] **Polat,** Şiddet, s. 116.
[222] **Nuhoğlu, Ayşe**, "*Sünnet ve Ceza Hukuku*", Nur Centel'e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2013, (s. 211-219), s. 212.
[223] "*Kadın sünneti tehdidi altındaki kızların sayısı azalıyor.*", Basın Merkezi (2/2013), http://www.unicef.org.tr/basinmerkezidetay.aspx?id=2298 (E. T. 08.05.2019)

b) Bir kadının önceden bilgilendirilmiş onayı olmaksızın ve kadın söz konusu usulün mahiyetini anlamaksızın, kadının doğal üreme kapasitesini sona erdirme maksatlı veya bu etkiyi doğuran bir ameliyat yapmak."

Burada cezalandırılması gereken fiil kadına kürtaj uygulamak ya da kadını kısırlaştırmak değildir. Cezalandırılması gereken kadının aydınlatılmış rızası olmaksızın bu işlemlerin yapılmasıdır. Zira kürtaj ve kısırlaştırma işlemleri kadının vücudu üzerinde gerçekleşecek olup kadına bu işlemler hakkında kapsamlı bilgi verilip, kadın tarafından bu işlemlerin içeriği anlaşılmadan uygulamaya geçmek, kadının vücut dokunulmazlığının ihlal edilmesine neden olacaktır.

İstanbul Sözleşmesi'nde iştirak ve teşebbüse ilişkin özel bir düzenleme de yer almaktadır. Taraf devletler, Sözleşme'nin 33 (psikolojik şiddet), 34 (taciz amaçlı takip), 35 (fiziksel şiddet), 36 (cinsel saldırı da dâhil cinsel şiddet), 37 (zorla evlendirme), 38/1-a (kadın sünneti) ve 39. (kürtaj ve kısırlaştırmaya zorlama) maddelerinde yer alan eylemlerin işlenmesine yardımcı olmanın ve yataklık yapmanın da suç olarak düzenlenmesi için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır (m. 41/1). Yardımcı olmak ve yataklık yapmak ifadesi ile kastedilen suçun yardım eden sıfatıyla iştirak hâlinde işlenmesidir. Dolayısıyla yukarıda belirtilen eylemlere iştirak etmek de Sözleşme kapsamında cezalandırılması gereken bir davranış olarak öngörülmüştür. Ayrıca m. 35 (fiziksel şiddet), 36 (cinsel saldırı da dâhil cinsel şiddet), 37 (zorla evlendirme), 38/1-a (kadın sünneti) ve 39'da (kürtaj ve kısırlaştırmaya zorlama) yer alan suçları işleme girişiminde bulunulması dahi Sözleşme'ye göre suç olarak düzenlenmelidir (İst. Söz. m. 41/2). Suçu işleme girişiminde bulunma ifadesinden suça teşebbüs edilmesi anlaşılmalıdır.

Sözleşme kapsamında incelemiş olduğumuz şiddet eylemlerinden sonra yürütülen ceza davalarında kültür, töre, din, gelenek veya sözde "*namus*" gibi kavramların gerekçe olarak ileri sürülmesinin önlenmesi amacıyla gerekli yasal ve diğer tedbirler alınmalıdır (İst. Söz. m. 42/1). Ayrıca kültür, töre, din, gelenek veya sözde "*namus*"un gerekçe gösterilerek Sözleşme kapsamında yer alan suç ya da suçların bir çocuğu kışkırtmak suretiyle işlenmesi durumunda, çocuğu kışkırtan şahsın cezai sorumluluğunu ortadan kaldırmasını önleyecek düzenlemeler yapılmalıdır (İst. Söz. m. 42/2). Burada bahsedilen çocuğun yaşı sebebiyle cezai sorumluluğunun doğmaması ya da daha az ceza alması nedeniyle töre veya namus saikiyle işlenen suçların kışkırtılmak suretiyle çocuğa işlettirilmesidir. Sözleşme gereğince, bu gibi durumlarda fiili bizzat işlemese bile çocuğu suç işlemesi için kışkırtan kişinin cezalandırılması sağlanmalı, bu kişinin cezasızlığını önlemek amacıyla gerekli yasal ve diğer tedbirler alınmalıdır.

İstanbul Sözleşmesi'nde düzenlenen suçlar mağdur ile fail arasındaki ilişkiye bakılmaksızın geçerli olacaktır (İst. Söz. m. 43). Söz gelimi kadın sünnetini gerçekleştiren kişi mağdurun annesi dahi olsa suç oluşmuştur ve fail olan anne cezalandırılmalıdır. Hatta Sözleşme'nin 46. maddesinde düzenlenen cezayı ağırlaştırıcı koşullardan biri de suçun aile fertlerinden birine karşı işlenmesidir. Burada m. 46'da yer alan cezayı ağırlaştıran hallerin Sözleşme kapsamındaki tüm suçlar için geçerli olduğunu belirtmek gerekir. 46. maddede yer alan cezayı ağırlaştıran haller ise şunlardır:

- Suçun, iç hukukun kabul ettiği eski veya mevcut bir eşe veya birlikte yaşanan bireye karşı, aile fertlerinden biri tarafından, mağdurla birlikte ikamet eden biri tarafından veya yetkisini suistimal eden biri tarafından işlenmesi
- Suçun veya suçların mükerrer olarak işlenmesi
- Suçun belirli şartlar nedeniyle hassas konuma gelmiş bir bireye karşı işlenmesi
- Suçun bir çocuğa karşı veya çocuğun huzurunda işlenmesi
- Suçun iki veya daha fazla insan tarafından birlikte hareket ederek işlenmesi
- Suçtan önce veya suçun işlenmesi esnasında çok aşırı düzeylerde şiddet uygulanmış olması
- Suçun silah kullanarak veya silah tehdidiyle işlenmiş olması
- Suçun mağdura ağır fiziksel veya psikolojik zarar vermesi
- Failin daha önceden benzer suçlardan hüküm giymiş olması

Sözleşme'nin 46. maddesinde yer alan cezayı ağırlaştıran hallerden ikisine değinmekte fayda görmekteyiz. Bu haller suçun veya suçların mükerrer olarak işlenmesi ve failin daha önceden benzer suçlardan hüküm giymiş olmasıdır. Söz konusu haller, birbirinin aynısı gibi anlaşılabilecek şekilde düzenlenmiştir. Sözleşme metninden açıkça anlaşılmamakla birlikte kanaatimizce suç veya suçların mükerrer olarak işlenmesi ifadesinden zincirleme suç anlaşılmalıdır. Türk hukukunda zincirleme suça ilişkin düzenleme TCK m. 43/1'de yer almaktadır. Bu hükme göre "*Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır.*" Görüldüğü üzere TCK sisteminde suçun zincirleme şekilde işlenmesi bir nitelikli hal olarak düzenlenmemiş, suçların içtimaı bahsinde düzenlenmiştir.

Sözleşme'nin 46. maddesinde yer alan failin daha önceden benzer suçlardan hüküm giymiş olması halinin ise suçta tekerrür kurumuna karşılık geldiğini düşünmekteyiz. Türk hukukunda tekerrüre ilişkin düzenleme TCK m. 58'de yer almaktadır. Ancak TCK sisteminde tekerrür cezayı ağırlaştıran hal olarak düzenlenmemiş, kişi hakkında hükmolunan

cezanın infazı sırasında dikkate alınacak bir neden ve hatta denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasının nedeni olarak görülmüştür.

3.3.3.4.2.3. Ceza Muhakemesi Hukuku Hükümlerine İlişkin Yükümlülükler

Taraf devletler ceza muhakemesinin evreleri olan soruşturma ve kovuşturmaya ilişkin İstanbul Sözleşmesi'nde belirtilen yükümlülüklere dair gerekli yasal ve diğer tedbirleri almalıdır. İlk olarak, Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet olayında mağdurun hakları dikkate alınmak suretiyle gecikme olmaksızın soruşturma ve yasal işlemlerin icra edilmesi gerekmektedir (İst. Söz. m. 49/1). Taraf devletlerin dikkat etmesi gereken bir başka husus ise, soruşturma ve kovuşturmanın temel insan haklarına uygun biçimde ve toplumsal cinsiyete karşı bir duruşla yapılmasıdır (İst. Söz. m. 49/2). Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet eylemine karşı süratle ve etkili biçimde müdahalede bulunarak mağdurlara yeterli korumanın sağlanması, operasyonel tedbirlerin alınması ve kanıtların toplanması hususlarında kolluk kuvvetlerinin görevi büyüktür (İst. Söz. m. 50). Risk değerlendirmesi ve risk yönetimini yapmak da taraf devletlerin yükümlülükleri arasındadır. Sözleşme'nin 51. maddesinin birinci fıkrasına göre; "*Taraflar riski yönetmek ve gerektiğinde koordineli bir biçimde emniyet ve destek temin etmek üzere tüm yetkili makamların ölüm riski, durumun ciddiyeti ve şiddet eyleminin tekrarlanması riskini değerlendirmelerini temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.*" Hükümden de anlaşılacağı üzere, burada risk ile kastedilen şiddet eyleminin tekrarlanması veya şiddet neticesinde mağdurun ölme ihtimalidir. O halde yetkili mercilerin şablon haline gelmiş kararlar vermek yerine her şiddet olayının risklerini ayrı ayrı değerlendirmek suretiyle karar vermesi gerekmektedir. Sözleşme'nin 51. maddesinin ikinci fıkrasında ise soruşturma ve kovuşturma aşamasında alınacak tedbirler bakımından şiddet fiilini gerçekleştiren kişilerin ateşli silahlara sahip olması ihtimalinin göz önüne alınması gerektiği belirtilmiştir. Başka bir ifadeyle, şiddeti gerçekleştiren kişi ateşli silaha sahipse soruşturma ve kovuşturma aşamasında bu durum gözetilmek suretiyle koruma tedbirleri uygulanmalıdır.

Sözleşme kapsamında taraf devletlerin yetkili makamlarının mağduru korumak amacıyla çeşitli emirler verme yetkisi bulunmaktadır. Örneğin; yetkili makamlar ani tehlike durumlarında, şiddet uygulayan şahsın, mağdurun veya risk altındaki kişinin ikametgâhını belli bir süre için terk etmesi veya bu ikametgâha girmemesi hususunda emir verebilecektir (İst. Söz. m. 52). Şiddet mağdurları engelleme ve koruma emirlerinden yararlanabilecektir (İst. Söz. m. 53/1). Bu emirlerde bulunması gereken özellikler şunlardır (İst. Söz. m. 53/2):

-Emirler mağdurun derhal korunmasını sağlamalı ve mağdura ekonomik veya idari yönden gereksiz bir yük getirmemelidir.

-Emirlerin belirli süreli veya bu sürede değişiklik yapılıncaya ya da yürürlükten kalkıncaya kadar verilmesi mümkündür.

-Gerektiği takdirde emirler derhal yürürlüğe girebilecektir.

-Emirlerin diğer yargı süreçlerinden bağımsız veya bunlara ek olarak verilmesi mümkündür.

-Yargı sürecinin daha sonra başlaması durumunda da emirler, bu sürece dâhil edilebilecektir.

Ayrıca taraf devletin engelleme ve koruma emirlerinin ihlali durumunda etkili, orantılı, caydırıcı cezai veya diğer yasal yaptırımlar düzenlemesi gerekmektedir (İst. Söz. m. 53/3).

Sözleşme'de ele alınan bir diğer husus delil konusu olup, mağdurun cinsel geçmişi ve davranışıyla ilgili olan delillere ilişkin münhasır bir hükme yer verilmiştir. Buna göre, mağdurun cinsel geçmişi ve davranışıyla ilgili delillerin bir hukuk veya ceza davasında kullanılabilmesi için bu delillerin davayla ilgili ve gerekli olması şartları aranmaktadır (İst. Söz. m. 54).

İstanbul Sözleşmesi'ni kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddeti önlemeye ilişkin diğer uluslararası belgelerden ayıran en önemli farklarından biri, ilk defa bu sözleşmede şiddete karşı mağdurun nasıl korunacağının somut tedbirler öngörülerek belirtilmesidir. Taraf devletler soruşturma ve yargı sürecinin tamamında şiddete maruz kalan şahsı korumakla yükümlüdür. Bu yükümlülük ise Sözleşme'de yer alan "*koruma tedbirleri*" ile sağlanabilecektir. Sözleşme'nin 56. maddesinde düzenlenen koruma tedbirleri şunlardır:

-Mağdurun, ailesinin ve tanıkların, sindirme, misilleme ve tekrar mağdur bırakılmaya karşı korunmalarını sağlamak (İst. Söz. m. 56/1-a)

-Mağdur veya ailesinin tehlikede olabileceği hâllerde failin kaçması veya geçici ya da kesin olarak serbest bırakılması durumunda mağdurun bilgilendirilmesini sağlamak (İst. Söz. m. 56/1-b)

-Mağdura, iç hukukun öngördüğü koşullarda, hakları ve faydalanabileceği hizmetler ve şikâyetinin takibi, masraflar, soruşturma veya davanın genel gelişimi ve mağdurun bu süreçteki rolü ve davanın genel sonucu hakkında bilgi vermek (İst. Söz. m. 56/1-c)

-Mağdurun iç hukuka uygun olarak duruşmalara katılmasını, delil temin etmesini ve kendi fikirlerini, ihtiyaçlarını ve şüphelerini doğrudan veya bir aracı vasıtasıyla sunmasını ve bunların dikkate alınmasını sağlamak (İst. Söz. m. 56/1-d)

-Hak ve menfaatlerinin mağdurlara anlatılması ve dikkate alınması için uygun destek hizmetlerini sağlamak (İst. Söz. m. 56/1-e)

-Şiddet mağdurunun mahremiyeti ve görüntüsünün korunması amacıyla gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak (İst. Söz. m. 56/1-f)

-Mahkeme ve karakolda, mağdur ile failin temasta bulunmasından mümkün olduğunca kaçınmak (İst. Söz. m. 56/1-g)

-Davanın tarafı olarak katılan veya delil sunan mağdura bağımsız ve alanında yetkin çevirmen sağlamak (İst. Söz. m. 56/1-h)

-İç hukuka uygun olarak, mağdurun uygun iletişim teknolojilerinden yararlanması suretiyle mahkemeye gitmeksizin ya da failin olmadığı bir ortamda ifade vermesinin sağlanması (İst. Söz. m. 56/1-i)

Ayrıca alınan bu tedbirler haricinde kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet mağduru ve tanığı olan çocuğun yararı gözetilerek gerekli özel koruma önlemleri de sağlanabilecektir. (İst. Söz. m. 56/2) Taraf devletlerin bir başka yükümlülüğü ise mağdurların iç hukukun öngördüğü koşullarda hukuki yardım ve ücretsiz adli yardım almasını sağlamaktır (İst. Söz. m. 57).

Taraf devletlerden birinin, bir kişinin bir başka taraf devlet ülkesinde Sözleşmenin 36, 37, 38 ve 39. maddelerinde belirtilen suçlardan birine maruz kalma riski olduğunu düşünmek için makul nedenleri varsa, bu konuya ilişkin bilgisi olan taraf devletin gerekli tedbirlerin alınması amacıyla elindeki bilgileri diğer tarafa iletmesi gerekmektedir (İst. Söz. m. 63). Tedbir alması talep edilen taraf, talepte bulunan tarafı alınan önlemler hakkında bilgilendirmelidir (İst. Söz. m. 64).

4. Türk Hukukunda Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddet

4.1. Genel Olarak

Yukarıda, uluslararası hukuk alanında ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik pek çok hukuki düzenlemenin yapıldığı tespit edilmiş ve bu düzenlemeler ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Devletler de uluslararası hukukta yaşanan bu gelişmelere kayıtsız kalamamış, iç hukuklarında ailenin korunması ve kadına yönelik şiddeti önlemeye ilişkin hukuki düzenlemeler yapmaya ve mevzuatlarını uluslararası hukuka uygun hâle getirmeye çalışmışlardır. Türkiye de uluslararası hukuktaki gelişmelere kayıtsız kalamamış gerek Anayasa gerekse temel kanunlarında değişiklikler yapma yoluna gitmiştir. Ayrıca çalışmamızın da konusunu oluşturan, doğrudan doğruya ailenin korunması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla hazırlanan 6284 sayılı Kanun yürürlükteki yerini almıştır. Çalışmanın esasını oluşturması nedeniyle, bu Kanun ayrı bir başlık altında ele alınacaktır. Bu başlık altında, başta Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olmak üzere temel kanunlarda yer alan ailenin korunması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin düzenlemelerden kısaca bahsedilecektir.

4.2. T.C. Anayasası'nın İlgili Hükümleri

1982 tarihli T.C. Anayasası'nın (AY) 41. maddesinde ailenin korunmasına ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Ancak Anayasa'nın herhangi bir maddesinde doğrudan doğruya kadına yönelik şiddeti önlemeye ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Türkiye, yakın zamana kadar Devletin kadınları ev içi şiddete karşı koruma yükümlülüğünü AY m. 41/2'de yer alan "*Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar*" şeklindeki hüküm kapsamında değerlendirmekteydi. Bu hükümle korunan yalnızca "*ana*" sıfatını haiz kadındır. Hükmün mefhumu muhalifinden, ana sıfatını haiz olmayan kadınların m. 41/2 hükmünden yararlanamayacağını söylemek mümkündür. Anayasa burada kadınları birey olarak değil, ailesinden yani ana sıfatını haiz olmasından ötürü korumak şeklinde bir anlayış ortaya koymuştur[224]. 07.05.2010 tarihli ve 5982 sayılı Türkiye

[224] **Öden, Merih**, "*Türk Anayasa Hukukunda Devletin Kadınları Ev-İçi Şiddete Karşı Koruma Ödevi*", Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet, Kaya, Savaş Yayınevi, Edit. Funda/Özdemir, Nadire/Uygur, Gülriz, Ankara 2014, (s. 77-93), s. 81.

Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun[225] m. 4 ile eklenen AY m. 41/4 hükmüne göre "*Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.*" Bu düzenlemede de çocukların şiddete karşı korunmasına vurgu yapılmış; ancak kadınların ev içi şiddete karşı korunmasına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Kanaatimizce kadına yönelik şiddet Anayasa'da yer alan "*temel hak ve hürriyetler*" ve "*eşitlik*" ilkesi bağlamında değerlendirilmelidir. AY m. 10/1'de kanun önünde herkesin eşit olduğu, cinsiyeti dolayısıyla kişiler arasında ayrım yapılamayacağı belirtilmiştir. 2004 yılında ise 07.05.2004 tarihli ve 5170 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun[226] m. 1 ile AY m. 10'a "*kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu*" ve Devletin "*bu eşitliği yaşama geçmesini sağlamakla yükümlü*" olduğu şeklindeki ikinci fıkra eklenmiştir. Ardından 2010 yılında 5982 sayılı Kanun m. 1 ile "*alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağı*" ifadesi de eklenerek m. 10/2 hükmü bugünkü halini almıştır. Anayasa'daki bu değişikliklerin, Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmeler kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirme amacıyla yapıldığını söylemek mümkündür[227]. Yapılan değişiklikler neticesinde AY m. 10 ile şiddete maruz kalan kadının ana sıfatından ötürü korunmadığı, "*kişi*" olarak korunduğu söylenebilecektir.

Doğrudan doğruya olmamakla birlikte, AY m. 12 ve 17 hükümleri de kadına yönelik şiddeti önlemeye ilişkin hükümler olarak değerlendirilebilir. AY m. 12'de yer alan "*Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir*" şeklindeki düzenlemeyle, temel hak ve hürriyetlerin yalnızca kişiliğe bağlı olduğu ve bu nedenle ayrım yapılmaksızın herkesin bu hak ve hürriyetlere sahip olduğu vurgulanmıştır. AY m. 17/1 uyarınca "*Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*" Dolayısıyla hem Devletin kendisi bu hakkı ihlal etmeyecek hem de bir şahsın başka bir şahsa müdahalesi durumunda Devlet gerekli tedbirleri alacaktır. Kadına yönelik şiddetin de kişinin maddi ve manevi varlığına zarar verdiği ve hatta yaşam hakkını ihlal ettiği göz önüne alındığında, bu tip vakalarda AY m. 17 kapsamında bir değerlendirme yapılabileceğini söylemek mümkündür.

[225] 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun metni için bkz. : https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5982.html (E. T. 19.05.2019)
[226] 5170 sayılı Kanun metni için bkz.: https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5170.html (E. T. 19.05.2019).
[227] **Öztürk**, Türk Hukukunda Kadın, s.5.

Bu açıklamalarımızdan yola çıkarak, ailenin korunması bağlamında "*ana*" sıfatını haiz kadınların şiddete karşı korunması AY m. 41/1 kapsamında ele alınabilir. Ancak kadının "*kişi*" olarak şiddete karşı korunması AY m. 10, 12 ve 17 kapsamında değerlendirilecektir[228].

4.3. Türk Medeni Kanunu'nun İlgili Hükümleri

8.12.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) kişinin ana rahmine düştüğü andan ölümüne kadar olan süreci ve ölümünden sonra uygulanacak hükümleri düzenlemektedir[229]. TMK'da aile içi şiddete ilişkin pek çok hüküm bulunmakla birlikte, doğrudan doğruya kadına karşı şiddeti önleyecek bir düzenleme mevcut değildir. Bununla birlikte, aile içi şiddetin, TMK m. 162'de mutlak boşanma sebebi olarak addedilen "*hayata kast, pek kötü muamele veya onur kırıcı davranış*" kapsamında ele alınabileceğini söylemek mümkündür. Hayata kast, bazı fiillerle bir eşin diğerini öldürme niyetini açıklamasını; pek kötü muamele, bir eşin diğer eşin vücut bütünlüğü ve sağlığına yönelik gerçekleştirdiği saldırıları; onur kırıcı davranış, eşlerden birinin diğerine hakaret etmesi ya da küçük düşürmesi şeklinde gerçekleşen davranışlarını ifade eder[230]. Şiddete maruz kalan eş, ekonomik bağımsızlığının olmaması ve hayatını idame ettiremeyeceği korkusuyla çoğu zaman boşanmaya cesaret edememektedir. İşte bu gibi durumlarda "*Eşlerden biri, ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına sahiptir*" şeklindeki TMK m. 197/1 hükmü uygulanabilecektir[231]. Bu sayede şiddete maruz kalan eş boşanma veya ayrılık davası açmaksızın mahkemeden tedbir kararı talep edebilecek, TMK m. 197/2 kapsamında eşin barınma ve geçimini sağlaması için hâkim tarafından gerekli tedbirler alınabilecektir. Boşanma davasının açıldığı takdirde ise, hâkim resen TMK m. 169'da yer alan tedbirlere hükmedebilecektir. Bu tedbirler barınma, geçinme, malların yönetimi ve çocukların bakımına ilişkin olup, ancak dava süresince geçerlidir[232].

Aile içi şiddetin miras hukukuna da yansımaları bulunmaktadır. Şiddete maruz kaldığı için boşanma davası açan eşin dava derdest iken ölmesi durumunda, evlilik henüz

---

[228] **Öden**, s. 87.
[229] **Kocabıyık, Seda**, "*Feminist Bakış Açısıyla Türk Medeni Kanunu*", Türk Hukukunda Kadın, Öztürk, Adalet Yayınları, Edit. Öztürk, Necla/Yarar, Güven/Arslan, Şule, Ankara 2017, (s. 41-57), s. 41.
[230] **Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan/Gümüş, Mustafa Alper**, Türk Özel Hukuku (Aile Hukuku), C.3, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014, s. 107-108.
[231] **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 179; **Kılıçoğlu, Ahmet M.**, "*Aile İçi Şiddetin Medeni Hukuktaki Yansımaları*", Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet, Savaş Yayınevi, Edit. Kaya, Funda/Özdemir, Nadire/Uygur, Gülriz, Ankara 2014, (s. 105-112), s. 109 (**Kılıçoğlu**, Aile İçi Şiddet).
[232] **Karınca**, Kız Doğursun Analar, s. 78.

sonlanmadığı için şiddet uygulayan eş de mirasçı sıfatını haiz olacaktır. Bu duruma engel olmak amacıyla mirasçılıktan çıkarma kurumu (TMK m. 510) düzenlenmiştir. Mirasçılıktan çıkarma; mirasçının muris veya murisin yakınlarına karşı ağır bir suç işlemesi ya da muris veya murisin aile üyelerine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda söz konusu olabilir. Aile içi şiddet başta aile hukukundan doğan yükümlülüğün ihlali olup, şiddetin niteliğine göre suç teşkil etmesi de mümkündür. Dolayısıyla, şiddete maruz kalan eş şiddet uygulayan eşini mirasçılıktan çıkarabilecektir[233].

Aile içi şiddetin miras hukukundaki bir başka yansıması, TMK m. 578'de yer alan mirastan yoksunluk hükmüne yöneliktir. Bu hükme göre, muris affetmediği sürece, murisi öldürmeye teşebbüs eden kişi murisin mirasçısı olamaz ve ölüme bağlı bir tasarrufla herhangi bir hak edinemez. Dolayısıyla uygulanan şiddet, öldürmeye teşebbüs boyutuna varmışsa, şiddet uygulayan eşin şiddete maruz kalan eşin mirasından mahrum kalacağını söylemek mümkündür[234].

4.4. Türk Borçlar Kanunu'nun İlgili Hükümleri

Aile içi şiddet ya da kadına yönelik şiddet neticesinde kişilerin maddi ve manevi zarara uğramaları nedeniyle tazminat talepleri gündeme gelecektir. İşte bu noktada 01.07.2012 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK) hükümlerine müracaat etmek mümkündür. Şiddete maruz kalan kadın ya da aile bireyleri bedensel zarara uğramışlarsa TBK m. 56 kapsamında manevi tazminat talep edebilecektir. Ayrıca TBK m. 54 kapsamında maddi zararın da talep edilmesi imkân dâhilindedir. Şiddet neticesinde bedensel zarar meydana gelmemiş ve fakat fiil hakaret, sövme, tehdit derecesinde kalmışsa, TBK m. 58 uyarınca kişilik hakkının zedelenmesi nedeniyle manevi tazminat istenebilecektir[235]. Özetle şiddet nedeniyle maddi veya manevi zararın meydana gelmesi durumunda şiddete maruz kalan şahıs, zararının niteliğine göre TBK m. 54, 56 veya 58 kapsamında maddi veya manevi tazminat talebinde bulunabilecektir[236].

[233] **Kılıçoğlu**, Aile İçi Şiddet, s. 107-108.
[234] **Kılıçoğlu**, Aile İçi Şiddet, s. 108.
[235] **Gökalp, Özge Tuğçe**, "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunda Kadın ve Şiddet*", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul 2014, s. 90.
[236] **Kılıçoğlu**, Aile İçi Şiddet, s. 106-107.

4.5. İş Kanunu'nun İlgili Hükümleri

Kadınlar yalnızca ailede değil, iş yaşamında da şiddetle karşılaşmaktadır. Çalışma hayatında kadınlara uygulanan şiddet çoğunlukla psikolojik ve cinsel niteliktedir. 10.06.2003 tarihli 4857 sayılı İş Kanunu'na (İK) bakıldığında bu sorunları çözmek amacıyla önemli adımların atıldığı görülmektedir. İK m. 5'te iş ilişkisinde cinsiyet ayrımı yapılamayacağı, cinsiyet nedeniyle daha düşük ücret kararlaştırılamayacağı vurgulanmıştır. Hatta bu şekilde bir ayrımın yapılması İK m. 18/3-d'de geçerli fesih nedeni olarak kabul edilmiştir. Keza işverenin işçiye veya ailesine yönelik şeref ve namusuna dokunacak sözler söylemesi ya da işçiye cinsel tacizde bulunması hâlleri işçinin derhal fesih hakkını doğuran sebepler kapsamında sayılmıştır (İK m. 24/II-b)[237]. İK m. 25/II-c hükmünde de işçinin bir başka işçinin tacizine uğraması durumunda, işverenin tacizde bulunan işçi bakımından haklı sebeple iş sözleşmesini feshedebileceği düzenlenmiştir. Burada cinsel tacize maruz kalan çoğunlukla kadın işçi olmaktadır. İK bu düzenlemeleriyle sözlü şiddete ve cinsel taciz şeklinde gerçekleşen şiddete karşı bir duruş sergilemiştir.

4.6. Çocuk Koruma Kanunu'nun İlgili Hükümleri

Çocuklar kimi zaman doğrudan doğruya şiddete maruz kalarak kimi zamansa aile üyelerinden birinin şiddete maruz kalmasına tanık olmak suretiyle aile içi şiddetin mağduru olabilmektedir. Bu nedenle tezimizde çocukların korunmasını amaç edinen 15.07.2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun (ÇKK) da incelenmesi gerekmektedir. ÇKK kapsamında suça sürüklenen çocukların da korunması, hak ve esenliklerinin güvence altına alınması amaçlanmıştır[238]. Ancak çalışmamızın konusu dışında kalması nedeniyle suça sürüklenen çocuklara ilişkin düzenlemelerden bahsedilmeyecektir.

ÇKK aracılığıyla çocuklara ilişkin yasal düzenlemelerin tek bir kanun çatısı altında toplanması amaçlanmıştır. Ancak ÇKK'da hüküm bulunmayan hallerde CMK, TMK gibi genel nitelikli kanunlar uygulama alanı bulacaktır[239]. ÇKK m. 3/1-a uyarınca "*Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi*" ifade etmektedir. Aynı hükmün devamında "*Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç*

[237] **Gökalp**, s. 103-105.
[238] **Gençcan, Ömer Uğur**, "*Çocuğun Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Korunması*", Terazi Hukuk Dergisi, C.9, S.100, 2014, (s. 486-498), s. 486.
[239] **Gençcan**, s. 486.

mağduru çocuk" şeklinde tanımlanmıştır. Çocuğun bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliğinin tehlikede olması, ihmal veya istismar edilmesi ya da suç mağduru olması aile üyelerinden biri (anne, baba, kardeş vs.), vasisi veya üçüncü bir şahıstan kaynaklanabilir.

ÇKK kapsamında korunmaya ihtiyacı olan çocuk hakkında koruyucu ve/veya destekleyici tedbir kararı verilebilecektir[240]. Bu tedbirlerle çocuk, öncelikle kendi aile ortamında korunmaya çalışılmalıdır[241]. Ancak alınan tedbirlere rağmen çocuk aile ortamında korunamıyorsa, en son çare çocuğun kurum hizmetinden yararlandırılmasıdır[242]. ÇKK m. 5'te düzenlenmiş olan koruyucu ve destekleyici tedbirler; danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularına ilişkindir. *Danışmanlık tedbiri*, çocuk yetiştirme konusunda, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere ve eğitim ve gelişimleri hakkında çocuklara yol gösterilmesidir. *Eğitim tedbiri*, çocuğun bir eğitim kurumuna, meslek veya sanat edindirme kursuna, meslek sahibi bir ustanın yanına veya kamu ya da özel bir işe yerleştirilmesini kapsamaktadır. *Bakım tedbiri*, çocuğun bakımından sorumlu olan kişinin görevini yerine getirmemesi durumunda, çocuğun bir bakım yurduna veya kurumlara yerleştirilmesi ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılmasıdır. *Sağlık tedbiri* çocuğun ruhsal ve fiziksel sağlığının korunması, bu amaçla gerekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonun sağlanması ve madde bağımlısı olanların tedavisinin yapılmasıdır. *Barınma tedbiri* ise, barınma yeri olmayan çocuklu kimseler ve hayatı tehlikede olan hamile kadınlara barınma yerinin sağlanmasıdır. Hakkında barınma tedbiri alınan kişinin talebi durumunda, kimlik ve adres bilgileri gizli tutulacaktır (ÇKK m. 5/2). Şayet çocuk tehlike altında bulunmuyorsa veya tehlike mevcut olmakla birlikte çocuğun bakımından sorumlu kimsenin desteklenmesiyle tehlikenin bertaraf edileceği düşünülüyorsa, çocuk bu kişilere teslim edilebilecektir. Ancak çocuğun belirtilen kişilere teslim edilmesi, koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınmasına engel değildir (ÇKK m. 5/3).

Yukarıdaki açıklamalarımızdan, ÇKK'da düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirlerin ilk amacının tehlike altındaki çocuğu ailesinden ayırmaksızın korumak olduğu sonucuna varılabilir. Hatta bu amacı sağlamak için gerekirse çocuğun ailesine mali, sosyal

[240] ÇKK'da yer alan koruyucu ve önleyici tedbirler, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak anlaşılır (ÇKK m. 11).
[241] **Gençcan**, s. 489.
[242] ÇKK gerekçesi için bkz.: Çocukları Koruma Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/991), s. 3, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c091/tbmm22091125ss0963.pdf (E.T.20.05.2019).

ve kültürel yönden destek verilecektir. Ancak çocuk yine de korunamıyorsa, çocuğun yararı gözetilerek kurum hizmetinden yararlandırılması gerekmektedir.

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararının hangi makam tarafından verileceği ise ÇKK m. 7/1'de düzenlenmiştir. Bu hükme göre; "*Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya resen çocuk hâkimi tarafından alınabilir.*" Hâkim çocuk hakkında vermiş olduğu tedbir kararlarını düzenli olarak incelemeli ve çocuğun gelişimini göz önüne alarak tedbirin değiştirilmesi ya da kaldırılmasının gerekip gerekmediğini denetlemelidir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, çocuk daha erken yaşta ergin olsa bile on sekiz yaşını doldurmamış kişidir. Dolayısıyla çocuğun on sekiz yaşını doldurmasıyla birlikte hakkında verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararları kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Ancak hâkim, çocuğun eğitim ve öğretimine devam edebilmesi amacıyla ve rızası alınmak kaydıyla çocuk hakkında uygulanan tedbirlerin devamına karar verebilir (ÇKK m. 7/6).

Çocuk mahkemeleri ve çocuk ağır ceza mahkemeleri, ÇKK'da yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yanı sıra, korunmaya ihtiyacı olan çocuk hakkında TMK'da yer alan velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması konularında da karar verebilecektir. Esasında bu konularda karar verme yetkisi aile mahkemeleri ve sulh hukuk mahkemelerine aittir. Ancak kanun koyucu burada korunmaya ihtiyacı çocuk hakkında uzmanlaşmış olmaları nedeniyle çocuk mahkemeleri ve çocuk ağır ceza mahkemelerine yetki tanımıştır. Bu yetkinin bir başka sebebi de çocuk hakkında verilecek tedbir kararlarında yeknesaklığın sağlanması, tedbirlerin tek elden yürütülmesini sağlamaktır. Bir diğer önemli husus ise kararın hâkim tarafından değil, mahkeme tarafından verileceğidir. Kararın mahkeme tarafından verilmesinin sonuçları duruşma yapılıp yapılmama hususunda ve kanun yolu aşamasında farklılık göstermektedir. Zira hâkim tedbir kararını duruşmasız olarak alabilir; ancak mahkemenin karar alabilmesi için duruşma yapması gerekmektedir. Elbette zaruret görülen durumlarda hâkim de duruşma yapmak suretiyle karar verebilir (ÇKK m. 13/1). Kanun yolu aşamasındaki farklılık ise ÇKK m. 14 gereğince çocuk hâkimi kararlarına karşı itiraz yolunun öngörülmüş olmasıdır. Dolayısıyla çocuk mahkemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi kararlarına karşı istinaf ve temyiz kanun yollarına başvurmak mümkün iken; çocuk hâkimi kararlarına karşı bu yolların açık olmadığı, itiraz kanun yoluna başvurmanın

mümkün olduğu söylenebilecektir. İtiraz 04.12.2004 tarih ve 5271 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uyarınca en yakın çocuk mahkemesine yapılacaktır[243].

ÇKK kapsamında uygulanan bir başka tedbir ise korunmaya ihtiyacı olan çocuk hakkında acil korunma kararı alınmasıdır. Çocuğun derhal korunması gereken bir durum söz konusu ise, çocuk hâkim kararıyla koruma altına alınır ve bulunduğu yer gizli tutulur (ÇKK m. 9).

Görüldüğü üzere ÇKK'da korunmaya ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocukların yararı göz önüne alınarak birtakım tedbirler öngörülmüştür. Bu tedbirler ile korunma ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocukları korumak, onların haklarını ve esenliklerini güvence altına almak amaçlanmıştır.

4.7. 6284 Sayılı Kanun

14.03.2012 tarihinde İstanbul Sözleşmesi'ni onaylayan Türkiye, Sözleşme'nin taraf devletler bakımından öngördüğü yükümlülükler nedeniyle iç hukukunda birtakım düzenlemeler yapmaya başlamıştır. İstanbul Sözleşmesi esas alınmak suretiyle hazırlanan, 20.03.2012 tarihli ve 6284 sayılı "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddeti Önlenmesine Dair Kanun*", Türkiye tarihinde kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önleme amacıyla özel olarak hazırlanmış ikinci kanundur. Bu konuda hazırlanmış ilk kanun ise 17.01.1998 tarihli ve 4320 sayılı "*Ailenin Korunmasına Dair Kanun*"[244]dur.

4320 sayılı Kanun ile karşılaştırıldığında, amacı ve kapsamı itibarıyla 6284 sayılı Kanun'un daha geniş kapsamlı ve ayrıntılı düzenlemeleri ihtiva ettiği söylenebilir. Adında her ne kadar "*ailenin korunması*" ifadesi geçse de 6284 sayılı Kanun'un amacının etkili ve süratli bir şekilde şiddet mağdurlarını korumak ve şiddeti önlemek olduğu söylenmelidir. 6284 sayılı Kanun'un kapsamı ise kadınlar, çocuklar, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarıyla sınırlı tutulmuştur. Ancak Kanun ile şiddete uğramış kişilerin yanı sıra şiddete uğrama tehlikesi bulunan kişiler de koruma altına alınmıştır. Kanun'da şiddeti önlemek ve şiddet mağdurlarını korumak amacıyla koruyucu ve önleyici tedbirler düzenlenmiştir. Koruyucu tedbirler şiddet mağduru hakkında uygulanırken, önleyici tedbirler şiddet

[243] **Gençcan**, s. 497.
[244]4320 sayılı Kanun için 20.03.1998 tarihli ve 23233 sayılı Resmî Gazete bkz.: http://www.resmîgazete.gov.tr/arsiv/23233.pdf (E. T. 27.05.2019).

uygulayan veya şiddet uygulama tehlikesi bulunan kişi hakkında uygulanır. Hakkında verilen önleyici tedbir kararına uymayan kişi zorlama hapsine tabi tutulur.

Gerek 6284 sayılı Kanun'un adı, amacı ve kapsamı gerekse Kanun'da öngörülen tedbirler hususunda öğretide ve uygulamada pek çok tartışma bulunmaktadır. Bilhassa Kanun'un Türk toplumunun yapısına uymadığı, aileleri parçaladığı ileri sürülmektedir. Söz konusu görüşlerin gerçeği yansıtıp yansıtmadığını ortaya koyabilmek için öncelikle Kanun hükümlerinin ayrıntılı bir şekilde irdelenerek izah edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle tezimizin ikinci bölümü 6284 sayılı Kanun'un incelenmesine hasredilmiştir. İkinci bölümde ilk olarak amacı, kapsamı, hâkim olan ilkeleri itibarıyla 6284 sayılı Kanun açıklanacaktır. Ardından Kanun'daki tanımlarından yola çıkarak şiddet ve kadına yönelik şiddet kavramları ele alınacaktır. Bu kısımda son olarak şiddet mağdurunu korumak ve şiddeti önlemek amacıyla düzenlenen koruyucu ve önleyici tedbirler izah edilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM
6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN

1. 6284 sayılı Kanun'un Amacı, Kapsamı, Temel İlkeleri ve Tanımlar

1.1. Genel Olarak

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet, çoğu zaman mağdurların en yakınlarındaki eş, nişanlı, partner, anne veya baba gibi kişiler tarafından ika edilmesi sebebiyle tekrarlanma ihtimali yüksek, tespiti ve korunması zor olan bir vakadır. Bu nedenle, kanun koyucu kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin farklı özelliklerini gözeterek temel kanunlar haricinde hususi ve münhasır düzenlemeler yapma ihtiyacı duymuştur. Nitekim, günümüze gelinceye dek Türkiye'de aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddetle mücadele edebilmek amacıyla iki özel kanun çıkartıldığı görülmektedir. Bu kanunlardan ilki olan "*4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun*"*, "6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*"un yürürlüğe girmesiyle birlikte ilga edilmiştir.

4320 sayılı Kanun'un ilk hali, adı nedeniyle uygulamada çeşitli sorunlara yol açmıştır. Uygulayıcıların büyük bir kısmı "*aile*" kavramını dar yorumlarken, azınlıkta kalan kısmı ise geniş yorumlama yöntemini tercih etmiştir. Ancak 26.04.2007 tarihli ve 5636 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerle birlikte 4320 sayılı Kanun'un kapsamı genişletilmiştir. Bir nevi 6284 sayılı Kanun'un ilkel hali olan 4320 sayılı Kanun dört maddeden oluşmakta ve muhtevasında şiddet uygulayan şahsa engel olmak amacıyla çeşitli tedbirler barındırmaktadır. Ancak 4320 sayılı Kanun'da maruz kaldığı şiddet nedeniyle fiziksel ve ruhsal anlamda zarara uğramış mağdurun topluma yeniden uyum sağlayabilmesine yönelik koruyucu tedbirlere yer verilmemiştir. Bir başka önemli husus ise, şiddet uygulayan şahsın, hakkında verilen tedbir kararına uymaması durumudur. 4320 sayılı Kanun'da hakkında verilen tedbir kararına uymama fiili üç aydan altı aya kadar hapis cezasının öngörüldüğü bir suç olarak düzenlenmişken, 6284 sayılı Kanun'da bu fiil için zorlama hapsi öngörülmüştür.

Tıpkı 4320 sayılı Kanun'un başlığı gibi 6284 sayılı Kanun'un başlığı da içeriği ile uyumlu olmaması nedeniyle menfi eleştirilere maruz kalmıştır. 07.03.2012[245] ve 08.03.2012[246] tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tutanakları incelendiğinde, ilgili komisyonda "*Kadın ve Aile Bireylerinin Şiddetten Korunması Yasa Tasarısı*" olarak tespit edilen 6284 sayılı Kanun'un adının TBMM Genel Kurulu'na "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*" şeklinde sunulduğu görülmüştür. Bu durum TBMM Genel Kurulu'nda şiddetli tartışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Bilhassa "*ailenin korunması*" ifadesinin "*kadına karşı şiddetin önlenmesi*" ifadesinden önce gelmesi nedeniyle 6284 sayılı Kanun eleştirilmiştir. Genel Kurul'a sunulan başlıkta ailenin korunmasının kadına karşı şiddetin önlenmesine nazaran öncelikli sayıldığı ve kadının birey olarak kabul edilmediği gerekçeleriyle bu başlığın "*Kadın ve Aile Bireylerinin Şiddetten Korunması ve Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı*" şeklinde değiştirilmesi teklif edilmiştir[247]. Tasarının "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*" olarak kabul edilmesi gerektiğini savunanlara göre ise, başlıkta önce yer almasa da tasarının içeriğinde kadını şiddete karşı koruyan kapsamlı düzenlemelere yer verilmiştir. Yine bu görüşü savunanlara göre başlıkta "*ailenin korunması*" ifadesinin önce gelmesi kadını zayıflatmayacak, bilâkis güçlü bir ailenin içinde yer alan kadın daha güçlü olacaktır[248]. 6284 sayılı Kanun'un başlığı, İstanbul Sözleşmesi olarak anılan "*Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi*" hükümlerine uyumlu olmaması nedeniyle de menfi eleştirilere maruz

---

[245] 07.03.2012 tarihli TBMM Genel Kurul Tutanağı, 24. Dönem, 2. Yasama Yılı, 75. Birleşim, Bkz.: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/Tutanak_B_SD.birlesim_baslangic?P4=21142&P5=B&PAGE1=1&PAGE2=96 (E. T. 28.05.2019).

[246] 08.03.2012 tarihli TBMM Genel Kurul Tutanağı, 24. Dönem, 2. Yasama Yılı, 76. Birleşim, Bkz.: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/Tutanak_B_SD.birlesim_baslangic?P4=21143&P5=B&PAGE1=1&PAGE2=73 (E. T. 28.05.2019).

[247] "*...Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı'nın uygulanmasından sorumlu Bakanlık olarak içinde "kadın" ismi geçmeyen bir Bakanlığın sorumlu olmasını ve kanunun adında bile önceliğin "Ailenin Korunması"na verilmesini şiddetle eleştiriyoruz. Başta, kadın "aile" kavramı içerisine hapsedilerek tek başına yaşayabileceği ve birey olabileceği kabul edilmemekte, aile kavramı içinde değilse dikkate alınmayacağı ve korunmayacağı mesajı verilerek şiddete örtülü destek olunmaktadır.*" (TBMM, Genel Kurul Tutanağı, 24. Dönem, 2. Yasama Yılı, 75. Birleşim)

[248] "*... Ailenin korunması kadının zayıflaması anlamına kesinlikle gelmiyor. Biz güçlü ailenin güçlü kadın, güçlü çocuk, güçlü erkekten oluştuğuna, ailenin güçlenmesinin kadını zayıflatmadığına inanıyoruz. İsimlerin içeriklerine baktığımız zaman da, kadın üzerindeki şiddetle mücadelede yapılan yapısal dönüşümlere de baktığınız zaman da buradaki, bizim, içerikte ne kadar güçlü bir, kadını koruyan ve kadının yanında olan bir desteği güçlendirdiğimiz bir yasal altyapının da olduğunu yeniden hatırlatmak istiyorum.*" (TBMM, 24. Dönem, 2. Yasama Yılı, 75. Birleşim).

kalmıştır[249]. Bu eleştirilerin odak noktası, Kanun'un adında kadına yönelik şiddetin önlenmesinin ailenin korunmasına nazaran ikinci planda kalması olmuştur.

İstanbul Sözleşmesi'ni ilk imzalayan ülke olarak Türkiye'nin, Sözleşme'yi imzaladıktan kısa bir süre sonra kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddeti önlemek hususunda özel bir kanun hazırlaması kayda değer bir çabadır. Bu çabanın ürünü olan 6284 sayılı Kanun'un adı ise İstanbul Sözleşmesi ile uyumlu değildir[250]. Gerek "*ev içi şiddet*" kavramının kullanılmaması gerekse "*ailenin korunması*"na "*kadına yönelik şiddetin önlenmesi*"ne nazaran öncelik tanınması, Kanun'un adının İstanbul Sözleşmesi ile uyumlu olmadığını göstermektedir. Yukarıda incelediğimiz AİHM'in *Opuz/Türkiye* kararında da görüldüğü üzere, bireyin vücut bütünlüğü ve yaşam hakkının korunması, ailenin ve özel hayatın korunmasından önce gelmektedir. Kadın da birey olarak öncelikle şiddete karşı korunmalı, daha sonra ailesinin korunması değerlendirilmelidir[251]. İçeriğinde yer almasına rağmen adında "*ev içi şiddet*" ifadesinin kullanılmaması ise Kanun'un uygulama alanı açısından sorunlara yol açabilecektir. Örneğin; evli olmaksızın aynı hanede birlikte yaşayan bireylerden birinin diğerine karşı şiddet uygulaması ev içi şiddet kapsamındadır. Ancak bu şahıslar hukuki anlamda bir aile sayılamayacağından, Kanun'un adında geçen "*ailenin korunması*" ifadesi onlar için bir anlam ifade etmeyecektir. Bu nedenle içeriğinde ev içi şiddet ve kadına yönelik şiddeti önlemek hususunda kapsamlı düzenlemeler barındıran 6284 sayılı Kanun'un adının kendi içeriği ve İstanbul Sözleşmesi'yle uyum içinde olması gerektiğini düşünmekteyiz. Kanaatimizce Kanun'a "*Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*" şeklinde bir başlık verilmesi, Kanun'un amacını doğru bir şekilde göstermesi nedeniyle daha isabetli olacaktı.

Yukarıda 6284 sayılı Kanun'un başlığına ilişkin tartışmalardan kısaca bahsedilmiştir. Çalışmamızın devamında ise Kanun'un içeriği ele alınacaktır. Bu kapsamda ilk olarak Kanun'un amacı, kapsamı, Kanun'a hâkim olan ilkeler ve Kanun'da yer alan tanımlar açıklanacaktır.

---

[249] "*...Kanunun adının İstanbul Sözleşmesi ile uyumlu olması için, Kadın ve Aile Bireylerinin Şiddetten Korunması ve Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı olarak değiştirilmelidir.*" (TBMM, Genel Kurul Tutanağı, 24. Dönem, 2. Yasama Yılı, 75. Birleşim)

[250] **Moroğlu**, Kadına Şiddet, s. 375.

[251] **Centel, Nur**, "*Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde 6284 Sayılı Yasa'nın Rolü*", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 2, 2013, (s. 39-43), s. 40; **Şener, Ülker**, "*6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Ne Getiriyor?*", Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu, Mart 2012, s. 3, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1333026809-1.6284_Sayili_Ailenin_Korunmasi_ve_Kadina_Yonelik_Siddetin_Onlenmesine_Dair_Kanun_Ne_Getiriyor.pdf (E. T. 14.07.2019).

1.2. Kanun'un Amacı

6284 sayılı Kanun'un "*amaç, kapsam ve temel ilkeler*" başlıklı 1. maddesinin 1. fıkrasına göre *"Bu Kanunun amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir."* Bu hüküm Kanun'un amacını açık bir şekilde ifade etmektedir. Esasında Kanun'un amacı yalnızca m. 1/1 ile sınırlı değildir. Kanun'da yer alan hemen hemen bütün hükümler, şiddet sonucu ortaya çıkan yaşam hakkı ihlallerini önlemenin[252] yanı sıra mağdurun vücut bütünlüğünü, ruh sağlığını koruma ve şiddet uygulayanı rehabilite etme[253] amacıyla hazırlanmıştır.

Doğrudan doğruya ifade edilmemekle birlikte 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un adı ve hükümleri göz önüne alındığında, amacının aile içi şiddeti önlemek yoluyla aileyi korumak olduğu söylenebilir[254]. 6284 sayılı Kanun'un amacı ise doğrudan doğruya aileyi korumak değildir. Adında "*ailenin korunması*" ifadesi geçse de 6284 sayılı Kanun m. 1/1 hükmüne göre Kanun'un esas amacı aileyi korumak değil; şiddeti önlemek ve şiddet mağdurlarını korumaktır. Yukarıda da sıkça dile getirdiğimiz üzere, şiddet mağdurlarının korunması ve şiddetin önlenmesi, ailenin korunmasına nazaran önceliklidir. Bu nedenle 6284 sayılı Kanun'un amacının düzenlendiği m. 1/1 hükmünün yerinde olduğunu düşünmekteyiz.

1.3. Kanun'un Kapsamı

Mülga 4320 sayılı Kanun'a göre daha ayrıntılı hükümler içeren 6284 sayılı Kanun'un getirmiş olduğu en önemli yeniliklerinden biri "*şiddete uğrama tehlikesi bulunan*" kadın, çocuk, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişileri de kapsamına almış olmasıdır[255]. Zira 4320 sayılı Kanun'da "*şiddete uğramamış; ancak şiddete uğrama tehlikesi bulunan*" kişiler koruma kapsamında değildi. Başka bir anlatımla, 4320 sayılı Kanun'da yer

[252] **Bölükbaşı**, s. 8.
[253] **Öztürk, Necla**, "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler*", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 1, 2017, s. 5 (**Öztürk**, Ailenin Korunması).
[254] **Uğur, Hüsamettin**, "*Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 Sayılı Kanunun Getirdikleri*", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 101, 2012, (s. 333-366), s. 335; **Ceylan, Ebru**, "*Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler*", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 109, 2013, (s. 13-54), s. 18.
[255] **Akbulut,** 6284 Sayılı Kanun, s. 146; **Moroğlu**, Kadına Şiddet, s. 369; **Öztürk,** Ailenin Korunması, s. 7.

alan tedbirlerin uygulanabilmesi için kişinin şiddete uğrama tehlikesinin bulunması yetmemekte, şiddete maruz kalması gerekmekteydi. Bu nedenle şiddete uğrama tehlikesi bulunduğu için yetkili makamlara başvuran şahıslar geri çevrilmekte, gerçekleşmeden önce şiddeti önlemek mümkün bulunmamaktaydı. Kişi ancak şiddete maruz kaldığı sürece 4320 sayılı Kanun'da yer alan tedbirlerin uygulanmasını talep edebilmekteydi. Çoğu zaman kişi şiddete maruz kaldığını ispat edememesi nedeniyle de korumasız kalmaktaydı[256]. Kanaatimizce eski Kanun dönemindeki bu sorunlar dikkate alındığında, 6284 sayılı Kanun'un "*şiddete uğrama tehlikesi bulunan*" şahısları da kapsayacak şekilde düzenlenmesi yerinde olmuştur. Ancak şiddet tehlikesinin nasıl tespit edileceğine ilişkin bir düzenlemenin yer almaması nedeniyle 6284 sayılı Kanun eleştirilmektedir. "*Şiddet tehlikesi*" belirsiz bir kavram olduğundan, hak ve özgürlükler bakımından ciddi sorunlara yol açabilecektir. Bu nedenle "*şiddet tehlikesi*" yerine "*açık, ani, yakın tehlike*" gibi bir ifadenin kullanılması daha yerinde bir düzenleme olacaktır[257].

Mülga 4320 sayılı Kanun kapsamında ise "*aile içi şiddete*" maruz kalan kişiler korunmaktaydı. Bu kişiler; eşler, çocuklar, aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri, mahkemece haklarında ayrı yaşama kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireyleridir. Başka bir deyişle, aile bireyi olmayan şahısların şiddete maruz kalması durumunda 4320 sayılı Kanun'un korumasından yararlanmak mümkün değildi. Bu nedenle aralarında evlilik bağı olmaksızın birlikte yaşayan bireylerden birinin diğerine karşı şiddet uygulaması hâlinde veya bir kadının kamusal alanda aile üyeleri haricinde bir şahsın şiddetine maruz kalması durumunda 4320 sayılı Kanun uygulanamamaktaydı[258]. 6284 sayılı Kanun'da 4320 sayılı Kanun'un bu eksiklikleri göz önüne alınmıştır. 6284 sayılı Kanun, sanılanın aksine, yalnızca kadınları şiddete karşı koruyan bir kanun değildir. Kanun kapsamında şiddete maruz kalan ve şiddete maruz kalma tehlikesi altında bulunan kişiler korunmaktadır. Bu kişiler; kadınlar, çocuklar, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurları olarak belirtilmiştir[259]. Ancak Kanun'un erkeklere ilişkin koruma alanı, kadın ve çocuklara nazaran daha sınırlıdır. Şiddete maruz kalan veya şiddete maruz kalma tehlikesi altında bulunan erkek ancak aile bireyi veya tek taraflı ısrarlı

[256] **Kırbaş Canikoğlu,** s. 371.
[257] **Uğur,** s. 348; **Öztürk,** Ailenin Korunması, s. 7.
[258] **Ateş, Mustafa**, "*4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Bu Kanundaki Değişiklikler Üzerine Düşünceler*", Ankara Barosu Dergisi, S.3, 2007, (s. 161-172), s. 162; **Erdem, Mehmet**, "*Aile İçi Şiddet ve 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun*", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 73, 2007, (s. 46-77), s. 51; **Yağcıoğlu, Ali Haydar**, "*6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, Özel Sayı, 2017, (s. 913-966), s. 918.
[259] **Bölükbaşı**, s. 8.

takip mağduru olduğu takdirde 6284 sayılı Kanun'un korumasından faydalanabilecektir. Dolayısıyla komşusunun yumruk attığı şahıs bir erkekse Kanun kapsamında değerlendirilemeyecektir; ancak bu kişi bir kadınsa Kanun'un koruması altında olacaktır. Kanaatimizce bu uygulama Kanun'un ve İstanbul Sözleşmesi'nin amacına aykırı olacak ve Kanun'un uygulama alanını kontrol edilemez ölçüde genişletecektir. Bu nedenle İstanbul Sözleşmesi ve Kanun'daki "*kadına yönelik şiddet*" tanımları dikkate alınmalı; Kanun, yalnızca kadına kadın, çocuğa çocuk olmasından ötürü şiddet uygulanan durumlarda uygulanmalıdır.

6284 sayılı Kanun kapsamında LGBTİ kişilerin korunup korunamayacağına ilişkin tartışmalar bulunmaktadır. Kanun'a göre şiddet mağduru kadın ve çocuklar aile bireyi veya tek taraflı ısrarlı takip mağduru olup olmadığına bakılmaksızın korunurken, cinsiyeti kadın olmayan ya da yaşı itibarıyla çocuk sayılmayan kişiler aile bireyi veya ısrarlı takip mağduru değilse Kanun'un korumasından faydalanamayacaktır. O hâlde, Kanun'un kapsamı göz önüne alındığında, LGBTİ bireylerin şiddete karşı korunması hususunda birkaç değerlendirme yapmak yerinde olacaktır:

- Lezbiyenlerin biyolojik cinsiyeti kadındır. Bu nedenle lezbiyenlerin aile bireyi ya da ısrarlı takip mağduru olup olmadıklarına bakılmaksızın yalnızca şiddet mağduru olmaları Kanun'un korumasından yararlanmaları için yeterlidir.

- Biyolojik cinsiyeti erkek olan geyler ancak aile bireyi veya ısrarlı takip mağduru olmaları durumunda Kanun'un korumasından faydalanabilirler.

- Şiddet mağduru biseksüel ve transseksüellerden biyolojik cinsiyeti kadın olanlar, aile bireyi ya da ısrarlı takip mağduru olup olmadıklarına bakılmaksızın Kanun'un korumasından yararlanabilirler. Şiddet mağduru biseksüel ve transseksüellerden biyolojik cinsiyeti erkek olanlar ise ancak aile bireyi veya ısrarlı takip mağduru olmaları durumunda Kanun'un korumasından faydalanabilirler.

- İnterseks olan bireylerin hem erkek hem de kadın cinsiyetinin biyolojik özelliklerini taşıdığı göz önüne alındığında, bu kişilerin şiddet mağduru olmaları durumunda Kanun'un korumasından yararlanıp yararlanamayacaklarının tespitini yapmak güçleşmektedir.

6284 sayılı Kanun teklifinin görüşüldüğü TBMM görüşmelerinde Kanun'da LGBTİ bireylere ilişkin özel bir düzenleme yapılması gerektiği ifade edilmiştir[260]. Zira bu kişiler de cinsiyetleri ya da cinsel yönelimleri sebebiyle şiddete maruz kalmaktadır. Bilhassa doğduklarında hem erkek hem de kadın cinsiyetinin biyolojik özelliklerini taşıyan interseks bireylerin henüz bebekken aileleri tarafından ameliyatla kadın veya erkek cinsiyetinin biyolojik özelliklerini taşır hâle getirilmeleri, şiddet teşkil edip etmediği hususunda tartışılması gereken bir konudur. Örneğin; Almanya interseks bebeklerin doğum belgelerinde üçüncü bir cinsiyet olarak "*çeşitli*" ibaresinin yazılmasını mümkün kılan bir yasa tasarısını kabul etmiştir[261]. Böylelikle Almanya'da doğan interseks bebekler, yetişkin olduklarında kendi cinsiyetlerine ilişkin bir karar verebilecektir. Türkiye'nin üçüncü bir cinsiyet hususunda kanuni bir düzenleme yapması hususu bizim çalışma konumuzun dışındadır. Ancak 6284 sayılı Kanun'un cinsiyet, cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği nedeniyle şiddete maruz kalanları da kapsayacak biçimde düzenlenmemiş olmasının İstanbul Sözleşmesi m. 4/3'e aykırı olduğunu söylemek mümkündür.

Yukarıda 6284 sayılı Kanun'un kapsamı, mülga 4320 sayılı Kanunla mukayeseli olarak açıklanmıştır. Ancak gerek uygulamada gerekse öğretide 6284 sayılı Kanun kapsamında korunan kişilere ilişkin görüş ayrılıkları mevcuttur. Bu nedenle aşağıda 6284 sayılı Kanun'un kapsamında olan kişiler ayrı başlıklar altında incelenecektir.

1.3.1. Kadınlar

Ülkemizde sıkça yaşanan kadına yönelik şiddet vakalarını göz önüne alan kanun koyucu, 6284 sayılı Kanun kapsamında korunan kişiler arasında kadınları özel olarak sayma gereği duymuştur. Kanun'da ve 18.01.2013 tarihli "*6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği*"nde[262] (Uyg. Yön.) "*kadın*" tanımlanmamıştır.

---

[260] "*Yasanın bir önemli eksiğini daha vurgulamak isterim. Yasa tasarısında trans kadınlardan bahsedilmemektedir. 2011 yılında 9 trans kadın öldürülmüştür. Tabii, bu sayı, LGBT örgütleri tarafından iletilen bir sayıdır, resmî rakamın ne olduğunu maalesef bilmiyoruz ama çok daha yüksek olduğunu tahmin ediyoruz. Ve bu yasa trans kadınları yok sayarken trans kadın cinayetlerini nasıl engelleyecektir? Cinsiyet kimliği, cinsel yönelim kavramları, bir kez daha mı yok sayılacaktır?*" (TBMM, Genel Kurul Tutanağı, 24. Dönem, 2. Yasama Yılı, 75. Birleşim)

[261] "*Almanya'da Üçüncü Cinsiyet Opsiyonuna Onay*", https://www.dw.com/tr/almanyada-%C3%BC%C3%A7%C3%BCnc%C3%BC-cinsiyet-opsiyonuna-onay/a-45096296 (E. T. 30.06.2019)

[262] 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği için 18.01.2013 tarih ve 28532 sayılı Resmî Gazete bkz.: http://www.resmîgazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130118-2.htm (E. T. 01.06.2019)

6284 sayılı Kanun'da kadın bakımından genç, yaşlı, evli, bekâr, boşanmış, eşinden ayrı yaşayan, dini nikâhlı, vatandaş veya yabancı ayrımı yapılmamıştır. Dolayısıyla yaşına, medeni durumuna ve vatandaşlığına bakılmaksızın biyolojik cinsiyeti kadın olan herkes 6284 sayılı Kanun'un koruması altındadır. Keza TMK m. 40[263]'ta yer alan şartlara uygun şekilde cinsiyetini kadın olarak değiştirenler de Kanun kapsamındadır. Bu bağlamda, kadının 6284 sayılı Kanun'un korumasından yararlanabilmesi için tek şart şiddete maruz kalması veya şiddete maruz kalma tehlikesinin bulunmasıdır[264]. Kadının maruz kaldığı şiddetin aile içinde veya dışında[265] ya da aynı veya farklı hanede gerçekleşmesi arasında bir fark bulunmamaktadır[266].

1.3.2. Çocuklar

Kız, erkek, vatandaş, yabancı, evlilik içi, evlilik dışı, engelli, engelsiz veya evlatlık fark etmeksizin tüm çocuklar 6284 sayılı Kanun kapsamında koruma altına alınmıştır. Bunun sebebi, şiddete maruz kalan veya şiddete maruz kalma tehlikesi bulunan çocuğun sırf "*çocuk*" olması hasebiyle korunması ihtiyacıdır[267]. 6284 sayılı Kanun ve Uyg. Yön.'de çocuk kavramı tanımlanmamıştır. Ancak BM Çocuk Hakları Sözleşmesi m. 1 ve ÇKK m. 3 uyarınca çocuğun, daha erken yaşta ergin olsa bile on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiyi ifade ettiğini söylemek mümkündür. Çocuk kavramının tanımlandığı bir başka kanun ise TCK'dır. TCK m. 6/1-b'de çocuk, "*henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi*" şeklinde tanımlanmıştır.

Çocuklar henüz anne karnındayken şiddetle tanışmakta ve ilerleyen süreçte aile içi şiddetin en yakın tanığı olmaktadırlar[268]. Kanun koyucu bu hususu gözeterek çocukları da 6284 sayılı Kanun kapsamında korunacak kişiler arasında saymıştır. Çocuklar da kadınlar gibi kamusal veya özel alan fark etmeksizin Kanun'un koruması altındadır. Çocuğa şiddet

---

[263] TMK m. 40: "*(1) Cinsiyetini değiştirmek isteyen kimse, şahsen başvuruda bulunarak mahkemece cinsiyet değişikliğine izin verilmesini isteyebilir. Ancak, iznin verilebilmesi için, istem sahibinin onsekiz yaşını doldurmuş bulunması ve evli olmaması; ayrıca transseksüel yapıda olup, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunluluğunu bir eğitim ve araştırma hastanesinden alınacak resmî sağlık kurulu raporuyla belgelemesi şarttır.*
(2) Verilen izne bağlı olarak amaç ve tıbbi yöntemlere uygun bir cinsiyet değiştirme ameliyatı gerçekleştirildiğinin resmî sağlık kurulu raporuyla doğrulanması hâlinde, mahkemece nüfus sicilinde gerekli düzeltmenin yapılmasına karar verilir."
[264] **Bölükbaşı,** s. 9-10; **Gökalp**, s. 35-36; **Yağcıoğlu,** s. 919.
[265] **Yağcıoğlu,** s. 919.
[266] **Karakaya, Ramazan**, Uygulamada Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 9.
[267] **Gökalp**, s. 36
[268] **Yağcıoğlu,** s. 922.

uygulayan şahsın aile bireyi, kamu görevlisi veya herhangi bir şahıs olması, çocuğun Kanun kapsamında korunmasına engel olmayacaktır[269]. Söz gelimi, çocuğa şiddet uygulayan kişi aynı apartmanda yaşayan komşusu, çocuğun öğretmeni veya annesi olabilir. Üç durumda da çocuğa çocuk olmasından ötürü şiddet uygulanmaktadır. Dolayısıyla bu durumların tümü 6284 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmelidir.

6284 sayılı Kanun'daki "*şiddet mağduru çocuk*" ile ÇKK'da yer alan "*korunma ihtiyacı olan çocuk*" kavramlarının çakıştığı durumlarda hangi Kanun'un uygulanacağı hususu önem arz etmektedir. Bu tartışmaya 6284 sayılı Kanun'daki tedbirleri açıkladığımız kısımda yer verilecektir.

1.3.3. Aile Bireyleri

Aile bireylerinin kapsadığı kişileri tespit edebilmek için öncelikle "*aile*" kavramından bahsetmek gerekmektedir. Aile, Arapça bir kelime olup TDK Güncel Sözlük'te "*evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik*"[270], Devellioğlu'nun Lûgat'inde, "*bir kimsenin karısı, akraba, ev halkı, aynı gaye için çalışan kimselerin hepsi*"[271], hukuk sözlüğünde "*aynı soydan olup, bir aile sıra numarası altında kayıtlı olan kişilerle, onların eş ve çocukları; karı, koca ve çocuklardan oluşan en küçük toplumsal birlik*"[272]şeklinde tanımlanmıştır.

6284 sayılı Kanun'da aile bireylerine ilişkin bir tanımlama yapılmamıştır. Ancak öğretide pek çok yazar 6284 sayılı Kanun m. 2/1-b'de yer alan "*şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında*" şeklindeki ev içi şiddet tanımından[273] yola çıkarak aile bireyleri kavramını geniş yorumlamaktadır. Burada, söz konusu yazarların İstanbul Sözleşmesi'nin hatalı çevirisinden yola çıkarak tespitlerini yaptıklarını belirtmek isteriz[274]. Zira Türkçe karşılığı

[269] **Akbulut,** 6284 Sayılı Kanun, s. 147.
[270] Aile, TDK Güncel Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5caeed4850d668.15881578 (Erişim Tarihi 12. 03. 2019)
[271] **Devellioğlu,** s.23.
[272] **Yılmaz**, s. 54.
[273] İstanbul Sözleşmesi m. 3/1-b'de yapılan ev içi şiddet tanımı şöyledir: "*eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgahı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile içinde veya ev içinde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri*"
[274] **Akbulut,** 6284 Sayılı Kanun, s. 149;
Yağcıoğlu, s. 922-923.

"*ev içi şiddet*" olan "*domestic violence*" kavramı söz konusu çeviride "*aile içi şiddet*" şeklinde kullanılmıştır. Ayrıca Kanun'un herhangi bir yerinde kullanılmamasına rağmen "*ev içi şiddet*" kavramının tanımlanmasının herhangi bir işlevi yoktur. Bu tanımdan yola çıkarak aile bireyleri kavramını geniş yorumlamak da mümkün değildir. AİHM de AİHS m. 12'de düzenlenen "*evlenme ve aile kurma hakkı*"nı yorumladığı davalarda nikâhsız birliktelikleri aile kapsamında kabul etmektedir[275]. AİHM'nin eşcinsel çiftlerin evlenme hakkının olup olmayacağını değerlendirdiği bir kararında ise evlenme ve dolayısıyla aile kurma hakkına ilişkin düzenlemeleri ulusal hukuka bıraktığını görmek mümkündür. Kararda geçen "*evliliğin bir toplumdan diğerine hatırı sayılır şekilde değişebilen derin sosyal ve kültürel çağrışımlara sahip olduğunu gözlemlemektedir. Mahkeme, toplumun ihtiyaçlarını değerlendirme ve bunlara cevap verme açısından en iyi şekilde konumlanmış olan ulusal makamların kararları yerine kendi kararını vermek hususunda acele edemez*" şeklindeki ifadeden bu husus açıkça tespit edilmektedir[276]. Başka bir ifadeyle, AİHM aile kavramının içeriğinin ulusal hukukta düzenleneceğini vurgulamıştır. Dolayısıyla 6284 sayılı Kanun'da geçen "*aile bireyleri*" ifadesi ulusal hukuk, yani TMK esas alınmak suretiyle yorumlanmalıdır.

TMK'da aile hukukuna ilişkin kurallar TMK'nın "*Aile Hukuku*" başlıklı ikinci kitabında düzenlenmiş olup, bu düzenlemelerde aile kavramı tanımlanmamıştır. Türk hukukunda farklı cinsten iki kişinin bir araya gelerek oluşturduğu insan topluluğuna aile denilmektedir[277]. Medeni hukuk öğretisinde aile kavramı; *Dural-Öğüz-Gümüş* tarafından küçük ve büyük[278]; *Hatemi* tarafından dar ve geniş anlamda[279]; *Öztan* tarafından dar, geniş ve en geniş anlamda[280] aile şeklinde sınıflandırılmıştır. Dar anlamda aile; eşlerden meydana gelen topluluktur. Bu topluluk TMK'da evlilik birliği olarak adlandırılmış ve TMK'nın ikinci kitabının "*Evlilik Hukuku*" başlıklı birinci kısmında düzenlenmiştir (TMK m. 118-281). TMK'nın ikinci kitabının "*Hısımlık*" başlıklı kısmında düzenlenen geniş anlamda aile ise eşler ve çocuklardan meydana gelir (TMK m. 282-363). En geniş anlamda aile ise geniş anlamda aileye dâhil olanlar dışında, kan bağı veya evlilik münasebetiyle bağlı olan

[275] **Doğan, İlyas/Özdemir, Omca**, "*Evlenme ve Aile Kurma Hakkı*", İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları, Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015, (s. 669-678), s. 674.
[276] AİHM, Schalk ve Kopf/Avusturya, B.N. 30141/04, T. 24.06.2010, Strazburg, https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-112004%22]} (E. T. 07.07.2019)
[277] **Hatemi, Hüseyin**, Aile Hukuku, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2019, s. 1.
[278] **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 1.
[279] **Hatemi**, s.1.
[280] **Öztan, Bilge**, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2015, s. 3-4; **Öztan, Bilge**, Medeni Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, Ankara 2013, s. 403.

akrabalar ve bir sözleşme ilişkisi nedeniyle bir arada yaşayan bahçıvan, hizmetçi, uşak, çırak vb. şahıslardan meydana gelmektedir[281]. TMK'nın "*Ev Düzeni*" başlıklı 367. maddesinde düzenlenen en geniş aile, öğretide aile topluluğu olarak da adlandırılmaktadır[282].

Yukarıda aile bireylerine ilişkin yapmış olduğumuz açıklamalardan sonra, Türk hukukunda aile bireylerinin eşler, eşlerin alt ve üst soyu ile sözleşme ilişkisi nedeniyle bu kişilerle birlikte yaşayan bahçıvan, hizmetçi gibi kişileri kapsadığını söyleyebiliriz. Kadın ve çocuklar 6284 sayılı Kanun'un kapsamında ayrıca sayıldığı için aile bireyi olmasalar bile Kanun'un koruması altındadır. Ancak Kanun'un erkeklere ilişkin koruması ise daha sınırlıdır. Erkekler ancak aile bireyi veya tek taraflı ısrarlı takip mağduru olduğu sürece Kanun kapsamında korunabilecektir. Bu bağlamda, 6284 sayılı Kanun m. 1/2-a uyarınca Kanun'un esas olarak kabul ettiği İstanbul Sözleşmesi'nin de dikkate alınması gerekmektedir. İstanbul Sözleşmesi m. 2/2 uyarınca Sözleşme'nin kapsamı bütün ev içi şiddet mağdurları olarak tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, taraf devletler, aile bireyi olup olmadığına bakılmaksızın ev içi şiddet mağduru olan herkesin korunması için gerekli yasal ve diğer tedbirleri almalıdır. Dolayısıyla kadın, çocuk veya erkek fark etmeksizin ev içi şiddet mağduru olan herkes İstanbul Sözleşmesi'nin kapsamında sayılacaktır. Kanaatimizce kadına yönelik şiddeti önlemeyi amaç edinmiş olan İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun'un kapsamını bu denli genişletmek uygulamada yaşanacak zorlukları da beraberinde getirecektir. Söz gelimi ÇKK'da çocukları korumaya ilişkin düzenlemeler varken, 6284 sayılı Kanun'un kapsamında tekrar çocukların sayılması ya da tüm aile bireylerinin korunacağının kabul edilmesi Kanun'u amacından uzaklaştırmaktadır. Şiddete karşı toplumdaki tüm fertlerin korunmasına ilişkin bir kanun hazırlansaydı, bu şekilde düzenlemeler yapılması yerinde olabilirdi. Ancak hazırlık evresinde kadını her türlü şiddete karşı korumayı amaç edinmiş bir kanunun kapsamında çocuklar, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarının sayılması, 6284 sayılı Kanun'u esas amacından uzaklaştırmış ve Kanun'un uygulanması zorlaşmıştır.

1.3.4. Tek Taraflı Israrlı Takip Mağdurları

İngilizce kökenli bir kavram olan "*stalking*", dilimize "*ısrarlı takip*" şeklinde çevrilmiştir. Başlangıçta ünlü kişilere ulaşmak isteyen takıntılı hayranlarının bu yoldaki

[281] **Öztan, Bilge**, Aile Hukuku, s. 3-4; **Öztan**, Medeni Hukukun Temel Kavramları, s. 403.
[282] **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 357.

davranışları için kullanılan ısrarlı takip kavramı, ilk kez 1989 yılında Amerikalı aktris Rebecca Schaeffer'ın aylarca kendisini takip eden bir hayranı tarafından öldürülmesi sonucunda ABD'nin Kaliforniya eyaletinde suç olarak düzenlenmiştir[283]. Günümüzde pek çok Avrupa ülkesinde suç olarak düzenlenen ısrarlı takip, TCK'da cinsel taciz (TCK m. 105), tehdit (TCK m. 106), kişiyi hürriyetinden yoksun kılma (TCK m. 109), kişilerin huzur ve sükûnunu bozma (TCK m. 123) ve hakaret (TCKm.125) gibi birden fazla suça karşılık gelmektedir[284].

Israrlı takip, bir kişinin başka bir kişiyi "*sürekli tekrarlanan*" davranışlarla[285] güvenliğinden endişe ettirecek, korku yaratacak şekilde kasıtlı olarak rahatsız etmesidir[286]. Başka bir ifadeyle, ısrarlı takipte mağduru rahatsız etmeye yönelik davranışlar silsilesi söz konusudur. Bu davranışlar aynı amaca yönelik olup "*temadi*" nitelik arz etmektedir[287]. Israrlı takibin suç olarak düzenlendiği İngiliz hukukunda, hedef kişiyi takip etmek, bu kişiyle iletişim kurmaya çalışmak, bu kişiye ait olan görsel veya yazılı bir materyali yaymak, elektronik posta, kısa mesaj ve diğer yollarla haberleşme trafiğini izlemek ve gözetim altına almak, bu kişinin bulunduğu kamusal veya özel alanlara gizlice sızmak gibi fiiller ısrarlı takibe örnek olarak sayılmıştır[288]. *Türkmen* ise mağduru arayarak rahatsız etmek, çiçek veya hediye göndermek, sürekli karşısına çıkarak rahatsızlık vermek, istenmeyen elektronik postalar göndermek, mağdur hakkında asılsız dedikodular yaymak vb. fiilleri ısrarlı takibin en sık karşılaşılan örnekleri olarak belirtmiştir[289].

Ülkemizde "*ısrarlı takibin*" boyutlarının tespit edildiği ilk çalışmaya 2014 yılında yapılan "*Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*" içerisinde yer verilmiştir. Yalnızca kadınların maruz kaldığı ısrarlı takiple sınırlanarak yapılan bu çalışma neticesinde elde edilen bulgulara göre, Türkiye genelinde kadınların yüzde 27'si yaşamlarında en az bir defa ısrarlı takibe maruz kalmıştır. Bir başka bulgu ise, en sık karşılaşılan ısrarlı takip şeklinin sürekli telefonla arayarak rahatsız etmek olduğu ve kadınların yüzde 19'unun bu

---

[283] **Türkmen, Ahmet**, "*Yeni Bir Hukuki Olgu Olarak Israrlı Takip ve Taciz (Stalking) ve Bunun Türk Medeni Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi*", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, Özel Sayı, 2009, (s. 1387-1434), s. 1389; **Uyumaz, Alper/Akdağ, İdris**, "*Türk Özel Hukukunda Şiddet ve Israrlı Takip Kavramı ile Israrlı Takip Mağdurunun Korunması"*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, S. 2, 2015, (s. 45-94), s. 53.

[284] **Doğan, Recep**, "*Kadına Yönelik Şiddetin Bir Türü Olarak Israrlı Takip (Stalking) Kavramı ve Suçu*", Ankara Barosu Dergisi, 2014,.(s. 135-154), 141 (**Doğan**, Israrlı Takip).

[285] **Uyumaz/Akdağ,** 54.

[286] **Akduman, İrem/Ünsalver, Barış/Cavlak, Mehmet/Oral, Gökhan/Cansunar, F. Nuray**, "*Takipçi Tacizcilik*", Adli Psikiyatri Dergisi, C. 3, S. 3-4, 2006, s. s. 25-33, 25.

[287] **Doğan,** Israrlı Takip, s. 151.

[288] **Doğan,** Israrlı Takip, s. 140.

[289] **Türkmen,** s. 1390-1391.

takip şekline maruz kaldığını ortaya koymaktadır. Kısa mesaj, elektronik posta veya mektup gönderme ise en sık karşılaşılan takip şekilleri arasında ikinci sırada yer almaktadır (yüzde 8)[290].

Türk hukukunda ilk kez 6284 sayılı Kanun'da anılan tek taraflı ısrarlı takip kavramı, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği (Uyg. Yön.) m. 3/1-ş'de tanımlanmıştır. Bu tanıma göre; "*Tek taraflı ısrarlı takip: Aralarında aile bağı veya ilişki bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, şiddet uygulayanın, şiddet mağduruna yönelik olarak, güvenliğinden endişe edecek şekilde fiziki veya psikolojik açıdan korku ve çaresizlik duygularına sebep olacak biçimde, içeriği ne olursa olsun fiili, sözlü, yazılı olarak ya da her türlü iletişim aracını kullanarak ve baskı altında tutacak her türlü tutum ve davranışı ifade eder.*" Yönetmelikte yer alan tanımdan yola çıkarak ısrarlı takibe ilişkin şu tespitleri yapmak mümkündür:

- Israrlı takip, sözlü, yazılı ve her türlü iletişim aracını kullanmak suretiyle gerçekleşebilir.

- Israrlı takibi gerçekleştiren kişi, mağdurun ailesinden biri veya ilişki içerisinde olduğu ya da herhangi bir bağının olmadığı üçüncü bir şahıs olabilir.

- Israrlı takibin mağduru kadın, erkek, çocuk, aile bireyi fark etmeksizin herkes olabilir.

- Israrlı takip konusu fiiller mağdurda fiziki veya psikolojik açıdan güvenliğinden endişe ettirecek korku ve çaresizlik hissine neden olacak nitelikte olmalıdır.

Kanaatimizce Uyg. Yön.'de yapılan ısrarlı takip tanımında "*davranışların tekrarlanması*" şartının aranmaması önemli bir eksikliktir. Zira 6284 sayılı Kanun'un kaynak olarak kabul ettiği İstanbul Sözleşmesi'nin 34. maddesinde yapılan taciz amaçlı takip tanımında davranışların "*tekrarlanması*" hususuna vurgu yapılmıştır. Bu nedenle Uyg. Yön.'deki ısrarlı takip tanımında "tekrarlanma" unsuruna yer verilmesi gerekirdi. Ayrıca ısrarlı takip neticesinde mağdurda meydana gelen korku ve çaresizlik duygularının derecesi de belirtilmeliydi. Söz gelimi İngiliz hukukunda ısrarlı takip suçunun cezası mağdurdaki korkunun ciddi düzeyde olup olmamasına göre değişiklik göstermektedir[291]. Hukukumuzda da bu hususun gözetilmesi ve mağdurda meydana gelen korkunun "*ciddi düzeyde*" olması

[290] Aile İçi Şiddet Araştırması 2015, s. 117-118.
[291] **Doğan,** Israrlı Takip, s. 139-140.

gerektiği belirtilmelidir. Aksi takdirde 6284 sayılı Kanun'un uygulama alanı genişlemiş olacak ve haksız yere önleyici tedbirlere maruz kalan kişilerin hak ve hürriyetleri ihlal edilecektir.

1.4. Kanun'a Hâkim Olan İlkeler

6284 sayılı Kanun'da öngörülen koruyucu ve önleyici tedbirler, bireyin temel hak ve hürriyetleriyle yakından ilişkilidir. Kanun koyucu bu hususu gözeterek Kanun'un uygulanmasında ve gereken hizmetlerin sunulmasında uyulacak ilkeleri özellikle saymıştır. Söz konusu ilkeler Kanun'un 1. maddesinin 2. fıkrasında hüküm altına alınmış olup, aşağıda ayrı başlıklar altında incelenecektir.

1.4.1. Temel İnsan Haklarını Koruma Esası

Temel haklar, ülkelerin anayasal düzeni ile dava edilebilme imkânı tanıdığı ve yazılı hukuk kurallarınca güvence altına alınmış haklardır[292]. İnsan hakları ise yürürlükteki hukuk kurallarıyla koruma altına alınan temel haklara nazaran daha geniş kapsamlıdır[293]. Uygar dünyanın büyük oranda anlaşmaya vardığı hukuki değerlere insan hakları denilebilir[294]. Başka bir deyişle, mevzuatımızda yer almasa dahi uygar ülkelerce kabul gören hukuki değerler olan insan haklarına riayet edilmelidir.

6284 sayılı Kanun m. 1/2-b'de yer alan "*Şiddet mağdurlarına verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında temel insan haklarına dayalı ... bir usul izlenir*" şeklindeki hükümle, Anayasada da teminat altına alınmış olan temel haklara (Any. m. 2, 5, 12) vurgu yapılmıştır. Esasında 6284 sayılı Kanun'un genel olarak kadın, çocuk, aile bireyleri ve ısrarlı takip mağdurlarının temel haklarını korumak amacıyla hazırlandığı söylenebilir. Ülkemizde şiddet neticesinde hayatını kaybedenler göz önüne alınmış ve Kanun'da şiddet mağdurunun en temel insan hakkı olan "*yaşam hakkı*"nı koruyacak tedbirlere yer verilmiştir. Söz gelimi mağdurun iş yerinin değiştirilmesi, ona barınma imkânının sağlanması bu amaçla alınan tedbirlerden biridir.

---

[292] **Doğan, İlyas**, İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları, Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015, s. 46.
[293] **Doğan, İlyas**, İnsan Hakları Hukuku, s. 50
[294] **Akad, Mehmet/ Vural Dinçkol, Bihterin /Bulut, Nihal**, Genel Kamu Hukuku, Der Yayınları, İstanbul 2016, s. 250

6284 sayılı Kanun yalnızca şiddet mağdurunun değil, şiddet uygulayan şahsın da temel insan haklarını korumayı ilke edinmiştir. Örneğin, 6284 sayılı Kanun m. 12 uyarınca, hakkında verilen önleyici tedbir kararlarına riayet edip etmediğini tespit etmek amacıyla kişinin teknik yöntemlerle takip edilebilmesi mümkündür. Ancak kişinin "*özel hayatının korunması hakkı*" gereğince takip işlemi zımnında dinleme, izleme ve kayıt altına alma gibi işlemler yapılamaz.

1.4.2. Kadın Erkek Eşitliğine Duyarlılık

6284 sayılı Kanun m. 1/2-b'de "*Şiddet mağdurlarına verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında ... kadın erkek eşitliğine duyarlı ... bir usul izlenir*" şeklindeki hüküm, şiddet mağdurları arasında cinsiyet ayrımı yapılamayacağını ifade etmektedir. Kanun'da kadın veya erkek fark etmeksizin herkesin şiddet mağduru olabildiği kabul edildiğine göre, destek ve hizmetlerden şiddet mağduru olan herkesin eşit şekilde faydalanması yerinde bir düzenleme olmuştur. Zira şiddet mağdurları çoğunlukla kadınlar olsa da erkeklerin de şiddete maruz kalabileceği gözden kaçırılmamalıdır. Örneğin, aile bireyi olan bir erkek şiddete maruz kaldığında Kanun'un koruması altında olacaktır. Mağdur erkeğin barınma ihtiyacı olması durumunda ise ona barınma imkânının sağlanması gerekmektedir. Oysa uygulamada mağdur erkeklerin kalabileceği konukevlerine ilişkin herhangi bir hukuki düzenleme yoktur. Dolayısıyla erkekleri de şiddete karşı koruduğu iddia edilen 6284 sayılı Kanun'un bu bağlamda işlevsiz olduğu söylenebilir[295]. Burada da görüldüğü üzere, kadına yönelik şiddeti önlemek amacıyla hazırlanan 6284 sayılı Kanun'un kapsamının genişletilmesi uygulamada pek çok soruna yol açmaktadır.

1.4.3. Sosyal Devlet İlkesine Uygunluk

Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. Sosyal devlet, vatandaşlarının sosyal durumlarıyla, refahlarıyla ilgilenen ve onlara insan haysiyetine yaraşır asgari yaşama düzeyi sağlayabilmek için gerekli tedbirleri alan devlettir[296]. AYM'nin bir kararında ise "*Sosyal hukuk devleti, güçsüzleri güçlüler*

[295] Şiddet mağduru kadının barınma ihtiyacı varsa, hakkında verilen barınma tedbirine istinaden bir konukevine yerleştirilmesi mümkündür. Şiddet mağduru kadınların kalabileceği konukevleri hakkında 05.01.2013 tarihli ve 28519 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "*Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik*" bulunmaktadır. Oysa şiddet mağduru erkeklerin kalabileceği konukevlerine ilişkin mevzuatımızda herhangi bir düzenleme yoktur.

[296] **Atar, Yavuz**, Türk Anayasa Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2018, s. 115.

karşısında koruyarak gerçek eşitliği yani sosyal adaleti ve toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü devlet demektir" şeklinde bir sosyal devlet tanımı yapılmıştır[297].

6284 sayılı Kanun m. 1/2-b'de, "*Şiddet mağdurlarına verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında ... sosyal devlet ilkesine uygun ... bir usul izlenir*" şeklindeki ifadeyle Anayasa'da yer alan sosyal devlet ilkesine işaret edilmiştir. Kanun'da sosyal devlet ilkesinin gözetildiğine ilişkin pek çok örnek vermek mümkündür: Şiddet mağduruna geçici maddi yardım yapılması, mağdur çalışıyor ve çocuğu varsa kreş imkânının sağlanmasına ilişkin düzenlemeler sosyal devlet ilkesinin Kanun'daki yansımalarıdır.

1.4.4. Âdil, Etkili ve Süratli Uygulama

6284 sayılı Kanun'un uygulanmasında gözetilecek bir başka ilke ise âdil, etkili ve süratli uygulama ilkesidir. Söz konusu ilke Kanun'un m. 1/2-b hükmünde "*Şiddet mağdurlarına verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında ... adil, etkili ve süratli bir usul izlenir*" şeklinde düzenlenmiştir. Yaşanan şiddet olaylarında süratli bir şekilde tedbir alınmazsa telafisi güç zararların ortaya çıkacağı kaçınılmazdır. Bu nedenle Kanun'da yer alan koruyucu ve önleyici tedbirlere ilişkin kararın süratli bir şekilde verilmesi ve uygulamaya geçirilmesi elzemdir. Keza söz konusu tedbirlerin etkili olması da önem arz etmektedir. Bu noktada etkililiğin sağlanabilmesi için; şiddet mağdurunun yetkili makama başvurabilmesi, bu makamın mağdurun şikâyeti hakkında gerekli tedbir veya tedbirlere hükmedebilmesi ve verilen hükmün usulüne uygun şekilde icra edilebilmesi gerekmektedir. Söz gelimi, şiddete maruz kalan kişinin başvurusu neticesinde şiddet uygulayan hakkında müşterek konuttan uzaklaştırılma, şiddete maruz kalan hakkında da geçici maddi yardım sağlanmasına hükmedilmiş olabilir. Bu durumda şiddet uygulayan müşterek konuta giriş yapabiliyorsa ya da şiddete maruz kalana sağlanan geçici maddi yardımda kesinti oluyorsa Kanun'un etkili olarak uygulandığı söylenemeyecektir. Kanun uygulanırken adaletin de gözetilmesi gerekmektedir. Bu anlamda, şiddete maruz kalan kişi korunurken şiddet uygulayan kişinin hakları ihlal edilmemelidir.

[297] AYM Kararı, E. 1988/19, K. 1988/33, T. 26.10.1988, bkz.: http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/33a2b3b0-c8c1-4014-90bf-c0bf2208e40e?excludeGerekce=False&wordsOnly=False (E. T. 09.07.2019)

1.4.5. İnsan Onurunu Koruma

Diğer canlılardan farklı olarak insan birtakım akli ve ahlaki özelliklere sahiptir. Bu özellikler insana kişilik değeri katmakta, ona bağımsız bir nitelik kazandırmaktadır. En yüksek akli ve ahlaki değerlere sahip insanın özünü veya öz değerini insan onuru olarak adlandırmak mümkündür. Başka bir ifadeyle, insan sadece insan olması nedeniyle kendisine saygı duyulması gereken onurlu bir canlıdır[298]. İnsan onuru yalnızca insanın asgari yaşam koşullarına sahip olmasıyla sınırlı değildir. Vücut dokunulmazlığına saygı da özel hayatın gizliliğinin korunması da insan onuru kapsamında değerlendirilmelidir[299].

6284 sayılı Kanun'un *"Şiddet mağduru ve şiddet uygulayan için alınan tedbir kararları insan onuruna yaraşır bir şekilde yerine getirilir"* şeklindeki ifadesinden yola çıkarak, insan onurunun da Kanun'da esas alınması gereken bir ilke olduğu sonucuna varmak mümkündür. Burada yalnızca şiddet mağdurunun değil, şiddet uygulayanın da insan onurunun gözetilmesi önem arz etmektedir. Mağdur hakkında verilen koruyucu tedbir kararları onun onurunu korurken, şiddet uygulayan hakkında verilen önleyici tedbir kararları da insan onuruna yakışır şekilde icra edilmelidir. Söz gelimi, mağdura barınma imkânının sağlanması durumunda, kalacağı konukevinin insan onuruna yaraşır koşullara sahip olması gerekir. Bir başka örnek ise alkol, uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı olan şiddet uygulayanın hastaneye yatmak da dâhil olmak üzere tedavisinin sağlanmasıdır. Burada da şiddet uygulasa bile kişinin tedavi edilmesine ilişkin bir düzenleme yapılması insan onurunun gözetildiğini göstermektedir.

1.4.6. Ayrımcılık Yasağı

Ayrımcılık yasağı, hak ve özgürlükler söz konusu olduğunda bireyler arasında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi görüş, etnik köken, servet vb. hususlarda ayrım yapılmamasını ifade etmektedir[300]. Anayasa m. 10 gereğince de kanun önünde herkes eşittir. Bazı durumlarda ise herkese eşit davranmak ayrımcılığa yol açabilir. Bu husus da Anayasa m. 10/2'de ele alınmıştır. Söz konusu hükme göre, kadın ve erkek arasındaki eşitliği sağlamak amacıyla alınacak tedbirler ayrımcılık olarak yorumlanamayacaktır. 6284 sayılı Kanun m.1/2-ç'nin "*Bu Kanun kapsamında kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti*

[298] **Akad/Vural Dinçkol/Bulut**, s. 252.
[299] **Doğan**, İnsan Hakları Hukuku, s. 48.
[300] **Doğan**, İnsan Hakları Hukuku, s. 689.

önleyen ve kadınları cinsiyete dayalı şiddetten koruyan özel tedbirler ayrımcılık olarak yorumlanamaz" şeklindeki hükmü de Anayasa'nın ilgili hükmünü destekler niteliktedir. Söz gelimi, Kanun kapsamındaki başvurular ile verilen kararların icra ve infazında, harç ve masraflar ile vergiler alınmaz. Kanaatimizce bu muafiyet ayrımcılık olarak yorumlanamaz. Bu hükümle şiddete maruz kalan kişinin masraflar, harç ve vergileri ödeme gücünün olmadığı durumda korumasız kalması engellenmek istenmiştir.

1.4.7. Ulusal ve Uluslararası Hukuki Düzenlemelere Uyma Esası

Yukarıda uluslararası belgeleri açıklarken de bahsettiğimiz üzere, Anayasa m. 90/5 uyarınca usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir. Ayrıca usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerle kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda uluslararası sözleşme hükümleri esas alınır. 6284 sayılı Kanun m. 1/2-a'da da bu hususa vurgu yapılmıştır. Buna göre, Kanun uygulanırken "*Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, özellikle Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve yürürlükteki diğer kanuni düzenlemeler esas alınır.*" Hükümde 6284 sayılı Kanun'un kaynak olarak kabul ettiği İstanbul Sözleşmesi'ne vurgu yapılması önem arz etmektedir. Her ne kadar İstanbul Sözleşmesi'nin Anayasa m. 90/5 gereğince dikkate alınması gerekse de 6284 sayılı Kanun'un temel hak ve hürriyetler dışındaki hükümleri açısından bu düzenleme önemlidir. İstanbul Sözleşmesi'nin yanı sıra yukarıda incelemiş olduğumuz AİHS, CEDAW, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin de dikkate alınması gerektiğini önemle vurgulamak isteriz. Kanun ile belirtilen sözleşmelerin aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda ise sözleşme hükmünün uygulanması gerekmektedir. Ayrıca Kanun'un m. 1/2-a hükmünde Kanun'u uygularken yalnızca uluslararası sözleşmeler değil, yürürlükteki diğer kanuni düzenlemelere de değinilmiştir. Zira TMK, TCK, ÇKK vs. gibi temel kanunlarda da ailenin korunması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

Esasında uluslararası insan hakları denetim sistemlerinin amacı ulusal yargı organlarının yerini almak değildir. Uluslararası insan hakları denetim sistemleri ile ulusal yargı organlarının yetersiz kaldığı durumlarda devreye giren bir mekanizma oluşturmak

amaçlanmıştır[301]. O halde 6284 sayılı Kanun'da Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası düzenlemelere uyma esasına yer verilmesi ile ulusal yargı mekanizmalarının etkin bir koruma sağlayamadığı durumlarda şiddet mağdurlarının korumasız kalmasını önlemenin amaçlandığı söylenebilir.

1.5. Kanun'da Yer Alan Tanımlar

Kanunlar uygulanırken sıkça karşılaşılan sorunlardan biri, hükümlerde geçen kavramların içeriğinin tam olarak belirlenememesi nedeniyle aynı hüküm hakkında farklı uygulamaların ortaya çıkmasıdır. Bu sebeple pek çok kanunda esas düzenlemelerden önce "*tanımlar*" şeklinde bir kısım yer almaktadır. Temel kavramların tanımlanması, kanun hükümlerini daha açık hale getirmektedir. 6284 sayılı Kanun'un "*tanımlar*" başlıklı 2. maddesi bu amaca hizmet eden önemli bir hükümdür. Bu hükümde "*bakanlık, ev içi şiddet, hâkim, kadına yönelik şiddet, şiddet, şiddet mağduru, şiddet önleme ve izleme merkezleri, şiddet uygulayan ve tedbir kararı kavramları*" tanımlanmıştır. Söz konusu kavramlardan şiddet, ayrı bir başlık altında kapsamlı bir şekilde inceleneceğinden bu kısımda açıklanmayacaktır. Keza kadına yönelik şiddetin tanımı "*6284 sayılı Kanun'un Kapsamı*" başlığı altında ele alındığından burada ayrıca incelenmeyecektir.

6284 sayılı Kanun m. 2/1-a'da Bakanlık kavramı ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının, m. 2/1-c'de hâkim kavramı ile aile mahkemesi hâkiminin kastedildiği ifade edilmiştir[302]. Kanun'da "*toplumsal cinsiyet*" kavramının tanımlanmaması önemli bir eksikliktir. Zira Kanun'un kaynak olarak kabul ettiği İstanbul Sözleşmesi'nde toplumsal cinsiyet kavramı özel olarak tanımlanmış ve Sözleşme'nin pek çok yerinde toplumsal cinsiyete vurgu yapılmıştır. 6284 sayılı Kanun tasarısının görüşüldüğü TBMM Genel Kurul tutanaklarında da "*toplumsal cinsiyet*" kavramının Kanun'da yer almaması hususunun eleştirildiği görülmektedir[303]. Eleştirilere istinaden verilen kanun değişikliği teklifleri ise

---

[301] **Doğan, İlyas**, "*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde İnsan Haklarının Korunması*", İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları, Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015, (s. 377-407), s. 398.

[302] 10 Temmuz 2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin, altıncı kısım ikinci bölümünün "*Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı*" olan başlığı "*Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı*" olarak yeniden düzenlenmiştir. Ancak 6284 sayılı Kanun'da halen Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ifadesinin kullanılmasından bu değişikliğin Kanun'a işlenmediği çıkarımı yapılabilir. Çalışmamızın devamında Bakanlığın güncel ismi olan "*Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı*" kullanılacaktır.

[303] "*…toplumsal cinsiyet eşitliği yalnızca bu kanun tasarısıyla sınırlı kalmaksızın yaşamın her alanında vurgu yapılması gereken bir kavramdır. Kadına yönelik şiddetin azaltılmasının ancak ve ancak toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanarak aşılabileceği görülmektedir. Buna değinmeyen bir kanun, kadın ve erkeğin her koşulda*

kabul edilmemiştir[304]. Bu bağlamda dikkat çeken bir başka husus ise Kanun ve Uyg. Yön.'nin herhangi bir yerinde kullanılmamasına rağmen, Kanun'un 2. maddesinde "*ev içi şiddet*" kavramının tanımlanmış olmasıdır. Bu tanımın iç hukukumuzda İstanbul Sözleşmesi'ne uygun hareket edildiğini göstermek amacıyla yapıldığı ileri sürülmektedir[305]. Kanaatimizce Kanun kapsamında korunan kişiler arasında sayılan "*aile bireyleri*" ifadesi yerine "*ev içi şiddet mağdurları*" ifadesinin kullanılması İstanbul Sözleşmesi'ne uygun bir düzenleme olurdu. Böylece Kanun'da yapılan ev içi şiddet tanımının gerekliliği de tartışılmazdı. Ancak yürürlükteki düzenlemede yer alan ev içi şiddet tanımının işlevinin olmadığını söylemek mümkündür.

1.5.1. Ev İçi Şiddet

Ev içi şiddet ve aile içi şiddet kavramları çoğunlukla birbirinin yerine kullanılsa da bu kavramların birbirinden farklı olduğunu önemle belirtmemiz gerekir. 6284 sayılı Kanun'da bu kavramlardan ev içi şiddetin tanımına yer verilmiş; ancak aile içi şiddet tanımına yer verilmemiştir. Kanun m. 2/1-b'de ev içi şiddet "*Şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddeti ifade eder*" şeklinde tanımlanmıştır. Kanun'da "*aile içi şiddet*" yerine "*ev içi şiddet*" kavramının tanımlanmasının isabetli olduğuna yönelik görüşlerin[306] yanı sıra Kanun'un herhangi bir yerinde kullanılmayan "*ev içi şiddet*" kavramının tanımlanmasının göstermelik olduğuna yönelik görüşler de mevcuttur[307]. Kanaatimizce yukarıda da belirttiğimiz üzere, Kanun'da kullanılmayan bir kavramın tanımlanması yalnızca uygulamada karışıklıklara yol açmaktadır. Olması gereken Kanun'da tanımı yapılan "*ev içi şiddet*" kavramına Kanun'un kapsamında yer verilmesidir. Başka bir deyişle, Kanun'un kapsamında yer alan "*aile bireyleri*" ifadesi yerine "*ev içi şiddet mağdurları*" ifadesini kullanmak daha yerinde olacaktır. Zira aile içi şiddet ve ev içi şiddet birbirinden farklı kavramlardır. Ev içi şiddetin aile içi şiddeti kapsadığı söylenebilse de aile içi şiddet, yalnızca aile bireyleri arasında vuku

---

eşitliğini amaçlayan mekanizmaları kurmayan bir kanun eksik kalmaya mahkûm bir kanundur..." (TBMM, Genel Kurul Tutanağı, 24. Dönem, 2. Yasama Yılı, 75. Birleşim).

[304] 6284 sayılı Kanun m. 2'ye "… *Toplumsal cinsiyet: Toplum tarafından kadın ve erkeğe yüklenen ve sosyal olarak kurgulanan cinsiyetçi roller, beklentiler, tutum ve davranışları ifade eder*" şeklinde bir bent eklenmesi için verilen teklif reddedilmiştir. (TBMM, Genel Kurul Tutanağı, 24. Dönem, 2. Yasama Yılı, 75. Birleşim)

[305] **Kırbaş Canikoğlu,** s. 371.

[306] **Uğur,** s. 347.

[307] **Kırbaş Canikoğlu,** , s. 371.

bulan şiddet olaylarını kapsamaktadır. Kanun'un kapsamını açıklarken de belirttiğimiz üzere, burada esas alınması gereken medeni hukuk öğretisindeki "*en geniş anlamda aile*"dir. Diğer bir anlatımla, aile birliği eşler, eşlerin alt ve üst soyu ile sözleşme ilişkisi çerçevesinde bu kişilerin yaşadığı yerde bulunan hizmetçi, bahçıvan gibi kişilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla nikâhsız birlikteliklerde, partnerlerden birinin diğerine şiddet uygulaması aile içi şiddet kapsamında değil, ev içi şiddet kapsamında değerlendirilebilecektir.

Burada değinilmesi gereken bir başka husus ise, yukarıda da bahsettiğimiz İstanbul Sözleşmesi'nin resmî çevirisinde yer alan yanlışlıklardır. Sözleşmede tanımı yapılan "*domestic violence*" yani "*ev içi şiddet*" Türkçeye "*aile içi şiddet*" olarak çevrilmiştir. Hatta öğretide, bu çeviriden yola çıkarak Kanun'daki şiddet tanımında geçen "*aile bireyleri*" ifadesi "*ev içi şiddet mağdurları*" gibi yorumlanmaktadır. Yapılması gereken, Sözleşme'nin orijinal metnindeki ifadenin yani "*ev içi şiddetin*" esas alınmasıdır. Dolayısıyla en başta Kanun'un kapsamında ev içi şiddet mağdurlarının sayılmaması Sözleşme'ye aykırıdır. Hâliyle ne Kanun'un amaç ve kapsamı ne de tedbirler kısmında anılan "*ev içi şiddet*" kavramının Kanun'da tanımlanmamasının isabetli olmadığını düşünmekteyiz. Şayet "*ev içi şiddet*" tanımı Kanun'da yer alacaksa Kanun'un kapsamı da ev içi şiddet mağdurlarını kapsayacak şekilde düzenlenmelidir.

1.5.2. Şiddet Mağduru

6284 sayılı Kanun m. 2/1-e'de şiddet mağduru "*Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişiler*" şeklinde tanımlanmıştır. O halde şiddet mağdurlarının şu kişiler olduğunu söylemek mümkündür:

- Şiddete maruz kalanlar
- Şiddete maruz kalma tehlikesi bulunanlar
- Şiddetten etkilenenler
- Şiddetten etkilenme tehlikesi bulunanlar

Kanun'daki tanımın yanı sıra Uyg. Yön. m. 3/1-n'de şiddet mağduru "*Mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde uyruğuna bakılmaksızın, Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan veya dolaylı olarak maruz kalan ya da kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişiyi ifade eder*" şeklinde tarif

edilmiştir. Burada Kanun'da yer almayan ve fakat Uyg. Yön.'de geçen "*Mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde uyruğuna bakılmaksızın"* şeklindeki ifadenin ne anlama geldiğinden bahsetmek yerinde olacaktır.

TDK Güncel Sözlükte "*karşılıklılık*" şeklinde ifade edilen mütekabiliyet ilkesi, hukuk sözlüğünde karşılıklılık kuralı şeklinde adlandırılmış ve "*Bir devletin diğer devletin vatandaşlarına, mahkeme kararlarına veya herhangi bir davranış biçimine karşı tutumuna karşılık, diğer devletin de aynı biçimde davranması*" şeklinde tanımlanmıştır[308]. Devellioğlu'nun Lûgat'inde; "*karşılıklı vaziyet, karşıtlık*"[309] şeklinde tanımlanan mütekabiliyet kavramı, genellikle milletlerarası özel hukukta uygulama alanı bulmaktadır. Yargıtay da bir kararında mütekabiliyet ilkesini "*karşılıklı işlem, en az iki devlet arasında uygulanan ve her birinin ülkesinde, diğerinin vatandaşına aynı mahiyetteki hakları karşılıklı tanımaları*" biçiminde açıklamıştır[310]. Özetle mütekabiliyet ilkesi bir devletin kendi vatandaşlarının sahip olduğu hakları başka bir devletin vatandaşlarına tanımasıdır.

Mütekabiliyet ilkesine ilişkin yukarıdaki açıklamalarımızdan ve Uyg. Yön.'deki şiddet mağduru tanımından yola çıkarak, Türkiye dışında bir ülkede şiddete maruz kalan T.C. vatandaşlarının o ülkenin ilgili hukuki düzenlemelerinde şiddet mağduru olarak korunamasa dahi, o ülkenin vatandaşlarının Türkiye'de şiddet mağduru olarak korunabileceği söylenebilecektir. Başka bir ifadeyle, Uyg. Yön.'de geçen "*Mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde uyruğuna bakılmaksızın"* ifadesi, temel hak ve hürriyetlerin ihlali anlamına gelen şiddet söz konusu olduğunda mağdurun hangi ülkenin vatandaşı olduğuna bakılmaksızın 6284 sayılı Kanun çerçevesinde korunacağını vurgulamaktadır. Mağdurun herhangi bir ülke ile vatandaşlık bağı bulunmasa dahi, yani mağdur vatansız olsa bile, Kanun'un korumasından yararlanmasında bir engel bulunmamaktadır. Zira yukarıda da belirttiğimiz üzere, şiddet insan haklarının ihlali olup, bu ihlale maruz kalan mağdurun vatandaşlığının bir önemi bulunmamaktadır.

[308] **Yılmaz**, s. 729.
[309] **Devellioğlu**, s. 903.
[310] Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, T. 16.02.2011, E. 2010/11237, K. 2011/2718, **Dost, Süleyman**, "*Milletlerarası Hukukta Mütekabiliyet İlkesi*", Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, S. 2, 2015, (s. 1-37), s. 6-7.

1.5.3. Şiddet Uygulayan

Şiddet uygulayan kavramı 6284 sayılı Kanun ve Uyg. Yön.'de "*Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişileri ifade eder*" şeklinde tanımlanmıştır. Mülga 4320 sayılı Kanun'da şiddet uygulama tehlikesi bulunan kişiler şiddet uygulayan olarak değerlendirilmemekteydi. Oysa 6284 sayılı Kanun'da yer alan şiddet uygulayan kavramı kapsamında hem şiddet uygulama tehlikesi bulunan hem de şiddet uygulayan kişiler bulunmaktadır[311]. Keza 4320 sayılı Kanun'un 2007 değişiklikleri öncesindeki hâlinde şiddet uygulayan yalnızca "*kusurlu eş*" olarak kabul edilmişti[312]. 2007'de çıkarılan 5636 sayılı Kanunla şiddet uygulayan; "*kusurlu eş ve diğer aile bireyleri*" olarak değiştirilmişti[313]. Ancak 2012 yılında yürürlüğe giren 6284 sayılı Kanun ile "*şiddet uygulayan*" kavramının içeriği 4320 sayılı Kanun'a nazaran daha geniş biçimde kabul edilmiştir.

6284 sayılı Kanun'da şiddet uygulayan kişiler kusurlu eş veya aile bireyleriyle sınırlanmamıştır. Dolayısıyla yukarıda şiddet olarak nitelendirdiğimiz davranışları uygulayan ya da uygulama tehlikesi bulunan herkes "*şiddet uygulayan*" kavramı içerisinde değerlendirilebilir. Bu anlamda, şiddet uygulayan, aile bireyi ya da aile dışındaki bir kişi olabilir. Ayrıca şiddet uygulayanın yaş, cinsiyet, vatandaşlık gibi özelliklerinin de bir önemi bulunmamaktadır. Kadın, erkek, yaşlı, genç, vatandaş veya yabancı herkes şiddet uygulayan olarak nitelendirilebilir[314]. Nitekim Yargıtay 20. Hukuk Dairesi'nin 15.02.2016 tarihli kararında da belirtildiği üzere, şiddet uygulayan kişinin çocuk olması, bu kişi hakkında önleyici tedbirlerin uygulanmasına engel olmayacaktır[315].

Kanaatimizce 6284 sayılı Kanun'da "*şiddet uygulayan*" ifadesi soyut bir şekilde ortaya konulmuş olup, şiddet uygulandığının iddia edildiği her olayda bu kavramın kullanılması çeşitli sorunların ortaya çıkmasına sebebiyet verebilecektir. Bilhassa aynı fiil sebebiyle eş zamanlı bir şekilde ceza yargılamasının da sürdürüldüğü durumlarda, bu kavram

---

311 **Bölükbaşı**, s. 43.
312 **Ceylan**, s. 26.
313 **Erdem,** s. 55; 5636 sayılı 26.04.2007 tarihli "*Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*" için bkz.: Resmî Gazete, T. 04.05.2007, S. 26512.
314 **Karakaya**, s. 14.
315 "*Somut olayda ... İlçe Emniyet Müdürlüğünün 13.04.2015 tarihli yazısında ... . öz oğlu olan suça sürüklenen çocuk ... ... tarafından tehdit edildiğinden bahisle şikayetçi olduğu ve 6284 sayılı Kanunda belirtilen haklardan yararlanmak istediğini beyan ettiği belirtilerek 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca önleyici tedbir kararlarının suça sürüklenen çocuk ... ...'a 3 ay süre ile uygulanması talep edilmiş olup, buna göre uyuşmazlığın aile mahkemesince görülüp sonuçlandırılması gerekir*" Yargıtay 20. Hukuk Dairesi, T. 15.02.2016, E. 2015/15485, K. 2016/1661 (kararara ma.yargitay.gov.tr).

kullanılırken özenli davranılmadığı takdirde kişilerin "*suçsuzluk karinesi*" ihlal edilebilecektir. Bu nedenle tedbirler hususunda karar verme yetkisine sahip mercilerin, "*şiddet uygulayan*" tabirini gelişigüzel bir şekilde kullanmaması gerektiğini düşünmekteyiz. Çalışmamızın üçüncü bölümünde bu konu ayrıntılı bir şekilde açıklanacağından buradaki açıklamalarımızı yeterli görmekteyiz.

1.5.4. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri

Şiddete maruz kalan kadınların yaşadığı en önemli sorunlardan biri, gidecek başka yerleri olmaması nedeniyle şiddet uygulayanla aynı çatı altında yaşamaya devam etmek zorunda kalmasıdır. Bunu dikkate alan kanun koyucu, 6284 sayılı Kanun'da Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'ne (ŞÖNİM) de yer vermiştir. Kanun m. 2/1-f'de ŞÖNİM "*Şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmalarını yedi gün yirmidört saat esası ile yürüten merkezleri ifade eder.*" şeklinde tanımlanmıştır. Uygulamada ŞÖNİM'ler için "koza" adı da kullanılmaktadır. Bunun nedeni koza teriminin koruyucu, kollayıcı anlamının ŞÖNİM'lerin amacını taşımasıdır[316].

ŞÖNİM'ler ile şiddet mağduru kişilerin şiddetten uzakta bir hayat kurabilmeleri için devletin ilgili tüm kurumlarının iş birliği içerisinde çalışmalarını sağlamak hedeflenmiştir. Başka bir ifadeyle ŞÖNİM'ler, mağdurun şiddet sonrasında ihtiyaç duyduğu tüm hizmetlere ulaşabilmesini kolaylaştırmayı amaçlayan kurumlardır[317]. Burada ŞÖNİM'in sunduğu hizmetlerin yalnızca şiddet mağduruna yönelik olmadığı bilinmelidir. Şiddet uygulayan kişinin öfke kontrolü, stresle başa çıkma gibi konularda rehabilitasyon ve eğitim programlarına katılmasının sağlanması; alkol, uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığı ya da ruh sağlığı problemlerinin olması durumunda tedavi olmasına yönelik faaliyetler de ŞÖNİM'in sunduğu hizmetler arasındadır (6284 sayılı Kanun m. 15/3).

1.5.5. Tedbir Kararı

6284 sayılı Kanun m. 2/1-ğ'de tedbir kararı "*Bu Kanun kapsamında, şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlar hakkında hâkim, kolluk görevlileri ve mülkî amirler tarafından, istem*

[316] **Özer, Raziye**, Şiddet Önleme İzleme Merkezleri, Türk Hukukunda Kadın, Adalet Yayınları, Edit. Öztürk, Necla/Yarar, Güven/Arslan, Şule, Ankara 2017, (s. 151-162), s. 152.
[317] **Özer**, s. 152.

üzerine veya resen verilecek tedbir kararlarını ifade eder." şeklinde tanımlanmıştır. Hukukumuzda kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesine ilişkin tedbirlerin yer aldığı ilk düzenleme mülga 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'dur. Ancak 4320 sayılı Kanun'da şiddet uyguladığı iddia edilen kişiler hakkında uygulanacak önleyici tedbirler düzenlenirken şiddet mağduru kimseler hakkında uygulanacak koruyucu tedbirlerin düzenlenmemiş olması eleştiri konusu olmuştur[318]. 4320 sayılı Kanun'da yer alan tedbirlerin bir başka eleştirilen yönü ise, tedbir kararlarının yalnızca hâkim tarafından verilebilecek olmasıdır. Zira bu kararların verilebilmesi uzun süreli yargılamalar sonucunda gerçekleşmekte, bu da telafisi güç veya imkânsız zararların meydana gelmesine neden olmaktadır. Oysa şiddet süratle önlenmesi gereken bir olgudur[319]. 6284 sayılı Kanun, 4320 sayılı Kanun'un eleştirilen bu yönleri dikkate alınarak düzenlenmiştir. 6284 sayılı Kanun'da önleyici tedbirlerin yanı sıra koruyucu tedbirlere de yer verilmiştir. Ayrıca Kanun'da şiddet mağdurunun ivedilikle korunabilmesi için tedbirler hususundaki kararın hâkim, mülkî amir ve istisnai hallerde kolluk görevlileri tarafından verilebileceği düzenlenmiştir[320].

Kanaatimizce 6284 sayılı Kanun'da şiddet mağduru hakkında uygulanan koruyucu tedbirlere yer verilmesi ve bu tedbirler hususunda karar verecek makamın hâkim ile sınırlı tutulmaması yerinde olmuştur. Zira koruyucu tedbirlere karar verilmediği takdirde şiddet mağdurunun ölümüyle dahi sonuçlanabilecek zararların ortaya çıkma ihtimali yüksektir. Üstelik koruyucu tedbirlerin şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin temel hak ve hürriyetlerine doğrudan doğruya bir etkisi yoktur. Bu düzenleme ile mülkî amire ve istisnai hallerde kolluk amirine koruyucu tedbirler hususunda karar verme yetkisi tanınmıştır. Ancak kolluk amirine vermiş olduğu koruyucu tedbir kararlarının geçerliliği hâkim tarafından onaylanması şartına bağlı tutulmuştur. Şiddet uyguladığı iddia edilen kişi hakkında uygulanabilen önleyici tedbirler hakkında ise mülkî amirin karar verme yetkisi bulunmamaktadır. Önleyici tedbirler hususunda hâkim ve istisnai hallerde kolluk amiri karar verebilmektedir. Ancak tıpkı koruyucu tedbirlerde olduğu gibi önleyici tedbirlerde de kolluk amirinin vermiş olduğu önleyici tedbir kararının geçerliliği hâkim tarafından onaylanması şartına bağlıdır. Önleyici tedbirler, şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin temel hak ve hürriyetlerini kısıtlayabilecek nitelikte olabilir. Bu nedenle önleyici tedbirler hususunda karar verecek makamın hâkim ve istisnai hallerde kolluk amiriyle sınırlı tutulmasının yerinde bir düzenleme olduğunu düşünmekteyiz. Şayet kolluk amirinin vermiş olduğu tedbir

[318] **Uğur**, s. 349; **Yağcıoğlu** s. 929; **Ceylan,** s. 28-29.
[319] **Bölükbaşı**, s. 119.
[320] **Gökalp**, s. 115.

kararının geçerliliği hâkim onayına bağlı tutulmasaydı söz konusu düzenleme eleştirilebilirdi. Zira bu durumda hukuk konusunda uzmanlığı olmayan bir kamu görevlisi tarafından temel hak ve hürriyetlerin kısıtlanacak ve neticede hakkaniyete aykırı uygulamalar meydana gelebilecekti.

2. 6284 Sayılı Kanun'da Şiddet, Şiddetin Unsurları ve Kadına Yönelik Şiddet

2.1. Genel Olarak

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un adı, kapsamı, amaçları ve benimsediği ilkelerde şiddet kavramının sık sık zikredildiği görülmektedir. Şiddet, her ne kadar, psikoloji, sosyoloji, kriminoloji, antropoloji ve tıp gibi farklı disiplin dallarının inceleme konusunu teşkil etse de kapsamının hâlâ tam anlamıyla anlaşılamadığı, şiddet denilince akıllara yalnızca fiziksel şiddetin gelmesinden anlaşılabilir. Oysa fiziksel şiddet, tıpkı cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet gibi şiddetin uygulanış biçimlerinden birini oluşturmaktadır[321]. Şiddet kavramının içeriğini belirlemedeki zorlukları dikkate alan kanun koyucunun 6284 sayılı Kanun ve Uyg. Yön.'de şiddeti tanımlaması yerinde olmuştur. Ancak ne Kanun'da ne de Yönetmelik'te şiddetin uygulanış biçimleri tanımlanmıştır.

Kanun koyucu konunun hassasiyetini dikkate alarak kadına yönelik şiddet kavramını özel olarak tanımlama ihtiyacı duymuştur. Aşağıda, öncelikle, 6284 sayılı Kanun'da yer alan tanımlardan yola çıkılarak şiddet kavramı ve şiddetin unsurları, ardından kadına yönelik şiddet açıklanacaktır.

2.2. 6284 Sayılı Kanun'da Şiddet Kavramı

Kanun koyucunun kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet sorununun geçmiş, bugün ve geleceğe olan etkilerini dikkate alarak hazırladığı 6284 sayılı Kanun ve Uyg. Yön.'de de Kanun'da olduğu gibi şiddet kavramının tanımına ilişkin hükümlere yer verilmiştir. 6284 sayılı Kanun m. 2/1-d ve Uyg. Yön. m. 3/1'de şiddet kavramı "*Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfî*

[321] **Yıldırım Güneri,** s. 87.

engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı ifade eder" şeklinde tanımlanmıştır.

Kanaatimizce Kanun ve Yönetmelik'te şiddet kavramının tanımlanması doğru olmuştur. Zira şiddetten ne anlaşılması gerektiğinin bilinmesi gerek şiddet mağdurunun koruyucu tedbirlerden faydalanmasında gerekse şiddet uygulayan hakkında önleyici tedbir kararının verilmesi yönlerinden önem arz etmektedir. Hatta şiddet uygulayan kişi önleyici tedbir kararının gereklerini yerine getirmezse hakkında "*zorlama hapsi*" kararı verilebilmektedir. Buradan yola çıkarak, sonucunda kişi özgürlüğünün bile kısıtlanabileceği ve bu bağlamda şiddetin ne anlama geldiğinin açık bir şekilde bilinmesinin hukukî güvenliği[322] de tesis ettiğini söylemek mümkündür. Her ne kadar Kanun ve Yönetmelik'te şiddet kavramının tanımlanmasını yerinde bulduğumuzu söylesek de fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü, ekonomik davranış ve tutumlardan ne anlaşılması gerektiğinin her iki hukukî düzenlemede de açıkça belirtilmemesi önemli bir eksikliktir. Elbette bu kavramların içeriğinin kesin çizgilerle belirlenmesi mümkün değildir. Ancak kavramların içeriğine ilişkin herhangi bir ölçütün ortaya koyulmaması Kanun'un uygulanmasını sınırsız bir şekilde genişletebilecektir. Söz gelimi fiziksel davranış veya tutumun ne anlama geldiğine ilişkin hemen hemen herkesin bir tahmini olsa da psikolojik veya ekonomik davranış veya tutumdan kastedilenin tam olarak ne olduğu anlaşılamamaktadır. Bu belirsizlik hâli ise Kanun'un aynı tipteki vakalarda farklı şekillerde uygulanmasına neden olabilecektir. Bu sebeple, söz konusu belirsizliği gidermek amacıyla Kanun'da yer alan şiddet tanımından yola çıkarak şiddetin unsurlarını ortaya koymaya çalışacağız. Ardından bu unsurlar ayrı başlıklar altında incelenecektir.

[322] "*Hukuki güvenlik ilkesinin işlevsel olması sayesinde hukuk kuralları şeffaf, genel ve açık hale gelir. Böylece normun muhatabı kişi, nasıl hareket etmesi gerektiğini bilebilir, en azından tahmin edebilir ve gerçekleştirdiği hareketin hukuki sonuçlarını öngörebilir*" AYM ise hukukî güvenlik ilkesini şu şekilde açıklamıştır: "*Hukuk Devleti ilkesinin ön koşullarından biri olan hukuk güvenliği ile kişilerin hukukî güvenliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Hukuk güvenliği ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar*" (AYM T. 7.02.2008, E. 2005/30, K. 2008/53), **Akkaş, Ahmet Hulusi**, Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Mercileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi, Adalet Yayınları, Ankara 2016, s. 50.

2.3. Şiddetin Unsurları

6284 sayılı Kanun'da yer alan şiddet tanımından yola çıkarak şiddetin unsurlarını şu şekilde belirtebiliriz:

- Fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik bir davranış veya tutum mevcut olmalıdır.

- Söz konusu davranış veya tutumlar neticesinde kişinin fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik yönden zarar görmesi veya acı çekmesi ya da zarar görmesi veya acı çekmesinin muhtemel olması gerekmektedir.

2.3.1. Fiziksel, Cinsel, Psikolojik, Sözlü veya Ekonomik Nitelikte Bir Davranış veya Tutum

6284 sayılı Kanun kapsamında bir davranış veya tutumun şiddet teşkil edebilmesi için gerekli olan ilk unsur, o davranışın fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik nitelikte olmasıdır. Bu davranışlar toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelebilir. Ancak "*toplumsal, kamusal veya özel alan*" ifadelerinden ne anlaşılması gerektiği Kanun ve Uyg. Yön.'de açıklığa kavuşturulmuş değildir. Bu nedenle, aşağıda kısaca toplumsal, kamusal ve özel alandan ne anlaşılması gerektiği ifade edilecektir.

Kamu, TDK Güncel Türkçe sözlükte "*Bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme*"[323] şeklinde tanımlanmıştır. Buradan yola çıkarak kamusal alanın halka açık alanı ifade ettiğini söyleyebiliriz. Parklar, alışveriş merkezleri, caddeler, meydanlar vs. kamusal alandır. Özel alan ise kişinin yakın olduğu bir ya da birkaç kişiyle paylaştığı herkese açık olmayan alanıdır. Bireyin kamudan uzakta ailesi, arkadaşı veya partneriyle paylaştığı konut, otel odası vb. yerler özel alan olarak değerlendirilebilir[324]. Toplum ise TDK Güncel Türkçe Sözlükte "*Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümü, cemiyet*" şeklinde tanımlanmıştır. Toplum kavramının da bir ülkede yaşayan herkesi kapsadığı göz önüne alındığında, toplumsal alan ile kamusal alan kavramlarının benzer olduğu ve bu nedenle şiddet tanımında kamusal alan ifadesi varken

[323] https://sozluk.gov.tr/ (E. T. 09.02.2020).
[324] **Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar**, Türk Ceza Hukuku Özel hükümler, Seçkin Yayınları, 13. Baskı, Ankara 2019, s. 542 (**Özbek/Doğan/Bacaksız**, Özel Hükümler).

toplumsal alan ifadesine ihtiyaç olmadığı söylenebilir. Ancak Kanun'da şiddetin kamusal veya özel alan fark etmeksizin her yerde gerçekleşebileceğinin vurgulanması yerindedir.

Kanaatimizce, şiddet kavramının tanımlandığı hükümde "*toplumsal, kamusal veya özel alan*" ifadesinin kullanılmış olmasının sebebi, 6284 sayılı Kanun'un uygulanması bakımından şiddetin nerede gerçekleştiğinin araştırılmasına gerek bulunmadığını belirtmektir. Yani bilhassa koruyucu ve önleyici tedbirlerin tatbikine karar verilirken ve bilcümle 6284 sayılı Kanun hükümlerinin tatbikinde, şiddet teşkil eden davranışın nerede meydana geldiğinin bir önemi bulunmamaktadır.

Kanun koyucu fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik davranış ve tutumlardan ne anlaşılması gerektiğine ilişkin bir tespit yapmamıştır. Hatta bu davranış ve tutumların "*tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfî engellenmesini*" de içereceğini belirterek şiddet kavramının tanımı daha karmaşık hâle getirilmiştir. Zira Kanun'un "*tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfî engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış*" ifadesinden yola çıkarak üç farklı anlam çıkarılabilmektedir.

Söz konusu hükümden çıkarılabilecek ilk anlam fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik davranış ve tutumların yalnızca tehdit, baskı veya özgürlüğün keyfî engellenmesi suretiyle meydana gelebileceğidir. İkinci anlam fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik davranış ve tutumlar gibi tehdit, baskı veya özgürlüğün keyfî engellenmesi de şiddet oluşturan davranışlardandır. Başka bir deyişle, aşağıda açıklayacağımız şiddetin ikinci unsurunun da bulunması kaydıyla söz konusu davranışların tamamı şiddet kapsamında sayılabilir. Yani bu davranışların belli bir ağırlığa ulaşması aranmaz. Üçüncü anlam ise her fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik davranış ve tutumun şiddet teşkil etmeyeceği; ancak bu davranışların şiddet teşkil etmesi için mutlaka tehdit, baskı veya özgürlüğün keyfî engellenmesi unsurunun aranmayacağıdır. Başka bir ifadeyle, kanun koyucu "*tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfî engellenmesi*" ifadesini şiddet teşkil edebilecek davranışlara örnek olarak saymıştır. Bu suretle hangi ağırlıktaki fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik davranış ve tutumların şiddet teşkil edebileceğine ilişkin bir ölçüt getirilmiştir.

Kanaatimizce Kanun'da yer alan şiddet tanımındaki bu ifadeden yola çıkarak yukarıda tespit ettiğimiz ilk anlam Kanun'un kapsamını son derece sınırlayacaktır. Zira tehdit, baskı veya özgürlüğün keyfî olarak engellenmesi unsurlarını içermemesine rağmen şiddet teşkil

edebilecek davranışlar olabilir. Hemen hemen her türlü davranışı şiddet kategorisine alma potansiyeline sahip olan ikinci anlam ise Kanun'un uygulama alanını oldukça genişletmektedir. Herhangi bir ölçütü bulunmayan ikinci anlam sebebiyle toplumda pek çok kişi "*şiddet uygulayan*" olarak nitelendirilebilecek ve bu kişiler hakkında önleyici tedbir uygulanabilecektir. Ancak bize göre şiddet teşkil eden davranışa bir ölçüt getirilmeli, bu ölçüt de Kanun'u amacından uzaklaştıracak derecede bir sınırlama getirmemelidir. Bu nedenle şiddet teşkil eden davranışı tespit ederken yukarıda belirtmiş olduğumuz üçüncü anlamın esas alınması gerektiğini düşünmekteyiz. Kanun koyucu, tehdit, baskı ve özgürlüğün keyfî engellenmesini fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik davranış ve tutumlara örnek olarak saymıştır. Bu örnekler ise şiddet teşkil edecek davranışların hangi ağırlıkta olması gerektiğine ilişkin yol gösterici bir nitelik taşımaktadır. Burada tehdit, baskı ve özgürlüğün keyfî engellenmesi şeklindeki davranışların neyi ifade ettiği ve bu davranışlar arasındaki ortak nokta da açıklanmalıdır.

Tehdit, Devellioğlu'nun Lûgat'inde; "*birinin gözünü korkutma, gözü korkutulma, göz dağı*"[325]; hukuk sözlüğünde "*korkutma; bir kimsenin yasada yazılı durumlar dışında, başkasını ağır ve haksız bir zarara uğratacağını bildirmesi*"[326] şeklinde tanımlanmıştır. Borçlar hukuku literatüründe korkutma olarak da adlandırılan tehdit, bir sözleşme kurulurken iradeyi bozan sebepler kapsamında ele alınmaktadır. Borçlar hukukunda tehdidin doğduğundan söz edebilmek için sözleşmeyi yapan kimseye veya yakınlarına yönelmiş olan hukuka aykırı, ağır ve yakın bir zarar tehlikesi sonucu sözleşmenin kurulması gerekmektedir[327]. Aile hukuku literatüründe ise tehdit, evliliğin nisbî butlan sebebiyle iptal edilmesine sebep olan bir haldir. Esasında tehdit burada da iradeyi bozan hâllerden biri olarak sayılmıştır. Aile hukuku kapsamında tehdidin doğduğundan söz edebilmek için, kişi, kendisi veya yakınlarından birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onura yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutulmalıdır[328]. Hukukî bir terim olmaması nedeniyle şiddet tanımının içerisinde yer verilen "*baskı*" kavramının anlamını tespit etmek güçtür. Baskı TDK Güncel Türkçe Sözlükte "*Hak ve özgürlükleri kısıtlayarak zor altında bulundurma durumu,*

[325] **Devellioğlu**, s. 1237.
[326] **Yılmaz,** s. 1351.
[327] **Eren, Fikret**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 420-423; **Kılıçoğlu, Ahmet, M**., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, Ankara 2013, s. 209-212 (**Kılıçoğlu**, Borçlar Genel).
[328] **Kılıçoğlu, Ahmet, M**., Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2015, s. 92; **Akıntürk, Turgut/ Ateş Karaman, Derya**, Türk Medenî Hukuku (Aile Hukuku), C. 2, Beta Yayınları, İstanbul 2014, s. 222-223; **Hatemi**, s. 67-68, **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 90-91.

tahakküm"[329] şeklinde tanımlanmıştır. Şiddet tanımında kullanılan baskı kavramıyla kastedilen fizikî bir baskıysa cebir kavramının kullanılması daha yerinde olacaktır. Ancak burada baskı kavramının içeriği açık değildir. Söz gelimi bir kişiye hakaret edilmesi ya da küçük düşürülmesi baskı olarak nitelendirilebilecek midir? Kanaatimizce burada cebir ya da fiziksel baskı gibi bir ifade kullanılmadığından baskı kavramı geniş yorumlanmalı, kişinin iradesini fesada uğratabilecek nitelikte olması kaydıyla sözlü, psikolojik vb. baskılar da Kanun kapsamında kabul edilmelidir.

Burada şiddet tanımında yer alan "*özgürlüğün keyfî olarak engellenmesi*" ifadesini de ele almak gerekmektedir. Özgürlük, hukuk sözlüğünde, "*Hürriyet; bireyin başkasına zarar vermeden istediği gibi davranması*" şeklinde tanımlanmıştır[330]. Bu tanımdan yola çıkarak özgürlüğün keyfî olarak engellenmesin kişinin istediği gibi davranma hürriyetinden yoksun bırakılması anlamına geldiğini söylemek mümkündür. Görüldüğü üzere, özgürlüğün keyfî engellenmesi de kişinin iradesini bozmaktadır. O hâlde tehdit, baskı ve özgürlüğün keyfî olarak engellenmesi hâllerinin ortak noktasının "*kişinin iradesini fesada uğratmaları*" olduğunu söyleyebiliriz. Başka bir anlatımla, fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik, sözlü davranış ve tutumların şiddet teşkil edebilmesi için kişinin iradesini fesada uğratabilecek nitelikte olmaları gerekmektedir. Bu unsur yönünden şiddet kavramının sınırlarını tespit etmek son derece güç olacaktır.

2.3.2. Fiziksel, Cinsel, Psikolojik veya Ekonomik Yönden Zarar Görme veya Acı Çekme ya da Zarar Görme veya Acı Çekmenin Muhtemel Olması

Şiddet kavramının ikinci unsuru, fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik davranış ve tutumlar neticesinde kişinin fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik yönden zarar görmesi veya acı çekmesi ya da zarar görmesi veya acı çekmesinin muhtemel olmasıdır. Burada üç seçimlik netice bulunmaktadır. Buna göre, söz konusu davranış ve tutumların gerçekleştirilmesiyle şu neticelerden herhangi birinin meydana gelmesi şiddet kavramının oluşması için yeterlidir:

- Kişinin fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik yönden zarar görmesi

- Kişinin acı çekmesi

[329] https://sozluk.gov.tr/ (E.T. 16.05.2020)
[330] **Yılmaz**, s. 1077.

- Kişinin zarar görmesi veya acı çekmesinin muhtemel olması

O hâlde şiddetten bahsedilebilmesi için fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü, ekonomik davranış ve tutumlar sonucunda belirtmiş olduğumuz üç seçimlik neticeden en az birinin hâsıl olması gerekir. Bu neticelerden zarar, hukuk sözlüğünde "*kişinin malvarlığında veya manevi varlığında ortaya çıkan eksilme*" şeklinde tanımlanmıştır[331]. Borçlar hukuku doktrinine paralel şekilde yapılan bu tanımdan yola çıkarak zararın maddi ve manevi olarak ikiye ayrılabileceği söylenebilir. Maddi zarar, kişinin iradesi dışında malvarlığında meydana gelen azalmayı ifade eder iken[332]; manevi zarar, bir kimsenin iradesi dışında kişilik değerlerinde meydana gelen azalmayı ifade eder[333]. Şiddetin oluşabilmesi ise zararın fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik yönden olmasına bağlıdır. Yalnızca ekonomik zarar değil; fiziksel, cinsel, psikolojik zararın da netice olarak kabul edilmesinden hareketle, şiddet teşkil edecek davranış neticesinde meydana gelen zararın maddi veya manevi olabileceğini söylemek mümkündür.

Fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü, ekonomik davranış ve tutumların şiddet teşkil edebileceği ikinci netice, bu davranışlar sonucunda şiddet mağdurunun acı çekmesidir. Acı çekme kavramı, kişinin vücudunda duyduğu bir ağrı, sızı veya rahatsızlığı ifade ettiği gibi kişinin duygusal anlamda üzüntü içerisinde olmasını da ifade etmektedir. Kanaatimizce şiddet tanımının içerisinde netice olarak belirtilmiş olan acı çekme ifadesiyle kastedilen yalnızca fiziksel anlamda vücutta hissedilen acı değildir. Kişinin ciddi bir üzüntü içerisinde olması da bu kapsamda değerlendirilmelidir. Zira yalnızca fiziksel anlamda çekilen bir acı olsaydı, Kanun'da bu durumun belirtilmesi gerekirdi. Ancak kanun koyucu acı çekme neticesi bakımından herhangi bir kısıtlama getirmemiştir.

Fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü, ekonomik davranış ve tutumların şiddet teşkil edebileceği üçüncü netice ise, kişinin zarar görmesi veya acı çekmesinin muhtemel olmasıdır. Kişinin zarar görmesi veya acı çekmesinin muhtemel olması durumu Kanun'un kapsamını açıklarken değindiğimiz "*şiddete uğrama tehlikesi*" kavramına tekabül etmektedir. Ancak yukarıda da açıkladığımız üzere, şiddete uğrama tehlikesi tam olarak anlaşılamayan bir ifadedir. Keza şiddetin unsuru olarak tespit ettiğimiz seçimlik neticelerden kişinin zarar görmesi veya acı çekmesinin muhtemel olması durumu da açıkça

[331] **Yılmaz**, s. 1520.
[332] **Eren,** s. 543; **Kılıçoğlu,** Borçlar Genel, s. 294.
[333] **Eren,** s. 553; **Kılıçoğlu,** Borçlar Genel, s. 294.

anlaşılamamaktadır. Kanun koyucunun bu durumun nasıl tespit edileceğine ilişkin bir düzenleme yapması gerekmektedir.

2.4. 6284 Sayılı Kanun'da Kadına Yönelik Şiddet Kavramı

6284 sayılı Kanun'da şiddet kavramının yanı sıra "*kadına yönelik şiddet*" de tanımlanmıştır. Kanun m. 2/1-ç'de yer alan tanıma göre kadına yönelik şiddet; "*Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranışı*" ifade etmektedir. Dolayısıyla kadının maruz kaldığı her şiddet bu tanım kapsamında değildir. Şiddete maruz kalan her kadın Kanun'un korumasından yararlanamayacaktır. Burada anlatmaya çalıştığımız husus, Kanun'un kapsamını açıklarken de belirttiğimiz üzere, kadına kadın olduğu için uygulanan şiddet vakalarının dışında kalan durumlardır. Bu durumları farazi bir örnek üzerinden açıklamak yerinde olacaktır. Apartman dairesini kiraya veren (A) aylardır ödenmeyen kira alacağını alma saikiyle kiracısı (B)'nin kapısını çalar. (B)'nin (A)'ya asla borcunu ödemeyeceğini, borcunu istiyorsa dava açabileceğini söylemesi ve hakaret etmesi üzerine (A), (B)'ye fiziksel şiddet uygular. Olayda şiddete maruz kalan (B) kadındır. Kanaatimizce bu olay 6284 sayılı Kanun'daki "*kadına yönelik şiddet*" tanımı kapsamında değerlendirilmemelidir. Şiddet uygulayan (A) kadın da olsa erkek de olsa olayda "*kadına kadın olduğu için uygulanan*" bir şiddet söz konusu değildir. Bu tip olayları 6284 sayılı Kanun kapsamında değerlendirmek Kanun'un koruma alanını oldukça genişletecek ve Kanun'un amacından uzaklaşılacaktır.

Ezcümle 6284 sayılı Kanun kapsamında kadına yönelik şiddetin oluştuğunu söyleyebilmemiz için bulunması gereken şartlar şunlardır:

- Kişinin toplumsal, kamusal veya özel alanda fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddete maruz kalması,
- Şiddete maruz kalan ya da kalma tehlikesi bulunan, şiddetten etkilenen ya da etkilenme tehlikesi bulunan kişinin kadın olması,
- Şiddetin, "*kadına kadın olduğu için uygulanması*" veya "*kadınlara yönelik cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açması*" gerekmektedir.

3. 6284 sayılı Kanun'da Yer Alan Tedbirler

3.1. Genel Olarak

Hukukun tehlikeli hâlleri göz önünde bulundurarak düzenlemiş olduğu çarelere genel olarak "*tehlike tedbiri*" denilmektedir. Tehlike ile kastedilen zarar ihtimalidir[334]. 6284 sayılı Kanun'da şiddete maruz kalan ya da şiddete maruz kalma tehlikesi içinde bulunan şahısları korumak ve şiddeti önlemek amacıyla koruyucu ve önleyici olmak üzere iki tür tedbire yer verilmiştir. Koruyucu tedbir kararlarının muhatabı şiddet mağduru olup, bu kararlar şiddet mağdurunun korunması amacıyla verilir. Önleyici tedbir kararları ise şiddeti önlemek veya şiddetin tekrarlanmasına engel olmak amacıyla verilir. Bu kararların muhatabı ise şiddet uygulayandır[335].

3.2. Koruyucu Tedbirler

Koruyucu tedbir, Uyg. Yön. m. 3/1-k'da "*Kanun kapsamında belirtilen merciler tarafından korunan kişi hakkında olayın niteliği dikkate alınarak hükmedilecek tedbirlere ilişkin kararı ifade eder*" şeklinde tanımlanmıştır. Şiddet mağdurunu korumaya yönelik olan koruyucu tedbirlere mülkî amir, kolluk amiri ve hâkim tarafından karar verilir. Bu tedbirler şiddet uygulayan kişi hakkında uygulanamaz. Bu tedbirler yalnızca şiddet mağduru hakkında uygulanabilir. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere, şiddete doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan, maruz kalma tehlikesi olan veya şiddetten etkilenen, etkilenme tehlikesi bulunan kadın, çocuk, aile bireyleri ve ısrarlı takip mağdurları Kanun kapsamındaki şiddet mağdurlarıdır. Aşağıda Kanun'un sistematiğine uygun olarak sırasıyla mülkî amir, kolluk amiri ve hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları incelenecektir.

3.2.1. Kolluk Amiri Tarafından Verilecek Koruyucu Tedbir Kararları

6284 sayılı Kanun m. 3/2'de belirtilen istisnai hallerde kolluk amirinin koruyucu tedbir kararı alması mümkündür. Söz konusu hükme göre, kolluk amiri gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde şiddet mağduru ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara barınma yeri sağlanması (6284 sayılı Kanun m. 3/1-a) ve şiddet mağdurunun hayati tehlikesinin

[334] **Kunter, Nurullah**, "*Tehlike Tedbiri Genel Teorisi ve Para Cezaları İçin İcrai ve İhtiyati Haciz*", İÜHFM, C. 34, S. 1-4, İstanbul 1969, (s. 17-41), s. 28 (**Kunter**, Tehlike Tedbiri).
[335] **Ceylan,** s. 28-29.

bulunması hâlinde ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması (6284 sayılı Kanun m. 3/1-ç) hususunda karar verebilir. Kolluk amiri yalnızca belirtmiş olduğumuz iki tedbir hususunda karar verme yetkisine sahiptir. Bu yetkisini de ancak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde kullanabilir. Kolluk ve kolluk amiri kavramlarından ne anlaşılması gerektiği ise Uyg. Yön.'nin "*Tanımlar ve kısaltmalar*" başlıklı 3. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, kolluk "*Polis, jandarma ve sahil güvenlik birimlerini*" ifade ederken (Uyg. Yön. m. 3/1-h); kolluk amiri "*Hakkında tedbir kararı verilen kişilerin yerleşim yeri veya bulunduğu ya da tedbirin uygulanacağı yerdeki Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından atamalarındaki usule göre konu ile yetkili ve görevli kolluk biriminin komutanını/amirini*" ifade eder (Uyg. Yön. m. 3/1-ı).

Uyg. Yön. yayımlanmadan önce 6284 sayılı Kanun'un en çok eleştirilen yönlerinden biri kolluk amirinin alacağı tedbir kararlarında "*risk değerlendirmesi ve risk yönetimi*" yöntemi ile "*makul sebep*" unsurunun aranmamış olmasıdır. Zira bu şartlar olmaksızın kolluk amirinin vereceği kararlar keyfiliğe dayanabilir[336]. Bu eleştiriler neticesinde Uyg. Yön. m. 3/1-c'de gecikmesinde sakınca bulunan hal kavramı tanımlanmış ve bu kavramın içeriğinde kolluğun risk değerlendirmesi yapması hususuna yer verilmiştir. Söz konusu hükme göre gecikmesinde sakınca bulunan hâl "*Kolluk tarafından yapılacak tahkikat ve risk değerlendirilmesi sonucunda, derhal işlem yapılmadığı takdirde, şiddet eyleminin önlenememesi, kişinin can güvenliği, hak ve hürriyetlerinin korunmasının tehlikeye girmesi, korunan kişinin zarar görmesi, şiddet eyleminin iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması, şiddet uygulayanın kaçması veya kimliğinin tespit edilememesi gibi ihtimallerin ortaya çıkması ve resen veya ilgilinin talebi üzerine mülkî amirden ya da hâkimden karar almak için yeterince vakit bulunamaması halini ifade eder.*"

Kolluk amirinin gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde iki istisnai koruyucu tedbire kararı verebilmesi hususunda yetkilendirilmiş olması, şiddet mağdurunu telafisi güç veya imkânsız zararlara karşı koruma bağlamında getirilmiş önemli bir düzenlemedir. Zira bazı durumlarda koruyucu tedbir kararı almak için hâkim ya da mülkî amire ulaşmaya çalışmak gecikmeye neden olabilir (ulaşımın güç olması, tatil günleri vs.)[337]. Dolayısıyla kolluk amiri tarafından alınan koruyucu tedbir kararları alındığı andan itibaren geçerli olarak hukuki

[336] **Yenisey, Feridun**, "*Uluslararası Sözleşmede Kadına Yönelik Şiddet Riskinin Değerlendirilmesi ve Türk Hukuku*", Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, C. 8, S. 97-98, (s. 10-13), s. 12.
[337] **Günay,** s. 663.

sonuçlarını doğurur[338]. Ancak kolluk amiri almış olduğu koruyucu tedbir kararını, en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk iş günü mülkî amirin onayına sunmalıdır. Bu kararlar mülkî amir tarafından kırk sekiz saat içerisinde onaylanmazsa kendiliğinden kalkacaktır (6284 sayılı Kanun m. 3/2). Kolluk amirinin gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde karar verebileceği iki istisnai koruyucu tedbirin mahiyeti aşağıda kapsamlı bir şekilde ele alındığından burada belirtmekle yetinilmiştir.

3.2.2. Mülkî amir Tarafından Verilecek Koruyucu Tedbir Kararları

6284 sayılı Kanun m. 3/1'de mülkî amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm uyarınca "*Bu Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere mülkî amir tarafından karar verilebilir.*" Hükümde geçen "*uygun görülecek benzer tedbirlere*" ifadesinden yola çıkarak, Kanun'da belirtilen koruyucu tedbirlerin tahdidi değil; tadâdi olduğunu söylemek mümkündür. Başka bir deyişle, Kanun'da yer alan koruyucu tedbirler sınırlı sayıda belirtilmemiş, örnek olarak sayılmıştır[339]. Aşağıda Kanun'da örnek olarak sayılan mülkî amir tarafından verilecek tedbirler ayrı başlıklar altında kısaca açıklanacaktır.

3.2.2.1. Uygun Barınma Yeri Sağlanması

Şiddet mağduru olan pek çok kişi gidecek başka yerleri olmadığı için şiddet uygulayan ile aynı haneyi paylaşmaya devam etmektedir. Şiddet uygulayanın, mağdurun ailesine zarar verme ihtimalinin yüksek olması nedeniyle, mağdur, ailesinin yanına da gidememektedir. Bu nedenle 6284 sayılı Kanun m. 3/1-a'da şiddet mağduruna ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara barınma yerinin sağlanabileceğine ilişkin bir koruma tedbiri düzenlenmiştir.

Mülkî amir, mağdurun bulunduğu yer ya da başka bir yerde barınma yeri sağlanmasına karar verebilir. Ancak ülkemizde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına ait ve Bakanlığın gözetim ve denetimi altındaki barınma yerlerinin sayısının yetersiz olduğu göz önüne alınmış ve Uyg. Yön. m.7/1'de bu husus vurgulanmıştır. Söz konusu Yönetmelik hükmünde mağdurun güvenli nakli sağlanıncaya kadar mülkî amirin veya acele hâllerde

[338] **Karakaya,** s. 35.
[339] **Karakaya,** s. 27; **Bölükbaşı**, s. 121; **Gökalp**, s. 117; **Yağcıoğlu,** s. 934; **Ceylan,** s. 29; **Sağıroğlu,** s. 74; **Günay, Mehmet**, "*6284 sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler*", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 10, 2012, (s. 647-686), s. 659.

kolluğun ya da Bakanlığın talebi üzerine kamu kurum ve kuruluşlarının yurt, sosyal tesis vb. yerlerde barındırılabileceği düzenlenmiştir. Uyg. Yön. m. 7/2 uyarınca bu işlemler şiddet önleme ve izleme merkezleri ŞÖNİM bünyesinde yürütülüp, barınma ve iaşe giderleri de ŞÖNİM tarafından karşılanır. ŞÖNİM'in bir başka görevi ise resen barınma yeri sağlanan şiddet mağdurunun barınma yerinde kalmak istememesi durumunda aydınlatılmış rızası[340] alınmak suretiyle kalmak istediği yere ulaştırılmasıdır. Ancak kişinin hayati tehlikesi bulunuyorsa kolluk refakati de talep edilir (Uyg. Yön. m. 7/6).

6284 sayılı Kanun'da yer alan şiddet mağduruna barınma imkânı sağlanmasına ilişkin hükümlerin yürütülebilmesi için 2013 tarihinde "*Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik*" (KKAİHY) yayımlanmıştır. KKAİHY m. 3/1-i'ye göre konukevi "*Fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete uğrayan kadınların, şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde kadınların varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının da karşılanmak suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri ve kadın konukevi, sığınmaevi, kadın sığınağı, kadınevi, şefkatevi ve benzeri adlarla açılmış ya da açılacak yatılı sosyal hizmet kuruluşunu ifade eder.*" Bu hükümden yola çıkarak konukevlerinin şiddet mağdurlarından yalnızca kadınlar ve beraberindeki çocuklar için düzenlendiğini söylemek mümkündür. Ancak şiddet mağduru kadınlar ve beraberindeki çocuklar bazı durumlarda farklı kurumlara yönlendirilmektedir[341].

---

[340] Uyg. Yön. m. 3/1-a'ya göre aydınlatılmış rıza, "*Korunan kişinin kendisi hakkında verilebilecek tedbir kararının anlayabileceği bir biçimde sebepleri, aşamaları ve sonuçları hakkında açıklama yapılarak bilgilendirilmesi ve özgür iradesi ile bu hususların tamamını anlayıp kabul ettiğine dair yazılı beyanını ifade eder.*"

[341] KKAİHY m. 13'e göre *" (1) Şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan bütün kadınlar ve beraberindeki çocukları hiçbir ayrım yapılmadan konukevine kabul edilir. Ancak;*
a) Onsekiz yaşından küçük şiddet mağduru çocuklar, sosyal çalışmacı ile çocuk gelişimci tarafından uygun görüldüğü takdirde il müdürlüğü tarafından uygun bir sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilerek yerleştirme işlemi Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bildirilir.
b) Onsekiz yaşından küçük kız çocukları anneleri ile birlikte konukevi hizmetinden yararlanabilirler.
c) Oniki yaşından büyük erkek çocuğu olan kadınlar ile engelli çocuğu bulunan kadınlar ise, can güvenliği riski olmamak kaydıyla, talep edilmesi ve gerekli olduğuna dair sosyal inceleme raporuna istinaden, ŞÖNİM tarafından uygun görülmesi halinde, kira ve iaşesi karşılanmak üzere bağımsız bir ev kiralanmak suretiyle barındırılması yoluna gidilir. Kiralanacak evlerde 6 ncı maddenin üçüncü fıkrasında yer alan belgeler aranır. Kiralanacak konutlara ilişkin kira, depozit ve diğer cari giderler konukevi bütçesinin ilgili kalemlerinden ödenir. Kadınlar ve beraberindeki çocuklar konukevi hizmetlerinden bu evde yararlandırılır. Evlerin, konukevine yakın çevreden, tercihen mobilyalı ve her bir kişi için en az yirmi metrekare yaşam alanı olmasına, bulunduğu ilin rayiç fiyatları üzerinden kiralanmasına özen gösterilir. Konukevi bulunmayan ilçelerde de ihtiyaca göre bu bent kapsamında düzenlenen ev kiralanması yoluna gidilebilir.
ç) İlk kabul biriminde psikiyatrik desteğe ihtiyacı olduğu gözlemlenen kadınlar hakkında psikiyatri uzmanından alınacak "toplu yaşanılan yerde kalabileceğine dair rapor" doğrultusunda konukevine kabulleri yapılır.
d) Bulaşıcı veya sürekli tıbbi tedaviyi gerektirir ağır hastalığı olduğu tespit edilen kadınların tedaviyi kabul etmeleri durumunda ilgili mevzuatları çerçevesinde tedavileri sağlanır. Tedaviyi kabul etmemeleri durumunda, 29 uncu maddenin birinci fıkrasının (c) bendi gereğince işlem yapılır.

3.2.2.2. Geçici Maddi Yardım Sağlanması

Mülkî amirin şiddet mağduru hakkında karar verebileceği bir diğer koruma tedbiri, 6284 sayılı Kanun m. 3/1-b'de düzenlenen geçici maddi yardım sağlanmasıdır. Geçici maddi yardım yapılmasına ilişkin işlemler ŞÖNİM tarafından icra edilmektedir. 6284 sayılı Kanun m. 17[342] ve Uyg. Yön. m. 8[343]'de ise geçici maddi yardım sağlanması tedbirine ilişkin ayrıntılar düzenlenmiştir. Bu tedbirle ekonomik bağımsızlığı olmayan şiddet mağdurlarının şiddet uygulayana muhtaç şekilde yaşaması önlenmeye çalışılmıştır. Söz konusu tedbir,

---

e) Altmış yaşından büyük şiddet görmüş kadınlar ile akıl ve ruh sağlığının bozuk olduğu gözlemlenen veya zihinsel engelli kadınlar uygun sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilerek yerleştirme işlemi Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bildirilir.
f) Alkol ve madde bağımlıları, tedaviye başlamaları ve devam etmeleri koşulu ile konukevine kabul edilirler.
g) Rehabilitasyon ve güçlendirme sürecinde farklı hizmet modellerine ihtiyaç duyan kadınlar, Bakanlıkça bu hizmet için kurulacak ve içinde hizmete uygun eğitim almış personelin istihdam edileceği ihtisaslaşmış konukevlerine yerleştirilirler.
ğ) Öz bakımlarını kendi başlarına yapamayan kadınlar ilgili kuruluşlara yerleştirilir.
h) Bedensel ve zihinsel engelli kadınlar hakkında ilgili kamu kurum ve kuruluşları veya sivil toplum kuruluşlarından destek alınır.
ı) Herhangi bir suç nedeniyle adli mercilerce haklarında arama, tutuklama, zorla getirme kararı verildiği veya yakalama emri düzenlediği anlaşılan kadınlar derhal kolluk birimlerine bildirilir ve haklarında genel hükümler çerçevesinde işlem yapılır."

[342] "*(1) Bu Kanun hükümlerine göre geçici maddi yardım yapılmasına karar verilmesi hâlinde, onaltı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının otuzda birine kadar günlük ödeme yapılır. Korunan kişinin birden fazla olması hâlinde, ilave her bir kişi için bu tutarın yüzde yirmisi oranında ayrıca ödeme yapılır. Ancak, ödenecek tutar hiçbir şekilde belirlenen günlük ödeme tutarının bir buçuk katını geçemez. Korunan kişilere barınma yeri sağlanması hâlinde bu fıkrada belirlenen tutarlar yüzde elli oranında azaltılarak uygulanır.*
(2) Bu ödemeler, Bakanlık bütçesine, geçici maddi yardımlar için konulan ödenekten karşılanır. Yapılan ödemeler, şiddet uygulayandan tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde tahsil edilir. Bu şekilde tahsil edilemeyenler 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre ilgili vergi dairesi tarafından takip ve tahsil edilir."

[343] "*(1) Korunan kişi hakkında Kanunun 17 nci maddesi uyarınca geçici maddi yardım yapılır.*
(2) Tedbir kararı, ilgiliye tefhim veya tebliğ edilir ve yerine getirilmek üzere ŞÖNİM'e gönderilir.
(3) Geçici maddi yardım kararı ile on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının otuzda birine kadar günlük ödeme yapılır. Korunan kişinin birden fazla olması hâlinde, ilave her bir kişi için bu tutarın yüzde yirmisi oranında ayrıca ödeme yapılır. Ancak, ödenecek tutar hiçbir şekilde belirlenen günlük ödeme tutarının bir buçuk katını geçemez. Korunan kişilere barınma yeri sağlanması hâlinde bu fıkrada belirlenen tutarlar yüzde elli oranında azaltılarak uygulanır.
(4) Geçici maddi yardım, korunan kişinin kimlik numarası ve banka hesap numarası beyanına istinaden, kararın ŞÖNİM'e tebliğ edilmesini müteakiben hazırlanan bordro ile ödenir. Bordro, her ayın onbeşinde ve otuzunda düzenlenerek tahakkuk eden meblağ ilgililerin banka hesabına yatırılır. Aynı tedbir kararında birden fazla kişi hakkında geçici maddi yardım yapılmasına dair karar verilmesi halinde bu kişiler aynı bordroda gösterilir ve ödemeler aynı banka hesap numarasına yapılır. Ödeme evrakına karar örneği eklenir. Geçici maddi yardıma dair ödemelere kararın geçerliliği süresince devam edilir. Geçici maddi yardım yapılmasının kaldırılmasına ya da değiştirilmesine karar verilmesi halinde kararın geçerli olduğu gün üzerinden hesaplanarak ödeme yapılır. Korunan kişiye elden ödeme yapılmaz.
(5) Geçici maddi yardımlar için yapılan ödemeler, Bakanlık bütçesine, geçici maddi yardımlar için konulan ödenekten karşılanır. Geçici maddi yardıma ilişkin ödemelerin geri alımı 42 nci maddede belirtilen esaslara göre yapılır.
(6) Diğer Kanunlara göre yapılan yardımlar, geçici maddi yardım yapılması tedbirine karar verilmesine engel olmaz.
(7) Bu madde kapsamında yapılan ödemeler, gelir vergisi ile veraset ve intikal vergisinden, bu ödemeler için düzenlenen kâğıtlar ise damga vergisinden istisnadır."

şiddet mağdurunun maddi yardıma ihtiyaç duyduğunu belirtmesi ya da mülkî amirin bu durumu tespit etmesi durumunda alınabilir[344].

Geçici maddi yardım sağlanmasına ilişkin önemli bir husus ise, diğer kanunlara göre yapılan yardımların tedbirin alınmasına engel olmamasıdır. Buna göre, şiddet mağduru 6284 sayılı Kanun kapsamında geçici maddi yardım almasının yanı sıra diğer kanunlar kapsamında da maddi yardım alabilir. Nitekim 6284 sayılı Kanun m. 3/1-b' de yer alan "*Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere*" ve Uyg. Yön. m. 8/6'da yer alan "*Diğer Kanunlara göre yapılan yardımlar, geçici maddi yardım yapılması tedbirine karar verilmesine engel olmaz*" şeklindeki hükümlerde bu husus açıkça belirtilmektedir.

Kanun koyucu, gerçeğe aykırı beyanla şiddete maruz kaldığını iddia ederek geçici maddi yardım tedbirinden faydalanmak isteyenlerin önüne geçmek amacıyla 6284 sayılı Kanun m. 17/3 hükmüne yer vermiştir. Bu hükme göre "*Korunan kişinin gerçeğe aykırı beyanda bulunduğunun tespiti hâlinde yapılan yardımlar, bu kişiden 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.*"

3.2.2.3. Rehberlik ve Danışmanlık Hizmeti Sağlanması

6284 sayılı Kanun m. 3/1-c uyarınca mülkî amir şiddet mağduru hakkında "*Psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi*" hususunda karar verebilir. Şiddete maruz kalan kişilerde ortaya çıkan ruhsal sorunlar göz önüne alındığında, rehberlik ve danışmanlık hizmeti sağlanması tedbirinin yerinde olduğu söylenebilir. Zira 2014 yılında yapılan kadına yönelik şiddetin boyutlarının tespit edildiği araştırma sonuçlarına göre, şiddete maruz kalan kadınlarda psikolojik nedenlerle sık sık başın ağrıması, iştahsızlık, ellerin titremesi, uyku sorunu, pek çok şeyden kolayca korkma, sık sık ağlama, kendini mutsuz hissetme vb. sorunların ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Araştırmanın bir başka önemli sonucu ise, Türkiye genelinde şiddete maruz kalan kadınlardaki intihar düşüncesinin, şiddete maruz kalmayan kadınlardaki intihar düşüncesinin hemen hemen üç katı düzeyde olmasıdır[345]. Bu sonuçlar dikkate alındığında, mülkî amir tarafından şiddet mağduruna rehberlik ve danışma hizmeti sağlanmasının

[344] **Günay,** s. 660.
[345] Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2015, s. 137.

mağdurların iyileşmelerini ve yeniden hayata tutunabilmelerini kolaylaştırabileceğini söylemek mümkündür[346].

3.2.2.4. Geçici Koruma Altına Alma

6284 sayılı Kanun m. 3/1-ç hükmüne göre, mülkî amir şiddet mağdurunun "*Hayati tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması*" hususunda karar verebilir. Mülkî amirin şiddet mağdurunun geçici koruma altına alınmasına karar verebilmesi için hayati tehlikesinin bulunması gerekmektedir. Hayati tehlikenin tanımı ise Uyg. Yön.'de yapılmıştır. Uyg. Yön. m. 3/1-f'ye göre hayati tehlike "*Bir kimsenin ölümle sonuçlanabilecek bir şiddet olayına maruz kalması ya da kalma ihtimalinin bulunması halini ifade eder.*" O hâlde her şiddet olayında geçici koruma altına alma kararı verilemeyecek, mağdurun ölümle sonuçlanabilecek şekilde şiddete maruz kalma ihtimali bulunuyorsa geçici koruma altına alınabilecektir.

Geçici koruma altına alma, Uyg. Yön. m. 3/1-ç'de "*Hayati tehlikesi bulunan şiddet mağdurunun kolluk tarafından gerektiğinde her türlü teknik cihaz ve donanımlarla, yirmidört saat esasına göre kesintisiz olarak, şiddet uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişilerden gelebilecek tehlikelerden korunması amacıyla yerine getirilen tedbiri*" şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu tedbire ilgilinin talebi üzerine veya resen mülkî amir tarafından karar verilir (Uyg. Yön m. 10/1). Ancak bu karar, koruyucu tedbir kararı verilen kişinin yerleşim yerinin bulunduğu veya tedbirin uygulanacağı yerdeki kolluk tarafından yerine getirilir. Ayrıca korunan kişi gideceği yerlere ilişkin kolluğa bilgi vermekle yükümlüdür. Acil durumlarda hemen, diğer hâllerde yirmi dört saat öncesinden gideceği yere ilişkin görevli ve yetkili kolluğu bilgilendirir (Uyg. Yön m. 10/2).

Geçici koruma altına alınan kişinin ne şekilde koruma altına alınacağı, şiddet mağduruna yönelik muhtemel tehdit ve risk göz önüne alınarak şiddet mağduru ve şiddet uygulayanın durumunun değerlendirilmesi suretiyle tespit edilir. Bu bağlamda 11/11/2008 tarihli ve 27051 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "*Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemelerce Alınacak Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik (Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Yön.)*"te yer alan fiziki koruma tedbirleri hâkim veya mülkî amir tarafından, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk tarafından belirlenir (Uyg. Yön m. 10/3). Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Yön. m. 14/3'te yer alan

[346] **Günay,** s. 661.

fiziki koruma tedbiri ise; yakın koruma, konutta koruma, işyerinde koruma, motorize veya yaya devriye ile koruma ve çağrı üzerine koruma şeklindeki usullerden biri ya da birkaçı uygulanmak suretiyle yerine getirilir.

Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Yön. m. 5'te tanık koruma tedbirlerinin hangi suçlarla ilgili olarak uygulanabileceği belirtilmiştir. Bu suçlar; TCK'da ve ceza hükmü içeren özel kanunlarda ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve alt sınırı on yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar; ilgili mevzuatta suç sayılan fiilleri işlemek amacıyla kurulan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen ve alt sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar ile terör örgütlerinin faaliyetleri çerçevesinde işlenen suçlardır. Görüldüğü üzere şiddet mağdurunun hayati tehlikesinin olması durumunda geçici koruma altına alınması tedbiri, haksızlık içeriği oldukça ağır nitelikteki suçların soruşturma ve kovuşturmasında tanıkları korumakla eş değer tutulmuştur. Söz gelimi bir terör örgütü yöneticisinin yargılandığı ceza davasında tanıklık yapan şahsın tanıklık görevi nedeniyle hayatının, beden bütünlüğünün ve malvarlığı değerlerinin korunması için uygulanabilecek fiziki koruma tedbiriyle, eşinden gördüğü şiddet nedeniyle hayati tehlikesi olduğu için 6284 sayılı Kanun uyarınca geçici koruma altına alınan kişiye uygulanabilecek olan fiziki koruma tedbiri aynıdır. Ancak geçici koruma altına alınan şiddet mağduru hakkında Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Yön.'de yer alan fiziki koruma tedbirleri, mülkî amir, aile mahkemesi hâkimi[347] ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk tarafından belirlenebilecektir (Uyg. Yön. m. 10/3). Oysa yukarıda belirtilen suçlarla ilişkili bir soruşturma veya kovuşturmada tanıklık yapan şahıs hakkında fiziki koruma tedbirlerinin uygulanmasına soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde Cumhuriyet savcısı veya

[347] 6284 sayılı Kanun m. 4'te aile mahkemesi hâkimi tarafından verilebilecek koruyucu tedbir kararları sayılmıştır. Ancak bu tedbirler içerisinde geçici koruma altına alma tedbiri yer almamaktadır. Oysa Uyg. Yön. m. 10/3'te geçici koruma altına alınan şiddet mağduru hakkında uygulanabilecek fiziki koruma tedbirlerine belirleyebilecek makamlar arasında aile mahkemesi hâkimi de sayılmıştır. Kanaatimizce ilk bakışta Uyg. Yön.'nin 6284 sayılı Kanun'a aykırı olarak düzenlendiği düşünülse de aile mahkemesi hâkiminin karar verebileceği koruyucu tedbirlerin Kanun'da örnek olarak sayıldığı dikkate alınmalıdır. Zira aile mahkemesi hâkiminin 6284 sayılı Kanun m. 4 gereğince bu hükümde sayılan tedbirlerden birine, birkaçına ya da benzerlerine karar vermesi mümkündür. Kanaatimizce 6284 sayılı Kanun m. 4'te sayılan "*Korunan kişi bakımından hayati tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağının anlaşılması hâlinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi*" şeklindeki tedbir ile Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Yön.'de yer alan fiziki koruma tedbiri benzer niteliktedir. Üstelik Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Yön., Tanık Koruma Kanunu'nda yer alan tedbirlere ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi amacıyla yürürlüğe konulmuştur. Dolayısıyla 6284 sayılı Kanun'da aile mahkemesi hâkiminin geçici koruma altına alma tedbirine karar verebileceğine ilişkin bir düzenleme olmamasına rağmen, Uyg. Yön.'de geçici koruma altın alma tedbiri kapsamında uygulanan fiziki koruma tedbirlerine aile mahkemesi hâkiminin de karar verebileceğine ilişkin düzenlemenin hukuka aykırı olmadığını düşünmekteyiz.

tanığın talebi üzerine ya da resen mahkemece[348] karar verilir (Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Yön. m. 9/2). Görüldüğü üzere, fiziki koruma tedbiri henüz bir ceza soruşturması veya kovuşturması olmasa bile 6284 sayılı Kanun gereğince hayati tehlikesi olduğu için geçici koruma altına alınan şiddet mağduru hakkında uygulanabilmektedir. Bu anlamda, şiddet mağdurunun hayati tehlikesinin olması durumu, haksızlık içeriği son derece ağır olan suçlara ilişkin yapılan soruşturma veya kovuşturmada tanıklık yapan kişinin içinde bulunduğu tehlike ile eş değer tutulmuştur.

3.2.2.5. Çocuklar İçin Kreş İmkânı Sağlanması

Şiddet mağduru olan kişinin çocuk sahibi olması durumunda mülkî amir kararıyla çocuk için kreş imkânı sağlanabilir. Ancak bu tedbir mağdurun çalışıp çalışamama durumuna göre farklı şekillerde uygulanmaktadır. Çocuk sahibi olan şiddet mağduru çalışmıyorsa çalışmasını desteklemek üzere dört ay süreyle kreş imkânı sağlanırken; çalışıyorsa bu imkândan iki ay faydalanabilecektir (6284 sayılı Kanun m. 3/1-d). Esasında Kanun'da yer alan bu düzenleme ile çocuğuna bakabilmek için iş hayatına atılamayan ve ekonomik bağımsızlığı olmadığı için şiddet uygulayanla birlikte yaşayan mağdur koruma altına alınmıştır.

3.2.3. Hâkim Tarafından Verilecek Koruyucu Tedbir Kararları

6284 sayılı Kanun m. 4'te hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları hüküm altına alınmıştır. Bu tedbirler; "*iş yerinin değiştirilmesi*" (6284 sayılı Kanun m. 4/1-a), "*müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi*" (6284 sayılı Kanun m. 4/1-b), "*tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması*" (6284 sayılı Kanun m. 4/1-c), "*kimlik ve ilgili diğer belgelerin değiştirilmesi*"dir (6284 sayılı Kanun m. 4/1-ç). Burada hâkim ifadesiyle aile mahkemesi hâkimi kastedilmektedir (6284 sayılı Kanun m. 2/1-c).

[348] Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Yön. m. 5'te tanık koruma tedbirlerinin uygulanabileceği belirtilen suçlar (TCK'da ve ceza hükmü içeren özel kanunlarda ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve alt sınırı on yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar; ilgili mevzuatta suç sayılan fiilleri işlemek amacıyla kurulan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen ve alt sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar ile terör örgütlerinin faaliyetleri çerçevesinde işlenen suçlar); 7.10.2004 tarih ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun m. 12 gereğince "*ağır ceza mahkemelerinin*" görevi kapsamında sayılan suçlardandır. Bu nedenle Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Yön. m. 9/2'de belirtilen "*mahkeme*" ifadesiyle yargılamayı yapan yetkili ve görevli "*ağır ceza mahkemesi*"nin kast edildiğini düşünmekteyiz.

6284 sayılı Kanun m. 4'te koruyucu tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir. Hükümde geçen "*uygun görülecek benzer tedbirlere*" ifadesinden yola çıkarak Kanun'da sayılan tedbirlerin anılan hükümde sayılanlardan ibaret olmadığını ve bu tedbirlerin tadadi olarak sayıldığını söylemek mümkündür[349]. Başka bir anlatımla, hâkimin mutlaka söz konusu hükümde geçen tedbirlere karar vermesi şart olmayıp; uygun gördüğü takdirde m. 4'te sayılan tedbirlere benzeyen tedbirlere de karar verebilir. Ayrıca "*koruyucu tedbirlerden birine, birkaçına*" ifadesinden, hâkimin bir ya da birden fazla koruyucu tedbire karar verebileceği anlaşılmaktadır.

3.2.3.1. İş Yerinin Değiştirilmesi

Şiddet mağduru olan kişi çalışıyorsa ve bu kişinin çalıştığı yerde şiddete uğrama ihtimali bulunuyorsa hâkim kararıyla iş yeri değiştirilebilir (6284 sayılı Kanun m. 4/1-a). Ancak hâkimin bu tedbire karar verebilmesi için ya şiddet mağdurunun talebi olmalı ya da onayı alınmalıdır (Uyg. Yön. m. 13/1). İş yeri değişikliği il içinde veya dışında yapılabilir (Uyg. Yön. m. 13/1). Gerek iş yeri değişikliğine ilişkin tedbir kararın gerekse bu tedbirin kaldırılması hususundaki kararın ilgili iş yerine tebliğ edilmesi gerekmektedir (Uyg. Yön. m. 13/3).

AYM'nin 17.07.2019 tarihli kararına konu bir olayda başvurucu, çalıştığı okula giderken şiddet gördüğü eski eşiyle aynı güzergâhı kullandığını, bu nedenle sürekli korku içinde olduğunu belirterek çalıştığı idareden iş yerinin değiştirilmesi yönünde karar verilmesini talep etmiştir. Ancak idare bu konuda bir koruyucu tedbir kararı bulunmaması nedeniyle başvurucunun talebini reddetmiştir. Bu karar sonrasında başvurucu eski eşi tarafından bıçaklanarak yaralanmıştır. Başvurucu daha sonra aile mahkemesine başvurarak iş yerinin değiştirilmesini talep etmiş; ancak aile mahkemesi konunun idari mahiyette olduğunu belirterek başvurucunun talebini reddetmiştir. AYM'ye göre bu olayda "*Başvurucunun can güvenliğinin tehlikede olduğunu somut temellere dayalı olarak açıklayarak önce çalıştığı kuruma daha sonra da yargı makamlarına iletmiş olmasına karşın, Millî Eğitim Bakanlığı ve İzmir 7. Aile Mahkemesinin şiddet mağduru başvurucuyu korumaya yönelik tedbirleri sağlama yönündeki pozitif yükümlülüklerine uygun hareket etmedikleri anlaşılmaktadır. Bu durumda başvurucunun maddi ve manevi varlığının*

[349] **Uğur,** s. 349; **Yağcıoğlu,** s. 932; **Günay,** s. 656; **Gökalp**, s. 129; **Karakaya**, s. 37.

korunması hakkı kapsamında devlete ait pozitif yükümlülüklerin gereği gibi yerine getirildiğinden söz edilemez.[350]" Doğrudan doğruya ifade edilmemekle birlikte AYM'nin bu kararından şiddete maruz kalan kişi kamu kurumunda da çalışsa iş yeri değişikliği tedbiri hususunda karar verecek merciin aile mahkemesi olduğu çıkarımını yapmak mümkündür. Başka bir deyişle idarenin şiddete maruz kalan kişinin iş yerinin değiştirilmesi hususunda karar verme yetkisi yoktur. Ancak mağdur talebini idareye iletme imkânı bulmuşsa, bu talep geri çevrilmemeli ve aile mahkemesi haberdar edilmelidir. Aksi takdirde idarenin de sorumluluğu doğabilecektir. Ezcümle 6284 sayılı Kanun'da iş yeri değişikliği tedbiri bakımından kamu-özel sektör ayrımı yapılmamış, bu tedbir hakkında karar verme yetkisini haiz merciin aile mahkemesi olduğu ifade edilmiştir.

Kanaatimizce iş yerinin değiştirilmesi tedbiri bakımından Kanun'da kamu-özel sektör ayrımı yapılmamakla birlikte özel sektörde bu tedbirin uygulanma ihtimali oldukça düşüktür. Başka bir deyişle bir işveren, şiddete maruz kalan kişiyi işe almaya zorlanmamalıdır. Ancak iş yerinin değiştirilmesi gereken şiddet mağduruna yeni bir iş imkânı sağlamak için Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), yerel yönetimler, meslek kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapılması mümkündür. Hatta bu hususta 17.03.2016 tarih ve 29656 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik m. 47'de[351] bir düzenleme bulunmaktadır. Söz konusu hükümde tedbirlerin ifasında ihtiyaç duyulan konularda ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılabileceği belirtilmiştir. O halde özel sektörde işveren kişi, doğrudan doğruya şiddet mağdurunu işe alması konusunda herhangi bir zorlamaya tabi tutulamaz. Ancak İŞKUR vb. kurum ve kuruluşlar ile özel sektörde çalışan şiddet mağdurunun iş yerinin değiştirilmesi sağlanabilir.

3.2.3.2. Müşterek Yerleşim Yerinden Ayrı Yerleşim Yeri Belirlenmesi

Şiddet mağduru olan kişi evliyse, bu kişinin talebi üzerine hâkim tarafından hakkında müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesine karar verilebilir (6284 sayılı

---

[350] AYM, K.Ş. Başvurusu, B.N. 2016/14613, T. 17.07.2019, Resmî Gazete 10.09.2019-30884.

[351] "*(1) Hizmetler; Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), yerel yönetimler, üniversiteler, meslek kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ile diğer kişi ve kuruluşların iş birliği ve desteği ile yürütülür.*
(2) Hizmetlerin sunumunda veya verilen tedbir kararlarının ifasında gerekli hâllerde Bakanlık veya İl Müdürlükleri ile ilgili kurum ve kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları arasında ihtiyaç duyulan konularda Genel Müdürlüğün görüşü de alınarak protokol yapılabilir. İmzalanan protokoller Genel Müdürlüğe bildirilir."

Kanun m. 4/1-b). Bu hükmün sonucu olarak, evli olmayan şiddet mağdurları hakkında ayrı yerleşim yeri belirlenmesi tedbirine karar verilemez[352]. Ancak eşler hakkında bu tedbire karar verilebilir. Ayrıca hâkimin söz konusu tedbire karar vermesi korunan kişinin tedbir hususunda talepte bulunmasına bağlıdır.

Yerleşim yeri kavramı TMK m. 19'da "*Yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir*" şeklinde tanımlanmıştır. Eşler evlilik birliğinin doğası gereği müşterek yerleşim yeri belirlerler. Ancak eşlerden birinin diğerine şiddet uygulaması durumunda hâkim kararıyla müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenebilecektir. Uyg. Yön. m. 14/2'ye göre; "*Hakkında ayrı yerleşim yeri belirlenmesine dair tedbir kararı verilen kişinin müracaatı üzerine, nüfus müdürlüğü tarafından kişinin talebine uygun olarak adresle ilgili işlemler yerine getirilir*."

3.2.3.3. Tapu Kütüğüne Aile Konutu Şerhi Konulması

6284 sayılı Kanun m. 4/1-c uyarınca hâkim "*22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunundaki şartların varlığı hâlinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması*" hususunda karar verebilir. TMK m. 194 hükmünde aile konutuna ilişkin düzenlemeler yer almakla birlikte, anılan hükümde aile konutu kavramı tanımlanmamıştır. Ancak öğretideki bilgiler ışığında aile konutunu, evlilik birliği içerisinde eşlerin sürekli olarak seçtikleri ve bir yerde ortak oturma ihtiyacının giderilmesinde kullandıkları, aile yaşamının merkezi olan ve konut olarak kullanılmaya elverişli taşınır ya da taşınmaz şeklinde tanımlayabiliriz[353]. Tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması tedbiriyle söz konusu konutun maliki olmayan ve şiddet mağduru olan diğer eş koruma altına alınmıştır[354]. Böylelikle, şiddet uygulayan eşin müşterek yaşanan konutun maliki olması durumunda, şiddet mağdurunu yaşadıkları konut üzerinden tehdit etmesini ya da kendisine muhtaç etmesini önlemek amacıyla tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması tedbiri uygulanabilecektir.

[352] **Karakaya**, s. 37; **Günay,** s. 657; **Gökalp**, s. 131.
[353] **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 165.
[354] **Ceylan**, s. 37.

3.2.3.4. Kimlik ve İlgili Diğer Belgelerin Değiştirilmesi

6284 sayılı Kanun m. 4/1-ç uyarınca hâkim "*Korunan kişi bakımından hayati tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağının anlaşılması hâlinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi*" hususunda karar verebilir. Hâkimin şiddet mağdurunun kimlik ve diğer belgelerinin değiştirilmesine ilişkin koruyucu tedbir kararının gereği İçişleri Bakanlığınca yerine getirilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir (Uyg. Yön. m. 16/2).

Hâkimin kimlik ve diğer belgelerinin değiştirilmesine ilişkin koruyucu tedbir kararını verebilmesi için şiddet mağdurunun hayati tehlikesinin bulunması ve diğer tedbirlerin bu tehlikeyi önleyemeyecek nitelikte olması gerekmektedir[355]. Bu anlamda, söz konusu tedbir bir nevi son çare niteliğindedir. Ayrıca kimlik ve diğer belgelerde yapılacak değişiklikler için şiddet mağdurunun aydınlatılmış rızası alınmalıdır[356]. Bu şartların yanı sıra kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi hususunda verilecek tedbir kararının Tanık Koruma Kanunu (TKK) hükümlerine uygun olması gerekmektedir. TKK m. 5/1-d'de kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi hususunda alınabilecek tedbirler şu şekilde tespit edilmiştir:

"*1) Adli sicil, askerlik, vergi, nüfus, sosyal güvenlik ve benzeri bilgi ve kayıtlarının değiştirilmesi ve düzenlenmesi.*

2) Nüfus cüzdanı, sürücü belgesi, pasaport, evlilik cüzdanı, diploma ve her türlü ruhsat gibi resmî belgelerin değiştirilmesi ve düzenlenmesi.

3) Taşınır ve taşınmaz mal varlığıyla ilgili haklarını kullanmasına yönelik işlemlerin yapılması."

Bu tedbirlerin uygulanmasıyla hayati tehlikesi olan şiddet mağduruna şiddetten uzak yeni bir yaşam kazandırmak ve şiddet uygulayanın ona tekrar ulaşmasına engel olmak amaçlanmıştır. Ancak bu tedbir uygulanırken şiddet mağduru ikinci defa mağdur edilmemelidir. Mağdurun eski kimlik bilgi ve belgelerinde sahip olduğu hakların ilgili

[355] **Sağıroğlu,** s. 90.
[356] **Gökalp**, s. 133.

kurum ve kuruluşlarla temasa geçilerek yeni kimlik ve belgelere aktarılması gerekmektedir[357].

3.2.3.5. ÇKK Hükümlerine Göre Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlere Hükmedebilme ve TMK Hükümlerine Göre Velayet, Kayyım, Nafaka ve Kişisel İlişki Kurulması Hususlarında Karar Verme

6284 sayılı Kanun m. 5/3 gereğince "*Bu Kanunda belirtilen tedbirlerle birlikte hâkim, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir*." Hükümden anlaşılacağı üzere, çocuk mahkemesi hâkiminin karar verebileceği koruyucu ve destekleyici tedbirlere aile mahkemesi hâkiminin de karar verebileceği düzenlenmiştir.

ÇKK'da yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirleri şeklinde tatbik edilmesinin yanı sıra korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında da uygulanabilir. Ancak kanaatimizce 6284 sayılı Kanun'un ÇKK'ya atıf yaptığı bu hükümde kastedilen, korunma ihtiyacı olan çocuklara uygulanan koruyucu ve destekleyici tedbirlerdir. Söz konusu hükümde birlikte ele alınan velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususunda verilecek kararlar da korunma ihtiyacı olan, yani 6284 sayılı Kanun uyarınca şiddet mağduru olan çocuk hakkında uygulanmaktadır. Dolayısıyla bu hükmün 6284 sayılı Kanun'da şiddet uygulayana yönelik önleyici tedbirler içerisinde düzenlenmesinin yerinde olmadığını, koruyucu tedbirlerin düzenlendiği m. 4'te yer alması gerektiğini söylemek isteriz[358]. Bu gerekçelerle söz konusu tedbir, tezimizde hâkimin karar verebileceği önleyici tedbirler kapsamında değil; koruyucu tedbirler kapsamında ele alınmıştır.

6284 sayılı Kanun'da yer alan tedbirlere karar veren hâkim, bu tedbirlerin yanında TMK hükümlerine göre velayet[359], kayyım[360], nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususunda

---

[357] **Turgut, Bayram**, "*Ceza Muhakemesinde Tanıkların Korunması*", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku bilim Dalı, İstanbul 2009 s. 319.

[358] **Karakaya**, s. 42; **Günay,** s. 670, dipnot 36.

[359] **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 341-342: Velayet kural olarak küçüklerin, istisnai olarak kısıtlıların, gerek bakımlarının gerek korunmalarının sağlanması amacıyla, anne ve babalarının, onların kişiliği ve malları üzerinde sahip oldukları hak ve görevlerdir.

[360] http://www.sozluk.adalet.gov.tr/Kayyum (E.T. 17.05.2020): Kayyım, belli işleri görmek ya da malvarlığını yönetmek için sulh hukuk mahkemesi tarafından atanan vesayet organı olup, kendisine kayyım atandığı kişiyi temsil eder.

da karar verebilir. Söz gelimi çocuğuna şiddet uyguladığı için kişinin çocuk üzerindeki velayet hakkı kaldırılabilecek (TMK m. 348) ya da çocuğun malvarlığı kayyım tarafından yönetilebilecektir (TMK m. 361). Şayet şiddet mağduru şiddet uygulayanın yardımı olmaksızın hayatını idame ettiremiyorsa (örneğin mağdur şiddet uygulayanın altsoy, üstsoy veya kardeşiyse) yardım nafakasına hükmedilebilecektir (TMK m. 364). Ayrıca uyguladığı şiddet nedeniyle kişinin çocuğuyla kişisel ilişki kurma hakkı kaldırılabilecektir (TMK m. 324).

3.2.3.6. Tedbir Nafakasına Hükmetme

Boşanma ve ayrılık davasının açılmasından bu davalara ilişkin kararın kesinleşmesine kadar olan süreçte maddi imkânları yerinde olan eşin yardıma ihtiyacı olan eşe ödemekle yükümlü olduğu nafakaya tedbir nafakası denilmektedir[361]. 6284 sayılı Kanun m. 5/4'te yer alan "*Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir*" şeklindeki hükümde de tedbir nafakasına değinilmiştir. Söz gelimi şiddet uygulayan kişi müşterek konutun geçimini sağlıyor ve bu kişi hakkında müşterek konuttan uzaklaştırılma tedbirine karar verilmiş olabilir. Bu durumda şiddet mağduru geçimini sağlayamıyorsa, şiddet uygulayanın tedbir nafakası ödemesine de hükmedilmesi yerinde olacaktır[362].

6284 sayılı Kanun m. 5/3'te yer alan tedbiri incelerken belirtmiş olduğumuz gerekçelerle, bu tedbirin de 6284 sayılı Kanun'da şiddet uygulayana yönelik önleyici tedbirler içerisinde düzenlenmesinin yerinde olmadığını, koruyucu tedbirlerin düzenlendiği m. 4'te yer alması gerektiğini düşünmekteyiz.

3.3. Önleyici Tedbirler

6284 sayılı Kanun'da yer alan önleyici tedbirler şiddet uygulayan hakkında tatbik edilen tedbirlerdir. Uyg. Yön. m. 3/1-p'de önleyici tedbir kararı "*Kanunda belirtilen merciler tarafından şiddet uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişi hakkında, olayın niteliği dikkate alınarak hükmedilecek tedbirlere ilişkin kararı ifade eder*" şeklinde

[361] **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 131.
[362] **Gökalp**, s. 160-161.

tanımlanmıştır. Bu hükümden hareketle, önleyici tedbir kararlarının şiddet mağduru hakkında uygulanamayacağını söylemek mümkündür. Önleyici tedbirlere karar verebilecek merci kural olarak hâkimdir; ancak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde hâkimin karar verebildiği önleyici tedbirlerin bir kısmına kolluk amirinin de karar verebileceği düzenlenmiştir.

3.3.1. Kolluk Amiri Tarafından Verilecek Önleyici Tedbir Kararları

Kolluk amirinin, gecikmesinde sakınca bulunan hâllere mahsus olmak üzere, şiddet uygulayan hakkında alabileceği önleyici tedbirler şunlardır (6284 sayılı Kanun m. 5/2):

- "*Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması*" (6284 sayılı Kanun m. 5/1-a)
- "*Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi*" (6284 sayılı Kanun m. 5/1-b)
- "*Korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması*" (6284 sayılı Kanun m. 5/1-c)
- "*Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması*" (6284 sayılı Kanun m. 5/1-d)

Anlaşılacağı üzere, kolluk amirinin 6284 sayılı Kanun'da hâkim tarafından alınabilecek tüm önleyici tedbirlere karar vermesi mümkün olmayıp; sadece dört istisnai tedbir bakımından yetkisi bulunmaktadır. Ayrıca kolluk amiri, tedbir kararı aldığı tarihi müteakip ilk iş günü almış olduğu kararı hâkimin onayına sunmalıdır. Kolluk amiri tarafından alınan karar hâkim tarafından onaylanmazsa yirmi dört saat içinde kendiliğinden kalkacaktır (6284 sayılı Kanun m. 5/2). Kolluk amirinin istisnai hallerde karar verebileceği bu tedbirlerin mahiyeti aşağıda kapsamlı bir şekilde ele alındığından burada belirtmekle yetinilmiştir.

3.3.2. Hâkim Tarafından Verilecek Önleyici Tedbir Kararları

Hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararları 6284 sayılı Kanun m. 5/1,3 ve 4'te hüküm altına alınmıştır. Ancak Kanun'da belirtilen bu tedbirler sınırlı sayıda değildir. Hâkimin Kanun'da sayılan önleyici tedbirlerden birine ya da birkaçına veya Kanun'da

sayılmasa bile uygun göreceği benzer tedbirlere hükmetmesi mümkündür[363]. *Koca'*ya göre hükümde geçen "*uygun görülecek benzer tedbirler*" ifadesi Anayasa'nın 13. maddesine aykırıdır. Zira bu ifade, Kanun'da sayılmamış olsa bile, hâkimin uygun gördüğü önleyici tedbir kararlarıyla, şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin temel hak ve hürriyetlerinin sınırlanabilmesini mümkün hâle getirmektedir. Oysa Anayasanın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceği açık bir şekilde ifade edilmiştir[364]. Kanaatimizce de 6284 sayılı Kanun'da, hâkimin şiddet uygulayan kişi hakkında "*uygun görülecek benzer tedbirlere*" karar verebileceği yönündeki ifade Anayasaya aykırıdır. Zira temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması hususunda hâkimlerin takdir yetkisi bulunmamakta, temel hak ve hürriyetler yalnızca kanunlar ile sınırlanabilmektedir. Ancak bu hükümle şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin temel hak ve hürriyetlerinin kısıtlanması hususunda aile mahkemesi hâkimine takdir yetkisi tanınmıştır. Bu nedenle söz konusu hükümde geçen hâkimin şiddet uygulayan kişi hakkında "*uygun görülecek benzer tedbirlere*" karar verebileceği yönündeki ifadenin değiştirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Aşağıda Kanun'da sayılmış olan hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararları ayrı başlıklar altında incelenecektir.

3.3.2.1. Şiddet Mağduruna Birtakım Söz ve Davranışlarda Bulunmama Hususunda Uyarma

Hâkimin karar verebileceği önleyici tedbirlerden ilki şiddet uygulayanı şiddet mağduruna tehdit, hakaret, aşağılama ve küçük düşürme gibi söz ve davranışlarda bulunmaması hususunda uyarmasıdır (6284 sayılı Kanun m. 5/1-a). Uyarı mahiyetindeki bu tedbirin şiddeti önlemede ne kadar etkili olabileceği tartışmalıdır. Bu tedbire diğer tedbirlerle birlikte hükmedilmesi şiddetin önlenmesi hususunda daha etkili olacaktır. Bu tespite rağmen, yalnızca bu tedbire hükmedilmesinin de etkili olabileceğini söyleyebiliriz. Zira Kanun'da hakkında önleyici tedbir kararı verilen kişiye, bu tedbire uymadığı takdirde zorlama hapsi uygulanacağının ihtarı yapılmaktadır (6284 sayılı Kanun m. 8/5)[365].

[363] **Karakaya,** s. 41.
[364] **Koca, Mahmut**, "*İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanunun Değerlendirilmesi*", Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı, Adalet Yayınevi, Edit. Ünal, Akın/Kalkan, Arif, Ankara 2019, (s. 27-65), s. 50 (**Koca**, 6284 Sayılı Kanun).
[365] **Gökalp**, s. 138; **Bölükbaşı,** s. 143.

3.3.2.2. Müşterek Konuttan veya Bulunduğu Yerden Uzaklaştırma ve Müşterek Konutun Korunan Kişiye Tahsisi

6284 sayılı Kanun m. 5/1-b uyarınca, hâkim şiddet uygulayanın "*Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi*" hususunda karar verebilir. Müşterek konut, aile konutundan ibaret değildir. Yazlık, kır evi, bağ evi gibi konutlar da müşterek konut vasfındadır. Ayrıca Kanun'da geçen "*Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden*" ifadesinden uzaklaştırma tedbirinin yalnızca müşterek konut için değil, şiddet mağdurunun şiddet uygulayanla birlikte bulunduğu otel, pansiyon veya akraba evi gibi geçici ikamet yerleri bakımından da uygulanabileceğini söylemek mümkündür[366].

Müşterek konuttan uzaklaştırılan kişinin söz konusu konutun elektrik, su, doğalgaz gibi giderlerini ödeme yükümlülüğü ise devam edecektir. Müşterek konut aile konutu ise, söz konusu tedbir kararının içeriğinde şiddet uygulayanın kira sözleşmesini feshedemeyeceğine de yer verilir (Uyg. Yön. m. 19/3).

Müşterek konuttan uzaklaştırılan kişinin aile, akraba, arkadaş vs. yanında barınma imkânı bulunuyorsa bu süreç sorunsuz geçebilir. Böyle bir olanağı bulunmayan kişiler ise sokakta kalma, araç içinde barınma gibi yöntemleri tercih etmektedirler. Ancak uzun süre bu koşullarda yaşamak mümkün olmadığından, şiddet uyguladığı iddia edilen kişiler uzaklaştırıldıkları konuta geri dönmeye teşebbüs etmekte, çoğu zaman bu hususta zor kullanmakta ve neticede daha vahim olayların yaşandığı görülmektedir. Bu tipte vakaların yaşanmaması için müşterek konuttan uzaklaştırılan kişinin barınma imkânının bulunmadığı hallerde ilgili kişiye barınma olanağı sağlanmalıdır[367].

Uzaklaştırma tedbiri kapsamında ele alınacak bir başka husus ise, şiddet uygulayana ait kişisel eşya ve belgelerin müşterek konutta bulunmasıdır. Bu durumda talep edilmesi hâlinde mülkî amir ya da hâkim şiddet uygulayana ait kişisel eşya ve belgelerin kolluk marifetiyle kendilerine teslim edilmesine karar verebilir (Uyg. Yön. m. 19/2).

[366] **Yağcıoğlu**, s. 941; **Günay,** s. 665.
[367] **Karakaya**, s. 44.

3.3.2.3. Korunan Kişilere ve Bu Kişilerin Bulundukları Yerlere Yaklaşmama

Hâkim, şiddet uygulayanın korunan kişiye ve bu kişinin bulunduğu konut, okul ve işyerine yaklaşmaması hususunda karar verebilir (6284 sayılı Kanun m. 5/1-c). Bu kararda korunan kişiye yaklaşılmaması gereken mesafenin belirtilmesi tedbirin uygulanmasında kolluk görevlilerinin tereddüt yaşamasına engel olacaktır. Ayrıca belirlenen mesafenin şiddet uygulanmasını önleyecek nitelikte tespit edilmesi gerekmektedir[368].

3.3.2.4. Çocuklarla Kişisel İlişkinin Sınırlanması, Kaldırılması veya Refakatçi Eşliğinde Yapılması

6284 sayılı Kanun m. 5/1-ç hükmü uyarınca, hâkim şiddet uygulayan hakkında "*Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması*" hususunda karar verebilir. Burada şiddet mağduru yalnızca çocuk olarak düşünülmemelidir. Çocuğun velayetini elinde bulunduran kişi de bu tedbir kapsamında korunmak istenmiştir[369]. Ancak esas olan çocuğun yararının korunmasıdır. AYM 18.07.2019 tarihli bir kararında, aile içi şiddet olaylarında çocuğun yararını korumak amacıyla anne ve/veya babasıyla kişisel ilişki kurmasının sınırlandırılabilmesinin mümkün olduğuna karar vermiştir. Bu karara göre; "*ebeveyn ile çocuk arasında kurulan kişisel ilişki nedeniyle çocuğun şiddete maruz kalması veya şiddete uğrama tehlikesinin mevcut olduğu durumlarda, kamu makamları tarafından çocuğun korunması amacıyla kişisel ilişkinin kaldırılması yönünde bir tedbir uygulanmasının çocuğun üstün yararının gözetilmesinin bir sonucu olduğu söylenebilir.*[370]"

Esasında TMK m. 324/2 kapsamında da çocukla kişisel ilişki kurma hakkı reddedilebilir ya da kaldırılabilir. Ancak bu işlem uzun sürebilir. Bu nedenle süratle müdahale edilmesi gereken şiddet olayları bakımından, 6284 sayılı Kanun'da çocukla kişisel ilişkinin sınırlanması, kaldırılması ya da refakatçi eşliğinde yapılmasına ilişkin tedbirin düzenlenmesi yerinde olmuştur.

---

[368] **Günay**, s. 666.
[369] **Gökalp**, s. 142.
[370] AYM, C. K. Başvurusu, B.N. 2016/3114, T. 18.07.2019, https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2016/3114?MevzuatTuru=2&MevzuatNumarasiIsmi=347 (E.T. 28.03.2020)

3.3.2.5. Korunan Kişinin Yakınlarına, Tanıklarına ve Çocuklarına Yaklaşmama

Şiddet olaylarında yalnızca şiddet mağduru zarar görmemektedir. Yukarıda incelediğimiz Opuz/Türkiye kararında[371] da görüldüğü üzere şiddet uygulayan çoğu zaman şiddet mağdurunun yakınlarına da zarar vermektedir. Bu nedenle, 6284 sayılı Kanun m. 5/1-d'de hâkimin şiddet uygulayanın "*Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması*" hususunda karar verebileceği düzenlenmiştir. Kanaatimizce mağdurlar bakımından hayatî tehlikenin söz konusu olduğu durumlarda bu tedbirin yanı sıra mağdur hakkında geçici koruma altına alma tedbirine de karar verilmesi mümkündür.

Şiddet uygulayanın yakınları ve tanıkları Kanun kapsamında olmasa bile bu tedbire karar verilebilir. Çocuklara yaklaşmama hususunda karar verilebilmesi için ise, daha önceden şiddet uygulayan hakkında kişisel ilişki kurulması zımnında bir karar verilmemiş olması gerekir. Başka bir deyişle, çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair daha önceden verilmiş bir karar varsa, anılan tedbirin uygulandığı zaman zarfında çocuklara yaklaşmama tedbiri uygulanamaz[372].

3.3.2.6. Korunan Kişinin Eşyalarına Zarar Vermeme

6284 sayılı Kanun m. 5/1-e uyarınca hâkim şiddet uygulayan hakkında "*Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi*" hususunda karar verebilir. Bu tedbir aracılığıyla şiddet mağdurunun malvarlığı da koruma altına alınmıştır[373]. Yalnızca şiddet mağduruna ait olan ev eşyaları değil; şiddet uygulayan ve üçüncü bir şahsa ait olan ev eşyaları hakkında da bu tedbire hükmedilebilir[374].

3.3.2.7. Korunan Kişiyi İletişim Araçlarıyla veya Sair Surette Rahatsız Etmeme

6284 sayılı Kanun m. 5/1-f uyarınca hâkim şiddet uygulayanın "*Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi*"ne karar verebilir. Bu iletişim araçları görsel,

---

[371] Söz konusu kararda eşinin şiddetine maruz kalan N.O., annesinin yanına sığındığı için eşi H.O., N.O.'nun annesini öldürmüştür.
[372] **Karakaya,** s. 46; **Günay,** s. 667.
[373] **Gökalp**, s. 143.
[374] **Günay,** s. 667.

işitsel, yazılı, internet vb. olabilir (Uyg. Yön. m. 24). Daha çok ısrarlı takip mağdurlarına yönelik gerçekleşen sürekli mesaj atma, sosyal medya üzerinden rahatsız edici paylaşımlar yapma, telefonla sık sık arama gibi eylemleri gerçekleştiren kişi hakkında bu tedbire hükmedilmesi yerinde olacaktır. Ancak Kanun'da geçen "*rahatsız etmeme*" kavramının içeriği belirsiz olup, ispatı da zordur. Kanaatimizce bu ifadeden yola çıkarak söz konusu tedbir ile şiddet uygulayanın, korunan kişiyle iletişim kurması değil; rahatsız edici boyutta iletişim kurması önlenmek istenmiştir[375].

3.3.2.8. Kanunen İzin Verilen Silahları Kolluğa Teslim Etme

Hâkim, şiddet mağdurunun korunması amacıyla şiddet uygulayana ait silahların kolluğa teslim edilmesine ve tedbir sona erene kadar emanetine yönelik karar verebilir (Uyg. Yön. m. 25). Bu tedbirde kast edilen kanunen taşınması veya bulundurulmasına izin verilen silahlardır (6284 sayılı Kanun m. 5/1-g). Başka bir ifadeyle taşınması veya bulundurulması hususunda kanundan doğan bir izin söz konusu olsa bile, şiddet uyguladığı iddia edilen kişi hakkında hâkim tarafından bu silah veya silahların teslimine karar verilebilir. Kanunen bulundurulmasına veya taşınmasına izin verilen silahların ne anlama geldiğinin ceza hukuku bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir. TCK m. 6/1-f'de silah kavramı şu şekilde açıklanmıştır:

"*Silah deyiminden;*

1. Ateşli silahlar,

2. Patlayıcı maddeler,

3. Saldırı ve savunmada kullanılmak üzere yapılmış her türlü kesici, delici veya bereleyici alet,

4. Saldırı ve savunma amacıyla yapılmış olmasa bile fiilen saldırı ve savunmada kullanılmaya elverişli diğer şeyler,

5. Yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddeler… anlaşılır."

Silah kavramına ilişkin bir başka tanım ise 01.06.1991 tarih ve 20888 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "*Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik*"in

[375] Aynı yönde görüşler için: **Bölükbaşı,** s. 151.

2. maddesinin (b) bendinde yer almaktadır. Bu tanıma göre silah "*Uzaktan veya yakından canlıları öldürebilen, yaralayan, etkisiz bırakan, canlı organizmaları hasta eden, cansızları parçalayan veya yok eden, ruhsata tabi araç ve aletlerin tümünü*" ifade eder. Gerek TCK gerekse Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik'te yer alan silah tanımından yola çıkarak silah kavramı ile yalnızca ateşli silahların kast edilmediğini söylemek mümkündür. O halde tıpkı ateşli silahlar gibi ekmek bıçağı ya da tel veya ip gibi objeler silah olarak nitelendirilebilir

Kanunen hangi silahların bulundurulmasına ve taşınmasına izin verildiği ise 15.07.1953 tarih ve 6136 sayılı "*Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun*"da ve Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik'te ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler ve 6284 sayılı Kanun m. 5/1-g'de yer alan önleyici tedbir birlikte değerlendirilmelidir. Başka bir deyişle 6284 sayılı Kanun m. 5/1-g uyarınca hakkında tedbir kararı verilen kişi, diğer kanun ya da yönetmelikler uyarınca herhangi bir silah taşıma iznine sahip olsa bile bu silahlarını kolluğa teslim etmesi gerekmektedir.

6284 sayılı Kanun m. 5/1-g'de taşınmasına veya bulundurulmasına kanunen izin verilen silahların kolluğa teslim edileceği hususunda hâkim tarafından karar verilebileceği belirtilmiştir. Hükümde açık bir şekilde belirtilmemekle birlikte kanunen izin verilmeyen, başka bir ifadeyle taşınması veya bulundurulması yasak olan silahların ise evleviyetle kolluğa teslim edilmesi gerekir. Aksi takdirde bulundurulması veya taşınması yasak olan silaha CMK hükümleri uyarınca elkonulabilir. Ayrıca bu silahı bulunduran veya taşıyan kişi, 6136 sayılı Kanun hükümleri uyarınca cezalandırılabilir ve neticede söz konusu silah TCK m. 54 uyarınca müsadere edilebilir.

3.3.2.9. Silah Taşıması Zorunlu Olan Bir Kamu Görevlisi Olsa Bile Silahını Kurumuna Teslim Etme

Şiddet uyguladığı iddia edilen kişi, silah taşıması zorunlu bir kamu görevlisi olsa bile, 6284 sayılı Kanun m. 5/1-ğ gereğince, hâkim bu kişinin zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesine karar verebilir. Uyg. Yön. m. 26/2 uyarınca silahı teslim alan kurum amiri "*karar süresinin sonuna veya tedbirin değiştirildiğine ya da kaldırıldığına dair yeni bir karar verilmedikçe*" silahı teslim edemez ve tedbiri uygulamaya devam eder. Silah taşıması zorunlu olan kamu görevlisi ile polislik, askerlik vb. meslekleri ifa eden kişiler akla gelmektedir. Ancak mevzuatımızda herhangi bir mesleği ifa edenlerin silah taşımalarının

zorunlu olduğuna ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Mevzuatımızdaki düzenlemeler incelendiğinde bazı kamu görevlilerinin silah taşıma ve kullanma yetkisine sahip olduğu, bazı kamu görevlilerine ise silah taşıma izninin verildiği tespit edilmiştir. Söz gelimi 2559 sayılı ve 14.07.1934 tarihli Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu (PVSK) m. 16'da yer alan şartların gerçekleşmesi halinde polis silah kullanma yetkisine sahiptir. Bu durumda silah kullanma yetkisine sahip polisin evleviyetle silah taşıma yetkisine sahip olduğu söylenebilir. 12.03.1983 tarih ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nda da jandarmanın silah kullanma yetkisine sahip olduğu haller düzenlenmiştir.

Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik m. 8'de silah taşımalarına izin verilen kamu görevlilerine ilişkin ayrıntılı bir düzenleme yer almaktadır. Bu hükümde sayılan kamu görevlilerine silah taşıma hususunda bir yetki değil, izin verilmiştir. Kanaatimizce 6284 sayılı Kanun m. 5/1-ğ'de belirtilen silah taşıması zorunlu olan kamu görevlisi ifadesinden, silah taşıma yetkisine sahip kamu görevlileri anlaşılmalıdır. Şiddet uyguladığı iddia edilen silah taşıma iznine sahip kamu görevlileri hakkında 6284 sayılı Kanun m. 5/1-g'deki tedbirin uygulanması gerektiğini düşünmekteyiz.

3.3.2.10. Alkol ve Uyuşturucu Madde Kullanmama, Bu maddelerin Etkisindeyken Korunan Kişilere Yaklaşmama ve Gerekli Tedaviyi Olma

6284 sayılı Kanun m. 5/1-h uyarınca hâkim şiddet uygulayanın "*Korunan kişilerin bulundukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların bulundukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dahil, muayene ve tedavisinin sağlanması*" hususunda karar verebilir. Söz konusu tedbirin uygulandığı kişinin bir sağlık kuruluşunda tedavisinin sağlanması ve sonuçları, ŞÖNİM ve ilgili sağlık kuruluşu arasında iş birliği esasına dayalı olarak gerçekleştirilecektir. Tedbir yerine getirilirken olayın niteliğine göre ŞÖNİM kolluktan yardım isteyebilir (Uyg. Yön. m. 27/2). Şayet hakkında tedbir kararı verilen kişi tedaviyi reddederse, bu durum tutanakla tespit edilerek Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir (Uyg. Yön. m. 27/3).

3.3.2.11. Muayene veya Tedavi İçin Bir Sağlık Kuruluşuna Başvurma ve Tedavisini Sağlama

6284 sayılı Kanun m. 5/1-ı uyarınca hâkim şiddet uygulayanın "*Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması*"na karar verebilir. Burada tedavisi öngörülen psikiyatrik rahatsızlıklardır. Söz gelimi şiddet uygulayanı öfke nöbeti, sinirlilik gibi rahatsızlıkların tetiklediği söylenebiliyorsa bu tedbire başvurulabilecektir[376]. Bu tedbirin uygulanması için önemli olan kişinin söz konusu rahatsızlığı sebebiyle şiddete başvurmuş olmasıdır (Uyg. Yön. m. 28/1). Tedavi edilmesine karar verilen kişi illerde il sağlık müdürlüğüne, ilçelerde ise toplum sağlığı merkezine başvurmalıdır. Başvuru ve devamındaki işlemler ŞÖNİM tarafından yürütülmektedir (Uyg. Yön. m. 28/2). Ayrıca hakkında tedbir kararı verilen kişi tedaviyi reddederse durum tutanakla tespit edilerek Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir (Uyg. Yön. m.28/4).

3.4. Koruyucu ve Önleyici Tedbirlerin Hukuki Niteliği

Hukukun tehlikeli hâlleri göz önüne alarak başvurduğu geçici çareler "*tehlike tedbirleri*" üst başlığı altında incelenmektedir. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun (CGK) 25.11.2014 tarihli kararında da belirtildiği üzere "*Tehlike tedbirleri sadece ceza muhakemesi hukukunda değil hukukun diğer dallarında, örneğin; medeni, idari, askeri, mali muhakeme hukukunda ve hatta ceza hukuku, borçlar hukuku, anayasa hukuku gibi muhakeme dışı hukuk dallarında da bulunmaktadır. Bu kapsamda, medeni muhakemedeki 'geçici hukuki korumalar' başlığı altında düzenlenen ihtiyati tedbir ve delil tespiti, idari yargılama hukukundaki yürütmenin durdurulması ve anayasa hukukundaki yürürlüğün durdurulması birer tehlike tedbirinden ibarettir.*"[377]

Kunter, tehlike tedbirlerini, tehlikenin uzak veya yakın olmasına göre önleme ve koruma tedbirleri olmak üzere ikiye ayırmıştır[378]. Önleme tedbirlerinde tehlike uzakta olduğundan, önlenmeye çalışılmaktadır. Koruma tedbirlerinde ise tehlike yakında olup, bu tehlikeyi önlemek için zaman bulunmamakta, gecikmeksizin tehlikeden korunmaya

[376] **Karakaya**, s. 48.
[377] Yargıtay CGK, T. 25.11.2014, E. 2013/841, K. 2014/513 (kararara ma.yargitay.gov.tr), E.T. 26.02.2020.
[378] **Kunter**, Tehlike Tedbiri, s. 28-31. Tehlike tedbirlerinin türleri olan önleme ve koruma tedbirleri kavramları 6284 sayılı Kanun'da yer alan koruyucu ve önleyici tedbirler ile karıştırılmamalıdır. Zira önleme ve koruma tedbirleri, koruyucu ve önleyici tedbirlere nazaran daha genel kavramlardır. Keza koruma tedbirleri ifadesi de ceza muhakemesi hukukunda maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ve hükmün yerine getirilmesini amaçlayan yakalama, arama, tutuklama, elkoyma vb. tedbirlerle sınırlı değildir. Bu ayrıma göre ihtiyati haciz de bir koruma tedbiridir. O halde burada bahsi geçen koruma tedbirinin daha üst bir kavram olduğunu söyleyebiliriz.

çalışılmaktadır. Hem koruma tedbirlerinde hem de önleme tedbirlerinde (bilhassa cebri nitelikte olanlarında) temel hak ve hürriyetlere müdahalede bulunulmaktadır. Birtakım koruma tedbirlerinde hak ve hürriyetlerine müdahalede bulunulan kişinin rızası aranmakla birlikte, çoğunlukla tehlike yakın olduğundan bu tedbirlere başvurulabilmesi için haklı görünüşle yetinilmektedir. Önleme tedbirlerinde (cebri nitelikte olanlarda) ise tehlike uzakta olduğundan hak ve hürriyetlerin sınırlanmasının haklılığı ortaya konulmalıdır[379].

Ceza muhakemesi hukukunda da koruma ve önleme tedbirleri adıyla anılan tedbirler mevcuttur. Örneğin; PVSK'da düzenlenen önleme araması, durdurma ve kimlik sorma, önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi tedbirleri polisin henüz suç işlenmeden önce aldığı önleme tedbirlerindendir. CMK'da yer alan tutuklama, adli kontrol, arama, elkoyma vb. tedbirler ise koruma tedbirlerine örnek olarak gösterilebilir.

Görüldüğü üzere ceza muhakemesi hukukunda koruma ve önleme tedbirlerine ilişkin ayrım yapılırken tehlikenin yakın veya uzak olması değil; suç şüphesinin mevcut olup olmaması esas alınır. Yargıtay CGK 25.11.2014 tarihli kararında da belirtildiği üzere "… *koruma tedbirlerini harekete geçiren anahtar kavram 'suç şüphesi' iken önleme tedbirleri için bu 'tehlike'dir.*[380]" Önleme tedbirleri suçun işlenmesinden önceki alanla ilgili olduğundan idari tedbirler olarak adlandırılırken, suçun işlenmesinden sonraki alana ilişkin olan tedbirler adli tedbirler şeklinde adlandırılmaktadır. Daha açık bir anlatımla, suç şüphesinin ortaya çıkmasından sonra fiilin ve failin tespiti, delillerin muhafazası amacına yönelik yapılan işlemler adli; suça yönelik başlangıç şüphesinden önce bir tehlikenin önlenmesi amacıyla yapılan işlemler idari niteliktedir. Bu nedenle önleme tedbirleri idari bir işlem olup, idari işlemde bulunması gereken yetki, şekil, sebep, konu ve amaç unsurları bakımından hukuka uygun olması gerekir.

Öğretide 6284 sayılı Kanun'da yer alan koruyucu ve önleyici tedbirlerin geçici hukuki koruma tedbiri niteliğinde olduğu; ancak bu tedbirlerin HMK ve TMK'da yer alan geçici hukuki koruma tedbirlerinden farklı özelliklerinin olduğu ileri sürülmektedir[381]. Bu farklılıklardan ilki amaç yönünden ortaya çıkmaktadır. TMK ve HMK'da düzenlenen tedbirlerin amaçları doğrudan şiddeti önlemek değildir. TMK'nın farklı hükümlerinde yer alan (m. 190, 195, 196, 197, 198, 199, 346, 348 vs.) tedbirler evlilik birliği, aile düzeni ve çocukların korunmasını amaçlamaktadır. HMK'da yer alan ihtiyati tedbir ve delil tespiti ise

[379] **Kunter**, Tehlike Tedbiri, s. 28-31; **Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara 2019, s. 267; **Tezcan, Mehmet**, "*Adli Kontrol*", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara 2012, s. 5-6.
[380] Yargıtay CGK, T. 25.11.2014, E. 2013/841, K. 2014/513 (kararara ma.yargitay.gov.tr), E.T. 26.02.2020.
[381] **Günay,** s. 650; **Yağcıoğlu,** s. 929.

dava konusunu korumayı amaçlayan geçici hukuki koruma tedbirleridir. 6284 sayılı Kanun'da yer alan tedbirlerin amacı ise, bu Kanunun kapsamındaki kişilere karşı şiddetin önlenmesi ve şiddet mağdurlarının korunmasıdır[382].

HMK ve TMK'da yer alan geçici hukuki koruma tedbirleri ile 6284 sayılı Kanun'da yer alan tedbirler arasındaki diğer farklar ise şunlardır: İlk olarak 6284 sayılı Kanun'da yer alan tedbirlere karşı itiraz; HMK ve TMK'da yer alan geçici hukuki koruma tedbirlerine karşı temyiz veya istinaf kanun yolu öngörülmüştür. Bir başka fark ise, HMK ve TMK'da yer alan geçici hukuki koruma tedbirlerine hâkim karar verirken; 6284 sayılı Kanun'da yer alan tedbirlerin niteliğine göre hâkim, mülkî amir veya kolluk amirinin karar verebilecek olmasıdır. Ayrıca HMK ve TMK'da yer alan geçici hukuki koruma tedbirleri sadece hak sahibi tarafından istenebilirken; 6284 sayılı Kanun'a göre şiddet veya şiddet tehlikesinin olması durumunda herkes koruyucu veya önleyici tedbir alınmasını isteyebilir[383].

Geçici hukuki koruma tedbirleri, kesin hukuki koruma elde edilinceye kadar yargılamanın sonucunun güvence altına alınması amacıyla yargılamadan önce veya yargılamaya başlandığı sırada ihtiyaç duyulan tedbirlerdir[384]. Geçici hukuki koruma tedbirlerinin ortak özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Geçici hukuki koruma tedbirleri hususundaki karar yargı organlarınca verilir.

- Her iki taraf da talepte bulunabilir.

- İnceleme çabuk ve basit şekilde yapılır.

- Geçici hukuki koruma tedbirleri hususundaki kararlar zorlayıcı ve bağlayıcıdır.

- Kural olarak yargılamada yaklaşık ispatla yetinilmektedir.

- Karşı taraf önceden dinlenmeden de karar verilebilir[385].

Kanaatimizce 6284 sayılı Kanun'da yer alan koruyucu ve önleyici tedbirler geçici hukuki koruma tedbirlerine benzemekle birlikte, bazı özellikleri itibarıyla geçici hukuki koruma tedbirlerinden ayrılmaktadır. Koruyucu ve önleyici tedbirler hususundaki kararın her zaman yargı organlarınca verilmemesi (mülkî amir veya kolluk amiri tarafından karar

[382] **Yağcıoğlu,** s. 930.
[383] **Günay**, s. 651.
[384] **Özekes, Muhammet/Pekcanıtez, Hakan**, Medeni Usûl Hukuku, C. 3, On İki Levha Yayıncılık, 15. Baskı, Edit. Pekcanıtez, Hakan/Özekes, Muhammet/Akkan, Mine/Taş Korkmaz, Hülya, İstanbul 2017, s. 2436.
[385] **Özekes, Pekcanıtez,** Medeni Usûl Hukuku s. 2437; **Pekcanıtez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet,** Medeni Usûl Hukuku, Vedat Kitapçılık, 6. Baskı, İstanbul 2018, s. 557.

verilen durumlar); bu tedbirlere karşı itiraz yolunun açık, temyiz ve istinaf yolunun kapalı olması bu özelliklerdendir. Koruyucu ve önleyici tedbirleri geçici hukuki koruma tedbirlerinden ayıran bir başka özellik ise, bu tedbirlerin yalnızca taraflar değil; herkes tarafından istenebilecek olmasıdır. Ayrıca koruyucu veya önleyici tedbir talep etmekteki amaç yargılama konusunu güvence altına almak değildir. Zira ortada mevcut veya müstakbel bir yargılama yoktur. Koruyucu ve önleyici tedbir talep eden kişinin herhangi bir dava açma zorunluluğu da bulunmamaktadır. Oysa dava açılmadan önce talep edilen geçici hukuki koruma tedbirlerinde, tedbir kararı uygulamaya konulduktan belli bir süre sonra talepte bulunan kişinin esasa ilişkin davayı açma zorunluluğu vardır. İhtiyati tedbir bu şekilde olan geçici hukuki koruma tedbirlerine örnek olarak gösterilebilir[386]. İhtiyati tedbirin geçiciliği göz önüne alındığında, karşı taraf üzerine bir baskı unsuru olarak kullanılmaması için kısa sürede davaya dönüştürülmesi gerekir[387]. Kısaca belirtmek gerekirse, geçici hukuki koruma tedbirleri esasa ilişkin davadan bağımsız olmayıp, bu davaya geçişte bir köprü vazifesi görmektedir[388]. Ancak 6284 sayılı Kanun'da yer alan koruyucu ve önleyici tedbirlerin geçmişte açılmış ya da gelecekte açılacak davalarla bir bağı bulunmamaktadır. Örneğin; eşinden şiddet gördüğü için koruyucu tedbir talep eden kişinin boşanma ya da tazminat davası açma veya (suç şikâyete bağlı ise) ceza davaları bakımından şikâyetçi olma gibi bir zorunluluğu bulunmamaktadır.

Tüm şekli farklılıkların yanı sıra koruyucu ve önleyici tedbirler ile geçici hukuki koruma tedbirleri arasındaki en önemli farkın amaç bakımından ortaya çıktığının altını çizmek isteriz. Nitekim, koruyucu tedbirlerle şiddet mağduru maddi ve manevi olarak korunmakta, maruz kaldığı şiddet nedeniyle bozulan ruh sağlığını tedavi ederek onun yeniden topluma uyum sağlamasını kolaylaştırmak amaçlanmaktadır. Önleyici tedbirler ise şiddeti süratle ve etkili bir biçimde önlemeyi amaçlamasının yanı sıra şiddet uygulayanın rehabilitasyonu da amaçlamaktadır. Oysa yukarıda açıklamış olduğumuz geçici hukuki koruma tedbirlerinin koruyucu ve önleyici tedbirlerin amaçlarıyla kesişen bir noktası yoktur.

Burada akla "*ceza ve ceza muhakemesi hukukuna özgü tedbirler olan güvenlik tedbirleri, adli kontrol koruma tedbiri, tanık koruma tedbirleri ile 6284 sayılı Kanun'da yer alan koruyucu ve önleyici tedbirlerin ortak noktalarının olup olmadığı*" sorusu gelmektedir.

---

[386] HMK m. 397/1'de yer alan "*İhtiyati tedbir kararı dava açılmasından önce verilmişse, tedbir talep eden, bu kararın uygulanmasını talep ettiği tarihten itibaren iki hafta içinde esas hakkındaki davasını açmak ve dava açtığına ilişkin evrakı, kararı uygulayan memura ibrazla dosyaya koydurtmak ve karşılığında bir belge almak zorundadır. Aksi hâlde tedbir kendiliğinden kalkar*" şeklindeki hüküm bu hususu açıkça göstermektedir.
[387] **Karslı, Abdurrahim**, Medeni Muhakeme Hukuku, Alternatif Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul 2014, s. 686.
[388] **Özekes,** s. 2436; **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**, s. 554.

Zira 6284 sayılı Kanun'da önleyici tedbir olarak sayılan tedbirler; CMK'da adli kontrol, 29.12.2004 tarih ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da denetimli serbestlik ve TCK'da güvenlik tedbirleri kapsamında sayılan yükümlülüklerin bir kısmıyla benzer niteliktedir. Tanık koruma tedbirlerinin bir kısmının da 6284 sayılı Kanun'da yer alan koruyucu tedbirlerle ortak noktası bulunmaktadır.

Söz gelimi TCK m. 57/7 uyarınca suç işleyen kişinin alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığının olması durumunda güvenlik tedbiri olarak tedavi altına alınmasına karar verilirken, 6284 sayılı Kanun m. 5/1-h'de düzenlenen önleyici tedbirde, şiddet uygulayanın bağımlılığının olması durumunda hastanede yatmak dâhil olmak üzere muayene ve tedavisinin sağlanacağı belirtilmiştir. Bir başka örnek olarak, TCK m. 57/1 uyarınca suç işleyen akıl hastası yüksek güvenlikli bir sağlık kurumunda koruma ve tedavi altına alınmasına karar verilirken, 6284 sayılı Kanun m. 5/1-ı uyarınca psikolojik rahatsızlığı olan şiddet uygulayanın tedavisinin sağlanmasına karar verilebilir. Ancak yükümlülüklerin benzer olması, güvenlik tedbirleri ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin hukuki niteliklerinin aynı olduğunu göstermez. Zira güvenlik tedbirleri işlenen bir suçtan ötürü kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın, suç işleyen kişi hakkında veya suçun konusuyla ya da suçta kullanılan araçla ilgili olarak uygulanan, koruma ve iyileştirme amacını taşıyan ceza hukuku yaptırımlarıdır[389]. Koruyucu ve önleyici tedbirler ise bir ceza hukuku yaptırımı değildir. Koruyucu tedbir kararları şiddet mağduru hakkında ve onu koruma amacıyla verilir. Önleyici tedbirler ise şiddet uygulayan kişi hakkında uygulanmasına rağmen, burada kişinin işlemiş olduğu fiilin suç teşkil edip etmemesi önem arz etmez. Önleyici tedbirler, şiddet uygulayan ya da uygulama tehlikesi bulunan kişinin bu tehlikeliliğine karşı tabi tutulduğu yükümlülüklerden ibarettir. Bu tedbirlerle bir yandan şiddeti önlemek amaçlanırken, diğer yandan şiddet uygulayan kişi iyileştirilmeye, toplum için tehlike arz eden şiddete meyilli davranışlarından uzaklaştırılmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla koruyucu ve önleyici tedbirler, şiddet fiilinin suç teşkil edip etmediğine bakılmaksızın uygulanabilir. Oysa güvenlik tedbirleri ancak işlenen bir suç üzerine uygulanan ceza hukuku yaptırımlarıdır ve bu yaptırımlar ancak yapılan yargılama sonucunda suçluluğun sabit olması durumunda uygulanabilir. Bu bağlamda, koruyucu ve önleyici tedbirlerde öngörülen yükümlülükler ile güvenlik kapsamındaki yükümlülüklerin benzer olmasına rağmen, ceza hukuku yaptırımı

[389] **Özgenç, İzzet**, Türk Ceza Hukuku Genel hükümler, Seçkin Yayınları, 15. Baskı, Ankara 2019, s. 853-854 (**Özgenç**, Genel Hükümler).

olan güvenlik tedbirleri ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin hukuki niteliğinin aynı olmadığı kabul edilmelidir.

6284 sayılı Kanun'da yer alan önleyici tedbirlerin bir kısmının CMK'da düzenlenen adli kontrol tedbirleriyle ortak noktalarının olduğu görülmektedir. Söz gelimi 6284 sayılı Kanun m. 5/1-ğ'de düzenlenen "*bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahların kolluğa teslim edilmesi*" tedbiri, CMK m. 109/3-g'de yer alan "*silâh bulunduramamak veya taşıyamamak, gerektiğinde sahip olunan silâhları makbuz karşılığında adli emanete teslim etmek*" tedbiri ile benzemektedir. Başka bir benzerlik ise, 6284 sayılı Kanun m. 5/1-h'de düzenlenen "*korunan kişilerin bulundukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların bulundukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dahil, muayene ve tedavisinin sağlanması*" tedbiri ile CMK m. 109/3-e'de yer alan "*uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek*" tedbiri arasında bulunmaktadır. Görüldüğü üzere belirtmiş olduğumuz tedbirlerin içerdiği yükümlülükler aynıdır. Ancak CMK'da düzenlenen söz konusu koruma tedbirleri ancak kuvvetli suç şüphesi ve tutuklama nedenlerinin olması durumunda uygulanırken, 6284 sayılı Kanun'da yer alan önleyici tedbirlerin uygulanması için basit suç şüphesi dahi aranmamakta, şiddet uygulanması veya şiddet uygulanma tehlikesinin bulunması yeterli kabul edilmektedir. Bu nedenle koruyucu ve önleyici tedbirlerin hukuki niteliğinin ceza muhakemesi hukuku bağlamında koruma tedbiri olduğu da söylenemez.

6284 sayılı Kanun'da, TKK m. 5/1-ç ve d'de düzenlenen tedbirlerin şiddet mağduru hakkında koruyucu tedbir olarak uygulanabileceği belirtilmiştir. Bu tedbirler tanığa fiziki koruma sağlanması ve tanığın kimlik bilgilerinin yanı sıra ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesidir. Fiziki koruma sağlanması tedbiri 6284 sayılı Kanun m. 3/1-ç'de yer alan şiddet mağdurunun geçici koruma altına alınması tedbiri kapsamında ele alınmıştır (Uyg. Yön. m. 10/3). Keza TKK hükümlerine göre, şiddet mağdurunun kimlik bilgilerinin yanı sıra ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi tedbiri de 6284 sayılı Kanun m. 4/1-ç'de açıkça ifade edilmiştir. Ancak 6284 sayılı Kanun'da her iki tedbir bakımından da şiddet mağdurunun hayati tehlikesinin bulunması şartı aranmaktadır.

Doğrudan doğruya TKK'ya atıf yapılmamakla birlikte, tanığa geçici maddi yardım sağlanması (TKK m. 5/1-e) ve tanığın işyeri veya eğitim-öğretim kurumunun değiştirilmesi

(TKK m. 5/1-f) tedbirlerinin benzerleri 6284 sayılı Kanun'da koruyucu tedbirler arasında düzenlenmiştir. 6284 sayılı Kanun m. 3/1-b'de düzenlenen "*şiddet mağduruna geçici maddi yardım yapılması*" ile TKK m. 5/1-e'de düzenlenen "*tanığa geçici maddi yardım sağlanması*" benzer nitelikte tedbirlerdir. Keza 6284 sayılı Kanun m. 4/1-a'da yer alan "*şiddet mağdurunun işyerinin değiştirilmesi*" ile TKK m. 5/1-f'de düzenlenen "*tanığın işyeri veya eğitim-öğretim kurumunun değiştirilmesi*" tedbirlerinin de benzer olduğu açıkça görülmektedir.

Her ne kadar 6284 sayılı Kanun'da şiddet mağduru hakkında doğrudan doğruya TKK m. 5/1-ç ve d'de yer alan tedbirlerin uygulanabileceği ifade edilse de TKK ve 6284 sayılı Kanun'da yer alan tedbirlerin amaçları birbirinden farklıdır. Tanığa fiziki koruma sağlanması ve tanığın kimlik bilgilerinin değiştirilmesi tedbirleriyle, başta kamu görevinden ötürü tanığın maddi veya manevi zarara uğramasını engellemek olmak üzere, ceza muhakemesinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve hükmün infazının sağlanması amaçlanmaktadır. 6284 sayılı Kanun uyarınca söz konusu tedbirlerin şiddet mağduru hakkında uygulandığı durumlarda ise amaç, şiddet mağdurunun süratli ve etkili bir biçimde korunmasıdır. Söz konusu tedbirler 6284 sayılı Kanun'un koruyucu tedbirleri olarak uygulandığında amaç, muhakemenin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve hükmün infazının sağlanması olmamaktadır. Zira henüz ortada bir muhakeme bulunmamakta, şiddet mağduru, uygulanan veya uygulanma tehlikesi bulunan şiddet nedeniyle hemen koruma altına alınmaktadır. O hâlde bu tedbirlerin amaç bakımından tek ortak noktalarının "*bireyin yaşam ve vücut bütünlüğünün korunması*" olduğunu söyleyebiliriz.

Çalışmamızda sıkça dile getirdiğimiz üzere, 6284 sayılı Kanun'da yer alan koruyucu ve önleyici tedbirlerin uygulanabilmesi için şiddet fiilinin aynı zamanda bir suç teşkil etmesi gerekli değildir. Hatta bu fiilin bir suç için başlangıç şüphesi oluşturması şartı dahi aranmaz. Burada aranan yegâne şart, fiilin 6284 sayılı Kanun'da düzenlenen "*şiddet*" tanımına uymasıdır. O hâlde Kanun'da belirtilen şiddet tanımıyla örtüşen bir fiil gerçekleştiren kişi hakkında önleyici tedbirler uygulanırken, bu fiile maruz kalan kişi hakkında koruyucu tedbirler uygulanabilecektir.

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet, şiddete maruz kalanların fiziksel ve ruhsal sağlığını etkileyen, can güvenliğini tehlikeye sokan bir fiil olmasının yanı sıra toplumsal düzeni de etkileyen bir fiil haline gelmiştir. Örneğin, 18.08.2019 tarihinde bir kadının kamusal alanda, kızının gözü önünde eşi tarafından bıçaklanarak öldürülmesi olayı tüm

toplumda infial yaratmıştır. Kanaatimizce bu gibi olaylarda şiddet fiilinin kasten yaralama, kasten öldürme, eziyet vb. suçlara dönüşmesinden önce önlenmesi gerekmektedir. İşte bu noktada 6284 sayılı Kanun'da düzenlenen koruyucu ve önleyici tedbirlerin önemi ortaya çıkmaktadır. Hatta şiddet fiili bir suç teşkil etse ve bu suça dair soruşturma veya kovuşturma yapılsa bile, koruyucu ve önleyici tedbirlere duyulan ihtiyaç devam edebilir. Bunun iki sebebi olabilir. İlk olarak ceza ve ceza muhakemesi hukukunda doğrudan doğruya mağduru koruma amacına hizmet eden tedbirler olmadığından, 6284 sayılı Kanun'un koruyucu tedbirlerine olan ihtiyaç bitmemiş olabilir. İkinci olarak ceza ve ceza muhakemesi hukukunda şiddeti önlemek amacıyla özel olarak düzenlenmiş (6284 sayılı Kanun'un önleyici tedbirlerine karşılık gelen) tedbirler bulunmadığı durumlarda önleyici tedbirler de uygulanmaya devam olunabilir.

Görüldüğü üzere, 6284 sayılı Kanun'da yer alan tedbirlerle mağdur şiddet tehlikesinden korunmaya ve şiddet önlenmeye çalışılmıştır. Bu tedbirler hususunda herkes talepte bulunabilmektedir. Zira şiddet tehlikesi tüm toplumu ilgilendiren ve derhal müdahale edilmezse telafisi imkânsız zararlara yol açabilecek bir durumdur. Talep üzerine veya resen tedbirlere karar vermeye yetkili olan üç makam bulunmaktadır. Bu makamlar alınacak tedbir kararının niteliğine göre değişmekle birlikte mülkî amir, aile mahkemesi hâkimi ve kolluk amiridir[390]. Üstelik önleyici tedbirlere uymayan kişi, aile mahkemesi hâkimi kararıyla zorlama hapsine tabi tutulur. Yani burada söz konusu makamlar kamu gücü kullanmaktadır. O halde suça yönelik başlangıç şüphesi bulunmasa dahi, kamu gücü kullanılarak tek yanlı irade açıklamasıyla hukuki etkisini meydana getiren ve tehlikenin önlenmesi amacıyla uygulanan 6284 sayılı Kanun'un "*koruyucu ve önleyici tedbirlerini*" idari tedbirler veya diğer adıyla önleme tedbirleri şeklinde nitelendirebiliriz. Şayet koruyucu ve önleyici tedbirlere yalnızca tarafların talepleri doğrultusunda başvurulsaydı nitelendirmemiz farklı olabilirdi. Ancak burada mülkî amir, aile mahkemesi hâkimi veya kolluk amiri (gecikmesinde sakınca bulunan istisnai hâller bakımından) doğrudan doğruya kamu gücünü kullanmaktadır. Ayrıca güvenlik tedbirleri, adli kontrol ve tanık koruma gibi tedbirlerle benzer noktaları bulunsa da koruyucu ve önleyici tedbirlere karar verilebilmesi hususunda bir suç şüphesinin varlığı aranmamaktır. Şiddet uygulanma tehlikesi ise, derhal müdahale edilmezse telafisi imkânsız zararlara yol açabilecek nitelikte bir tehlikedir. Hasılı yukarıda

[390] Kolluk amirinin yetkisinin gecikmesinde sakınca bulunan haller ve istisnai tedbirler bakımından geçerli olduğunu hatırlatmak isteriz.

açıklamış olduğumuz gerekçelere istinaden koruyucu ve önleyici tedbirlerin idari tedbirler olduğunu düşünmekteyiz.

4. 6284 Sayılı Kanun'un Uygulanmasında Güncel Gelişmeler

Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet gerek dünyada gerekse ülkemizde çözülmesi gereken en ciddi sorunlardan biridir. Çoğunlukla mağdura yakın bir kişi tarafından uygulanması, mağdurun vücut bütünlüğünün ve yaşamının tehlikeye girmesinin yanı sıra ağır psikolojik travmalar yaşamasına neden olması bu şiddet türünün farklı bir önemi haiz olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, devletlerin kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önlemek hususunda aktif bir rol üstlenmesi, bireyleri etkili ve hızlı bir şekilde şiddetten koruması gerekmektedir.

T.C. Devleti aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddeti önlemek ve şiddet mağdurlarını korumak amacıyla 6284 sayılı Kanun'u ihdas etmiştir. Ancak bu alanda pozitif düzenlemeler yapmak sorunu çözmede yeterli olamamıştır. Bu noktada devletin tüm kurum ve kuruluşlarının iş birliği içerisinde hareket etmesinin sağlanması gerektiği düşünülmüş ve 25.11.2019 tarihinde Adalet Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ortak imzasıyla "*Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumsal İşbirliği ve Eşgüdümün Arttırılmasına Dair Protokol*" hazırlanmıştır. Protokol ile "*kadına yönelik her türlü şiddetin önlenmesinde iş birliği içerisinde gerekli önlemlerin alınması ve uygulanması*" amaçlanmıştır (Protokol m. 2). Protokolün amacının gerçekleştirilebilmesi için 6284 sayılı Kanun'a ilişkin güncellenmiş bir genelge hazırlayıp ilgili birimlere duyurulması Adalet Bakanlığı'nın yükümlülükleri arasında sayılmıştır. Aynı amaçla seksen bir il teşkilatının kurumsal sorumluluklarının duyurulması ise İçişleri Bakanlığı'nın yükümlülüklerinden biri olarak belirtilmiştir[391].

Protokol'ün yürürlüğe girmesinin akabinde gerek aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet fiilleri neticesinde ortaya çıkan suçların soruşturulması gerekse 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarının uygulanmasında ortaya çıkan sorunların giderilmesi amacıyla Adalet Bakanlığı harekete geçmiştir. 20/02/2015 tarihli ve 154 sayılı "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanması*" konulu

[391] 25.11.2019 tarihli "*Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumsal İşbirliği ve Eşgüdümün Arttırılmasına Dair Protokol*" metni için bakınız: https://ailevecalisma.gov.tr/media/31490/kys-isbirligi-protokolu-25-11-2019-imzali-renkli.pdf (E. T. 26.02.2020).

Adalet Bakanlığı genelgesi 17.12.2019 tarihinde güncellenmiştir[392]. Genelgede aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet fiilleri neticesinde ortaya çıkan suçlara ilişkin yürütülen soruşturmalarda şu hususların gözetilmesi gerektiği belirtilmiştir:

- Cumhuriyet başsavcılıkları bünyesinde "*Aile İçi ve Kadına Yönelik Şiddet Bürosu*" kurulması ve bu bürolarda uzmanlaşmış Cumhuriyet savcılarının görevlendirilmesi,

- Cumhuriyet başsavcılıklarına yapılan aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet konulu şikâyetlerde, başvurunun doğrudan kolluğa havale edilmesinden kaçınılarak Cumhuriyet savcısının başvuru yapan kişinin ifadesini alması ve delilleri ortaya koyması,

- CMK uyarınca verilen yetkilerin etkili bir şekilde kullanılması, bilhassa süregelen şiddet vakalarında koruma tedbirlerine başvurulması,

- Soruşturma evresinin gizliliği hususunda gereken özenin gösterilmesi,

- Özel hayatın gizliliği, mahremiyet hakkı, lekelenmeme hakkı, kişisel verilerin korunması vb. temel hakların korunması,

- Mağdurun hayati tehlikesinin bulunması durumunda, talebi olup olmadığına bakılmaksızın geçici koruma altına alma tedbirine karar verilmesi hususunda mülkî amire bildirimde bulunulması.

Adalet Bakanlığı'nın hazırladığı genelgede koruyucu ve önleyici tedbir kararları ve uygulamalarında gözetilmesi gereken ilkeler de ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda, şiddet gördüğü iddiasıyla Cumhuriyet başsavcılıklarına başvuran kişilerin beyanı alındıktan sonra koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının istenilmesinde tereddüt edilmemesi, tedbirlerin şiddet mağduru ve şiddet uygulayan kişinin çevresi, geçmişi, eğitimi, ekonomik ve psikolojik durumu gözetilerek uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Genelgede bilhassa korunan kişi ve bu kişinin aile bireylerinin kimlik bilgileri veya adreslerinin gizli tutulması gerektiği, korunan kişiye yapılacak tebligatlarda ŞÖNİM'e ait adresin kullanılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca bu genelge ile önleyici tedbir kararlarının uygulanmasının kolluk marifetiyle izlenmesi gerektiği, özellikle tekrarlanan şiddet olaylarında soruşturmanın başlangıcından infazın tamamlanmasına kadar tedbir uygulamalarının etkin bir şekilde yürütülmesi gerektiği ortaya koyulmuştur.

25.11. 2019 tarihli Protokol'ü dikkate alan İçişleri Bakanlığı ise 01.01.2020 tarihinde 23635644-249-E.1 sayılı "*Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele*" konulu bir genelge

[392] 17.12.2019 tarihli 154/1 sayılı "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanması*" konulu Adalet Bakanlığı Genelgesi için bakınız: https://www.adalet.gov.tr/Genelgeler/genelge_pdf/154-1.pdf (E. T. 26.02.2020).

yayımlamıştır[393]. Genelgede kolluk görevlilerinin aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi hususunda eğitime tabi tutulması gerektiği belirtilmiştir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede hâkim tarafından verilen "*teknik yöntemlerle takip*" tedbir kararı kapsamında uygulanan elektronik kelepçe uygulamasının yaygın hâle gelmesi için gerekli altyapının kurulması da genelgede belirtilen önemli konulardan biridir. Süregelen şiddet olaylarının tespit edilerek vaka bazlı tedbir kararı verilmesi, aile içi şiddet ve kadına karşı şiddet kapsamında tutuklu veya hükümlü olan şahıslar hakkında firar ya da tahliye bilgisi alındığı andan itibaren şiddet mağdurlarını korumaya yönelik tedbirlerin alınması gerektiği de genelgede ortaya konulmuştur.

Görüldüğü üzere T.C. Devleti aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddetle mücadelede yalnızca 6284 sayılı Kanun ve ilgili mevzuatı hazırlamakla iktifa etmemiş, kurum ve kuruluşlar arasında iş birliğini temin etmek ve Kanun'un uygulanmasında yaşanan tereddütleri gidermek maksadıyla yeni çalışmalar yapmaya devam etmektedir. Ülkemizde yaşanan aile içi şiddet ve kadına karşı şiddet vakalarının sayısı ve vahameti göz önüne alındığında, devletin bu yönde yaptığı çalışmaların isabetli olduğu söylenmelidir.

[393] 01.01.2020 tarihli ve 23635644-249-E.1 sayılı "*Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele*" konulu İçişleri Bakanlığı Genelgesi için bakınız: https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/icerikYonetimi/haberler/2020/01/__Kadina-Yonelik-Siddetle-Mucadele.pdf (E. T. 26.02.2020).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
6284 SAYILI KANUN'UN UYGULANMA USULÜ VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDAKİ ETKİLERİ

1. Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararlarının Verilme Usulü ve Zorlama Hapsi

1.1. Genel Olarak

6284 sayılı Kanun kapsamında mülki amirin koruyucu tedbir kararı, hâkimin hem koruyucu hem de önleyici tedbir kararı, kolluk amirinin ise istisnai durumlarda hem koruyucu hem de önleyici tedbir kararı alabileceği tespit edilmiştir. Ancak tedbir kararının verilmesinin yanı sıra bu tedbirlerin uygulanma usulü de önem arz etmektedir. Zira tedbir kararlarının verilmesinde veya uygulanmasındaki bir eksiklik ya da hata, telafisi güç veya imkânsız zararların ortaya çıkmasına sebep olabilir. Bu nedenledir ki, 6284 sayılı Kanun kapsamında uygulanacak tedbir kararlarında "*acil müdahale*" unsuru bulunmaktadır. Bu hususları gözeten kanun koyucu 6284 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararlarının verilmesi ve uygulanmasında daha sıkı bir takip usulü benimsemiştir.

1.2. Başvuru Yolları

Şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin bulunması hâlinde, şiddet mağdurunun yanı sıra herkes bu durumu resmî makam veya mercilere bildirebilir (6284 Sayılı Kanun m. 7/1, c. 1). Üçüncü kişiler tarafından olayın resmî makam ve mercilere bildirilmesi ihbar, şiddet mağdurunun şiddet veya şiddet tehlikesi ile ilgili resmî makam ve mercilere müracaat etmesi ise şikâyettir (Uyg. Yön. m. 3/1-g). O hâlde şiddet veya şiddet tehlikesinin ortaya çıkması durumunda ihbar ve şikâyet olmak üzere iki tür başvuru yolu bulunmaktadır. İhbar ve şikâyet sözlü veya yazılı olarak yapılabilir; ancak sözlü yapılan ihbar ve şikâyetler tutanağa geçirilmelidir (Uyg. Yön. m. 4/5).

Şiddet veya şiddet tehlikesi durumunda herkesin ihbarda bulunabileceği söylenebilse de 6284 Sayılı Kanun m. 7/1'de geçen "*ihbar edebilir*" ifadesinden ihbar edip etmemenin kişilerin takdirine bırakıldığı çıkarımını yapmak mümkündür. Başka bir deyişle, şiddet veya şiddet tehlikesi durumunda herkesin ihbarda bulunması mümkün olmakla birlikte fiil suç

teşkil etmediği sürece ihbarda bulunmak bir yükümlülük değildir[394]. Burada önemle belirtilmelidir ki, şiddet veya şiddet tehlikesi suç teşkil etmesine rağmen ihbarda bulunmayan kişi, unsurlarının oluştuğu takdirde TCK m. 278 gereğince "*suçu bildirmeme*" suçundan sorumlu olacaktır. İhbarı alan kamu görevlileri bakımından ise 6284 sayılı Kanun kapsamındaki görevlerini yerine getirmeleri bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir. (6284 Sayılı Kanun m. 7/1, c. 2). Kanun kapsamında görevinin gereklerini yerine getirmekte ihmal veya gecikme gösteren kamu görevlileri, bu fiilleri başka bir suç teşkil etmiyorsa TCK m. 257/2'de yer alan "*ihmali hareketle işlenen görevi kötüye kullanma*" suçundan sorumlu olabileceklerdir. Ancak bu suçun oluşabilmesi için kamu görevlisinin gösterdiği ihmal veya gecikmenin kişilerin mağduriyetine, kamunun zararına veya kişilere haksız bir menfaat sağlanmasına neden olması gerekmektedir. Kanaatimizce 6284 sayılı Kanun kapsamında görevinin gereklerini yerine getirmekte ihmal veya gecikme gösteren kamu görevlisinin, şiddet uygulanan kişinin mağduriyetine neden olduğu kabul edilmelidir.

Haberdar oldukları şiddet fiili suç teşkil etmesine rağmen yetkili mercileri haberdar etmeyen kamu görevlileri TCK m. 279'da yer alan "*kamu görevlisinin suçu bildirmemesi*" suçundan sorumlu olacaklardır. İhbarı alan kamu görevlilerinin çoğunlukla kolluk görevlileri olduğu göz önüne alındığında, 6284 sayılı Kanun gereğince kolluk görevlilerinin şiddeti önleme yükümlülüğünden kaynaklı olarak garantör sıfatlarının bulunduklarını söylemek mümkündür. O hâlde şiddet teşkil eden davranış karşısında yükümlülüklerini yerine getirmeyen kolluk görevlileri nedeniyle yaralama veya öldürme fiilleri gerçekleşmişse, bu kolluk görevlileri TCK m. 83 uyarınca "*kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi*" suçu veya TCK m. 88'de yer alan "*kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi*" suçundan sorumlu olacaklardır[395]. Ancak bu kabul sadece kolluk görevlisinin haberdar olduğu tarihten sonra işlenen yaralama veya öldürme suçları bakımından geçerlidir. Haberdar oldukları tarihten önce işlenen suçlar bakımından böyle bir sorumlulukları olamaz.

Önemle belirtilmelidir ki, şikâyeti veya ihbarı alan kolluk, mülkî amir veya hâkim, şiddet mağduruna ve şiddet uyguladığı iddia edilen kişiye uzlaşma veya arabuluculuk teklifinde bulunamaz. Bu husus 6284 sayılı Kanun'da düzenlenmemekle birlikte, Uyg. Yön. m. 35/3 hükmünde şiddet veya şiddet tehlikesi durumunda koruyucu ve önleyici tedbir

[394] **Tiryakioğlu, Emine Feyza**, "*Türk Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması ve Devletin Pozitif Yükümlülükleri*", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara 2015, s. 161.
[395] **Koca**, 6284 Sayılı Kanun, s. 51.

kararlarının alınması ve yerine getirilmesi aşamasında taraflara uzlaşma veya arabuluculuk önerilemeyeceği açık bir şekilde belirtilmiştir. Yönetmeliğin yanı sıra 6325 sayılı 07.06.2012 tarihli Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK) m. 1/2'de "*aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkların*" arabuluculuğa elverişli olmadığı açıkça ifade edilmiştir. Görüldüğü üzere, HUAK'taki düzenlemeyle yalnızca aile içi şiddet olaylarındaki arabuluculuk faaliyetleri yasaklanmıştır[396]. Başka bir anlatımla, HUAK, aile içinde gerçekleşmeyen; ancak kadına veya çocuğa ya da ısrarlı takip mağdurlarına karşı uygulanan şiddet olaylarında arabuluculuğu yasaklamamıştır. Hukukumuzda uzlaştırmaya ilişkin hükümlerin yer aldığı CMK ve Uzlaştırma Yönetmeliği'nde ise HUAK'takine benzer bir hüküm bulunmamaktadır. Yani uzlaştırmaya ilişkin hukuki düzenlemelerde aile içi şiddet olayları bakımından uzlaştırmanın yasaklandığı özel bir hükme yer verilmemiştir.

İstanbul Sözleşmesi m. 48/1'le taraf devletler, şiddet olaylarında arabuluculuk ve uzlaştırma da dâhil olmak üzere zorunlu alternatif çözüm yöntemlerini yasaklamakla yükümlü kılınmıştır. O hâlde ülkemizin de tarafı olduğu İstanbul Sözleşmesi gereğince yalnızca aile içi şiddet değil, şiddet olaylarının tamamında zorunlu alternatif çözüm yöntemleri uygulanamaz. Ancak Sözleşme ihtiyari alternatif çözüm yöntemleri konusunda bir sınırlama getirmemiştir. İstanbul Sözleşmesi şiddet olaylarında zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm yollarını yasaklarken; Uyg. Yön.'de zorunlunun yanı sıra ihtiyari alternatif uyuşmazlık çözüm yolları da yasaklanmıştır. Kanaatimizce Uyg. Yön.'de koruyucu ve önleyici tedbirler bakımından zorunlu ve ihtiyari alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının yasaklanmasına ilişkin m. 35/3 hükmü yerinde olup, ancak bu düzenlemenin 6284 sayılı Kanun'da yer alması gerektiğini düşünmekteyiz.

1.3. Tedbir Kararlarının Verilmesi ve Gizlilik

Hem koruyucu hem de önleyici tedbir kararları ilgilinin talebi, Bakanlık veya kolluk görevlileri ya da Cumhuriyet savcısının başvurusu üzerine verilir. Tedbir kararları en çabuk ve kolay ulaşılabilen yer hâkiminden, mülkî amirden veya kolluk biriminden talep edilebilir (6284 sayılı Kanun m. 8/1). İhbar veya şikâyetin doğrudan doğruya kolluğa yapıldığı durumlarda gecikmesinde sakınca bulunan hâl söz konusuysa, kolluk amiri Kanun kapsamında sayılan tedbirleri resen almalıdır. Ancak kolluk amirinin almış olduğu kararlar

[396] **Börü, Levent**, "*Kadına Karşı Şiddette Arabuluculuk Kurumuna İlişkin Bazı Değerlendirmeler*", TBB Dergisi, Özel Sayı, 2017, (s. 173-198), s. 185.

onaylanmadığı takdirde kendiliğinden kalkacaktır. Bu nedenle kolluk amiri tarafından alınan karar, tedbirin niteliğine göre mülkî amir veya aile mahkemesi hâkimine onaylatılmalıdır. Gecikmesinde sakınca bulunan hâl olsa bile kolluk amirinin yetkisi dışında bir tedbir kararı alınması gerekiyorsa, tedbirin niteliğine göre mülkî amir veya aile mahkemesi hâkimi haberdar edilmelidir. Kolluğun bir başka görevi ise, kendisine intikal eden her olay hakkında gecikmeksizin ŞÖNİM'i bilgilendirmektir (Uyg. Yön. m. 5/1).

6284 sayılı Kanun kapsamında koruyucu veya tedbir kararlarını verebilecek makam ve merciler arasında Cumhuriyet başsavcılığı sayılmamıştır. Bu nedenle Cumhuriyet başsavcılığına yapılan ihbar ve şikâyetler üzerine evrakın bir örneği olayın niteliğine göre ivedilikle hâkime veya mülkî amire gönderilir (Uyg. Yön. 5/2). Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde kolluk amirleri dahi Kanun'da sayılan birtakım tedbir karar verebilmekteyken Cumhuriyet savcılarına bu nitelikte bir yetki tanınmaması isabetli değildir. Kanaatimizce tıpkı kolluk amirlerine tanınan yetkide olduğu gibi, Cumhuriyet savcılarının da gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birtakım tedbirlere karar verebilmesi mümkün kılınmalıdır. Bu bağlamda konunun uzmanlık gerektirdiği dikkate alınarak, Cumhuriyet savcısının vermiş olduğu kararların aile mahkemesi hâkimine onaylatılması şeklinde bir usul benimsenmesi gerekir.

İhbar veya şikâyet mülkî amire yapılmışsa, mülkî amir 6284 sayılı Kanun m. 3'te sayılan tedbirlerden birine, birkaçına veya benzer tedbirlere karar verebilir. Uyg. Yön. m. 5/3 uyarınca mülkî amir olayın niteliğine göre şikâyet ve ihbarı kolluğa veya Cumhuriyet başsavcılığına bildirir. Bu düzenlemeyle şikâyet veya ihbar konusu fiilin suç teşkil edebileceği olaylarda bir yandan 6284 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararı verilirken diğer yandan ceza soruşturmasının başlatılması ve gerekliyse CMK kapsamında koruma tedbirlerine başvurulabilmesi amaçlanmıştır.

Gerek koruyucu gerekse önleyici tedbir kararları ilk defasında en çok altı ay için verilebilir. Ancak şiddet veya şiddet tehlikesinin devam edebileceğinin anlaşıldığı durumlarda, resen, korunan kişinin ya da Bakanlık veya kolluk görevlilerinin talebi ile tedbirlerin süresinin veya şeklinin değiştirilmesine ya da kaldırılmasına veya aynen devam etmesine karar verilebilir (6284 sayılı Kanun m. 8/2). Koruyucu tedbirlerin süresi, tedbirin niteliğine göre hâkim ve mülkî amirin; önleyici tedbirlerin süresi ise hâkimin takdir yetkisine bırakılmıştır. Hâkim ve mülkî amir tedbir kararlarının süresine ilişkin takdir yetkisini kullanırken olayın özelliği, tarafların ekonomik ve sosyal durumu, alkol veya uyuşturucu

madde bağımlılığı olup olmadığı, şiddet eğilimi, şiddetin tekrarlanma riski ve ağırlığı gibi faktörleri göz önünde bulundurmalıdır. *Karakaya*'ya göre "*…tedbir süresinin kısa tutulması evrakın yerine ulaşması ile sürenin sona ermesi ve kararın gereği yerine getirilmeden evrakın iadesi riskini beraberinde getirmektedir.*[397]" Kanaatimizce bu yaklaşım yerinde değildir. Karar mercileri, yaşanan her şiddet veya şiddet tehlikesinde altı aylık tedbir kararı vermemeli, olay bazlı inceleme yapmalıdır. Evrakın ulaşma süresini dikkate alarak uzun süreli tedbir kararları vermek henüz ispatlanmamış vakalarda kişilerin hakkaniyete aykırı bir şekilde uzun süreli mağduriyetlerine neden olabilecektir. O hâlde karar mercileri tedbir süresini tespit ederken her olayın özelliklerini ayrı ayrı incelemeli, gerekli durumlar haricinde azami sınırdan karar vermemelidir. Zira Kanun'da şiddet veya şiddet tehlikesinin devam ettiği durumlarda tedbir kararının süresinin uzatılabileceği de düzenlenmiştir.

6284 sayılı Kanun'un gerekçesinde koruyucu ve önleyici tedbir ayrımı yapılmaksızın tedbir kararlarında delil veya belge aranmayacağı, dosya üzerinden karar verileceği; ancak zorunlu durumlarda duruşma yapılabileceği ifade edilmiştir. Burada yapılması gereken gerekçenin değil, Kanun metninin esas alınmasıdır. Zira kanunların gerekçeleri bağlayıcı değildir. 6284 sayılı Kanun m. 8/3'te koruyucu tedbir kararı verilebilmesi şiddet uygulandığı hususunda delil veya belge aranmayacağı açık bir şekilde ifade edilmiştir. Aynı hükümde önleyici tedbir kararlarının geciktirilmeksizin verileceği belirtilmiş; ancak önleyici tedbir kararlarında delil veya belge aranmayacağına ilişki herhangi bir ifade kullanılmamıştır. O hâlde şiddet uyguladığı iddia edilen kişi hakkında uygulanan önleyici tedbir kararlarının verilebilmesi için delil veya belge aranması gerekir. Bilhassa şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin konutundan veya bulunduğu yerden uzaklaştırılması ya da müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesine ilişkin önleyici tedbirlerde mağduriyetlerin yaşanmaması için delil veya belge aranması elzemdir[398]. Önemle belirtilmelidir ki, gerek koruyucu gerekse önleyici tedbir kararları Kanun'un amacını tehlikeye düşürebilecek şekilde geciktirilemez.

Bacaksız'a göre, 6284 sayılı Kanun m. 8/3 hükmünden koruyucu ve önleyici tedbir kararlarında delil veya belge aranmayacağı anlaşılmaktadır. Yazar, bu durumun masumiyet karinesi bakımından eleştirilebilecek nitelikte olduğunu belirtmekle birlikte ülkemizin koşulları ve şiddet olaylarına erken müdahale edilebilmesi açısından istisnalar olabileceğini

[397] **Karakaya**, s. 55.
[398] **Karakaya**, s. 57.

ifade etmiştir[399]. Kanaatimizce bu görüş isabetli değildir. Zira Kanun'da koruyucu tedbir kararları verilirken delil veya belge aranmayacağına ilişkin açık bir ifade kullanılmasına rağmen önleyici tedbirlerde bu hususta bir düzenlemeye yer verilmemesi kanun koyucunun iradesini zımnen de olsa göstermektedir. Bu nedenle, Kanun'da önleyici tedbir kararları verilirken delil veya belge aranmayacağına ilişkin herhangi bir hükme yer verilmemesinin kanun koyucunun bilinçli tercihi olduğunu düşünmekteyiz. Önleyici tedbir kararı verilirken delil veya belge aranmaması Kanun'a aykırı bir uygulama olmasının yanı sıra, adil yargılanma hakkının unsurlarından olan gerekçeli karar hakkının ihlali sonucunu doğurabilecektir.

Tedbir kararları, korunan kişiye ve şiddet uyguladığı iddia edilen kişiye tefhim veya tebliğ edilir. Tedbir talebinin reddedildiği durumlarda ise tebligat yalnızca korunan kişiye yapılır. Tedbir talebinin reddine ilişkin kararlar şiddet uyguladığı iddia edilen kişiye tebliğ edilmez. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ise, tedbir kararı ilgili kolluk birimi tarafından şiddet uyguladığı iddia edilen kişiye derhal bir tutanakla tebliğ edilir (6284 sayılı Kanun m. 8/3). Önleyici tedbirlere aykırı davrandığı takdirde zorlama hapsine tabi tutulacağı da şiddet uyguladığı iddia edilen kişiye tefhim veya tebliğ edilmesi gereken hususlardandır (6284 sayılı Kanun m. 8/5). Uyg. Yön. m. 38/3 uyarınca "*Zorlama hapsine karar verilebilmesi için şiddet uygulayana, tedbir kararına aykırı davranması halinde hakkında zorlama hapsi uygulanacağına dair ihtarın da yer aldığı tedbir kararının tefhim veya tebliğ edilmiş olması gerekir.*" Tebliğ veya tefhimde şiddet uyguladığı iddia edilen kişiye zorlama hapsi ihtarı yapılmadığı takdirde mutlaka bu eksiklik giderilmelidir. Aksi hâlde, hakkında verilen önleyici tedbir kararına aykırı davranan kişiye zorlama hapsi uygulanamayacaktır[400].

6284 sayılı Kanun m. 8/2'de gerekli durumlarda tedbir kararıyla birlikte korunan kişi ve diğer aile bireylerinin kimlik, adres vb. bilgilerinin tüm resmî kayıtlarda gizli tutulacağı düzenlenmiştir[401]. Aynı hükümde tebligatlar için ayrı bir adres tespit edileceği, söz konusu

---

[399] **Bacaksız, Pınar**, "*6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının Korunması*", Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması, Edit. Centel, Nur, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2013, (s. 13-37), s. 26.

[400] **Karakaya**, s. 60.

[401] Uyg. Yön.'de korunan kişinin kimlik, adres vb. bilgilerinin gizliliğine ilişkin ayrıntılı hükümler bulunmaktadır. Yönetmelikte korunan kişiye yapılacak tebligatlarda ŞÖNİM'in adres bilgilerinin kullanılacağı, adli işlem söz konusu ise şiddet mağdurunun gizliliğini sağlamak için Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemelerce Alınacak Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Korunan kişi hakkında gizlilik kararı verilmesi durumunda, karar tedbir kararının uygulanacağı yerin nüfus kaydına da işlenir. Bu kayıt, tedbir kararının süresinin sona ermesini takip eden on beşinci gün MERNİS veri tabanından silinir (Uyg. Yön. m. 32).

kimlik, adres vb. bilgileri hukuka aykırı olarak başkasına veren, ifşa eden veya açıklayan kişi hakkında TCK'nın ilgili hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Kanaatimizce TCK'nın ilgili hükümleriyle kastedilen "*Verileri Hukuka Aykırı Olarak Verme veya Ele Geçirme*" başlıklı TCK m. 136/1 hükmüdür. Bu hükme göre "*Kişisel verileri hukuka aykırı olarak bir başkasına veren, yayan veya ele geçiren kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*" Böylece kanun koyucu tebliğ ve tefhim işlemlerinde korunan kişinin kişisel bilgilerinin, şiddet uyguladığı iddia edilen kişi tarafından öğrenilmesi sonucunda yaşayabileceği güvenlik sorunlarını kontrol altına almaya çalışmıştır.

1.4. İtiraz

6284 sayılı Kanun m. 9/1 gereğince hem koruyucu hem de önleyici tedbir kararlarına itiraz yolu açıktır. İlgililer[402], verilen tedbir kararlarına karşı tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde aile mahkemesine itiraz edebilir. Aynı hükmün ikinci fıkrasında itiraz edilen kararların hangi mahkemece karara bağlanacağı belirtilmiştir. Bu hükme göre; "*Hâkim tarafından verilen tedbir kararlarına itiraz üzerine dosya, o yerde aile mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, o yerde aile mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde asliye hukuk mahkemesine, aile mahkemesi hâkimi ile asliye hukuk mahkemesi hâkiminin aynı hâkim olması hâlinde ise en yakın asliye hukuk mahkemesine gecikmeksizin gönderilir.*"

İtiraz üzerine kararı inceleyen merci, "*bir hafta içinde*" itirazın kabulüne veya reddine, verilen tedbir kararının kaldırılmasına, değiştirilmesine ya da aynen devamına karar verebilir. İtiraz üzerine verilen bu kararlar kesindir (6284 sayılı Kanun m. 9/3). O hâlde itiraz üzerine verilen kararlara karşı istinaf veya temyiz yoluna başvurulamayacaktır[403]. Uyg. Yön. m. 34/4 hükmüne göre, itiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verilecektir. Ancak hâkimin gerekli gördüğü durumlarda ilgilileri dinlemesi mümkündür. Burada önemle belirtilmelidir ki, tedbir kararları başka bir davayla birlikte talep edilse bile (örneğin; boşanma davası sırasında) tedbirlere itiraz bu davadan bağımsız olarak gerçekleştirilir (Uyg. Yön.m. 34/5).

[402] İlgililer; hakkında önleyici tedbir kararı verilen şiddet uygulayan ve hakkında koruyucu tedbir kararı verilen şiddet mağduru ile Bakanlıktır. **Günay,** s. 682.
[403] **Karakaya**, s. 66.

Yukarıda delil veya belge aramaksızın koruyucu tedbir kararı verilebileceği belirtilmiştir. Burada akla koruyucu tedbir kararlarına itiraz aşamasında delil veya belge aranıp aranmayacağı sorusu gelmektedir. Kanaatimizce tedbir kararı verilirken acil bir durum söz konusudur. Başka bir ifadeyle, o an o tedbire karar verilmediği takdirde şiddet mağduru bakımından telafisi güç veya imkânsız zararlar ortaya çıkabilecektir. İtiraz aşamasında ise olayın aslını araştırmak için yeterli zaman bulunmaktadır. Bu nedenle itiraz mercileri titiz bir inceleme yapmalı, somut verilere dayanan gerekçeli kararlar vermelidir. Aksi takdirde adil yargılanma hakkının bir unsuru olan gerekçeli karar hakkının ihlali söz konusu olacaktır. Bu husus aşağıda ayrı bir başlık altında ele alınacaktır.

1.5. Tedbir Kararlarının Bildirimi ve Uygulanması

6284 sayılı Kanun kapsamında alınan tedbir kararlarının uygulanması için kararların kesinleşmesine ihtiyaç yoktur. Verilen kararlar Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlükleri ile verilen kararın niteliğine göre kolluğa veya Cumhuriyet başsavcılığına süratle bildirilir. Tedbir kararı verilmese bile Kanun kapsamında mercilere yapılan başvurular ile bu başvuruların kabulü veya reddine ilişkin kararlar, başvurunun yapıldığı merci tarafından Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlüklerine derhal bildirilmelidir (6284 sayılı Kanun m. 10/1,2).

Korunan kişinin geçici koruma altına alınmasına ilişkin tedbir kararı ile şiddet uyguladığı iddia edilen kişi hakkında verilen önleyici tedbir kararları, hakkında koruyucu veya önleyici tedbir kararı verilen kişilerin yerleşim yeri veya bulunduğu ya da tedbirin uygulanacağı yer kolluk birimi tarafından yerine getirilir (6284 sayılı Kanun m. 10/3). Bu bağlamda korunan kişinin konutunun haftada en ez bir kez ziyaret edilmesi, ikinci derece dâhil olmak üzere yakınları ile iletişim kurulması, komşularının bilgisine başvurulması, oturulan muhtarın yerinden bilgi alınması, bulunduğu konutun çevresinde araştırma yapılması şeklinde kontrol işlemi yapılır (Uyg. Yön. m. 35/5). Önemle belirtmek isteriz ki, tedbir kararlarının ilgililere tefhim veya tebliğ edilmemesi, kararların uygulanmasına engel teşkil etmeyecektir (6284 sayılı Kanun m. 10/5).

6284 sayılı Kanun kapsamında verilen koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının uygulanmasında teknik araç ve yöntemler kullanılabilir. Ancak bu yöntemler kullanılırken kişilerin ses ve görüntüleri dinlenemez, izlenemez ve kayda alınamaz (6284 sayılı Kanun m. 10). Burada geçen teknik araç ve yöntemler ifadesinden CMK m. 140'da yer alan "*teknik*

araçlarla izleme" adlı koruma tedbirinin anlaşılmaması gerektiği 6284 sayılı Kanun'un gerekçesinde belirtilmiştir. Gerekçeden yola çıkarak teknik araç ve yöntemlerle takipten, şiddet uygulayan ya da şiddet uygulama ihtimali bulunan kişiye elektronik kelepçe veya bileklik takılması; korunan kişiye ise evinde ikaz cihazı ya da ev dışında telefon görünümlü mobil cihaz kullandırılması gibi yöntemlerin anlaşılması gerektiğini söyleyebiliriz[404]. Elektronik kelepçe, "*teknik yöntemlerle takip kapsamında, mağdur ünitesi ve alkol ünitesi ile uyumlu çalışan şiddet uygulayanın ayak bileğine takılan elektronik cihazları*" ifade eder[405]. Bu cihazın içerdiği GPS (navigasyon) donanımı, şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin mağdura öngörülen mesafeden fazla yaklaşması durumunda kolluk tarafından fark edilerek müdahale edilmesini sağlamaktadır[406].

1.6. Tedbir Kararlarına Aykırılık ve Zorlama Hapsi

Korunan kişinin, hakkında verilen koruyucu tedbir kararlarına aykırı davranması durumunda bu kişi bakımından bir yaptırım uygulanması söz konusu değildir[407]. Ancak şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin, hakkında verilen önleyici tedbir kararlarına aykırı davranması hâlinde "*fiili suç teşkil etse bile*" bu kişi, tedbirin niteliği ve aykırılığın ağırlığına göre üç günden on güne kadar zorlama hapsine tabi tutulur[408]. Bu anlamda, önleyici tedbir kararına aykırı davranma fiili suç teşkil ediyorsa zorlama hapsinin yanı sıra ceza soruşturması ve kovuşturması da yapılabilir (6284 sayılı Kanun m. 13/1)[409]. Zorlama hapsine aile mahkemesi hâkimi karar verir. Önemle belirtmemiz gerekir ki, bu hususta hâkime takdir yetkisi tanınmamıştır. O hâlde önleyici tedbir kararına aykırı davrandığı tespit edilen kişi hakkında doğrudan zorlama hapsi kararı verilecektir.

Tedbir kararına aykırılığın her tekrarında verilecek zorlama hapsinin süresi on beş günden otuz güne kadar olabilir; ancak toplamda verilen zorlama hapsi süresi altı ayı geçemez (6284 sayılı Kanun m. 13/2). Zorlama hapsine ilişkin işlemler Cumhuriyet

---

[404] Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı*"nın 11. maddesinin gerekçesi, TBMM, 181. Sıra Sayılı Komisyon Raporları.

[405] http://www.cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/592019113230p52.pdf (E. T. 22.03.2020).

[406] **Özgül Kalafat, Gökçesu**, "*6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Tedbir Kararlarının Uygulanması*", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul 2019, s. 107.

[407] **Bölükbaşı**, s. 184.

[408] Mülga 4320 sayılı Kanun'da şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin hakkında verilen önleyici tedbir kararlarına aykırı davranması suç olarak tanımlanmıştı.

[409] **Özgenç, İzzet**, "*Şiddet Uygulayan Kişinin Zorlama Hapsine Tabi Tutulması*", Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, C. 8, S. 97-98, (s. 59-61), s. 59 (**Özgenç**, Zorlama Hapsi).

başsavcılığınca yerine getirilir (6284 sayılı Kanun m. 13/3). Zorlama hapsi kararına da itiraz yolu öngörülmüştür. Zorlama hapsine itiraz usulü tedbir kararlarına itiraz usulü ile aynı olup, itiraz neticesinde verilen karar kesindir (Uyg. Yön. m. 34/6 ve 7). Dolayısıyla, zorlama hapsine itirazda ilgililer, kararların tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde aile mahkemesine itiraz edebilirler. Zorlama hapsine itiraz edecek kişinin tabii olarak hakkında zorlama hapsi kararı verilen kişi olduğunu söyleyebiliriz. İtiraz üzerine aile mahkemesi bir hafta içinde karar verir. Verilen bu karar kesindir.

Zorlama hapsi kararı verilmesini gerektiren olaylarda, mağdurun şikâyetinden vazgeçmesi hâlinde nasıl bir uygulama yapılacağına ilişkin 6284 sayılı Kanun'da herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. *Karakaya'*ya göre, kamu otoritesinin kararına aykırı davranmada mağdurun kamu olduğu, şiddet mağdurunun bu konuda tasarruf yetkisinin bulunmadığı, şikâyetten vazgeçmesinin hukuksal bir değerinin olmadığı sonucu çıkmaktadır. Bu nedenle, mağdur şikâyetinden vazgeçse dahi Kanun'daki koşullar gerçekleştiğinde hâkim zorlama hapsi uygulanmasına karar verebilir[410].

Zorlama hapsi, işlenen bir suç karşılığında uygulanan ceza hukuku yaptırımı değildir. AYM 28.11.2013 tarihli kararında "…*zorlama hapsinin bir suç karşılığı uygulanan ceza olmadığını, neticesi ağır suçun önlenmesine yönelik bir disiplin yaptırımı olduğunu, tedbire aykırı davranış aynı zamanda bir suç oluşturuyor ise farklı hukuksal menfaatlerin ihlali haline verilen ceza için mükerrer bir cezalandırmadan bahsedilemeyeceği*" şeklindeki ifadelerle zorlama hapsinin hukuki niteliğine ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur[411]. O hâlde zorlama hapsi uygulanmasını gerektiren fiiller teknik anlamda suç olarak kabul edilmemektedir[412]. Buradan yola çıkarak zorlama hapsinin hapis cezası olmadığını, kişinin belli bir süre hürriyetinden yoksun olması dışında başka bir hak yoksunluğuna sebep olmadığını söylemek mümkündür[413]. Uyg. Yön. m. 38/7'de de "*Zorlama hapsi kararları tekerrüre esas olmaz, koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz ve adli sicil kayıtlarına işlenmez*" ifadesiyle zorlama hapsinin kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakmak haricinde bir hak yoksunluğuna sebep olmayacağı belirtilmiştir. Ancak zorlama hapsi tatbik edilmesini gerektiren fiilin aynı zamanda suç teşkil etmesi durumunda nasıl bir uygulama yapılacağı hususu 6284 sayılı Kanun'da açıklığa kavuşturulmamıştır. 6284 sayılı Kanun m. 6'da suçlara

[410] **Karakaya**, s. 82.
[411] AYM, İtiraz Başvurusu, E. 2013/119, K. 2013/141, T. 28.11.2013, Resmî Gazete 27.03.2014/28954.
[412] **Şahin, Cumhur/Göktürk, Neslihan,** Ceza Muhakemesi Hukuku I, Seçkin Yayıncılık, 10. Baskı, Ankara 2019, s. 37.
[413] **Özgenç**, Zorlama Hapsi, s. 61.

ilişkin hükümlerin saklı tutulduğu belirtilse de, m. 13'te fiil suç teşkil etse bile zorlama hapsinin uygulanabileceği ifade edilmiştir. *Özgenç* ise fiilin suç teşkil etmesi durumunda şiddet uygulayan kişi tutuklanmışsa, artık önleyici tedbir veya zorlama hapsi uygulanamayacağını ileri sürmektedir[414]. Kanaatimizce de şiddet uygulayan kişinin tutuklanması durumunda önleyici tedbir veya zorlama hapsi uygulanamaz. Zira 6284 sayılı Kanun ile hukukumuza dâhil olan önleyici tedbir ve devamındaki zorlama hapsi uygulamasının amacı süratle şiddet mağdurunu korumak ve şiddet uygulanmasının önüne geçmektir. Şiddet uygulayan kişi tutuklandığı takdirde bu amaç gerçekleşeceğinden, ayrıca önleyici tedbir ve zorlama hapsinin uygulanması yerinde olmayacaktır. Ancak başlatılan soruşturma ve kovuşturmada tutukluluk veya ceza muhakemesi hukukuna özgü diğer kurumlar devreye girmemiş ve şiddet mağduru korumasız kalmışsa, ceza soruşturması veya kovuşturması devam etse bile mutlaka önleyici tedbirler ve önleyici tedbirlere uyulmadığı takdirde zorlama hapsi uygulanmalıdır[415].

6284 sayılı Kanun'un gerekçesindeki "*Zorlama hapsi, diğer bir deyimle tazyik hapsi, bir kişiyi kendisine düşen yükümlülüğün gereğini yerine getirmeye zorlamak amacıyla verilen bir yaptırımdır*" şeklindeki ifadeden zorlama hapsinin tazyik hapsi niteliğinde olduğu sonucu çıkarılabilir[416]. Öğretide ise 6284 sayılı Kanun'da yer alan zorlama hapsinin disiplin hapsine benzediği ileri sürülmüştür[417]. 28.11.2013 tarihli AYM kararında da Kanun'da düzenlenen zorlama hapsinin disiplin hapsi nitelinde olduğu belirtilmiştir[418]. Tazyik hapsi ve disiplin hapsi birbirine benzeyen kurumlar olmakla birlikte aralarında birtakım farklar bulunmaktadır. Bu farklar nedeniyle 6284 sayılı Kanun'da yer alan zorlama hapsinin, disiplin hapsi veya tazyik hapsi kurumlarından hangisi kapsamında ele alınması gerektiği ortaya koyulmalıdır.

CMK m. 2/1-l'ye göre disiplin hapsi "*Kısmî bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiil dolayısıyla verilen, seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, önödeme uygulanamayan, tekerrüre esas olmayan, şartla salıverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adlî sicil kayıtlarına geçirilmeyen hapsi*" ifade etmektedir. Tazyik hapsi ise mevzuatımızda tanımlanmamakla birlikte sonuçları itibarıyla disiplin hapsine benzer

[414] **Özgenç**, Zorlama Hapsi, s. 60.
[415] Ceza hukuku devreye girdikten sonra koruyucu ve önleyici tedbirler ile zorlama hapsi hususunda hangi mahkemenin yetkili olacağı ise aşağıda ayrı bir başlık altında incelenecektir.
[416] Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı*"nın 12. maddesinin gerekçesi, TBMM, 181. Sıra Sayılı Komisyon Raporları.
[417] **Özgenç**, Zorlama Hapsi, s. 59; **Günay**, s. 681.
[418] AYM, İtiraz Başvurusu, E. 2013/119, K. 2013/141, T. 28.11.2013, Resmî Gazete 27.03.2014/28954.

niteliktedir. 06.04.2004 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olan "*Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük*" m. 193'ten yola çıkarak disiplin hapsi ve tazyik hapsinin benzer noktalarını tespit etmek mümkündür. Tüzüğe göre hem tazyik hem de disiplin hapsi kararları, bu kararlara mahsus deftere kaydedilir. Ceza infaz kurumlarında yerine getirilen bu kararlar, tekerrüre esas olmaz, koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz ve adli sicil kayıtlarına işlenmez. Tüzükte disiplin hapsi ve tazyik hapsi arasındaki tek fark; disiplin hapsinin infazı amacıyla on gün içinde Cumhuriyet başsavcılığına gelmesi için çağrı belgesi gönderilmesi, bu süre içinde gelmemesi veya kaçması durumunda hakkında yakalama emri düzenlenebilmesidir. Zira tazyik hapsinin infazı bakımından bu şekilde bir düzenleme yapılmamıştır.

Mevzuatımızda tazyik hapsi ve disiplin hapsine ilişkin düzenlemeler göz önüne alındığında bu iki kurum arasındaki diğer farkın ise amaç bakımından ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Örneğin; 2004 sayılı ve 09.06.1932 tarihli İcra ve İflas Kanunu (İİK) m. 341 uyarınca çocuk teslimine ilişkin ilâm veya kararı yerine getirmeyen kişi hakkında altı aya kadar tazyik hapsi kararı verilir. Ancak ilam veya kararın gereği yerine getirilirse, kişi tahliye edilir. İİK m. 344'te de benzer bir düzenleme bulunmaktadır. Bu düzenlemeye göre nafaka kararının gereğini yerine getirmeyen borçlu, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aya kadar tazyik hapsine tabi tutulur. Borçlu söz konusu kararın gereğini yerine getirirse tahliye edilir. Tazyik hapsine ilişkin bir başka örnek ise 5275 sayılı ve 13.12. 2004 tarihli Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (CGTİHK) m. 106/8'de yer almaktadır. Hükme göre, adli para cezasını ödemeyen hükümlünün ödemediği kısma karşılık gelen gün hapis cezasına çevrilerek, hükümlünün iki saat çalışması bir gün olmak üzere kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasına karar verilir. Hükümlü bu programa da uymazsa, çalıştığı kısımlar mahsup edilmek suretiyle kalan kısım açık ceza infaz kurumunda yerine getirilir. Ancak hükümlü, hapis yattığı ve kamuya yararlı işte çalıştığı günlerin dışındaki süreye karşılık gelen parayı öderse hapisten çıkarılır[419]. Kanaatimizce tazyik hapsine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı bu hükümlerin ortak özelliği, belli bir yükümlülüğün yerine getirilmemesinden dolayı hapis kararı verilmesidir. Bu nedenle, tazyik hapsi kararında belirtilen süre sona ermese dahi, yükümlülüğün gereğini yerine getiren kişi tahliye edilmektedir.

[419] CGTİHK m. 106'da söz konusu hapsin tazyik hapsi olduğu açık bir şekilde belirtilmemiştir. Ancak 5352 sayılı ve 25.05.2005 tarihli Adli Sicil Kanunu m. 4/1-c,3 hükmünde geçen "*Adlî para cezasının tazyik hapsi suretiyle kısmen veya tamamen infaz edildiği hususu*" şeklindeki ifadeden CGTİHK m. 106'da geçen hapsin tazyik hapsi olduğu sonucu çıkarılmaktadır.

Burada mevzuatımızda disiplin hapsi olarak zikredilen örneklere de kısaca değinmek gerekir. Söz gelimi 6100 sayılı ve 12.01.2011 tarihli Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) m. 151'de duruşma düzenini bozan kişi, kendisine yapılan ihtara rağmen bu davranışına devam ettiği takdirde hakkında disiplin hapsi uygulanacağı belirtilmiştir. HMK m. 253/2'de kendisine sorulan sorulara cevap vermeyen veya yemin etmekte direnen tanığın disiplin hapsine tabi tutulacağı düzenlenmiştir. Ancak hükümde disiplin hapsi kararı verildikten sonra tanık soruları cevaplandırdığı veya yemin ettiği takdirde serbest bırakılacağına ilişkin bir ifade kullanılmamıştır. Yasal bir sebep olmaksızın tanıklıktan çekinme veya yemin etmeme, CMK m. 60'ta disiplin hapsi uygulanması gereken bir fiil olarak öngörülmüştür. Ancak, HMK m. 253/2'deki düzenlemeden farklı olarak, CMK m. 60'ta disiplin hapsi kararından sonra tanıklığa ilişkin yükümlülüklerini yerine getiren kişinin serbest bırakılacağı belirtilmiştir. Muhafaza altına alınacak veya elkoyulacak eşya ya da malvarlığını teslim etmekten kaçınan kişi de CMK m. 124 uyarınca disiplin hapsine tabi tutulur. Ancak kaçındığı bu yükümlülüğü yerine getiren kişi tahliye edilecektir. Disiplin hapsine ilişkin CMK'daki son örnek ise, m. 203/3 uyarınca duruşmanın düzenini bozduğu için duruşma salonunun dışına çıkarılmasına karar verilen kişinin, bu karara direnmesi üzerine hakkında disiplin hapsi uygulanmasına karar verilmesidir. Burada kişi, disiplin hapsi kararından sonra düzene uygun davransa dahi serbest bırakılmayacaktır.

Tazyik hapsi ve disiplin hapsine ilişkin mevzuatımızdaki örneklere bakıldığında bir kavram sorunu yaşandığı görülmektedir. Örneğin; yasal bir sebep olmaksızın tanıklıktan çekinen kişiyi hapsetmenin amacı, bu kişiyi tanıklık yapmaya zorlamaktır. O hâlde bu hapis, tazyik hapsi olarak adlandırılmalıdır. Zira tazyik kelimesi, manevi baskı, zorlama anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu kişi tanıklık yapmayı kabul ettiği takdirde serbest bırakılmalıdır. Oysa mevzuatımızda bu fiil hem HMK hem de CMK'da disiplin hapsi olarak adlandırılmıştır. Ayrıca kişinin tanıklık yapmayı kabul etmesi CMK'ya göre tahliye sebebi olarak görülürken, HMK'da tahliye sebebi olarak görülmemiştir. Başka bir deyişle, disiplin hapsi olduğu ifade edilen düzenlemeler arasında dahi yeknesaklık sağlanmamıştır. Bir başka örnek, sonradan kazandığı mal ve kazançları icra dairesine bildirmeyip bu mal veya kazancı elden çıkaran borçluya disiplin hapsi uygulanacağı yönündeki İİK m. 339 hükmüdür. Bu hükümde borcu ödediği takdirde kişinin serbest bırakılacağı ifade edilmiştir. Kanaatimizce burada da kısmi bir düzeni koruma amacı değil, belli bir yükümlülüğe aykırı davranan kişiyi o yükümlülüğü yerine getirmeye zorlama amacı güdülmektedir. Yükümlülüğünü yerine getirdiği takdirde kişinin serbest bırakılması da bu hapsin tazyik hapsi olduğunu

göstermektedir. O halde bu düzenlemede yer alan hapis, tazyik hapsi olarak adlandırılmalıdır.

Özetlemek gerekirse, mevzuatımızda yalnızca disiplin hapsi tanımlanmış olup tazyik hapsine ilişkin bir tanım bulunmamaktadır. Bu nedenle mevzuatımızdaki disiplin ve tazyik hapsine ilişkin örnekler incelenmiştir. Örneklerden yola çıkarak, disiplin hapsi kararının kısmi bir düzeni koruma amacıyla verildiğini, tazyik hapsi kararının ise belli bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak amacıyla verildiğini söylemek mümkündür. O hâlde, disiplin hapsi ve tazyik hapsi arasında amaç bakımından bir fark ortaya çıkmıştır. Bu amaç göz önüne alındığında, disiplin hapsi ve tazyik hapsinin infazında bir fark ortaya çıkacaktır. Tazyik hapsinde kişi, kararın verilmesinden sonra yükümlülüğünü yerine getirdiği takdirde tazyik hapsinin süresi sona ermese dahi serbest bırakılacaktır. Ancak disiplin hapsinde kişi, kısmi bir düzene aykırı davrandığı için (örneğin; duruşmanın düzenin bozma ve düzeni bozmama ihtarına uymama fiili) hapsedilmektedir. Bu kişinin daha sonradan o düzene uygun davranacağını beyan etmesi veya bu yönde gayretlerde bulunması, düzenin sağlanması amacını gerçekleştirmeyecektir. O hâlde disiplin hapsi kararının süresi sona erene kadar kişinin tahliye edilmesi söz konusu olmamalıdır.

Disiplin hapsi ve tazyik hapsi arasındaki farkları 6284 sayılı Kanun bakımından değerlendirecek olursak, önleyici tedbirlere aykırı davranışların tamamında aynı sonuçların ortaya çıkacağını söylememiz mümkün değildir. Başka bir ifadeyle, önleyici tedbirlerden bir kısmının amacı kısmi bir düzeni korumak iken, bir kısmının amacı ise şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin tedbir kararlarıyla kendisine tahmil edilen yükümlülüklere uygun davranmasını sağlamaktır. Söz gelimi şiddet uyguladığı iddia edilen kişi, bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etme tedbirinin (6284 sayılı Kanun m. 5/1-g) gereğini yerine getirmezse hapsedilebilir. Ancak daha sonra silahın yerini söyler veya teslimi için gerekeni yaparsa bu kişi serbest bırakılmalıdır. Zira söz konusu hapis yaptırımıyla güdülen amaç, kişiyi silahını teslime zorlamaktır. Bu amaç gerçekleştikten sonra kişi hürriyetinden yoksun bırakılmamalıdır. Aksi kabul, anayasal güvenceleri ihlal edici nitelikte olacaktır. O hâlde buradaki hapsin, tazyik hapsi niteliğinde olduğu söylenebilir. Keza şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin alkol veya uyuşturucu madde bağımlısı olması durumunda hastanede tedavi edilmesi tedbirinde (6284 sayılı Kanun m. 5/1-h) de aynı uygulama yapılmalıdır. Örneğin, bu kişi tedaviden kaçtığı için hakkında hapis kararı verilebilir. Ancak kişi tedavi olmak için hastaneye gelirse artık kişinin tahliye edilmesi gerekir. Kanun'da yer alan önleyici tedbirlerin bir kısmında ise kısmi bir düzeni koruma

amacı bulunmaktadır. Söz gelimi hakkında korunan kişiye yaklaşmama (6284 sayılı Kanun m. 5/1-c) yönünde bir tedbir uygulanan kişi, korunan kişiye yaklaştığı takdirde hapsedilir. Zira burada öngörülen düzene aykırı bir davranış bulunmaktadır. Kişi hapsedildikten sonra artık korunan kişiye yaklaşmayacağını beyan etse bile hakkında verilen hapis kararının süresi sona erene dek serbest bırakılmaz. Çünkü burada disiplin hapsi söz konusudur. Korunan kişinin eşyalarına zarar vermeme (6284 sayılı Kanun m. 5/1-e) tedbirine aykırı davranan kişi hakkında da disiplin hapsi uygulanır. Zira burada da kısmi bir düzeni koruma amacı bulunmaktadır.

O hâlde 6284 sayılı Kanun m. 13'te belirtilen zorlama hapsi ifadesi her önleyici tedbirin amacı doğrultusunda değerlendirilmelidir. Somut olayda uygulanan tedbirin amacı yükümlülüklerini yerine getirmeyen kişiyi yükümlülüklerine uygun davranmaya zorlamaksa, uygulanan hapis tazyik hapsi niteliğinde olup kişi yükümlülüklerini yerine getirdiği takdirde tazyik hapsinin süresi sona ermese dahi tahliye edilmelidir. Ancak tedbirin amacı kısmi bir düzeni korumak ise uygulanan hapis disiplin hapsi olarak değerlendirilmeli; kişi, düzene uygun davranacağını beyan etse bile disiplin hapsinin süresi sona ermeden serbest bırakılmamalıdır.

2. Ceza ve Ceza Muhakemesinin Amaçları Bakımından 6284 sayılı Kanun

2.1. Genel Olarak

Hukukçunun çözmesi gereken en önemli sorunlardan biri, hukuk normlarının ihdas edilme amaçlarının tespit edilmesidir[420]. Toplumun iradesini ifade eden hukuk ile ortak hayatı teminat altına almak amaçlanmıştır[421]. Zira tek başına ihtiyaçlarını karşılaması güç ve hatta mümkün olmayan insanlar için toplumsallaşma tabii ve zorunlu bir evrimdir[422]. Toplum hâlinde yaşama, başka bir ifadeyle, ortak hayat neticesinde beşerî münasebetler doğmaktadır. Ancak beşerî münasebetlerde bir süjenin ihtiyaçları ve menfaatleri, zorunlu

[420] **Hafızoğulları, Zeki**, Ceza Normu, Seçkin Kitabevi, Ankara 1987, s. 17.
[421] **Hafızoğulları,** s. 21.
[422] **Önder, Ayhan**, Ceza Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992, s. 1; **Artuk, M. Emin/Gökcen, Ahmet/Alşahin, M. Emin/Çakır, Kerim**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, 11. Baskı, s. 3; **Demirbaş, Timur**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 11. Baskı, Ankara 2018, s. 47; **Koca/Üzülmez**, s. 31; **Devrin, Şinasi Z.,** Ceza Hukuku (Vidal Magnol'un Türkçeye çevirisi), Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara 1946, s. 3; **Sümer, Haluk H.**, Hukuka Giriş: Kavramlar ve Kurumlar, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2018, s. 1; **Anayurt, Ömer**, Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Seçkin Yayınları, 17. Baskı, Ankara 2017, s. 27.

olarak başka süjelerin ihtiyaçları ve menfaatlerine engel olmaktadır. Toplumda ortaya çıkan bu "*menfaatler çatışması*" ve "*irade ihtilâfları*"nın halledilebilmesi, başka bir ifadeyle ortak hayatın teminat altına alınabilmesi için hukuk düzenine ihtiyaç duyulmuştur[423].

Esasında hukuk düzeni dışında da ortak yaşamda ortaya çıkan "*menfaatler çatışması*" ve "*irade ihtilâfları*" hususundaki sorunları çözüme kavuşturan kurallar bulunmaktadır. Hukuk kurallarının yanı sıra din, ahlak, örf ve âdet kuralları da toplumsal düzeni ve barış içinde yaşamayı sağlayan kurallardır[424]. Ancak yaptırımının[425] bulunması ve uyuşmazlıkların nasıl çözüleceğini göstermesi yönleriyle hukuk kuralları, diğer davranış kurallarından ayrılmaktadır. Ayrıca hukuk kuralları devlet eliyle uygulanmaktadır. Bu ayırıcı özellikleri sebebiyle hukuk kuralları diğer davranış normlarına nazaran toplum düzenini sağlamada daha etkili bir kurumdur[426].

Kısaca belirtmek gerekirse, hukuk kurallarının amacı öngördüğü yaptırımlar aracılığıyla toplumsal düzeni korumaktır[427]. Her hukuk kuralının bir yaptırımı olmakla birlikte bazı hukuk kurallarının yaptırımları başka bir kuralda yer alabilir[428]. Yaptırım yalnızca "*ceza*" olarak anlaşılmamalıdır. Söz gelimi özel hukukta yaptırımlar; işlemin hükümsüzlüğü, tazminat, zorla yerine getirme, eski hâle iade vb. şekillerde olabilir[429]. Keza kamu hukukunun dallarında da yaptırımlar farklıdır. İdare hukukunda bir faaliyetin yasaklanması, durdurulması, iznin iptali, idarî para cezası verilmesi gibi yaptırımların yanı sıra disiplin cezaları olarak da adlandırılan uyarma, kınama, aylıktan kesme, kademe ilerlemesinin durdurulması, memuriyetten çıkarma gibi yaptırımlar da bulunmaktadır[430]. Anayasa hukukunda, bir kanun hükmünün AYM tarafından iptal edilmesi, siyasî partilerin kapatılması gibi yaptırımlar düzenlenmiştir[431]. Ceza hukukunun yaptırımları ise cezalar ve

---

[423] **Hafızoğulları**, s. 23.
[424] **Yüce, Turhan Tûfan**, Ceza Hukuku Dersleri, C. 1, Şafak Basım ve Yayınevi, Manisa 1982, s. 1; **Akbulut, Berrin**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 6. Baskı, Ankara 2019, s. 27 (**Akbulut**, Genel Hükümler); **Hafızoğulları**, s. 32. *Özgenç*, hem ahlak hem de hukuk kurallarının müşterek kaynağının "*davranış normları*" olduğunu belirtmektedir (**Özgenç, İzzet**, Genel Hükümler, s. 30).
[425] "*Yaptırım, insanın muhatap olduğu davranış normlarından kaynaklanan yükümlülüklerine aykırı davranmasının gerekli kıldığı hukukî sonuçtur"* (**Özgenç,** Genel Hükümler, s. 30); "*Hukuk kurallarına aykırı davranışlara, hukuk düzeninin bağladığı sonuçlara hukuksal yaptırım denilir*" (**Anayurt**, s. 72) "*Kişilerin hukuk kurallarına uymalarını sağlamak için konulan ve kişilerin hukuk kurallarının gereğini yapmaktan kaçındıkları takdirde karşı karşıya kaldıkları sonuçlardır*" (**Sümer**, s. 45)
[426] **Akbulut**, Genel Hükümler, s. 4; **Koca/Üzülmez**, s. 31; **Yüce**, s. 1.
[427] **Artuk/Gökcen/Alşahin/Çakır,** s. 3; **Koca/Üzülmez**, s. 31.
[428] **Anayurt**, s. 72.
[429] **Anayurt,** s. 81.
[430] **Atay, Ender Ethem**, Hukuk Başlangıcı, Gazi Kitabevi, 5. Baskı, Ankara 2017, s. 292.
[431] **Atay**, s. 290.

güvenlik tedbirleridir[432]. Esasında belirtmiş olduğumuz bu yaptırımlar toplumsal düzeni sağlayan hukuk kurallarının araçlarını teşkil etmektedir. Başka bir deyişle, yaptırımlar toplumun farklı alanlarında ortaya çıkan "*menfaat çatışmaları*" ve "*irade ihtilâfları*"nı çözebilmek için düzenlenmiştir.

Genel anlamda hukuk kurallarıyla güdülen amacın toplumsal düzeni sağlamak olduğunu belirtmiş olsak da her hukuk kuralının kendine has amaçları bulunmaktadır. Hukuk kurallarının somut olaylara uygulanabilmesi bu amaçların tespit edilmesini gerektirmektedir. Yukarıda, her ne kadar 6284 sayılı Kanun'un amaçlarını ortaya koymuş olsak da çoğu zaman suç teşkil eden şiddet fiili göz önüne alındığında, ceza ve ceza muhakemesi hukukuna ilişkin mevzuatımızdaki düzenlemeler varken, neden 6284 sayılı Kanun'a ihtiyaç duyulduğu sorusuna yanıt aranmalıdır. Bu nedenle, aşağıda ceza ve ceza muhakemesi hukukunun amaçları ile 6284 sayılı Kanun'un amaçları arasındaki temel farkın ne olduğu ve 6284 sayılı Kanun'un neden yürürlüğe konulduğu ortaya konulacaktır.

2.2. Ceza Hukukunun Amaçları

Diğer hukuk dalları gibi ceza hukukunun da amacı toplumsal düzeni temin etmektir. Ancak ceza hukukunun inceleme konusu olan toplumsal düzenden sapma gösteren fiiller diğer hukuk dallarına nazaran daha ağır niteliktedir. Yani bu fiillerin haksızlık içeriği daha ağırdır. Bu nedenle söz konusu fiiller suç olarak adlandırılmış ve bu fiiller gerçekleştirildiği takdirde kişi özgürlüğünün de sınırlanabildiği sert ve ağır yaptırımların uygulanabileceği öngörülmüştür[433]. Kısaca belirtmek gerekirse, ceza hukukunun amacı, haksızlık teşkil eden fiillerin karşılığı olarak öngörülen yaptırımların önleyici etkisiyle hukukî değerleri korumaktadır[434].

Ceza hukuku, suç teşkil eden fiiller ve bu fiillere uygulanacak yaptırımların düzenlendiği hukuk dalıdır. Emir ve yasaklardan oluşan suçlar ile cezalar ve güvenlik tedbirlerinden oluşan yaptırımlar ceza hukukunun konusunu oluşturmaktadır. Görüldüğü üzere, ceza hukuku yalnızca cezaları inceleyen bir hukuk dalı değildir. Bu nedenle öğretide

[432] **Özgenç**, Genel Hükümler, s. 709; **Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 10. Baskı, Ankara 2019, s. 571 (**Özbek/Doğan/Bacaksız**, Genel Hükümler); **Koca/Üzülmez**, s. 557; **Özen, Mustafa**, Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2018, s. 925; **Akbulut**, Genel Hükümler, s. 824; **Demirbaş**, s. 569.

[433] **Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir**, Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku, C. 1, Der Yayınları, 14. Baskı, İstanbul 2016, s. 5.

[434] **Akbulut**, Genel Hükümler, s. 31.

"*ceza hukuku*" kavramı yerine "*suç hukuku*" kavramının kullanılmasının daha uygun olacağı ileri sürülmüştür[435]. Yukarıda da vurguladığımız üzere, ceza hukuku her zaman başvurulacak bir yol değildir. Haksızlık içeriğinin ağırlığı sebebiyle hukuka aykırı olan her davranış suç olarak düzenlenmemiştir. Bu da ceza hukukunun ikincil karakterini göstermektedir. Bu husus ceza hukukunun son çare (ultima ratio) olması şeklinde de ifade edilmektedir[436]. Toplumsal düzeni ihlal eden fiiller hukukun diğer dallarındaki yaptırımlar ile bertaraf edilebiliyorsa, söz konusu fiilin suç olarak tanımlanmasına ve ceza hukuku yaptırımlarının uygulanmasına lüzum yoktur[437]. O hâlde kanun koyucu her toplumsal düzeni ihlal eden davranışı suç olarak düzenlememelidir. Fiilin ortaya çıkardığı toplumsal sarsıntı ceza yaptırımının uygulanmasını gerektirecek düzeyde ağır ise bu fiil ceza hukukunda suç olarak düzenlenmeli ve karşılığında ceza hukukuna özgü yaptırımlar öngörülmelidir[438].

Ceza hukukuyla toplumsal yaşamın temel değerlerini korumak amaçlanmıştır[439]. Bu amacın gerçekleştirilmesi ise ceza ve güvenlik tedbirlerinden oluşan ceza hukuku yaptırımları aracılığıyla olmaktadır[440]. O hâlde burada ceza hukuku yaptırımlarının amacının da ele alınması gerekmektedir. Kişi, işlediği fiil dolayısıyla kusurlu bulunuyorsa, başka bir deyişle, hukukî anlam ve sonuçlarının bilincinde olarak o fiili işlemekten yana tercihini kullanmışsa ceza tatbik edilebilir. Mefhumu muhalifinden hareketle, işlediği fiil sebebiyle kusurlu bulunmayan kişi cezalandırılamaz[441]. Bununla birlikte, kusurlu bulunmayan kişiler hakkında güvenlik tedbiri uygulanabilir. Bu sayede kusurlu bulunmasa bile tehlikelilik arz eden fail hakkında koruma ve ıslaha yönelik tedbirler uygulanabilecektir[442].

Cezanın özel ve genel önleme olmak üzere iki amacı bulunmaktadır. Özel önleme ile suçlunun ıslah edilmesi, yeniden topluma kazandırılması, toplum bakımından zararsız ve güvenilir bir kişi hâline getirilmesi amaçlanmaktadır[443]. Böylece işlenen suç sebebiyle mağdur olan ya da suçtan zarar gören kişilerin bireysel olarak öç almalarının önüne geçilmekte, devlet eliyle işlenen suç dolayısıyla hâsıl olan intikam ihtiyacı giderilmektedir.

---

[435] **Artuk/Gökcen/Alşahin/Çakır**, s.4; **Öztürk**, **Bahri/Erdem, M. Ruhan,** Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Seçkin Yayınları, 18. Baskı, Ankara 2019, s. 29.
[436] **Hakeri, Hakan,** Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 22. Baskı, Ankara 2019, s. 4; **Öztürk/Erdem**, s. 29.
[437] **Önder**, s. 27; **Toroslu, Nevzat/Toroslu, Haluk**, Ceza Hukuku Genel Kısım, Savaş Yayınevi, 21. Baskı, Ankara 2015, s. 96; **Artuk/Gökcen/Alşahin/Çakır**, s. 16.
[438] **Önder**, s. 28.
[439] **Koca/Üzülmez**, s. 30.
[440] **Özbek/Doğan/Bacaksız**, Genel Hükümler, s. 45.
[441] **Özgenç**, Genel Hükümler, s. 710.
[442] **Özgenç**, Genel Hükümler, s. 713.
[443] **Özgenç**, Genel Hükümler, s. 711.

Ancak modern ceza hukukunda özel önlemenin esas amacı suç işleyen kişinin ıslah edilmesidir. Genel önleme ise suç işleyen kişiye uygulanan ceza yaptırımı ile toplumun diğer fertleri üzerinde oluşturulan ibret etkisidir. Bu sayede diğer kişiler suç işlemekten çekinecektir[444].

Türk hukukunda özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlar bulunmakla birlikte ceza hukukuna ilişkin temel kanun TCK'dır. TCK m. 1'de yer alan "*Ceza Kanununun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir. Kanunda, bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türleri düzenlenmiştir*" şeklindeki hükümde TCK'nın amacı belirtilmiştir. Kanaatimizce TCK m. 1'de sayılan hukukî değerler sınırı tespit edilemeyecek derecede geniş kapsamlıdır. Başka bir deyişle, hükümde belirtilen kamu düzeni, kamu güvenliği, hukuk devleti, kamu sağlığı, toplum barışı şeklindeki hukukî değerlerin içeriğinin tespit edilmesi güçtür. Esasında kanunların amacının özel bir hükümde belirtilmesine gerek yoktur. Zaten kanunlar toplumda ortaya çıkan bir ihtiyaç neticesinde belli bir amacı gerçekleştirmek üzere hazırlanırlar. Önemli olan kanun hükümlerinin bu amacın gerçekleşmesini temin edecek nitelikte olmasıdır. TCK da yukarıda belirtmiş olduğumuz ceza hukukunun amaçlarına paralel şekilde düzenlenmiş bir kanundur. Dolayısıyla TCK'nın amacının yalnızca m. 1'den ibaret olmadığını söylemek mümkündür. Daha açık bir ifadeyle, TCK'da yer alan suçlar ile birden fazla hukukî değeri korumak amaçlanmıştır. Bu amaç ise cezalar ve güvenlik tedbirleri şeklinde adlandırılan yaptırımlar ile sağlanmaktadır.

2.3. Ceza Muhakemesi Hukukunun Amaçları

Şeklî ceza hukuku olarak da adlandırılan ceza muhakemesi hukuku, suç dolayısıyla yapılan muhakemeyi düzenleyen hukuk dalıdır[445]. Maddi ceza hukukunun konusunu suçlar ve yaptırımlar oluştururken, ceza muhakemesi hukukunun konusunu bir suçun varlığının nasıl araştırılacağı ve kovuşturulacağı oluşturmaktadır[446]. Bu bağlamda ceza muhakemesi

[444] **Hakeri**, s. 2.
[445] **Centel, Nur/Zafer, Hamide**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınları, 15. Baskı, İstanbul 2018, s. 3.
[446] **Ünver, Yener/Hakeri, Hakan**, Ceza Muhakemesi Hukuku, C.1, Adalet Yayınları, 15. Baskı, Ankara 2019, s. 1 (**Ünver/Hakeri**, C.1); **Yenisey/Nuhoğlu,** s. 71.

hukukunun amacı, insan hakları ihlallerine yol açmaksızın maddi gerçeğin[447] ortaya çıkarılması ve adaletin sağlanmasıdır[448].

Maddi ceza hukukunda yer alan suçlar ve yaptırımlar toplumsal düzeni sağlamada tek başına yeterli değildir. Suçlu ve suçsuzun ayırt edilmesini, başka bir deyişle maddi gerçeğin araştırılmasını, suçlu olarak tespit edilen şahsın mahkûm edilmesini sağlayacak kurallara ihtiyaç vardır[449]. Zira suç işlendiği zaman kamu düzeni bozulmakta, bireyler güvenlikleri hususunda endişeye düşmektedirler. Bu durumda devlet ceza muhakemesine ilişkin kurallarla devreye girmezse, bireyler haklarının yerine getirilmesi için öç alma duygusuyla harekete geçecek ve zamanla devletin varlığı ve etkinliğine olan inanç kaybolacaktır.

Türk hukukunda ceza muhakemesi hukukuna ilişkin kuralların yer aldığı temel kanun CMK'dır. Bu kanun, amacının belirtildiği özel bir hükme sahip değildir. Ancak CMK hükümlerinin yukarıda bahsetmiş olduğumuz ceza muhakemesi hukukunun amaçlarına paralel düzenlendiğini söylemek mümkündür. CMK, toplumsal düzenin sağlanmasının yanı sıra kişilerin temel hak ve hürriyetlerini de teminat altına almaktadır. Esasında ceza muhakemesi hukukunda yakalama, arama, tutuklama, adli kontrol gibi koruma tedbirleriyle kişi hak ve özgürlüklerine yoğun bir müdahale gerçekleşmektedir. Üstelik bu müdahalelerden bazıları yalnızca sanık üzerinde değil; mağdur veya üçüncü kişiler üzerinde de gerçekleşebilmektedir (örneğin CMK m.76). Bu nedenle ceza muhakemesi hukukunda kamu güvenliğinin sağlanması ve kişilerin bireysel olarak korunması arasındaki dengenin iyi bir şekilde kurulması gerekmektedir. Bu doğrultuda, kamunun vicdanını tatmin etmek ve ortaya bir suçlu çıkartmak amacıyla kimse tutuklanmamalı ya da adli kontrole tabi tutulmamalıdır. "*Ben bir suçsuzu cezaevinde görmektense, on suçluyu dışarıda görmeyi tercih ederim*"[450] sözünde de vurgulandığı üzere, hızlı bir şekilde ceza adaleti sağlanmaya çalışılırken bireylerin hak ve hürriyetleri ihlal edilmemelidir. O halde ceza muhakemesi hukuku ile bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunmasının yanı sıra kuralları ihlal

---

[447] "*Geçmişte yaşanmış ve bitmiş bir olayın veya olaylar bütününün, deliller aracılığıyla ortaya konulmuş haline, maddi gerçek denir*" (**Centel/Zafer**, s. 6;); "*Maddi gerçek, bugüne dayanılarak, delillerin yardımıyla dünün öğrenilmesidir*" (**Birtek, Fatih**, Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, Adalet Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2017, s. 14).

[448] **Şahin/Göktürk,** s. 27; **Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, 12. Baskı, Ankara 2019, s. 42 (**Özbek/Doğan/Bacaksız**, Muhakeme); **Centel/Zafer**, s. 6; **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 73; **Öztürk/Erdem**, s. 31.

[449] **Soyaslan, Doğan**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Yetkin Yayınları, 11. Baskı, Ankara 2016, s. 42 (**Soyaslan**, Muhakeme).

[450] Garçon'a atfen, **Soyaslan,** Muhakeme, s. 42.

etmeyenlerin ceza almaması, ihlal edenlerin ise hak ettiklerinden fazla ceza almaması amaçlanmaktadır[451].

Anlaşılacağı üzere ne ceza hukukunun ne de ceza muhakemesi hukukunun tek başına bir anlamı bulunmaktadır. Her iki hukuk dalı birbirini tamamlayıcı niteliktedir[452]. Ceza hukuku toplumsal düzeni ihlal eden fiilleri suç olarak nitelendirir ve yaptırımlar aracılığıyla bozulan düzenin yeniden tesis edilmesini amaç edinir. Ceza muhakemesi hukuku ise suç şüphesi ortaya çıktıktan sonra devreye girer. Bu süreçte ceza muhakemesi hukuku insan hakları ihlallerine yol açmadan soruşturma ve kovuşturmanın yürütülmesini, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını, suçlu olanın tespit edilip ceza hukuku yaptırımlarının uygulanmasını amaçlar. Dolayısıyla ceza muhakemesi hukukunun ceza hukukunun amaçlarına hizmet ettiğini söylemek mümkündür.

2.4. 6284 Sayılı Kanun'un Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunun Amaçları Karşısında Değerlendirilmesi

Tüm hukukî düzenlemelerde olduğu gibi, 6284 sayılı Kanun'un da genel anlamda amacı toplumsal düzenin sağlanmasıdır. Toplumsal düzeni sağlamada her hukukî düzenlemenin farklı bir görevi bulunmaktadır. Başka bir deyişle, her hukukî düzenleme toplumun ihtiyaçları neticesinde ortaya çıkmıştır. Bir hukukî düzenlemenin toplumda duyulan ihtiyacı giderip gidermediği ise zamanla anlaşılmaktadır. İhtiyacı gidermeyen hukukî düzenlemeler yürürlükte olmasına rağmen uygulanmamaları neticesinde metruk olmaktadır[453].

Ceza hukuku, toplumsal düzeni bozan haksızlık içeriği ağır nitelikteki fiilleri suç olarak nitelendirir ve ceza hukukuna özgü yaptırımlar aracılığıyla suç işleyen kişiyi ıslah etmeyi, toplumun geri kalanında devletin ceza hukuku yaptırımları ile müdahalede bulunacağına dair ibret etkisi oluşturmayı amaçlar. Ancak ceza hukukunun bu amaçlarını tek başına gerçekleştirmesi mümkün değildir. İşlenen suç sebebiyle maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ancak ceza muhakemesi hukuku ile gerçekleşebilir.

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet vakalarının sayısındaki artış toplumsal düzenini bozmaya başlamıştır. Yürürlükte bulunan kanunlara rağmen toplumda kadına yönelik şiddet

---

[451] **Centel/Zafer**, s. 5.
[452] **Özbek/Doğan/Bacaksız**, Muhakeme, s. 46.
[453] Metruk olmak ya da metrukiyet, "*Yürürlükte bulunan kanunun uygulanmaması durumu*"nu ifade eder. http://www.sozluk.adalet.gov.tr/Metrukiyet (E. T. 5.10.2019).

ve aile içi şiddeti önleme ve söz konusu şiddet mağdurlarını koruma amacına hizmet edecek bir hukukî düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. TCK ve CMK'da da şiddeti önleme amacına hizmet eden yürürlükte bulunan kanunlardandır. Söz gelimi kasten öldürme, kasten yaralama, eziyet, cebir, tehdit, şantaj, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, hakaret, nefret ve ayrımcılık, cinsel saldırı, cinsel istismar, reşit olmayanla cinsel ilişki, cinsel taciz, çocuk düşürtme, kısırlaştırma, iş ve çalışma hürriyetinin ihlali, kötü muamele fiilleri, TCK kapsamında suç olmasının yanı sıra şiddet teşkil etmektedir. Görüldüğü üzere, TCK'da da birtakım suçlar ile şiddet önlenmeye çalışılmıştır.

Şiddetin aynı zamanda suç teşkil ettiği durumlarda CMK ve ceza muhakemesine ilişkin diğer hukukî düzenlemelerde yer alan hükümler de uygulanabilir hâle gelmektedir. Söz gelimi CMK'da yer alan şartlar sağlanmışsa, şiddet uygulayan fail yakalanabilecek, gözaltına alınabilecek, tutuklanabilecek, adli kontrole tabi tutulabilecek ve hatta mahkûm edilebilecektir. Burada TCK ve CMK varken kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önleme ve şiddet mağdurlarını korumada neden özel bir kanun olan 6284 sayılı Kanun'un ihdas edildiğinin açıklanması gerekmektedir.

Daha önce de belirttiğimiz üzere, 6284 sayılı Kanun'un amacı *"... şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir."* Buna göre, 6284 sayılı Kanun'un amacı, suç teşkil etsin veya etmesin şiddetin önlenmesi ve şiddete maruz kalan ya da şiddete maruz kalma tehlikesi bulunan kişilerin korunmasıdır. 6284 sayılı Kanun'un doğrudan doğruya amacı şiddet uygulanmak suretiyle işlenen suçları önlemek değil; şiddeti önlemek ve şiddet mağdurunu korumaktır.

6284 sayılı Kanun'da yer alan doğrudan doğruya mağduru korumaya yönelik düzenlenen "*koruyucu tedbirler*" kural olarak TCK[454] ve CMK'da yer almamaktadır. TCK

[454] TCK'da kural olarak doğrudan doğruya mağduru korumaya yönelik hükümler düzenlenmemiştir. Bu kapsamda bir istisna TCK m. 227/8'de bulunmaktadır. Söz konusu hükme göre "*Fuhşa sürüklenen kişi, tedaviye veya psikolojik tedaviye tabi tutulabilir.*" Hükmün gerekçesinde fuhşa sürüklenen kişinin tedavi veya psikolojik tedaviye tabi tutulmasının ceza yaptırımı değil, "*özel güvenlik tedbiri*" olduğu öngörülmüştür. Özel güvenlik tedbiri sayılmanın sebebi olarak da "*fuhuş yapan kişinin vücudu üzerinde başkalarının cinsel davranışlarda bulunmasına katlanması*" gösterilmiştir. (**Özgenç**, Genel Hükümler, s. 390, dipnot 555). Öğretide fuhuş yaptırılan kişi fuhuş suçunun mağduru olarak kabul edilmektedir (**Özbek/Doğan/Bacaksız,** Özel Hükümler, s. 889; **Soyaslan, Doğan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Yetkin Yayınları, 11. Baskı, Ankara 2016, s. 565). Dolayısıyla mağdur hakkında uygulanacak olan tedavi bir yaptırım değil, tedbirdir. Amacı da mağdurun yeniden topluma kazandırılmasıdır. Söz konusu hüküm 6284 sayılı Kanun'daki tedbirleri incelediğimiz başlık altında değerlendirilecektir.

ve CMK ancak şüpheli/sanığa uygulanan hükümler aracılığıyla yani dolaylı olarak mağduru korumaktadır. Örneğin; eşini ağır yaralayan şüpheli tutuklandığında dolaylı olarak mağdur eş de korunmaktadır. Ancak mağduru korumak amacıyla doğrudan doğruya mağdur özelinde tatbik edilen hükümler TCK ve CMK'da yer almamaktadır. O hâlde şiddet suç teşkil etse bile, TCK ve CMK'dan farklı olarak, 6284 sayılı Kanun'un amaçlarından birinin doğrudan doğruya şiddet mağdurunu korumak olduğunu söyleyebiliriz. Zira TCK ve CMK, "*şüpheli/sanığa*" uygulanan yaptırımlar ve koruma tedbirleriyle toplumsal düzenin sağlanmasına hizmet eden kanunlardır.

Bilhassa şiddetin suç teşkil ettiği durumlar bağlamında, 6284 sayılı Kanun'un şiddeti önleme amacı ile TCK ve CMK'nın amaçlarının karşılaştırılması gerekir. Söz gelimi CMK'da yer alan adli kontrol koruma tedbiri ile 6284 sayılı Kanun'da yer alan önleyici tedbirler karşılaştırıldığında birbirine benzer nitelikte olan tedbirler görülmektedir. Örneğin, CMK m. 109/3-l'de yer alan "*Belirlenen yer veya bölgelere gitmemek*" şeklinde belirtilen adli kontrol koruma tedbiri ile 6284 sayılı Kanun m. 5/1-c'de belirtilen "*Korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmama*" şeklindeki önleyici tedbir birbirine benzer niteliktedir. Aradaki fark ise adlî kontrolün, kuvvetli suç şüphesi ve bir tutuklama nedeninin bulunması durumunda, soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi, kovuşturma evresinde mahkeme kararıyla uygulanabilecek olmasıdır[455]. Oysa 6284 sayılı Kanun'da yer alan önleyici tedbirlerin uygulanabilmesi için bir şahsın şiddet uygulaması veya şiddet uygulama tehlikesinin bulunması ve aile mahkemesi hâkiminin ya da gecikmesinde sakınca bulunan hallerde (istisnai tedbirler bakımından) kolluk amirinin kararı yeterli görülmüştür. Dolayısıyla bir davranış şiddet olarak nitelendirilebiliyorsa, suç teşkil etmese bile, 6284 sayılı Kanun gereğince şiddet uygulayana adli kontrol tedbirlerine benzer nitelikte olan önleyici tedbirlerin uygulanması mümkündür. Adli kontrol tedbirleri ile önleyici tedbirlerin bir başka benzer noktası ise geçici nitelikte olmalarıdır. Her ikisi de yaptırım niteliğinde olmayıp, istenilen amaca ulaşıldığında kendiliğinden ortadan kalkarlar. Buradan kanun koyucunun şiddet teşkil eden davranışların haksızlık içeriğini neredeyse suçların haksızlık içeriği kadar ağır kabul ettiği tespitini yapabiliriz. Bu nedenle de uygulanan şiddetin (suç teşkil etmese bile) önlenmesi amaçlanarak 6284 sayılı Kanun'da CMK'da yer alan koruma tedbirlerine benzer nitelikte önleyici tedbirler düzenlenmiştir.

[455] **Özbek/Doğan/Bacaksız**, Muhakeme, s. 297-306; **Şahin/Göktürk,** s. 317-318; **Ünver, Yener/Hakeri, Hakan**, Ceza Muhakemesi Hukuku, C.2, Adalet Yayınları, 15. Baskı, Ankara 2019, s. 776-781 (**Ünver/Hakeri**, C.2); **Centel/Zafer**, s. 403-405.

Burada "*6284 sayılı Kanun'da şiddet olarak kabul edilen davranışların çoğunlukla TCK kapsamında suç teşkil ettiği, dolayısıyla TCK ve CMK varken 6284 sayılı Kanun'a ihtiyaç olup olmadığı*" sorusu akla gelmektedir. Başka bir ifadeyle, soruşturma ve kovuşturma evresinde CMK'daki koruma tedbirleri, hükümden sonra ise TCK'nın yaptırımları şiddet mağdurunu koruma ve şiddeti önleme hususunda yeterli değil midir? Bu soruların cevaplarını maddeler hâlinde açıklamak yerinde olacaktır. Soruların cevapları, şiddet teşkil eden davranışın aynı zamanda suç olarak nitelendirilebildiği durumlara hasredilerek verilecektir.

- TCK ve CMK'da doğrudan doğruya mağduru koruma amacıyla düzenlenmiş tedbirler bulunmamasına rağmen, 6284 sayılı Kanun'da doğrudan doğruya şiddet mağdurunu koruma amacıyla hazırlanmış "*koruyucu tedbirler*" yer almaktadır. Dolayısıyla toplumda ortaya çıkan şiddet mağdurunun korunması ihtiyacı TCK ve CMK aracılığıyla giderilememiştir. Oysa 6284 sayılı Kanun'da şiddet mağduruna barınma imkânının sağlanması, geçici maddi yardım yapılması, rehberlik ve danışmanlık hizmetinin verilmesi, geçici koruma altına alınması vb. doğrudan doğruya şiddet mağdurunu koruma amacıyla hazırlanmış "*koruyucu tedbirler*" bulunmaktadır. Üstelik koruyucu tedbir kararı delil ve belge aranmaksızın verilmektedir (6284 sayılı Kanun m. 8/3). Dolayısıyla TCK ve CMK'ya nazaran 6284 sayılı Kanun'un uygulanma süreci daha süratli ve etkilidir.

- 6284 sayılı Kanun'un diğer amacı ise şiddeti önlemektir. Bu amacın aracı ise şiddet uygulayana tatbik edilen önleyici tedbirlerdir. Kanaatimizce TCK ve CMK devreye girdiği durumlarda, kural olarak, önleyici tedbirlerin uygulanması mümkündür. Ancak bazı durumlarda önleyici tedbirlerin uygulanmasına ihtiyaç kalmayabilir. Örneğin; CMK m. 100 gereğince tutuklanan kişiye 6284 sayılı Kanun m. 5/1-c'de yer alan "*Korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmama*" tedbirinin uygulanmasının pratik olarak bir amacı bulunmamaktadır[456]. Dolayısıyla şiddet teşkil eden davranışın aynı zamanda suç teşkil etmesi hâlinde, ceza soruşturması ve kovuşturması sırasında 6284 sayılı Kanun'da yer alan önleyici tedbirlerin uygulanması bakımından her olay ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

[456] Başka bir ifadeyle iki kurum "*teorik*" amaçları yönünden birbirinden ayrılmaktadır. Tutuklamanın amacı ile 6284 s. Kanun uyarınca uygulanacak önleyici tedbirin amacı birbirinden farklıdır. Ancak tutuklamanın icrası hâlinde önleyici tedbirin icrasında pratik anlamda bir fayda bulunmamaktadır.

3. Tedbir Kararlarında Yetki Uyuşmazlıkları

3.1. Genel Olarak

Tedbir kararlarında yetki uyuşmazlığı başlığı altında, 6284 sayılı Kanun uygulanırken mahkemelerin görev bakımından yetkileri hususunda çıkan sorunlar incelenecektir. Mahkemelerin görevleri kamu düzeninden olup ancak kanun ile belirlenir[457]. Burada görev bakımından yetki kavramı ile kastedilen muhakemenin hangi aşamasında hangi hâkimin görevli olduğunun tespit edilmesidir. 6284 sayılı Kanun'un uygulanmasında ortaya çıkan iki yetki sorunu bulunmaktadır. Bunlardan ilki çocuk mahkemeleri ve aile mahkemeleri arasında, ikincisi ise ceza mahkemeleri ve aile mahkemeleri arasında ortaya çıkmaktadır. Söz konusu yetki uyuşmazlıkları Yargıtay kararlarına da konu olmuştur. Aşağıda 6284 sayılı Kanun'un uygulanmasında ortaya çıkan yetki uyuşmazlıkları incelenmeden önce genel olarak mahkemelerin yetkisinin ne anlama geldiği açıklanacaktır.

3.2. Aile Mahkemesi Hâkimi ve Çocuk Mahkemesi Hâkimi Arasındaki Yetki Uyuşmazlığı

6284 sayılı Kanun'da yer alan koruyucu ve önleyici tedbirlere karar verilirken hangi mahkemenin görevli olacağı hususunda iki sorunun ortaya çıktığı görülmüştür. Bu sorunlardan ilki şiddet mağdurunun çocuk olması durumunda ortaya çıkmaktadır. Yukarıda da değindiğimiz üzere şiddet mağduru çocuk ise, 6284 sayılı Kanun m. 5/3 uyarınca aile mahkemesi hâkiminin, 6284 sayılı Kanun'da düzenlenen tedbirlerin yanı sıra ÇKK'da yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlere karar vermesi de mümkündür. Ancak şiddet mağduru çocuk aynı zamanda ÇKK uyarınca korunma ihtiyacı olan çocuktur ve bu nedenle çocuk mahkemesi hâkimi de koruyucu ve destekleyici tedbirlere karar verme hususunda yetkilidir (ÇKK m. 7/1). Kısaca belirtmek gerekirse, şiddet mağdurunun çocuk olduğu durumlarda ÇKK uyarınca alınacak koruyucu ve destekleyici tedbir kararları bakımından çocuk mahkemesi ile aile mahkemesi arasında yetki uyuşmazlıklarının ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir. O hâlde burada şiddet mağduru çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlere aile mahkemesinin mi yoksa çocuk mahkemesinin mi yetkili olduğu hususu çözümlenmelidir.

[457] 5235 sayılı ve 7.10.2004 tarihli Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun bu bağlamda yürürlüğe konulmuştur.

Burada şiddet mağduru çocuk hakkında ÇKK'da düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirlere karar verme hususunda hangi mahkemenin yetkili olacağına dair Yargıtay 20. Hukuk Dairesi'nin 3.11.2015 tarihli kararının incelenmesi gerekmektedir. Söz konusu karara konu olayda, ilçe emniyet müdürlüğü, cinsel şiddet mağduru çocuk bakımından 6284 sayılı Kanun m. 5 uyarınca almış olduğu kararın onaylanması isteminde bulunmuştur. Ancak aile mahkemesi 2828 sayılı 27.05.1983 tarihli Sosyal Hizmetler Kanunu m. 22[458] hükmünü gerekçe göstererek görevsizlik kararı vermiştir. 2828 sayılı Kanun m. 22'de yetkili olduğu belirtilen çocuk mahkemesi ise 6284 sayılı Kanun'u gerekçe göstererek görevsizlik kararı vermiştir. Bunun üzerine Yargıtay 20. Hukuk Dairesi "*Dosya kapsamından koruyucu ve destekleyici tedbir istenen çocuğun, 6284 sayılı Kanun kapsamında anılan cinsel şiddet mağduru çocuk olduğu anlaşıldığından 6284 sayılı Kanunun 5. maddesinin üçüncü bendi gereğince uyuşmazlığın aile mahkemesinde görülerek çözümlenmesi ...*" gerektiğine karar vermiştir[459].

Yargıtay'ın şiddet mağdurunun çocuk olduğu durumlarda koruyucu ve destekleyici tedbirler bakımından karar verecek mahkemenin "*aile mahkemesi*" olduğu yönündeki kararına katılmaktayız. Zira 6284 sayılı Kanun'a göre kadın, çocuk, aile bireyleri ve ısrarlı takip mağdurları şiddete maruz kaldıklarında bu Kanun'un korumasından faydalanabileceklerdir. Öyle ki şiddet mağdurunun çocuk olduğu durumlarda aile mahkemesi hâkimi ÇKK'da yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlere dahi karar verebilecek şekilde yetkilendirilmiştir (6284 sayılı Kanun m. 5/3). Buradan yola çıkarak şiddet mağdurunun çocuk olduğu olaylarda 6284 sayılı Kanun'un özel, ÇKK'nın genel kanun niteliğinde olduğu tespitini yapabiliriz. ÇKK m. 3/1-a,1'de korunma ihtiyacı olan çocuk "*Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu… İfade eder*" şeklinde

---

[458] **2828 sayılı Kanun m. 22:** "*Korunmaya ihtiyacı olan çocukların reşit oluncaya kadar bu Kanun hükümlerine göre Kurumca kurulan sosyal hizmet kuruluşlarında bakılıp yetiştirilmeleri ve bir meslek sahibi edilmeleri hususundaki gerekli tedbir kararı 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununa göre yetkili ve görevli mahkemece alınır. Bu karar için gerekli belgeler Kurumca düzenlenir ve ilgili mahkemeye gönderilir.*

Haklarında derhal korunma tedbiri alınmasında zorunluluk görülen çocuklar mahkeme kararı alınıncaya kadar, bu Kanuna göre kurulmuş kuruluşlarda veya aile yanında mahalli mülki amirin onayı alınmak suretiyle bakım altına alınır.

(Ek fıkra: 6/2/2014-6518/17 md.) Sosyal hizmet kuruluşlarının kendisine teslim edilen çocuk hakkında yapacağı inceleme sonucunda hazırlayacağı raporda, 5395 sayılı Kanunun 9 uncu maddesi uyarınca çocuğun derhâl korunma altına alınmasını gerektiren bir durum olmadığı ve ailesine teslim edilmesinde herhangi bir sakınca bulunmadığı kanaatine varması hâlinde mülki idare amirinin onayı ile çocuk ailesine teslim edilebilir."

[459] Yargıtay 20. Hukuk Dairesi, T. 3.11.2015, E. 2015/10661, K. 2015/10235. Benzer nitelikte bir başka karar için bkz.: Yargıtay 20. Hukuk Dairesi, T. 7.02.2017, E. 2016/14277, K. 2017/890 (Legalbank Elektronik Hukuk Bankası).

tanımlanmıştır. Görüldüğü üzere, korunma ihtiyacı olan çocuk kavramı yalnızca şiddet mağduru çocukları kapsamına alan bir kavram değildir. Söz gelimi aile üyeleri vefat ettiği için sokakta yaşayan çocuk da korunma ihtiyacı olan çocuk kavramı kapsamında değerlendirilebilir. Oysa 6284 sayılı Kanun doğrudan doğruya "*şiddet*"i esas almak suretiyle düzenlenmiş bir kanundur. Dolayısıyla şiddet mağduru çocuksa ÇKK genel, 6284 sayılı Kanun özel niteliktedir. Bu nedenle şiddet mağdurunun çocuk olduğu olaylarda koruyucu ve destekleyici tedbirler hususunda karar verecek mahkemenin "*aile mahkemesi*" olduğunu düşünmekteyiz.

3.3. Ceza Mahkemeleri ile Aile Mahkemesi Arasındaki Yetki Uyuşmazlığı

6284 sayılı Kanun'un uygulanmasında mahkemeler arasında yetki bakımından ortaya çıkan ikinci sorun, şiddet fiilinin aynı zamanda suç teşkil ettiği durumlardır. Buradaki sorun, şiddetin aynı zamanda suç teşkil ettiği hâllerde ceza soruşturması başladıktan sonra koruyucu ve önleyici tedbirler hususunda karar verme yetkisinin hangi mahkemeye ait olacağıdır. Anayasa m. 142 gereğince "*Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.*" Hükümde mahkemelerin görev ve yetkilerinin kanunlarla düzenlenmesi gerektiği açık bir şekilde belirtilmiştir. 5235 sayılı 26.09.2004 tarihli Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun (5235 sayılı Kanun) ile hukuk ve ceza mahkemelerinin görev ve yetkileri düzenlenmiştir.

Öğretide ceza mahkemelerinin yetkileri millet, madde, yer, kişi ve görev yönünden ele alınmaktadır[460]. Millet yönünden yetki, bir devletin ceza kanunlarının nerede işlenen suçlara uygulanabileceğini belirtir[461]. Madde bakımından yetki kuralları ile mahkemelerin hangi ağırlıktaki suçları yargılama yetkisine sahip olduğu tespit edilir[462]. Yer yönünden yetki, ülkenin mahkemeleri arasında coğrafi alan olarak yapılan yargı çevrelerine bölünmeyi ifade eder[463]. Kişi bakımından yetki, yargılanacak kişilerin durumu, sıfatı, yetkileri ve suçun niteliği dikkate alınmak suretiyle yargılama yetkisinin belirlenmesidir[464]. Görev bakımından yetki ise muhakemenin hangi aşamasında hangi hâkimin görevli olacağının tespit edilmesidir. Bu bağlamda yargılama makamları arasında görev bakımından yetki bölüşümü

[460] **Centel/Zafer**, s. 246.
[461] **Centel/Zafer**, s. 597.
[462] **Centel/Zafer**, s. 599.
[463] **Centel/Zafer**, s. 605.
[464] **Şahin/Göktürk**, s. 255.

gerekmektedir. Yargılama makamının adli olup olmaması, adli yargılama makamları içinde mahkemenin ceza mahkemesi olup olmaması, ceza yargılama makamları arasında mahkemenin genel olup olmaması görev bakımından yetki bölüşümünü ifade eder. Keza ceza muhakemesinde yer alan ilk derece yargılaması, itiraz, istinaf ve temyiz şeklindeki ayrım da görev bakımından yetki bölüşümünün bir sonucudur[465]. O hâlde şiddet fiilinin aynı zamanda suç teşkil ettiği durumlarda, ceza soruşturması başladıktan sonra koruyucu ve önleyici tedbirler hususunda karar verme yetkisinin hangi mahkemeye olacağı bir görev bakımından yetki sorunudur.

6284 sayılı Kanun'un "*suçlara ilişkin saklı tutulan hükümler*" başlıklı 6. maddesinde, kişinin fiilinin suç teşkil ettiği durumlarda ceza soruşturması ve kovuşturmasında alınacak koruma tedbirleri, denetimli serbestlik tedbirleri ile ceza veya güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin hükümlerin saklı tutulduğu belirtilmiştir. 6284 sayılı Kanun m. 13/1'de ise hakkında verilen önleyici tedbir kararına aykırı davranan şiddet uygulayan kişinin "*fiili bir suç oluştursa bile*" ihlal edilen tedbirin niteliği ve aykırılığın ağırlığına göre üç günden on güne kadar aile mahkemesi hâkimi kararıyla zorlama hapsine tabi tutulacağı belirtilmiştir.

Bu sorun bağlamında Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 11.04.2019 tarihli kararının incelenmesi yerinde olacaktır. Karara esas teşkil eden olayda müşteki, boşandığı eşinin kendisini tehdit ettiğinden bahisle şikâyetçi olmuştur. Bunun üzerine 6284 sayılı Kanun uyarınca İstanbul 8. Aile Mahkemesi tarafından şüpheli hakkında bir ay süreyle tedbir kararı verilmiştir. Ancak tedbir süresinin bitiminden sonra müşteki, şüphelinin tekrar kendisini tehdit ettiğinden bahisle şikâyetçi olmuştur. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca bu hususta bir iddianame hazırlanmış; ancak İstanbul 21. Asliye Ceza Mahkemesi, bu konuda kendisinin görevli olmadığı ve 6284 sayılı Kanun uyarınca görevli mahkemenin Aile Mahkemesi olduğu gerekçesiyle iddianameyi iade etmiştir. Bu karara yapılan itirazın reddedilmesi üzerine dava kanun yararına bozmaya konu edilmiş, ardından Yargıtay 4. Ceza Dairesi oldukça açıklayıcı bir karar vermiştir. Karara göre,

> "*... hakkında tedbir kararı uygulanan kişinin tedbir süresi içerisinde mağdur aleyhine tedbir ya da tedbirlerin ihlali niteliğinde olan bir eylem gerçekleştirmesi halinde; eylemin suç teşkil etmemesi durumunda, bu eyleme bağlı olarak tedbire aykırılıkla ilgili karar verme görevinin, 6284 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (c) bendinde belirtildiği üzere aile mahkemesi hakimine*

[465] **Şahin/Göktürk**, s. 258

ait olduğu, eylemin aynı zamanda suç teşkil etmesi durumunda ise, ilgilinin hem 6284 sayılı Kanun uyarınca zorlama hapsine tabi tutulması hem de ceza kanunları uyarınca suçuna uyan cezaya mahkum edilmesi gerektiğinden, tedbire aykırılıkla ilgili karar verme görevinin, 6284 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (c) bendinde belirtildiği üzere aile mahkemesi hakimine ait olduğu, suçla ilgili yargılama görevinin ise suç için öngörülen cezaya ve 5235 sayılı Kanun'a göre asliye ceza mahkemesine yada ağır ceza mahkemesine ait olduğu anlaşılmaktadır."[466]

Görüldüğü üzere Yargıtay, hakkında verilen önleyici tedbir kararına aykırı davranan kişinin bu fiilinin suç teşkil edip etmemesine göre ikili bir ayrım yapmıştır. Tedbire aykırı davranma fiili suç teşkil etmiyorsa bu hususta zorlama hapsine karar verecek makam aile mahkemesi hâkimidir (6284 sayılı Kanun m. 13/1, m. 2/1-c). Ancak tedbire aykırı davranma fiili aynı zamanda suç teşkil ediyorsa, kişi hem zorlama hapsine tabi tutulabilecek hem de o fiille oluşan suçtan dolayı ceza mahkemelerinde yargılanabilecektir. Burada tedbire aykırılık sebebiyle zorlama hapsine karar verecek makam aile mahkemesi iken, suçla ilgili yargılamayı yapacak olan (suçun niteliğine göre) asliye ceza mahkemesi veya ağır ceza mahkemesidir.

Kanaatimizce şiddet fiilinin suç teşkil edebileceği iki ihtimal bulunmaktadır. İlk ihtimal bir kişinin başka bir kişiye şiddet uygulaması ve söz konusu şiddet fiilinin bizatihi suç teşkil etmesidir. İkinci ihtimal ise Yargıtay 4. Ceza Dairesinin incelemiş olduğu olaydaki gibi hakkında verilen önleyici tedbir kararına aykırı davranma fiilinin suç teşkil etmesidir. Öncelikle ikinci ihtimali değerlendirecek olursak, Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin kararının zorlama hapsine karar verecek makamı aile mahkemesi, suçlara ilişkin yargılamayı yapacak makamı asliye ceza mahkemesi veya ağır ceza mahkemesi olarak tespit ettiği kısmına katılmakla birlikte, bazı olaylarda durumun farklılık arz edebileceğini şerh düşmek isteriz. Örneğin, eşini tehdit ettiğinden bahisle aile mahkemesi hâkimi tarafından hakkında üç ay süreyle eşine yaklaşmama (6284 sayılı Kanun m. 5/1-c) ve tehdit etmeme (6284 sayılı Kanun m. 5/1-a) tedbirlerine karar verilen kişinin karardan iki ay sonra eşini silahla kasten yaraladığını farz edelim. Bu kişi hakkında hem tedbir kararına aykırı davranması nedeniyle zorlama hapsi (6284 sayılı Kanun m. 13/1) hem de silahla kasten yaralama (TCK m. 86/3-

[466] Yargıtay 4. Ceza Dairesi, T. 11.04.2019, E. 2019/1292, K. 2019/6765 (kararara ma.yargitay.gov.tr).

e)[467] suçundan ötürü başlayan ceza soruşturması kapsamında tutuklama tedbiri (TCK m. 100/3-a,3) uygulanabilir mi?

Özgenç'e göre soruşturma veya kovuşturma sürecinde tutuklanan bu kişi zorlama hapsine tabi tutulamaz. Biz de bu görüşe katılmaktayız. Zira zorlama hapsi, kişinin hakkında verilen tedbir kararına uymasını zorlamak amacıyla düzenlenmiş bir kurumdur. Kişi tutuklandıktan sonra 6284 sayılı Kanun m. 5'te düzenlenen önleyici tedbirlere aykırı davranma imkânı ortadan kalkacaktır. Örneğin, şiddet mağduruna yaklaşamayacak, onu tehdit edemeyecektir[468]. Bu nedenle tutuklu bir kişi hakkında zorlama hapsi uygulanmasının pratik anlamda bir işlevinin olmadığını düşünmekteyiz.

Şiddet fiilinin aynı zamanda suç teşkil edebileceği ilk ihtimal bakımından ise, bir kişinin başka bir kişiye şiddet uygulaması ve söz konusu şiddet fiilinin bizatihi suç teşkil etmesi hâli incelenmelidir. Burada henüz önleyici tedbir kararına aykırı bir davranış gerçekleşmemiştir. Yalnızca kişinin ilk şiddet fiili suç teşkil etmektedir. Bu durumu da farazi bir örnek üzerinden incelemek yerinde olacaktır. Kişi eşine karşı basit yaralanmayla sonuçlanan şiddet uygular. Bu durumda kişinin fiili hem 6284 sayılı Kanun'a göre önleyici tedbir uygulanmasını, hem de basit yaralama suçuna ilişkin ceza soruşturmasına başlanmasını gerektirmektedir. O hâlde burada aile mahkemesi hâkimi önleyici tedbirler hususunda, Cumhuriyet savcısı ve sulh ceza hâkimliği ise soruşturma evresine ilişkin işlemlerde karar verebilir. Zira önleyici tedbirlere karar verme yetkisi aile mahkemesi hâkimine, soruşturma evresindeki işlemlere karar verme yetkisi Cumhuriyet savcısı ve sulh ceza hâkimliğine aittir.

Koruyucu ve önleyici tedbirlerin hukukî niteliklerini incelediğimiz başlık altında da belirttiğimiz üzere, kanaatimizce bu tedbirler idarî tedbir niteliğindedir. Bu nedenle söz konusu makamların kararları birbirini bağlamayacaktır. Ancak tutukluluk gibi koruyucu ve önleyici tedbirlerin uygulanmasının fiilen imkânsız hâle geldiği durumlarda önleyici tedbirlerin uygulanması mümkün olmaz. Tutukluluk harici bazı durumlarda ise önleyici tedbirlerin uygulanması fiilen imkânsız hale gelmemekle birlikte, bu tedbirlere ihtiyaç

[467] Kasten yaralamanın silahla işlenmesi hali TCK m. 86/3-e'de cezayı ağırlaştıran nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. CMK m. 100/3-a,3 gereğince kuvvetli suç şüphesinin bulunması durumunda silahla kasten yaralama suçunda tutuklama nedeni varsayılır.

[468] Şiddet uygulayan tutuklu olmasına rağmen başka şahıslar aracılığıyla şiddet mağdurunu tehdit etmesi veya iletişim araçlarıyla rahatsız etmeye devam etmesi durumunda 6284 sayılı Kanun'da iştirake dair bir hüküm yer almadığından kim fiili gerçekleştiriyorsa o kişi hakkında tedbir uygulanmalıdır. Ancak bu fiil aynı zamanda suç ise TCK'nın iştirake ilişkin hükümleri uygulanmalıdır (TCK m. 37-41). Tezimizin kapsamı dışında olması nedeniyle iştirake ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmeyecektir. İştirak kapsamında ayrıntılı açıklamalar için bkz.: **Çelen, Ömer**, "*Bir İştirak Şekli Olarak Yardım Etme (Asli Fail Yardım Eden Ayrımı)*", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, Konya 2015, s. 60-70.

kalmayabilir. Söz gelimi uyguladığı şiddet neticesinde eşini basit şekilde yaraladığı iddia edilen kişinin alkol bağımlısı olduğunu varsayalım. Bu kişinin kaçma şüphesi bulunması nedeniyle adlî kontrol altına alınmasına ve bu tedbir kapsamında alkol bağımlılığından kurtulmak amacıyla hastaneye yatarak tedavi ve muayeneye tabi olmasına karar verilebilir (CMK m. 109/3-e). Bu durumda söz konusu kişi hakkında şiddet uyguladığından bahisle 6284 sayılı Kanun m. 5/1-h'de düzenlenen alkol bağımlılığından kurtulmak amacıyla hastanede yatarak tedavi olma tedbirine karar verilmesine ihtiyaç kalmayacaktır.

Yukarıda önleyici tedbirlerin uygulanmasında ortaya çıkan yetki sorunlarına değinilmiştir. Bunun sebebi aynı fiil sebebiyle hem şiddet hem de suçun doğması ve neticede aynı fiil sebebiyle şiddet uygulayanın hem 6284 sayılı Kanun'da düzenlenen önleyici tedbirlerle hem de ceza hukukuna özgü tedbirler ve yaptırımlarla karşılaşabilecek olmasıdır. Burada şiddet mağduru hakkında uygulanacak koruyucu tedbirlere de kısaca değinmek gerekmektedir. Kanaatimizce TCK ve CMK'da kural olarak[469] doğrudan doğruya mağduru koruyan hükümler bulunmadığından yetki sorunu yaşanmayacaktır. Ceza hukukuna ilişkin soruşturma ve kovuşturmanın başlaması mülkî amir veya Aile mahkemesi hâkiminin şiddet mağduru hakkında koruyucu tedbirlere karar vermesine engel olmayacaktır.

Yukarıdaki açıklamalarımız, 6284 sayılı Kanun'un ilgili hükümleri, Yargıtay 4. Ceza Dairesinin incelemiş olduğumuz kararı ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin hukukî niteliğine ilişkin tespitlerimizi birlikte değerlendirdiğimizde şu çıkarımı yapabiliriz: Şiddet fiilinin aynı zamanda suç teşkil ettiği durumlarda fiili imkân[470], gereklilik ve bir hukukî işlev bulunduğu sürece şiddet uygulayan hakkında hem 6284 sayılı Kanun'da yer alan önleyici tedbirler uygulanabilir hem de bu kişi hakkında yapılan soruşturma/kovuşturma kapsamında ceza ve ceza muhakemesi hukukuna özgü tedbirler uygulanabilir. Burada ceza hukuku devreye girse bile şartlar uygunsa aile mahkemesi hâkiminin önleyici tedbirler hususunda karar verebilme yetkisi devam etmektedir. Aynı husus koruyucu tedbirler bakımından da geçerlidir. Şiddet mağdurunun aynı şiddet fiili sebebiyle suç mağduru olduğu hâllerde de mülkî amir veya aile mahkemesi hâkimince koruyucu tedbir kararı verilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.

[469] İstisna olarak fuhuş suçunun düzenlendiği TCK m. 227/8 hükmü verilebilir: "*Fuhşa sürüklenen kişi, tedaviye veya psikolojik terapiye tâbi tutulabilir*." 5237 sayılı TCK'da fuhuş suçunun mağduru, toplumu oluşturan herkesle birlikte fuhşa sürüklenen kişidir.

[470] Fiili imkân ile kastedilen devletin imkânları değildir. Burada tutuklu olan kişiye zorlama hapsi uygulanmasının fiili olarak imkânsız olması gibi durumlar kastedilmektedir.

4. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Katılan Sıfatı

4.1. Genel Olarak

Kadın, çocuk ve aile bireylerine uygulanan şiddetin bir veya birden fazla suçun oluşmasına sebebiyet verdiği durumlarda 6284 sayılı Kanun uyarınca tedbirlere hükmedilmesinin yanı sıra ceza soruşturması ve kovuşturması da başlatılabilecektir. 6284 sayılı Kanun m. 20/2 uyarınca ceza soruşturmasını müteakiben kamu davasının açıldığı durumlarda Bakanlık söz konusu davaya katılma hakkına sahip olacaktır. Aşağıda öncelikle ceza muhakemesi hukukunda kamu davasına katılma ve kanuni katılma kurumları açıklanacak, ardından 6284 sayılı Kanun m. 20/2 kapsamında Bakanlığın ceza davasına katılma usulü değerlendirilecektir.

4.2. Ceza Muhakemesinde Kamu Davasına Katılma

Ceza muhakemesinde kural olarak her suç kamu adına takip edilir. Zira tüm suçların geniş anlamda mağduru devlet ve toplumdur. Bu nedenle savcılık makamı suçtan zarar gören devlet ve toplum adına iddia görevini yapmaktadır. Ancak olayların pek çoğunda suçun etkilerini doğrudan doğruya üzerinde hisseden mağdur ve suçtan zarar gören kişiler bulunmaktadır. Bilhassa ağır suçların mağdurları, faillerin bulunup cezalandırılmalarının yanı sıra soruşturmada kendilerine de etkin bir rol verilmesini isterler. Kısaca belirtmek gerekirse, suçtan zarar görenin kamu davasına müdahalesiyle iddia faaliyeti devletin yanı sıra birey tarafından da üstlenilmektedir[471].

Öğretide katılma kavramı farklı şekillerde tanımlanmıştır. *Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe*'ye göre katılma, "*Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar tarafından, açılmış olan kamu davasında hüküm verilene kadar şikâyetçinin sahip olduğu haklara sahip olarak yer almak istenmesidir. Bu talebin kabul edilmesi halinde talepte bulunana ise katılan denir.*[472]" *Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü*'ye göre "*Suçtan zarar gören kişinin savcının açtığı kamu davasında, savcının yanında, CMK'nun kendisine tanıdığı hak ve yetkileri haiz olarak yer almak istemesine katılma (müdahale), bu istemin yetkili merci tarafından kabul edilmesi durumunda istemde bulunan kişiye katılan*

[471] **Centel/Zafer**, s. 942.
[472] **Özbek/Doğan/Bacaksız**, Muhakeme, s. 570.

(müdahil) denir.[473]" *Centel/Zafer*'e göre "*Suçtan zarar görenin ve mağdurun kamu davasına katılarak savcının yanında yer almasına, davaya müdahale veya davaya katılma denir.*" *Ünver/Hakeri*'ye göre "*Kamu davasına katılma, açılmış bulunan bir kamu davasına, savcının yanında yer alarak bazı hak ve yükümlülükleri üstlenmek amacıyla etkide bulunmak demektir.*[474]" Koca'ya göre "*Mağdur, suçtan zarar gören ve malen sorumlu olanların, savcı tarafından açılmış bulunan kamu davasında, ilk derece mahkemesinde hüküm verilinceye kadar, kanunların kendilerine tanıdığı hak ve yetkilere sahip olarak yer almak istemelerine davaya katılma denir.*[475]" *Koç*'a göre katılan "*Bir kamu davasında muhakemesi yapılan suç nedeniyle mağdur, suçtan zarar gören veya malen sorumlu olup, sanığın cezalandırılmasında ya da cezalandırılmamasında hukuki yararı bulunan, bu amaçla katılma davası açarak kamusal iddia makamının yanında iddia faaliyetinde bulunan, muhakemeye etki edebilen ve muhakeme hukuku bakımından birtakım haklarla donatılan bir ceza muhakemesi süjesidir.*[476]"

CMK dördüncü kitap ikinci kısmında "*kamu davasına katılma*" kurumu düzenlenmiştir. Kamu davasına katılma talebinde bulunabilecek kişiler CMK m. 237/1 hükmünde sayılmıştır. Söz konusu hükme göre mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar kamu davasına katılabilirler[477]. Mağdur, suçun konusunun ait olduğu, haksızlığa uğramış kişidir. Suçun konusu belirli bir kişi ya da kişilere aitse mağdur bu kişi ya da kişilerdir. Ancak suçun konusu belli bir kişiye ait değilse mağdur, toplumu oluşturan herkestir[478]. Mağdur ve suçtan zarar gören kavramları birbirine karıştırılmamalıdır. Mağdur, kural olarak bir suçun işlenmesi dolayısıyla zarar gören kişidir; ancak suçtan zarar gören, her zaman bu suçun işlenmesi dolayısıyla mağdur olan kişi değildir[479]. Suçun mağduru ancak gerçek kişi olabilir. Tüzel kişiler suçun mağduru olamazlar[480]. Suçtan zarar gören ise gerçek veya tüzel kişiler olabilir.

---

[473] **Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Gezer, Özge Sırma/Saygılar Kırıt, Yasemin F./Alan Akcan, Esra/Özaydın, Özdem/Erden Tütüncü, Efser**, **Villemin Altınok, Derya, Tok, Mehmet Can**, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Edit. Öztürk, Bahri, 13. Baskı, Ankara 2019, s. 238-239.

[474] **Ünver, Yener/Hakeri, Hakan**, Ceza Muhakemesi Hukuku, C. 3, Adalet Yayıncılık, Ankara 2019, 15. Baskı, s. 1796 (**Ünver/Hakeri**, C.3).

[475] **Koca, Mahmut**, "*Temyiz Yolunda Davaya Katılma*", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 18, 2014, (s. 1-28), s. 3 (**Koca**, Katılma).

[476] **Koç, Ziya**, Ceza Muhakemesinde Katılan, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2011, s.8

[477] **Şahin/Göktürk**, s. 133; **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 172; **Centel/Zafer**, s. 943; **Ünver/Hakeri**, C. 3, s. 1796; **Özbek/Doğan/Bacaksız**, Muhakeme, s. 570; **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Villemin Altınok/Tok**, s. 239; **Soyaslan**, Muhakeme; s. 479.

[478] **Koca/Üzülmez**, s. 114.

[479] **Özgenç**, Genel Hükümler, s. 223.

[480] **Özgenç**, Genel Hükümler, s. 224.

Öğretide suçtan zarar gören kavramının duruma göre dar veya geniş yorumlanabileceği ileri sürülmektedir. Davaya katılma söz konusu ise, suçtan zarar gören kavramı dar yorumlanmalıdır. O hâlde ancak suçun işlenmesinden doğrudan doğruya zarar gören kişiler kamu davasına katılabilir[481]. Katılma talebinde bulunan kişinin suçtan doğrudan doğruya zarar görüp görmediğinin takdiri mahkemeye aittir. Ancak bazı hâllerde suçtan zarar görmüş olmak bizzat kanun tarafından takdir edilmektedir. Bu durumda mahkemenin ayrıca bir değerlendirme yapmasına ihtiyaç yoktur[482]. Başka bir deyişle, kanun ile kendilerine ceza davasına katılma yetkisi verilen tüzel kişilerin doğrudan doğruya suçtan zarar görüp görmediklerine bakılmayacaktır. Bu kişilerin kamu davasına katılmak için mahkemeye başvurmaları yeterlidir[483].

CMK m. 237/1 uyarınca kamu davasına katılabilecek kişilerden biri de malen sorumlu olanlardır. Malen sorumlu CMK m. 2/1-i'de "*Yargılama konusu işin hükme bağlanması ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddi ve mali sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenecek veya bunlara katlanacak kişiyi ifade eder.*" şeklinde tanımlanmıştır. Malen sorumlu olan, suçun işlenmesinden dolayı zarara uğrayan kişidir. Söz gelimi çalışanının yaptığı kazada adam çalıştıran kişi, malen sorumludur. Çünkü bu kişi, çalışanının suçlu bulunması durumunda, verilen zararı tazminle yükümlü olacaktır[484].

CMK'da kamu davasına katılabilecek kişilerin ehliyetine ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Bu nedenle katılanın sahip olması gereken ehliyet, genel kurallardan hareketle tespit edilir. Katılan kişinin ceza muhakemesinde bir taraf sıfatını haiz olduğu göz önüne alındığında dava ehliyetine sahip olması gerektiği söylenebilir[485]. O hâlde kamu davasına katılan kişi temyiz kudretine sahip ve reşit olmalı, ayrıca medeni hakları kullanmaktan kısıtlı olmamalıdır. Çocuklar veya akıl hastası kişiler kendi başlarına katılma talebinde bulunamazlar. Bu kişiler adına kanuni temsilcileri katılma talebinde bulunabilir[486].

---

[481] **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/ Villemin Altınok/Tok**, s. 239; **Şahin/Göktürk**, s. 132; **Soyaslan**, Muhakeme, s. 479. *Koca*'ya göre suçtan zarar görenin duruma göre dar duruma göre geniş yorumlanabilmesi görüşü kabul edilemez. Hukuki güvenliğin sağlanması ve keyfiliğin önlenmesi için suçtan zarar gören kavramının anlamı her müessese bakımından aynı şekilde anlaşılmalı ve yorumlanmalıdır (**Koca**, Katılma, s. 6).

[482] **Şahin/Göktürk**, s. 132.

[483] **Centel/Zafer**, s. 948.

[484] **Koca**, Katılma, s. 8-9.

[485] **Çubukçu, Büşra Sevde**, "*Kamu Davasına Zorunlu Katılma*", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2019, s. 45.

[486] **Özbek/Doğan/Bacaksız**, Muhakeme, s. 571; **Koca**, Katılma, s. 9.

Suçtan zarar gören tüzel kişiler ise kendilerini temsile yetkili kişi veya organları aracılığıyla davaya katılabilir[487].

Burada katılma hakkına sahip olan kişilerin ne zaman bu haklarını kullanabileceklerinden de bahsetmek gerekir. Katılma hakkına sahip olan kişiler, ilk derece mahkemesinde hüküm verilinceye kadar kovuşturma evresinin her aşamasında, şikâyetçi olduklarını belirtmek suretiyle kamu davasına katılabilirler (CMK m. 237/1)[488]. O hâlde CMK'ya göre soruşturma evresinde kamu davasına katılmak mümkün değildir. Ancak öğretide katılma dilekçesinin soruşturma evresinde de verilebileceği ileri sürülmektedir. Soruşturma evresinde katılma dilekçesi verildiğinde, talebin reddi veya kabulü hususunda bir karar verilmemekle birlikte kamu davası açıldığında bu talebin işleme alınması ve yeniden bir talep aranmaması gerekir[489].

CMK m. 237/2 uyarınca, kural olarak kanun yolu muhakemesinde kamu davasına katılma talebinde bulunulamaz. Ancak ilk derece mahkemesinde ileri sürülmüş olup da reddedilen veya karara bağlanmayan katılma talepleri, kanun yolu başvurusunda açıkça belirtilmek şartıyla incelenip karara bağlanır[490].

Kovuşturma evresinde mağdur ve şikâyetçiye tanınan haklardan biri de kamu davasına katılma hakkıdır (CMK m. 234/1-b,2). Ancak kanun koyucu varlığından haberdar olunmayan bir hakkın anlam ifade etmeyeceğini öngörerek sahip olduğu hakların mağdur ve şikâyetçiye anlatılıp açıklanmasını ve tutanağa yazılmasını istemiştir (CMK m. 234/3). Mağdur ve şikâyetçinin sahip olduğu bu hakları öğrenebilmesi için duruşmadan haberdar olması gerekmektedir. Bu bağlamda CMK m. 234/1,1'de mağdur ve şikâyetçinin duruşmadan haberdar olma hakkı düzenlenmiştir. Nitekim duruşmadan haberdar olmayan mağdur ve şikâyetçi katılma hakkını kullanamayacaktır[491]. Yargıtay'ın bu eksikliği bozma nedeni olarak kabul ettiği kararlar bulunmaktadır[492]. Ancak özel kanunlar gereğince katılma hakkına sahip olan kişinin duruşma öncesinde bu hakkından haberdar olduğu durumlarda

---

[487] **Centel/Zafer**, s. 947.
[488] **Ünver/Hakeri**, C.3, s. 1797; **Centel/Zafer**, s. 948-949; **Şahin/Göktürk**, s. 133; **Özbek/Doğan/Bacaksız**, Muhakeme, s. 572; **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 174.
[489] **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 174; **Centel/Zafer**, s. 949; **Şahin/Göktürk**, s. 133. Karşı görüş için bakınız: **Soyaslan**, Muhakeme, s. 480; **Koca**, Katılma, s. 11; **Çınar, Ali Rıza**, "*Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma*", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan, C. 21, Özel Sayı, 2019, (s. 2801-2836), s. 2816.
[490] **Ünver/Hakeri**, C.3, s. 1797; **Centel/Zafer**, s. 950; **Şahin/Göktürk**, s. 133.
[491] **Koca**, Katılma, s. 10.
[492] Yargıtay 2. CD, 28.06.2010, 15160/21211 "*Soruşturma evresinde sanık hakkında şikâyetçi olduğunu bildiren ve katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunan yakınana, kovuşturma evresinde duruşma gününün doğru olarak bildirilmemesi bozmayı gerektirir.*", **Ünver/Hakeri**, C.3, s. 1802.

mahkemenin ayrıca bu kişiyi duruşmadan haberdar etmesi gerekli olmayabilir. Bu husus aşağıda ayrıntılı olarak incelenecektir.

Bu meyanda kısaca kamu davasına katılma usulünden de bahsetmek gerekmektedir. Katılma hakkına sahip olan kişiler şikâyetçi olduklarını belirtmek suretiyle kamu davasına katılabilirler (CMK m. 237/1). Katılma talebi, kamu davasının açılmasından sonra mahkemeye dilekçe verilerek veya katılma istemini içeren beyanın duruşma tutanağına geçirilmesiyle gerçekleşir. Katılma hakkına sahip olan kişinin duruşmadaki şikâyeti belirten ifadesi üzerine, bu kişiye davaya katılmak isteyip istemediği sorulur. Ardından Cumhuriyet savcısı, sanık ve müdafi dinlenerek davaya katılma istemi hakkında karar verilir[493] (CMK m. 238). Burada belirtilen şikâyet, teknik anlamda şikâyet olmayıp failin cezalandırılmasına yönelik beyanda bulunmayı ifade eder[494].

Ceza muhakemesinde kamu davasına katılma davayı durdurmaz ve katılmadan önce verilmiş kararlar katılana tebliğ edilmez. Katılan bu kararlara karşı Cumhuriyet savcısına öngörülen süre zarfında kanun yoluna başvurabilir. Bu süre geçtikten sonra katılanın kanun yoluna başvuru hakkı ortadan kalkar. Tarihi belirlenmiş duruşma ya da yargılama usulüne ilişkin diğer işlemler, vaktin darlığından dolayı katılan çağrılamayacak veya kendisine haber verilemeyecek olsa bile, gününde yapılacaktır (CMK m. 240, 241)[495].

Ceza muhakemesinde kamu davasına katılan kişi birtakım haklara sahiptir. Mağdur veya suçtan zarar gören katılan sıfatını kazandıktan sonra, cinsel saldırı suçu ve alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine bir avukat görevlendirilmesini talep edebilir. Ancak mağdur veya suçtan zarar gören çocuk, sağır ve dilsiz ya da kendisini savunamayacak derecede akıl hastası ise avukat görevlendirilmesi için talep aranmayacaktır (CMK m. 239)[496]. Katılanın sahip olduğu en önemli haklardan biri de Cumhuriyet savcısından bağımsız olarak tek başına kanun yollarına başvurabilmesidir (CMK m. 242/1). Katılanın kanun yollarına başvuru süresi ise Cumhuriyet savcısına tanınan süre ile sınırlıdır. Ancak katılan Cumhuriyet savcısının ileri sürdüğü temyiz sebepleriyle

---

[493] Mahkemenin katılma talebi konusunda olumlu veya olumsuz bir karar vermesi gerekmektedir. Bu nedenle katılmanın tâli bir ceza davası olduğu ileri sürülmektedir. *Centel/Zafer*'e göre "K*atılmaya ilişkin karar bir tespit ve bildirme kararıdır. Katılan sıfatı kabul kararından önce kazanılır.*" **Centel/Zafer**, s. 952.

[494] **Koca**, Katılma, s. 11; **Centel/Zafer**, s. 951.

[495] **Ünver/Hakeri**, C.3, s. 1808; **Centel/Zafer**, s. 952; **Şahin/Göktürk**, s. 135; **Özbek/Doğan/Bacaksız**, Muhakeme, s. 574; **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 178; **Çubukçu**, s. 41.

[496] **Ünver/Hakeri**, C.3, s. 1807; **Centel/Zafer**, s. 954; **Şahin/Göktürk**, s. 134; **Özbek/Doğan/Bacaksız**, Muhakeme, s. 573; **Soyaslan**, Muhakeme, s. 481; **Çubukçu**, s. 44-45.

bağlı değildir[497]. Katılanın duruşmaya gelme mecburiyeti bulunmamaktadır. Ayrıca katılan istediği takdirde kamu davasına katılmaktan vazgeçebilir[498].

4.3. Ceza Muhakemesinde Kanuni Katılma

Ceza muhakemesinde suçtan zarar gören kişinin kamu davasına katılabilmesi için zarar görmenin doğrudan doğruya olması şartının arandığı; ancak kanunlar ile kendilerine katılma yetkisi verilen tüzel kişiler bakımından bu şartın aranmayacağı yukarıdaki açıklamalarımızda belirtilmiştir. Öğretide otomatik katılma[499] veya zorunlu katılma[500] olarak da adlandırılan bu durum, çalışmamızda kanuni katılma olarak ifade edilecektir.

Kamu davasına katılma kurumu, ceza yargılamasında maddi gerçeğin ortaya çıkmasına hizmet eden bir kurumdur. Kanuni katılmada ise bu katkı elzem görülmüştür. Kanuni katılma ile bazı durumlarda kamu davasında özel ve teknik bilgi ihtiyacını temin edilirken, bazı durumlarda ise kamu vicdanının yargılamada temsili sağlanmıştır. O hâlde kanuni katılmanın genel olarak kamu davasına katılmadan farklı amaçlar taşıdığını söylemek mümkündür. Örneğin; 6362 sayılı ve 06.12.2012 tarihli Sermaye Piyasası Kanunu'nda yer alan suçlardan birinin oluşup oluşmadığının tespiti için Sermaye Piyasası Kurulunun davaya katılması konuya ilişkin özel ve teknik bilgi ihtiyacını gidermeye yardımcı olacaktır[501].

Çubukçu'ya göre genel olarak kamu davasına katılma bir hak iken, kanuni katılma bir yetkidir. Zira hak kullanılmadığı takdirde sahibinin herhangi bir hukuki sorumluluğu doğmazken, yetki kullanılmadığı takdirde birtakım hukuki sonuçlar ortaya çıkar. Kanuni katılmada, kendisine kamu davasına katılma yetkisi verilen tüzel kişinin organı veya hukuki temsilcisi bu yetkiyi kullanmadığı takdirde hukuki sorumluluğu doğacaktır. Bu bağlamda ilgili kişi kurum içi soruşturmaya maruz kalacak veya hakkında görevi kötüye kullanma suçundan dolayı soruşturma açılabilecektir[502]. Genel olarak katılmada ise katılma hakkı olan kişi bu hakkını kullanmadığı takdirde cezai, hukuki veya idari herhangi bir sorumluluğu doğmamaktadır. Bu yüzden kanuni katılma hak değil, yetkidir.

---

[497] **Koç,** s. 205.
[498] **Centel/Zafer**, s. 953; **Soyaslan**, Muhakeme, s. 482.
[499] **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 173.
[500] **Çubukçu**, s. 51.
[501] **Çubukçu**, s. 54-55.
[502] **Çubukçu**, s. 51-52.

Kanuni katılmanın söz konusu olduğu durumlarda genel olarak kamu davasına katılma için aranan koşulların bir kısmı aranmamaktadır. Bu durumda kanunen katılma yetkisine sahip olan ilgili tüzel kişinin doğrudan doğruya suçtan zarar gören olup olmadığına bakılmayacaktır. Kanunen katılma yetkisine sahip olan tüzel kişinin yetkili organ veya temsilcisi katılma talebini mahkemeye ilettikten sonra mahkeme bu talebi kabul etmelidir. Zira bu talep kanundan doğmaktadır. Ancak kanunen katılma yetkisine sahip olsalar da ilgili tüzel kişilerin katılma taleplerini zamanında bildirmeleri gerekmektedir. O hâlde genel olarak katılmada olduğu gibi kanuni katılmada da CMK m. 237/1 uyarınca kovuşturma evresinde hüküm verilinceye kadar katılma talebinde bulunulmalıdır. Aksi takdirde katılma talepleri mahkemece reddedilebilir.

Kanunen katılma yetkisine sahip olanlar tek bir kanunda sayılmamış, farklı kanunlarda hüküm altına alınmıştır. Söz gelimi Bankacılık Kanunu'na göre Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun[503], Sermaye Piyasası Kanunu'na göre Sermaye Piyasası Kurulunun[504], Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'na göre gümrük idarelerinin[505], Petrol Piyasası Kanunu'na göre Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun[506], 6284 sayılı Kanun'a göre Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının[507] kanuni katılma yetkisi bulunmaktadır. Çalışmamızda söz konusu kanuni katılma yetkisine sahip kurum ve kuruluşlardan yalnızca Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının kanuni katılma yetkisi açıklanacaktır.

4.4. Ceza Muhakemesinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Davaya Katılması

İşlenen bazı suçlar o suçun mağdurunu, suçtan zarar görenini veya malen sorumlu olan kişiyi etkilemesinin yanı sıra toplumun tamamını huzursuz edebilir. Bu durumda kamu vicdanının yargılamada temsil edilmesi, bir taraftan kamuoyunun tatminini sağlayıp kamusal menfaatleri korurken diğer taraftan mağdur veya suçtan zarar göreni desteklemeyi kolaylaştıracaktır[508]. Toplumu huzursuz eden pek çok olayda konuyla ilgilenen sivil toplum kuruluşları veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları (örneğin; barolar) kamu

[503] 5411 sayılı ve 19.10.2005 tarihli Bankacılık Kanunu m. 162.
[504] 6362 sayılı ve 06.12.2012 tarihli Sermaye Piyasası Kanunu m. 115.
[505] 5607 sayılı ve 21.03.2007 tarihli Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu m. 18.
[506] 5015 sayılı ve 04.12.2003 tarihli Petrol Piyasası Kanunu m. 13.
[507] 6284 sayılı Kanun m. 20.
[508] **Çubukçu**, s. 55-56.

davasına katılma hususunda talepte bulunmaktadır. Ancak bu kuruluşların ceza muhakemesinde kamu davasına katılabilmesi için ya doğrudan doğruya suçtan zarar gören konumunda olmaları ya da katılma yetkisine sahip olduklarına dair kanunlarda özel bir düzenleme bulunması gerekmektedir.

Kanun koyucu 6284 sayılı Kanun m. 20/2'de yer alan "*Bakanlık, gerekli görmesi hâlinde kadın, çocuk ve aile bireylerine yönelik olarak uygulanan şiddet veya şiddet tehlikesi dolayısıyla açılan idarî, cezaî, hukukî her tür davaya ve çekişmesiz yargıya katılabilir.*" şeklindeki düzenlemeyi yaparak kamu vicdanının da yargılamada temsil edilmesini sağlamıştır. Hükümde belirtilen Bakanlık ifadesinin Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olduğunu burada tekrar vurgulamalıyız. Çalışmamızın konusu itibarıyla bu kısımda Bakanlığın ceza davalarına katılma usulü ortaya koyulacak, ancak idari ve hukuki davalara katılma usulü incelenmeyecektir.

6284 sayılı Kanun m. 20 hükmünde açık bir şekilde görüldüğü üzere kadın, çocuk ve aile bireylerine uygulanan şiddetin suç teşkil ettiği durumlarda açılan kamu davasına, Bakanlığın kanuni katılma hakkı bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle, Bakanlık doğrudan doğruya suçtan zarar görüp görmediğine bakılmaksızın kamu davasına katılabilir. Ancak bu durum otomatik katılma anlamına gelmemekte, Bakanlığın CMK m. 237/1'de belirtilen süre zarfında katılma talebini mahkemeye bildirmesi gerekmektedir. O hâlde Bakanlığın katılan sıfatını alabilmesi için mutlaka mahkemeden talepte bulunması ve bu talebin mahkeme tarafından kabul edilmesi gerekir. Bakanlık kanuni katılma yetkisine sahip olduğundan, mahkemece Bakanlığın doğrudan doğruya suçtan zarar gören olup olmadığı incelenmeyecek, süresinde yapılan katılma talepleri kabul edilecektir.

Çubukçu'ya göre kadın, çocuk ve aile bireylerine uygulanan şiddetin suç teşkil ettiği durumlarda, açılan kamu davasına kanuni katılma yetkisi bulunan Bakanlığın davadan haberdar edilmesi gerekmekte, aksi takdirde bu durum kanun yolunda bozma nedeni yapılmalıdır[509]. Bu konuda yakın tarihe kadar Yargıtay daireleri arasında farklı uygulamalar bulunmaktaydı. Dairelerin bir kısmında, 6284 sayılı Kanun gereğince ceza davalarına katılma yetkisine sahip olan Bakanlığın davadan haberdar edilmemesi bozma nedeni olarak kabul edilmekteydi. Diğer dairelerde ise Bakanlığın kanuni katılma yetkisine sahip olduğu kabul edilmekle birlikte bu yetkinin Bakanlığı davadan haberdar etmeyi kapsamaması

[509] **Çubukçu**, s. 76.

gerekçesiyle bozma kararı verilmemekteydi. Bu sorun Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu (YİBBGK) kararı ile çözüme kavuşturulmuştur.

YİBBGK'nın 29.02.2020 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan kararındaki[510] hukukî sorun; kadın, çocuk ve aile bireylerine uygulanan şiddetin suç teşkil ettiği durumlarda açılan ceza davasına katılma yetkisine sahip olan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının davadan haberdar edilmesinin zorunlu olup olmadığıdır. Kararda aynı konuda iki farklı uygulamayı gerçekleştiren Yargıtay 14. Ceza Dairesi ve Yargıtay Ceza Genel Kurulunun (YCGK) yaklaşımları tartışılmış, Yargıtay 14. Ceza Dairesinin 05.03.2019 tarihli kararı[511] ile YCGK'nın 17.04.2019 tarihli kararı[512] inceleme konusu edilmiştir. Bu bağlamda kısaca Yargıtay 14. Ceza Dairesi ve YCGK'nın görüşlerinden bahsetmek isteriz. Yargıtay 14. Ceza Dairesi, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlara ilişkin ilk derece mahkemeleri ve bölge adliye mahkemelerinde yürütülen davalarda Bakanlığa resen bildirimde bulunulmasının gerekmediği görüşündedir. Ancak Yargıtay 14. Ceza Dairesi, Bakanlığın bir şekilde davadan haberdar olup katılma talebinde bulunarak hükmü temyiz etmesi durumunda, Bakanlığın davadan haberdar edilmemiş olmasını hükmün bozulması nedeni olarak kabul etmemekte ve dosyayı esastan sonuçlandırmaktadır. YCGK ise, 6284 sayılı Kanun m. 20/2 uyarınca soruşturma ve kovuşturma evrelerinde Bakanlığa ihbarda bulunulmasının zorunlu olduğu, bu zorunluluğun yerine getirilmemesi durumunda CMK m. 260 uyarınca kanun yollarına başvurma yetkisi bulunan Bakanlığa gerekçeli kararın tebliğ edilmesi ve yedi günlük temyiz süresinin başlatılması gerektiği görüşündedir.

Yargıtay 14. Ceza Dairesi ve YCGK arasındaki görüş aykırılıklarını inceleyen YİBBGK, karara konu olan hukuki sorunun özellik arz etmesi nedeniyle akademik camianın da görüşlerine başvurmuştur. Bu bağlamda Feridun Yenisey, Bahri Öztürk, Cumhur Şahin ve Muharrem Özen'in görüşleri alınmıştır. Görüşler; 6284 sayılı Kanun uyarınca Bakanlığın davaya katılma konusunda takdir yetkisine sahip olduğu, mahkemeye, Bakanlığı davadan haberdar etme yükümlülüğünün verilmediği yönünde olmuştur. Zira 6284 sayılı Kanun m. 20'de Bakanlığın gerekli görmesi hâlinde davaya katılabileceği belirtilmiştir. Keza 6284 sayılı Kanun m. 10 hükmü ile ilk derece mahkemesince hüküm kurulmadan önce verilen tedbir kararlarının Bakanlığa duyurulmasının amaçlandığı, bu nedenle mahkemenin Bakanlığa bildirim yapma yükümlülüğünün olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca kanuni

[510] YİBBGK, T. 13.12.2019, E. 2019/6, K. 2019/7, 29.02.2020 tarih ve 31054 sayılı Resmî Gazete.
[511] Yargıtay 14. CD, T. 05.03.2019, E. 2019/509, K. 2019/7852.
[512] Yargıtay CGK, T. 17.04.2019, E. 2016/14-1448, K. 2018/177.

katılmanın düzenlendiği diğer kanunlarda ihbar yükümlülüğünün özel olarak düzenlendiği[513], dolayısıyla 6284 sayılı Kanun kapsamında Bakanlığa ihbar yükümlülüğünün düzenlenmemesinin kanun koyucunun bilinçli tercihi olduğu ileri sürülmüştür[514].

YİBBGK, katılma yetkisine yer verilen özel kanunlarda ilgili kurum ve kuruluşların kamu davasından haberdar edilmesi özel olarak düzenlenirken, 6284 sayılı Kanun'da Bakanlığın kamu davasından haberdar edilmesine ilişkin bir düzenleme yer almamasının kanun koyucunun bilinçli tercihi olduğu sonucuna varmıştır. Keza 6284 sayılı Kanun m. 10'da, Kanun kapsamında yapılan başvuruların Bakanlığın il ve ilçe müdürlüklerine bildirileceği belirtilmiştir. O hâlde Kanun'un şiddet olarak tanımladığı fiillerin suç teşkil ettiği durumlarda yetkili mercilere yapılan başvurulardan (henüz soruşturma aşamasındayken) Bakanlığın haberi olacaktır. Bu aşamadan sonra Bakanlığın davaya katılmaması durumunda ise mağdur yine de korumasız kalmayacak, mağdurun hakları Cumhuriyet savcısı ve istem üzerine veya zorunlu olarak atanan vekiller aracılığıyla savunulacaktır. Belirtilen bu gerekçelerle YİBBGK tarafından "*6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un 20/2 maddesi uyarınca, bu Kanun kapsamına giren suçlarla ilgili olarak açılan ceza davalarında, kovuşturma evresinde mahkemesince; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının davadan haberdar edilmesinin zorunlu olmadığına üçte ikiyi aşan oy çokluğuyla karar verilmiştir.*"[515]

Oy çokluğuyla verilen YİBBGK kararına ilişkin karşı oy yazısında, 6284 sayılı Kanun'da her ne kadar dava ile ilgili Bakanlığa bildirim konusuna yer verilmese de davaya katılma bakımından mağdur ve suçtan zarar görene hangi işlem yapılıyorsa, Bakanlık bakımından da aynı işlemin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Karşı oy yazısında çoğunluğun görüşüne katılarak Bakanlığın davaya katılma hususunda takdir yetkisine sahip olduğu kabul edilmiş; ancak Bakanlığın takdir yetkisini kullanabilmesi için öncelikle davadan haberdar olması gerektiği ileri sürülerek çoğunluğun görüşüne iştirak edilmemiştir. Ayrıca özel kanunlarda kamu davasına katılma talebinde bulunmaya olanak sağlanmasına rağmen katılma usulü hakkında bir düzenleme yapılmamasının CMK'nın katılmaya ilişkin genel

[513] Bu kanunlara örnek olarak 3628 sayılı 19.04.1990 tarihli Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu m. 18, Bankacılık Kanunu m. 162 ve Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu m. 18 verilebilir.
[514] YİBBGK, T. 13.12.2019, E. 2019/6, K. 2019/7, 29.02.2020 tarih ve 31054 sayılı Resmî Gazete, s. 20-21.
[515] YİBBGK, T. 13.12.2019, E. 2019/6, K. 2019/7, 29.02.2020 tarih ve 31054 sayılı Resmî Gazete, s. 26.

kurallarının uygulanmasına engel olmayacağı belirtilmiş, kanun koyucunun 6284 sayılı Kanun'da Bakanlığı haberdar etmesine ilişkin bir düzenleme yapmamasının bilinçli olduğu yönündeki çoğunluk görüşüne de iştirak edilmemiştir. Bilhassa Bakanlığın adli mercilere başvurarak mağdurla ilgili tedbir alınmasını talep ettiği olaylarda Bakanlığın da davadan haberdar edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Elbette bu noktadan sonra davaya katılıp katılmamanın takdirinin 6284 sayılı Kanun m. 20 uyarınca Bakanlığa ait olacağı; ancak Bakanlığın takdir yetkisini kullanabilmesi için davadan haberdar olması gerektiği ileri sürülmüştür. Çoğunluğun 6284 sayılı Kanun kapsamına giren suçlarla ilgili olarak açılan ceza davalarında Bakanlığın davadan haberdar edilmesinin gerekli olmadığına ilişkin yaklaşımının, ülkemizin İstanbul Sözleşmesi'nden doğan yükümlülüklerini yerine getirme hususunda önemli sorunlara yol açacağı ve bu durumun GREVIO raporlarına olumsuz bir şekilde yansıyacağı öne sürülmüştür. Kadın cinayetleri başta olmak üzere bu kapsamda işlenen diğer suçlara ilişkin etkin mücadele ve faillerin cezalandırılmasının sağlanması bakımından Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yükümlülüklerini yerine getirmemesi nedeniyle hak ihlali sonucunun doğabileceği de karşı oy yazısında belirtilmiştir.

Kanaatimizce kadın, çocuk ve aile bireylerine uygulanan şiddetin suç teşkil ettiği durumlarda açılan ceza davasında, davaya katılma yetkisine sahip olan Bakanlığın mahkemece davadan haberdar edilip edilmeyeceği, 6284 sayılı Kanun'un uygulanmasında ortaya çıkan sorunlu konulardan biridir. 6284 sayılı Kanun ve Uyg. Yön.'de bu sorunun nasıl çözümlenmesi gerektiğine ilişkin açık ve anlaşılır bir düzenleme bulunmaması nedeniyle de mahkemeler sorunu farklı şekillerde çözümlemişlerdir. Ancak aynı konuda, farklı mahkemeler tarafından farklı uygulamalar gerçekleştirilmesinin hukuki güvenliği zedeleyeceği ortadadır. YİBBGK da bu hususu gözetmiş ve uygulamada yeknesaklığın sağlanması amacıyla kadın, çocuk ve aile bireylerine uygulanan şiddetin suç teşkil ettiği durumlarda açılan ceza davasında, davaya katılma yetkisine sahip olan Bakanlığın davadan haberdar edilip edilmesinin gerekli olmadığı yönünde içtihadı birleştirme kararı vermiştir. Burada üç gerekçeyle YİBBGK kararına katılmadığımızı belirtmeliyiz. Bunlar:

- Kararda, Sermaye Piyasası Kanunu, Bankacılık Kanunu, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu gibi özel kanunlarda katılma yetkisine sahip olan kuruluşların davadan haberdar edilmesi gerektiği şeklinde bir düzenleme yer almasına rağmen 6284 sayılı Kanun'da böyle bir düzenleme yer almaması, kanun koyucunun bilinçli tercihi olarak görülmüştür. Bu bağlamda mahkemelere, Bakanlığı davadan haberdar etme yükümlülüğünün verilemeyeceği ileri sürülmüştür. Kanaatimizce 6284 sayılı Kanun'da katılma usulü hakkında bir düzenleme

yer almaması, Bakanlığın davadan haberdar edilmeyeceğini göstermemektedir. 6284 sayılı Kanun'da özel bir düzenleme yapılmamışsa, o konuyu düzenleyen genel kanun hangisiyse ona başvurulmalıdır. Bu bağlamda katılma usulünün düzenlendiği CMK'daki hükümlere başvurulmasının daha uygun bir çözüm olduğunu düşünmekteyiz. Başka bir ifadeyle, diğer özel kanunlardaki benzer hükümlerden yola çıkarak "*sınırlayıcı*" bir yorum yapılmamalıdır.

- Diğer özel kanunlardaki benzer hükümlerden yola çıkarak Bakanlığın davadan haberdar edilmeyeceği sonucuna varmanın bizce yerinde olmayan bir yönü daha bulunmaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, 6284 sayılı Kanunla Bakanlığa davaya katılma yetkisinin verilmesinin amacı, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet olaylarında, kamu vicdanının muhakemede temsil edilmesini sağlamaktır. Diğer özel kanunlarda çeşitli kurum ve kuruluşlara katılma yetkisinin verilme amacı ise kimi zaman bazı suç tiplerinin muhakemesinde gereken özel veya teknik bilgi ihtiyacının karşılanması[516], kimi zaman o sektörle ilgili olan düzenleyici ve denetleyici kurullara da söz hakkı verilmesinin sağlanmasıdır[517]. O hâlde diğer özel kanunlarda yer alan katılma usulüne ilişkin hükümlerden yola çıkarak 6284 sayılı Kanunla bir karşılaştırma yapmak yerinde olmayacaktır. Zira 6284 sayılı Kanun ve diğer özel kanunlarda yer alan kamu davasına katılmaya ilişkin düzenlemelerin amacı birbirinden farklıdır.

- 6284 sayılı Kanun, ülkemizin uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlamak amacıyla hazırlanmış bir hukuki düzenlemedir. Söz konusu uluslararası yükümlülük, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddete karşı mağdurların devlet eliyle etkin ve süratli bir şekilde korunması, şiddet eylemlerinin önlenmesi, soruşturulması ve cezalandırılmasıdır (İst. Söz. m. 5/2). Zira mağdur çoğunlukla hayatının özel alanında şiddete maruz kalmakta ve bu olayın resmî makamlara yansıtılması kolay olmamaktadır. Başka bir deyişle, söz konusu olaylarda mağdur kendi haklarını koruyamadığı için devlet eliyle korunmaya ihtiyaç duymaktadır. Pek çok olayda resmî makamlara başvurulduktan sonra bile mağdura uygulanan baskı ve tehditler devam etmekte, devlet tarafından mağdura bir avukat atanması da yeterli olmamaktadır. Bu nedenle şiddet veya şiddet tehlikesi ortaya çıktıktan sonraki her aşamada Bakanlığın olayı takip etmesi gerekmektedir. YİBBGK kararına karşı oy yazısında belirtildiği üzere bilhassa Bakanlığın adli mercilere başvurarak tedbir alınmasını istediği durumlarda davaya katılmak isteyeceği düşünülerek davadan

[516] Örneğin; Sermaye Piyasası Kanunu'nda özel ve teknik bilgiyi gerektiren birçok suç tipi bulunmaktadır.
[517] Örneğin; Petrol Piyasası Kanunu m. 13/son'da Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nun davaya katılması bu amaca yöneliktir.

haberdar edilmelidir. Aksi takdirde bireylerin yaşam hakkı ve vücut bütünlüğünün korunamaması nedeniyle devletin uluslararası sözleşmelerden doğan sorumluluğu gündeme gelecektir.

Kısaca belirtmek gerekirse, yukarıda belirttiğimiz gerekçelerle kadın, çocuk ve aile bireylerine uygulanan şiddetin suç teşkil ettiği durumlarda açılan ceza davalarına katılma hususunda Bakanlığın davadan haberdar edilmesinin gerekli olmadığının ortaya konulduğu YİBBGK kararına katılmamaktayız. Zira Bakanlığın davadan haberdar edilip edilmeyeceğine ilişkin 6284 sayılı Kanun ve Uyg. Yön.'de açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bu durumda mevcut kanuni düzenlemeler sınırlayıcı bir şekilde yorumlanmamalı, 6284 sayılı Kanun'un yürürlüğe konulma amacı ve ülkemizin uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleri göz önüne alınarak yorum yapılmalıdır. Ayrıca en kısa sürede ülkemizin İstanbul Sözleşmesi'nden doğan yükümlülükleri de göz önüne alınarak 6284 sayılı Kanun'da Bakanlığın katılma usulünü açık bir şekilde ortaya koyan yeni bir düzenleme yapılmalıdır. Aksi takdirde hakkaniyete aykırı uygulamaların ortaya çıkmasının yanı sıra, bu durum GREVIO raporlarına olumsuz bir şekilde yansıyacak ve ülkemiz hakkında ihlal kararları verilebilecektir.

5. Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında 6284 Sayılı Kanun'un Uygulanmasından Doğan Sorunların Değerlendirilmesi

5.1. Genel Olarak

Hakkaniyete uygun veya dürüst yargılanma hakkı olarak da ifade edilen adil yargılanma hakkı, temel hak ve hürriyetlerin korunması amacıyla bireylere sağlanan önemli güvencelerden biridir. Adil yargılanma hakkı Anayasada da açık bir şekilde düzenlenmiştir. "*Hak arama hürriyeti*" başlıklı AY m. 36/1'e göre "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*" AİHS m. 6'da da açıkça düzenlenen adil yargılanma hakkının hayata geçebilmesi için devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmesi gerekmektedir. Adil yargılanma hakkı herkese tanınmış bir haktır; ancak bu hakkın her yargı yerinde ileri sürülmesi kabul edilmemektedir. AİHM'e göre bu hak medeni ve cezai

uyuşmazlıklarda ileri sürülebilir. AİHM uyuşmazlıkların medeni veya cezai olup olmadığı hususunda iç hukukun değerlendirmeleriyle bağlı değildir[518].

Adil yargılanma hakkının unsurlarının bir kısmı AİHS m. 6'da düzenlenirken, bir kısmı da AİHM içtihatlarıyla tespit edilmiştir. AİHS m. 6'da düzenlenen adil yargılanma hakkının unsurları şunlardır:

- Yasal, bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılanma hakkı

- Makul sürede yargılanma hakkı

- Yargılamanın hakkaniyete uygun olması

- Aleni ve duruşmalı yargılanma hakkı

- Masumiyet karinesinden (suçsuzluk karinesi) yararlanma hakkı

AİHM, silahların eşitliği, susma ve kendi aleyhine tanıklık etmeme ile gerekçeli karar haklarını ise yargılamanın hakkaniyete uygun olması ilkesi kapsamında değerlendirmektedir[519].

6284 sayılı Kanun'un uygulanmasında ortaya çıkan sorunlardan biri de adil yargılanma hakkı hususunda devletin gereken dikkat ve özeni göstermediği iddiasıdır. Her ne kadar şiddet veya şiddet tehlikesi durumunda devletin süratli ve etkili bir şekilde olaya müdahale etme yükümlülüğü bulunsa da bu süreçte bireylerin temel hak ve hürriyetlerini ihlal etmemeye de özen gösterilmelidir. Tedbir kararlarını veren veya uygulayan merciler şiddet mağdurunu korurken, şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin adil yargılanma hakkına sahip olduğunu gözden kaçırmamalıdır. 6284 sayılı Kanun'un uygulamasında adil yargılanma hakkının iki unsuru bakımından gerekli dikkat ve özenin gösterilmediği, bu nedenle bireylerin temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edildiği iddia edilmektedir. Aşağıda ilk olarak 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarında kalıplaşmış bir şekilde "*şiddet uygulayan*" ifadesinin kullanılmasının suçsuzluk karinesine olan etkileri ortaya koyulacaktır. İkinci olarak ise, 6284 sayılı Kanun m. 8/3'te yer alan "*Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz.*" şeklindeki hüküm uygulanırken tedbir kararını vermeye yetkili mercilerce gerekçeli karar hakkının ihlal edilip edilmediği ele alınacaktır.

---

[518] **Doğan, İlyas/Demirdal, M. Balkan**, "*Adil Yargılanma Hakkı*", İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları, Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015, (s. 542-573), s. 546-547.
[519] **Doğan/Demirdal**, s. 558-559.

5.2. Tedbir Kararlarında Kullanılan "*Şiddet Uygulayan*" İfadesinin Suçsuzluk Karinesi Bağlamında İncelenmesi

6284 sayılı Kanun'da şiddet olarak tanımlanan fiillerin her zaman suç teşkil etmeyeceği yukarıda açıklanmıştır. Ancak bir fiilin hem 6284 sayılı Kanun uyarınca şiddet hem de suç teşkil ettiğinin iddia edildiği durumlar da söz konusudur. Bu durumlarda devletin yetkili mercileri, yaptıkları açıklamalarda veya verdikleri kararlarda suçsuzluk karinesinin ihlal edilmemesi için özenli davranmalıdır. Zira devlet şiddet mağdurunun haklarını korumanın yanı sıra şiddet uyguladığı iddia edilen kişi hakkında yürütülen yargılamalarda onun haklarının ihlal edilmesine engel olacak gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Bu bağlamda, aşağıda öncelikle suçsuzluk karinesi kısaca açıklanacak, ardından 6284 sayılı Kanun uygulanırken hangi durumlarda bu karinenin varlığının aranabileceği AİHM ve AYM kararları ışığında ortaya koyulacaktır.

Tarihsel gelişmelere bakıldığında; 18. yüzyılın ikinci yarısında, dönemin felsefi akımlarının etkisiyle devlet gücünün kullanılmasını önleyen ve ferdi koruyan bir ceza muhakemesi sisteminin ortaya çıktığı görülmektedir[520]. İlk kez 1789 tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nde yer alan suçsuzluk karinesi, EİHB m. 11/1'de, AİHS m. 6/2'de açık bir şekilde düzenlenmiş ve bugün de değerini korumaya devam etmektedir[521].

Masumiyet karinesi olarak da adlandırılan suçsuzluk karinesi, hakkında verilen mahkûmiyet hükmü kesinleşinceye kadar sanığın suçlu sayılmamasını ifade eden bir kavramdır[522]. Anayasa m. 38/4'te yer alan "*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.*" şeklindeki hükümde de bu husus açıkça belirtilmiştir. Öğretide masumiyet karinesi yerine suçsuzluk karinesi ifadesinin kullanılmasının daha yerinde olduğu ileri sürülmüştür. Bunun nedeni sanığın ne masum ne de suçlu olması, masum ile suçlu arasında bir çizgide yer almasıdır. Kavram masumiyet karinesi olarak adlandırıldığında sanık sıfatını haiz kişi hakkında onun temel hak ve hürriyetlerini kısıtlayan tutuklama vb. koruma tedbirlerinin uygulanması açıklanamayacaktır[523]. Nitekim Anayasa m. 38/4 hükmünde

---

[520] **Kunter, Nurullah**, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Kazancı Hukuk Yayınları, 7. Baskı, İstanbul 1981, s. 19 (**Kunter**, Muhakeme).

[521] **Kunter**, Muhakeme, s. 19; **Feyzioğlu, Metin**, "*Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 48, S.1-4, 1999, (s. 135-163), s. 135; **Üzülmez, İlhan**, "*Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları*", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 58, 2005, (s. 41-72), s. 42; **Tozman, Önder**, "Suçsuzluk Karinesi: Türk Hukukundaki Sonuçları", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 3-4, 2007, (s. 315-353), s. 315; **Şık, Hüseyin**, "*Suçsuzluk Karinesi*", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S.1, 2012, (s. 103-145), s. 105.

[522] **Centel/Zafer**, s. 178.

[523] **Feyzioğlu**, s. 138; **Üzülmez**, 44; **Tozman**, s. 317-318; **Şık**, s. 109.

"*masum sayılır*[524]" yerine "*suçlu sayılmaz*" ibaresine yer verilmiş olması, kanaatimizce bu sakıncalı duruma işaret etmektedir. Bu nedenle, çalışmamızda suçsuzluk karinesi kavramının kullanılmasını tercih etmiş bulunmaktayız.

Suçsuzluk karinesinin uygulanabilmesi için bir suç isnadının bulunması gerekmektedir. Suç şüphesi üzerine kişi hakkında hazırlık soruşturması başlatılması, onun yakalanması veya tutuklanması suç isnadı olarak kabul edilmektedir. Başka bir deyişle, suç isnadı için ceza davasının açılmış olması şart değildir. Suç şüphesi nedeniyle devletin yaptığı eylem ve işlemlerin bir kişiyi esaslı bir şekilde etkilediği andan itibaren bu karinenin uygulanması gerekir[525]. O hâlde suçsuzluk karinesi sadece kovuşturma aşamasında değil, soruşturma aşamasında da geçerli olan bir ilkedir.

Basın yoluyla da suçsuzluk karinesinin ihlal edilmesi mümkündür. Karine, bizzat resmî makamlarca yapılan basın açıklamaları yoluyla ihlal edilebileceği gibi basın yayın organları tarafından verilen haberlerle de ihlal edilebilir[526]. Bu bağlamda AİHM, kasten öldürme suçunu işlediği iddiasıyla tutuklanan başvurucunun davasına bakan savcı tarafından, başvurucunun isim ve soy ismini de vermek suretiyle "*katil*" diye bahsetmesi ve başvurucunun savcının davadan alınması için yapmış olduğu başvurunun reddedilmesini suçsuzluk karinesinin ihlali olarak değerlendirmiştir[527].

Suçsuzluk karinesi, asıl dava ile bağlantılı diğer davalarda da geçerli olan bir ilkedir. Ceza yargılamasının yanı sıra ceza yargılamasıyla eş zamanlı olarak yürütülen hukuk yargılamaları, disiplin işlemleri ve diğer yargılamalarda da suçsuzluk karinesinin ihlal edilebilmesi mümkündür. Bu bağlamda AİHM pek çok karara imza atmıştır. *Seven/Türkiye* davasında AİHM, S.K. isimli bir kadına cinsel saldırı suçunu işlemeye teşebbüs ettiğinden bahisle devam eden ceza kovuşturması sırasında polislik mesleğinden çıkarılan başvurucunun masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasını incelemiştir. Mahkemeye göre; suçsuzluk karinesi cezai meselelerde sağlanan birtakım güvencelerle sınırlı olmayıp, devletin hiçbir temsilcisinin mahkeme kararı ile suçluluğu ispatlanıncaya kadar kişinin suçlu olduğunu söylememesini gerekli kılmaktadır. Aynı fiilden dolayı ceza yargılaması ve

---

[524] AİHS m. 6/2 düzenlemesinde "masum sayılır" ibaresine yer verilmiştir: "*Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır*."
[525] **Feyzioğlu**, s. 145.
[526] **Üzülmez**, s. 52.
[527] **Hakeri/Ünver**, s. 72. AİHM, Turyev/Rusya, B.N. 20758/04, T. 11.10.2016, https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22docname%22:[%22\%22CASE%20OF%20TURYEV%20v.%20RUSSIA\%22%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-167087%22]} (E. T. 11.03.2020)

disiplin işlemlerinin eş zamanlı olarak yürütülmesi AİHS'i ihlal eden bir durum değildir. Ancak ceza davası sonucunda nihai bir hüküm verilmeden önce disiplin işlemleri kapsamında başvurucuya cezai sorumluluk yükleyen bir ifade kullanılamaz. Nihayetinde AİHM, yaşanan olayların idare mahkemesince ele alınış biçiminden başvurucunun cinsel saldırı fiilinden dolayı suçlandığı izleniminin oluştuğunu belirtmiş ve AİHS m. 6/2'de yer alan suçsuzluk karinesinin ihlal edildiğine karar vermiştir[528].

Allen/Birleşik Krallık davasında başvurucu, beraat etmesinin ardından adli hata nedeniyle kendisine tazminat ödenmesinin reddedildiği kararda suçsuzluk karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. AİHM, bu davada da suçsuzluk karinesinin ceza davasını takip eden ve ceza yargılaması niteliğinde olmayan herhangi bir yargılamada dikkat edilmesi gereken bir ilke olduğuna vurgu yapmış ve karar mercilerinin kullandıkları dilin kritik önem taşıdığının altını çizmiştir[529].

AYM de suçsuzluk karinesinin, ceza davaları ile eş zamanlı olarak yürütülen diğer yargılamalarda da geçerli olduğuna yönelik kararlara imza atmıştır. Bu bağlamda, AYM'ye yapılan 2013/6974 numaralı bireysel başvuruda, öğretmen olarak görev yapan başvurucu hakkında örgüt üyesi olma suçundan 1 yıl 3 ay hapis cezası kararı verilmiş, karar temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir. Bu süreçte 14.07.1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m. 48/1-A,5 uyarınca şartlarını kaybettiği gerekçesiyle başvurucunun öğretmenlik görevine son verilmiştir. Bu işlem başvurucu tarafından idare mahkemesinde dava konusu edilse de dava esastan reddedilmiştir. Söz konusu kararın Danıştay incelemesinde olduğu aşamada, başvurucu ceza mahkemesinden, kesinleşmiş 1 yıl 3 ay hapis cezası hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verilmesini talep etmiş ve bu talebi kabul edilmiştir. Temyiz aşamasında HAGB kararı dikkate alınarak idare mahkemesinin kararı bozulsa da karar düzeltme aşamasında idare mahkemesinin kararı onanmıştır. Karar düzeltme aşamasında ise açıkça HAGB kararına dayanılması ve kararda

---

528 AİHM, Seven/Türkiye, B.N. 60392/08, T. 23.01.2018, Strazburg, https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22docname%22:[%22\%22CASE%20OF%20SEVEN%20v.%20TURKEY%20-%20[Turkish%20Translation]%20by%20the%20Turkish%20Ministry%20of%20Justice\%22%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-201468%22]} (E. T. 10.03.2020).

529 AİHM, Allen/Birleşik Krallık, B.N. 25424/09, T. 12.07.2013, Strazburg, https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22docname%22:[%22\%22CASE%20OF%20ALLEN%20v.%20THE%20UNITED%20KINGDOM\%22%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-140612%22]} (E. T. 10.03.2020).

"suç işlediği sabit olan davacının" şeklindeki ifadeye yer verilmesi nedeniyle AYM suçsuzluk karinesinin ihlal edildiğine karar vermiştir[530].

Yukarıda incelemiş olduğumuz kararlarda görüldüğü üzere gerek AİHM gerekse AYM suçsuzluk karinesinin varlığını yalnızca ceza yargılamalarıyla sınırlı tutmamış, ceza yargılamalarıyla bağlantılı olarak yürütülen diğer davalarda da bu ilkenin gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir. Keza her iki mahkeme suçsuzluk karinesinin varlığı bakımından yargı organlarının kararlarında kullandıkları dilin kritik öneme sahip olduğunu vurgulamıştır.

6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarında doğrudan doğruya "*şiddet uygulayan*" ifadesinin kullanılması birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Esasında şiddet uygulayan ifadesi 6284 sayılı Kanun'da kullanılan bir kavramdır. 6284 sayılı Kanun'a göre şiddet, "*Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfî engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı*" ifade eder. Şiddet uygulayan ise "*Kanun'da şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişiler*" şeklinde tanımlanmıştır. Burada tedbir kararlarında şiddet uyguladığı iddia edilen kişi hakkında "*şiddet uygulayan*" ifadesinin kullanılmasının, bu kişinin suçsuzluk karinesine halel getirip getirmeyeceğinin incelenmesi gerekmektedir.

Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddete ilişkin olaylar yalnızca mağduru değil, kamuyu da menfi yönde etkilemektedir. Ancak bu durum, devlet önünde şiddetin her iki tarafının da haklarının korunmasına engel olmamalıdır. Daha açık bir anlatımla, hukuk devleti olmanın gereği olarak bir taraftan şiddet mağduru korunmalı, diğer taraftan şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin haklarını ihlal etmeme hususunda gereken özen gösterilmelidir. Bilhassa 6284 sayılı Kanun'un kendine özgü uygulanma usulü göz önüne alındığında, tedbir kararları verilirken konunun hassasiyetine binaen süratli bir inceleme yapılarak çoğu zaman duruşma açılmaksızın dosya üzerinden karar verilmesi hasebiyle birtakım delil veya belgelerin gözden kaçmış olma ihtimali oldukça yüksektir. Bu bağlamda tedbir kararlarında kullanılan dilin oldukça önemli olduğu, kullanılan dile gereken özen

[530] AYM, Ömer Aybar Başvurusu, B.N. 2013/6974, T. 14.04.2016. Benzer nitelikte AYM kararları için bakınız: AYM, Nejat Yurdunkulu Başvurusu, B.N. 2015/1672, T. 13.09.2018; AYM, Turgut Duman Başvurusu, B.N. 2014/15365, T. 29.05.2019; AYM, Münür İçer Başvurusu, B. N. 2012/584, T. 12.03.2015.

gösterilmediği takdirde hakkında henüz kesin hüküm verilmemiş bir kişinin haklarının ihlal edilebileceği söylenebilir.

6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarında doğrudan doğruya "*şiddet uygulayan*" tabirinin kullanılması nedeniyle şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin hangi haklarının ihlal edilebileceğinin belirlenmesi gerekir. Bu bağlamda, ilk olarak, şiddet teşkil ettiği ileri sürülen fiil hakkında aynı zamanda ceza yargılamasının yürütülmesi durumu incelenmelidir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, ceza yargılaması ile eş zamanlı olarak yürütülen ve aralarında bağlantı olan diğer davalarda kişiler hakkında suçsuzluk karinesinin geçerli olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Zira bir fiilin hem suç hem de şiddet teşkil ettiğinin ileri sürüldüğü hâllerde, bir taraftan ceza yargılaması yürütülürken diğer taraftan 6284 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararı verilebilecektir. Söz konusu tedbir kararı ceza yargılaması ile bağlantılı ve eş zamanlı olarak yürütülen bir yargılama sonucunda verilmektedir. O hâlde bu tedbir kararını vermeye yetkili merci, suçsuzluk karinesi hususunda gerekli özeni göstererek kararını vermelidir.

Burada konuyla olan irtibatı nedeniyle 20.06.2019 tarihli AYM kararına değinmekte fayda görmekteyiz. Bireysel başvuruya konu olayda, başvurucunun eski kız arkadaşı başvurucunun sürekli kendisini takip ederek rahatsız ettiğinden bahisle Cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunur. Başvurucu hakkında TCK m. 123'te yer alan kişilerin huzur ve sükûnunu bozma suçundan soruşturma başlatılır. Aynı zamanda aile mahkemesi tarafından başvurucu hakkında 6284 sayılı Kanun m. 5'te düzenlenen önleyici tedbirlerden birkaçının uygulanmasına karar verilir. Daha sonra Cumhuriyet savcılığı tarafından başvurucu hakkında TCK m. 123'te belirtilen suçu işlediği hususunda yeterli delil bulunamaması gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Bu kararı gerekçe gösteren başvurucu aile mahkemesinin tedbir kararına itiraz eder. Ancak Mahkeme, tedbir kararı verilebilmesi için şiddet uygulandığı hususunda delil ve belge aranmayacağını, bu nedenle mahkeme kararında 6284 sayılı Kanun'a aykırı bir yön bulunmadığını belirterek itirazı reddeder. Bu bağlamda başvurucu, Cumhuriyet savcılığınca hakkında kovuşturmaya yer olmadığına kararı verilmesine rağmen aile mahkemesinin tedbir kararında kendisi hakkında "*şiddet uygulayan*" ifadesinin kullanıldığını, bu ifadenin suç işlediği izlenimi yaratmasından ötürü masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. AYM kararında ilk olarak, başvurucu hakkında yürütülen ceza soruşturmasıyla aile mahkemesi kararlarının birbiriyle bağlantılı olduğu, zira mahkemenin söz konusu tedbir kararında başvurucu hakkında yürütülen ceza soruşturması kapsamındaki suçlamaya ilişkin ifadelere yer verildiği

belirtilmiştir. Bu nedenle AYM olayda suçsuzluk karinesinin uygulanabilir olduğu kanaatine varmıştır. AYM, kararın devamında her tedbir kararında kalıplaşmış bir şekilde "*şiddet uygulayan*" ifadesinin kullanılmasını şu şekilde doğru bulmamıştır:

> "*Şiddet uygulayan tabirinin bu nitelikteki tedbir kararlarında şablon olarak kullanılması yerine her somut olay çerçevesinde mahkeme veya diğer adli makamlarca değerlendirilerek titiz bir yaklaşım sergilenmesi gerekmektedir. Kanun'da şiddet uygulayan kavramı kullanılmış ise de bu tabirin her olayda uygulayıcılar tarafından kullanılmasını zorunlu kılan bir hüküm bulunmamaktadır. Mahkeme ve ilgili makamlar tarafından verilen tedbir kararlarında şiddet uygulayan yerine şiddet uyguladığı iddia edilen, şiddet uygulama tehlikesi bulunduğu iddia edilen ya da aleyhine tedbir istenen gibi başka uygun tabirlerin kullanıldığı da görülmektedir. Zira uygulama açısından genel anlamda şiddet uygulayan ibaresinin amaçsal kullanım sınırlarını aşacak tarzda kişinin suç konusunu doğurabilecek eylemleri işlediği izlenimini doğuran, sorunlu bir tabir olduğu görülmektedir.* [531]"

Sonuçta AYM, tedbir kararında geçen ifadeler nedeniyle başvurucunun suçsuzluk karinesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Kanaatimizce gerek AİHS gerekse T.C. Anayasası gereğince bireylerin temel hak ve hürriyetlerinin korunmasında mahkemelerin kullandıkları dil kritik bir önem taşımaktadır. Somut olaya konu olan tedbir kararında başvurucu hakkında doğruda doğruya "*şiddet uygulayan*" ifadesinin kullanılması, onun ceza soruşturması neticesinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı aldığını değil, hakkında kamu davası açıldığını; hatta mahkûmiyet kararı verildiğini çağrıştırmaktadır. Başka bir deyişle, tedbir kararında geçen ifadeler, başvurucunun suçsuzluk karinesine halel getirecek niteliktedir. Bu nedenle AYM'nin kararını yerinde bulmaktayız.

AYM, bir başka olayda ise 6284 sayılı Kanun kapsamında yürütülen tedbir yargılamasına konu fiil hakkında ceza soruşturması bulunmaması nedeniyle mahkemenin kullandığı "*şiddet uygulayan*" ifadesini suçsuzluk karinesi bağlamında değerlendirmemiştir. Bu başvuruda da tedbir kararlarında "*şiddet uygulayan*" tabirinin şablon olarak kullanılmaması gerektiğini belirten AYM, başvurucunun kişilik haklarının zedelendiğini göz önüne alarak Anayasa m. 17'de düzenlenen şeref ve itibar hakkının ihlal edildiğine karar

[531] AYM, S. M. Başvurusu, B.N. 2016/6038, T. 20.06.2019, https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2016/6038?MevzuatTuru=2&MevzuatNumarasiIsmi=347 (E. T. 12.03.2020).

vermiştir[532]. Kanaatimizce söz konusu tedbir kararlarına ilişkin yargılamayla eş zamanlı olarak yürütülen bağlantılı bir ceza yargılaması bulunmaması nedeniyle AYM'nin başvuruyu suçsuzluk karinesi kapsamında ele almaması yerindedir. Zira suçsuzluk karinesinin tartışılabilmesi için söz konusu olayda bir suç isnadının bulunması gerekmektedir[533]. Ancak "*şiddet uygulayan*" ifadesinin kalıplaşmış bir şekilde kullanılması nedeniyle kişinin manevi haklarının zedelendiği ortadadır. Bu nedenle konunun "*Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı*" başlıklı AY m. 17 kapsamında ele alınması yerindedir.

5.3. Tedbir Kararlarının Verilmesinde İzlenen Usulün Gerekçeli Karar Hakkı Bağlamında İncelenmesi

Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan gerekçeli karar hakkı, insanın bilme isteğine dayanan ve kökeni çok eskilere dayanan, temel bir haktır. Bir mahkeme kararının dayandığı sebepleri gösteren gerekçe, karar merciini daha dikkatli olmaya sevk etmesinin yanı sıra yargı kararlarının denetlenmesini sağlayarak keyfiliği önlemektedir[534]. Gerekçeli karar hakkı, AİHS m. 6'ya dayalı olarak AİHM içtihatlarında korunduğu gibi AYM içtihatlarıyla da korunmaya çalışılmaktadır. Esasında gerekçeli karar hakkı AİHS m. 6'da açık bir şekilde zikredilmemiştir. Ancak AİHM demokratik toplumlarda tuttuğu önemli yer nedeniyle, yargılamanın hakkaniyete uygun olması ilkesi kapsamında bir değerlendirme yaparak[535] mahkemelerin gerekçeli karar vermekle yükümlü oldukları yönünde yorumda bulunmaktadır. O hâlde gerekçeli karar hakkının AİHM içtihatlarından doğan bir hak olduğu söylenebilir. Bu hak ceza yargılamalarının yanı sıra medeni yargılamalarda da geçerlidir.

---

[532] AYM, Tugay Kırşehirli Başvurusu, B.N. 2017/27041, T. 11.12.2019, https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2017/27041?MevzuatTuru=2&MevzuatNumarasiIsmi=347 (E. T. 12.03.2020).

[533] AYM, yukarıda incelemiş olduğumuz kararlarda suçsuzluk karinesi yerine masumiyet karinesi ifadesini kullanmıştır. Ancak daha önce belirttiğimiz üzere karine, bir suç isnadının ortaya çıkmasından sonra uygulama alanı bulmaktadır. Bu aşamada hakkında suç isnadı bulunan kişi ne masum ne de suçludur. Üstelik bu kişiye masum denilirse, ceza soruşturması veya kovuşturması sırasında tutuklama gibi kişinin temel hak ve hürriyetlerini sınırlandıran koruma tedbirlerinin uygulanması açıklanamayacaktır. Bu nedenle çalışmamızda masumiyet karinesi yerine suçsuzluk karinesi kullanılmıştır.

[534] **Bekri, M. Nedim**, "*Gerekçeli Karar Hakkı*", Ankara Barosu Dergisi, S. 3, 2014, (s. 203-228), s. 207.

[535] **Doğan/Demirdal**, s. 558-559.

Gerekçenin geç bildirilmesi[536], öğrenilememesi[537], yetersiz olması veya gerekçede tarafların iddialarına cevap verilmemesi[538] gerekçeli karar hakkının ihlal nedenlerindendir. Bu bağlamda özellikle davanın sonucunu etkileyebilecek nitelikteki iddia ve savunmalar önem arz eder. Davanın sonucunu etkilemeyecek iddia ve savunmalara gerekçede yer verilmemesi, AİHS m. 6'nın ihlal edildiği sonucunu doğurmayacaktır[539]. Ayrıca AİHM'e göre, mahkemenin kendisine sunulan temel konuları gerçekte ele almaksızın yalnızca bir alt mahkemece verilen kararı onaylamakla yetinmesi, gerekçeli karar hakkının ihlalidir[540].

Gerekçeli karar hakkı, 6284 sayılı Kanun kapsamında karar verme yetkisine sahip mercilerin özenli davranması gereken bir konudur. Sıkça dile getirdiğimiz üzere, şiddet mağduru korunmaya çalışılırken şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin temel hak ve hürriyetleri ihlal edilmemelidir. Ancak bu noktada Kanun'un lafzı nedeniyle hakkaniyete uygun olmayan sonuçların ortaya çıkma ihtimali oldukça yüksektir. 6284 sayılı Kanun m. 8/3 uyarınca "*Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir. Bu kararın verilmesi, bu Kanunun amacını gerçekleştirmeyi tehlikeye sokabilecek şekilde geciktirilemez.*" Bu hükümden yola çıkarak şiddet mağduru hakkında koruyucu tedbirlere karar verilebilmesi için delil veya belge aranmayacağı söylenebilir. Lakin şiddet uyguladığı iddia edilen kişi hakkında uygulanan önleyici tedbirlerde aynı usulün uygulanması mümkün değildir. Bilakis hükmün mefhumu muhalifinden hareketle, önleyici tedbirlere karar verilirken delil veya belge aranabilecektir; hatta aranmalıdır. Ancak önleyici tedbir kararlarının "*geciktirilmeksizin*" verilmesi gerekmektedir. Zira 6284 sayılı Kanun'un etkili ve süratli bir şekilde şiddet mağdurunu korumak ve şiddeti önlemek amaçlarının gerçekleştirilebilmesi, tedbir kararlarının geciktirilmeksizin verilmesine bağlıdır.

Kanaatimizce 6284 sayılı Kanun m. 8/3'te yer alan düzenlemede bilhassa ev içi şiddet olaylarında yaşanan ispat sorunları göz önüne alınmıştır. Zira kişinin ev içinde maruz kaldığı şiddeti ispat edebilmesi oldukça güçtür. Söz gelimi aile üyelerinden birinin kendisini

---

[536] AİHM, Ryakip Biryoukov/Rusya, B.N. 14810/02, T. 17.01.2008, https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22fulltext%22:[%22(\%22gerek%C3%A7eli%20karar\%22)%22],%22languageisocode%22:[%22TUR%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-119593%22]} (E. T. 15.03.2020)

[537] Mahkemelerin sunulan delilleri gerekçesiz bir şekilde reddetmesi, karara karşı etkili bir şekilde itiraz etme fırsatını da ortadan kaldırmaktadır. AİHM, Suominen/Finlandiya, B.N. 37801/97, T. 01.07.2003, https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-61178%22]} (E. T. 16.03.2020).

[538] AİHM, Kraska/İsviçre, B.N. 13942i T. 19.04.1993, https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-57828%22]} (E. T. 16.03.2020).

[539] **Doğan/Demirdal**, s. 561.

[540] AİHM, Helle/Finlandiya, B.N. 20772/92, T. 19.12.1997, https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-58126%22]} (E.T. 16.03.2020).

öldürmekle tehdit ettiği kişinin bu olayı ispat etmesi neredeyse imkânsızdır. Keza eşinin cinsel şiddetine maruz kalan kişinin yaşadıkları konusunda delil veya belge göstermesi genellikle mümkün olmamaktadır. Bu hususları gözeten kanun koyucu, şiddet tehlikesinden kurtulup yetkili mercilere başvuran kişinin delil veya belge olmaması nedeniyle geri çevrilmemesi için söz konusu hükme yer vermiştir. Ancak bu hükmün kötüye kullanılması da mümkündür. Bu nedenle uygulayıcıların titiz bir inceleme yapması gerektiğini düşünmekteyiz. Bilhassa temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması sonucunu doğuran önleyici tedbirler hususunda ve önleyici tedbirlere uyulmaması hâlinde zorlama hapsine karar verilmesinde yetkili mercilerin dikkatli ve özenli bir şekilde karar vermeleri gerekmektedir.

Her ne kadar yetkili mercilerin dikkatli ve özenli bir şekilde karar vermeleri gerekse de 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarında veya itiraz üzerine verilen kararlarda, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan "*gerekçeli karar hakkı*"nın ihlali sonucunu doğuran uygulamaların bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda AYM'nin vermiş olduğu kararlara değinmekte fayda görmekteyiz. AYM'nin 06.01.2016 tarihli kararına konu olayda, başvurucu hakkında 6284 sayılı Kanun uyarınca önleyici tedbir kararı verilmiştir. Söz konusu tedbir kararı üzerine başvurucu itirazda bulunmuş; ancak itirazı reddedilmiştir. AYM, bu olaya ilişkin incelemesinde önleyici tedbir kararları bakımından şiddet veya şiddet tehlikesi hususunda olguların (delil ve belgelerin) varlığının aranması gerektiğini, aksi takdirde hakkın kötüye kullanılması sonucunun doğabileceğini belirtmiştir. Zira tedbir kararları ile bir tarafın vücut dokunulmazlığı veya yaşam hakkı gibi olmazsa olmaz hak ve menfaatleri korunurken, diğer tarafa uygulanan önleyici tedbirlerle kişinin hak ve hürriyetleri sınırlanmaktadır. Bu nedenle, her iki tarafın temel hak ve hürriyetleri arasında dengenin gözetilmesi gerekmektedir. Olayda başvurucu, hakkında verilen önleyici tedbir kararının soyut iddialara dayandığını, bu iddiaların gerçekliğinin araştırılması gerektiğini, konuyla bağlantılı olan boşanma ve nesebin reddi davalarında toplanan deliller ve tanık beyanlarının incelenmesi gerektiğini ileri sürerek hakkında verilen tedbir kararına itiraz etmiştir. Ancak itiraz merciinin kararından, başvurucunun belirttiği dosya, belge ve beyanlar araştırılmaksızın itirazın reddedildiği anlaşılmaktadır. AYM bu nitelikteki olaylarda tedbir kararının verildiği aşama ve itiraz aşamasını ayrı ayrı değerlendirmiştir. Mahkeme, tedbir kararlarının verildiği aşamada gerekçeli karar hakkı bakımından dikkate alınması gereken kriterleri şu şekilde ifade etmiştir.

> "*6284 sayılı Kanun'da düzenlenen tedbir kararlarının, verildiği anda infaz kabiliyetini haiz olması nedeniyle Kanun'da amaçlanan "acil müdahale" olgusunun bu aşamada sağlanmış olacağı, bu amacın gerçekleşmesi adına tedbir*

kararında, şiddetin var olduğuna yönelik kanaate nasıl ulaşıldığının açıklanması yani gerekçe açısından daha esnek bir yaklaşım usulünün benimsenebileceği ancak bu yaklaşıma ait sınırın olayların özelliğine göre gerekçeli karar hakkının temel esaslarına zarar vermeyecek düzeyde belirlenmesinin de gerekli olduğu açıktır. Bu kapsamda söz konusu kararlarda yer verilen gerekçelerde, ileri sürülen zarar riski ve olgulara göre, talebin ilgili mevzuat çerçevesinde kabul görmesi için temel unsurları taşıyıp taşımadığının ortaya konulması yeterli olacaktır."

AYM, tedbir kararlarına itiraz aşamasında itiraz mercilerinin gözetmesi gereken hususları ise şu şekilde ifade etmiş ve başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir:

"*… aciliyet unsurunun ortadan kalktığı ve başvurucunun itirazlarını sözlü olarak sunamadığı itiraz aşamasında ise mahkemenin, tek taraflı iddiaya dayanılarak verilen tedbirlerin yerindeliğini, itiraz edenin ileri sürdüğü beyan ve deliller çerçevesinde her iki taraf için öngörülen hak ve menfaat dengesini de gözeterek değerlendirmesi gerekmektedir.*[541]"

Benzer bir olaya istinaden verilen 01.02.2017 tarihli AYM kararında ise, başvurucunun, hakkında verilen önleyici tedbir kararına itiraz etmesi üzerine itiraz merciinin tedbir kararına atıf yaparak itirazı reddetmesi gerekçeli karar hakkının ihlali olarak görülmemiştir. Zira bu olayda başvurucu tarafından itiraz merciine tedbire dayanak teşkil eden iddiaların tartışılmasını gerektirecek herhangi bir delil sunulmamıştır[542].

AYM tarafından incelenen bir başka olayda ise, başvurucunun hakkında verilen önleyici tedbir kararına aykırı davrandığı iddia edilir. Bu iddia üzerine başvurucu hakkında zorlama hapsi uygulanmasına karar verilir. Ancak başvurucu zorlama hapsi kararına dayanak teşkil eden iddiaların gerçek dışı olduğunu, tedbire aykırı davrandığının belirtildiği tarihte başka bir yerde olduğunu ve bu hususta tanıkların dinlenmesi gerektiğini ileri sürerek zorlama hapsi kararına itiraz eder. İtiraz mercii başvurucunun belirttiği deliller ve dinlenmesini istediği tanıklar hususunda herhangi bir araştırma yapmaksızın itirazı reddeder. Bu olayda da AYM, her ne kadar tedbir kararı aşamasında aciliyet söz konusu olsa da itiraz

[541] AYM, Salih Söylemezoğlu Başvurusu, B.N. 2013/3758, T. 06.01.2016, https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/3758?MevzuatTuru=2&MevzuatNumarasiIsmi=347&page=2 (E.T. 15.03.2020).

[542] AYM, Mahmut Mahir Çelikbaş Başvurusu, B.N. 2014/12971, T. 01.02.2017, https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/12971?MevzuatTuru=2&MevzuatNumarasiIsmi=347&page=2 (E.T. 15.03.2020).

aşamasında aciliyet unsurunun ortadan kalktığını, "*6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarına ilişkin itirazlarda mahkemenin tek taraflı iddiaya dayanılarak verilen tedbirlerin yerindeliğini, itiraz edenin ileri sürdüğü beyan ve deliller çerçevesinde her iki taraf için öngörülen hak ve menfaat dengesini de gözeterek değerlendirmesi gerektiğini*" belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir[543].

Yukarıda incelemiş olduğumuz kararlardan yola çıkarak, gerekçeli karar hakkı bağlamında 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararları ve bu kararlara karşı yapılan itirazlarda izlenmesi gereken usule ilişkin AYM'nin kriterlerini şu şekilde tespit edebiliriz:

- Hem koruyucu hem de önleyici tedbir kararlarının verilmesi aşamasında "*acil müdahale*" olgusunun varlığı nedeniyle gerekçe bakımından daha esnek davranılabilir. Ancak bu esneklik gerekçenin temel esaslarının göz önüne alınmayacağı anlamına gelmemektedir. Başka bir deyişle, tedbir kararının gerekçesinde ileri sürülen zarar riski ve olgular ortaya konulmalıdır.

- Tedbirlere itiraz aşamasında ise "*aciliyet*" unsuru ortadan kalkmaktadır. Bu aşamada itiraz mercii tek taraflı iddialara dayanılarak verilen tedbirlerin yerindeliğini itiraz edenin ileri sürdüğü beyan ve deliller çerçevesinde değerlendirmelidir. İtiraz mercii itiraz edenin ileri sürdüğü beyan ve delilleri araştırmalı ve araştırmasının sonuçlarına göre gerekçesini hazırlamalıdır. Yalnızca tedbir kararında belirtilen gerekçeye atıf yaparak itirazı reddetmemelidir. Ancak herhangi bir olgu, tanık beyanı veya delil öne sürmeksizin itiraz edilmişse itiraz mercii tedbir kararına atıf yapmak suretiyle itirazı reddedebilir.

Kanaatimizce gerekçeli karar hakkı bakımından tedbir kararlarının verilmesinde ve bu kararlara karşı yapılan itirazlarda izlenmesi gereken usul koruyucu ve önleyici tedbirler açısından ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

-Gerek 6284 sayılı Kanun'un lafzı gerekse AYM kararları göz önüne alındığında koruyucu tedbir kararlarının verilmesi aşamasında "*acil müdahale*" olgusunun varlığı nedeniyle gerekçe bakımından daha esnek davranılabilir. Zira Kanun'da da koruyucu tedbir kararlarının verilmesinde delil veya belge aranmayacağı belirtilmiştir. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere, ev içi şiddet olaylarında yaşanan ispat sorunları nedeniyle kanun koyucu bu şekilde bir düzenleme yapmıştır. Ancak gerekçe bakımından daha esnek davranılabileceğine ilişkin AYM içtihadından, yalnızca mağdurun soyut beyanlarına bağlı olarak koruyucu

[543] AYM, Erdal Türkmen Başvurusu, B.N. 2016/2100, T. 04.04.2019, https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2016/2100?MevzuatTuru=2&MevzuatNumarasiIsmi=347&page=1 (E.T. 16.03.2020).

tedbirlere karar verilip verilemeyeceği sorusu akla gelmektedir. Tedbirler uygulanmadığı takdirde telafisi güç veya imkânsız zararların doğabileceği hususunda en ufak bir şüphe varsa yetkili mercilerin koruyucu tedbirlere karar vermesi gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, koruyucu tedbirler bakımından soyut beyana dayanılarak karar verilmesi mümkündür. Ancak karar mercileri "*acil müdahale*" olgusu ile "*hakkın kötüye kullanılması*" ihtimalleri arasındaki dengeyi gözeterek karar vermelidir. Koruyucu tedbir kararlarına itiraz aşamasında ise mağdur olduğunu iddia eden kişinin zaten koruma altında olduğu, bu nedenle aciliyet unsurunun ortadan kalktığı göz önüne alınmalı, itiraz edenin sunduğu delil veya belgeler araştırılmalıdır. Bu araştırmalar yapıldıktan sonra itiraz merciince gerekçe oluşturulmalıdır. Elbette herhangi bir delil veya belge ileri sürülmeksizin koruyucu tedbirlere itiraz edilmesi durumunda itiraz merci tedbir kararına atıf yaparak itirazı reddedebilecektir.

- 6284 sayılı Kanun'un lafzı göz önünde bulundurulduğunda, önleyici tedbirler hususunda delil veya belge aranması gerekmektedir. Şiddete maruz kalma yönünde soyut bir beyandan hareketle önleyici tedbir kararı verilmesinin gerekçeli karar hakkını ihlal edeceğini düşünmekteyiz. Bu bağlamda AYM'nin "*acil müdahale*" olgusu nedeniyle önleyici tedbir kararlarının gerekçesi bakımından esnek davranılabileceğine ilişkin görüşüne katılmamaktayız. Zira şiddet uyguladığı iddia edilen kişiye uygulanan önleyici tedbirler, bu kişinin hak ve hürriyetlerine sınırlamalar getirmektedir. Söz gelimi kişi evinden uzaklaştırılabilmekte veya çocuklarıyla kişisel ilişki kurması sınırlanabilmektedir. Kanaatimizce yalnızca şiddete maruz kaldığını iddia eden kişinin soyut beyanlarından yola çıkarak önleyici tedbir kararı verilmesi, şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin gerekçeli karar karar hakkını ihlal edecektir. Şiddet iddiasının soyut beyana dayandığı olaylarda yapılması gerekenin, şiddete maruz kaldığını iddia eden kişi hakkında koruyucu tedbirler uygulanması olduğunu düşünmekteyiz. Böylece şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin tehlikeliliği devam etse bile, şiddet mağduru devletin koruması altında olduğundan tehlikeden korunmuş olacaktır. Ancak burada mağdur olduğunu iddia eden kişinin devlet tarafından etkili bir şekilde korunmasının önemi vurgulanmalıdır. Önleyici tedbirlere veya zorlama hapsine itiraz aşamasında ise AYM'nin görüşüne katılmaktayız. Kısaca belirtmek gerekirse, itiraz aşamasında aciliyet unsuru ortadan kalktığından, itiraz eden kişinin öne sürdüğü delil, belge ve beyanlar titizlikle incelenmelidir. Aksi takdirde itiraz edenin gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiş olacaktır. Ancak kişi herhangi bir delil, belge veya beyan öne sürmemişse itiraz merci tedbir kararındaki gerekçelere atıf yapmak suretiyle itirazı reddedebilir.

SONUÇ

Kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet, tarihin her döneminde karşılaşılan, günümüzde de artarak varlığını sürdüren önemli bir sorundur. Mağdur, genellikle kendi ailesi içinden güven duyduğu bir kişiden şiddet görmekte ve olay ev içinde gerçekleştiği için ispatı kolay olmamaktadır. Hatta mağdur, çoğu zaman hayatını idame ettiremeyeceği endişesi veya sürekli tehdit edilmesi nedeniyle maruz kaldığı şiddeti resmî makamlara bildirmekten imtina etmektedir. Bilhassa geçmiş dönemlerde, şiddet mağduru resmî makamlara başvursa bile "*kol kırılır yen içinde kalır*" anlayışı çerçevesinde ev içinde meydana gelen şiddet olaylarına müdahale edilmemekteydi. Devletler kırık kolu örten ve dışarıdan görülmemesini sağlayan "*yen*" (elbise kolu) gibi, ev içinde yaşanan şiddetin yine ev içinde kalması anlayışıyla hareket etmekte, ev içi şiddete müdahalede bulunmaktan kaçınmaktaydı. Bu anlayışın sonucu olarak da söz konusu şiddet olayları ağır yaralanma veya ölümle sonuçlanmadığı sürece resmî makamlara yansımamakta, karanlık alanda kalmaya devam etmekteydi.

Devletlerin kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadelesi uluslararası hukukta yaşanan birtakım gelişmeler akabinde olmuştur. 19. yüzyılda kadın hareketinin doğması ve 20. yüzyılda kadın hakları ve kadına karşı ayrımcılığın önlenmesine dair düzenlenen uluslararası konferanslar neticesinde, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ilk kez tartışma konusu olmuştur. Bu bağlamda yaşanan en önemli gelişme, Avrupa Konseyi tarafından İstanbul Sözleşmesi'nin hazırlanmasıdır. 04.03.2012 tarihinde İstanbul Sözleşmesi'ni onaylayan Türkiye, Sözleşme'ye taraf olmasından doğan yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla 6284 sayılı Kanun'u hazırlamıştır. İstanbul Sözleşmesi esas alınmak suretiyle ihdas edilen bu Kanun 20.03.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Öğretide 6284 sayılı Kanun'a ilişkin pek çok çalışma yer almaktadır. Söz konusu çalışmalarda ise Kanun medeni hukuk bağlamında ele alınmış; ancak bu çalışmalarda Kanun'un ceza ve ceza muhakemesi hukukuyla olan bağlantısına yer verilmemiştir. Oysa yapmış olduğumuz araştırmalar neticesinde, 6284 sayılı Kanun uygulanırken ceza muhakemesi hukuku bakımından çeşitli sorunların yaşandığı tespit edilmiştir. Bu bağlamdaki ilk sorun, ceza ve ceza muhakemesi hukukuna ilişkin araçlar varken neden 6284 sayılı Kanun'da yer alan koruyucu ve önleyici tedbirlere ihtiyaç duyulduğudur. Zira TCK'da kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önleme amacına hizmet eden suç tipleri düzenlenmiştir. Söz gelimi kasten öldürme, kasten yaralama, eziyet, cebir, tehdit, şantaj, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, hakaret, nefret ve ayrımcılık, cinsel saldırı, cinsel

istismar, reşit olmayanla cinsel ilişki, cinsel taciz, çocuk düşürtme, kısırlaştırma, iş ve çalışma hürriyetinin ihlali, kötü muamele fiilleri TCK kapsamında suç teşkil etmesinin yanı sıra 6284 sayılı Kanun uyarınca şiddet teşkil etmektedir. Şiddetin aynı zamanda suç teşkil ettiği durumlarda ceza soruşturması başladıktan sonra 6284 sayılı Kanun kapsamındaki koruyucu ve önleyici tedbirler hususunda karar verme yetkisinin hangi mahkemeye ait olacağı da uygulamada yaşanan sorunlardan biridir. Bu durumda yaşanan bir başka sorun, ceza soruşturmasını müteakiben kamu davasının açılması hâlinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının söz konusu davaya katılma yetkisine sahip olup olmadığı, bu yetkiye sahipse açılan davalardan haberdar edilip edilmeyeceğidir. Tespit ettiğimiz ve incelenmesi gereken son sorun ise, adil yargılanma hakkının unsurlarından olan "*suçsuzluk karinesi*" ve "*gerekçeli karar hakkı*"nın 6284 sayılı Kanun'a ilişkin tedbir kararlarında uygulanıp uygulanmayacağıdır.

Yürürlüğe girmesinden itibaren sekiz yıl geçmiş olmasına rağmen 6284 sayılı Kanun'un amacı, kapsamı ve Kanun'da yer alan tedbirlerin mahiyeti yeterince anlaşılamamıştır. Kanaatimizce bu sorun, Kanun'un hazırlanmasına sebep olan toplumsal olaylara, yani kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin tarihsel geçmişine ve uluslararası hukukta yaşanan gelişmelere vâkıf olunmamasından kaynaklanmaktadır. Zira bir hukuk kuralını anlayabilmek ve yorumlayabilmek için o kuralın doğmasına sebep olan ulusal ve uluslararası hukukta yaşanan gelişmeleri bilmek hukukçu için mutlak bir zaruret teşkil etmektedir. Bu nedenle tezimizin birinci bölümünde kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin tarihsel geçmişi ele alınmış, bu sorunun Türk Hukuk Tarihindeki yeri ortaya koyulmuştur. Kanun, bir uluslararası belge olan İstanbul Sözleşmesi esas alınarak hazırlandığından çalışmamızın ilk bölümünde konunun uluslararası hukukla olan bağlantısına da değinilmiştir. Bu bölümde son olarak başta Anayasa olmak üzere Türk hukukunda ailenin korunması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin temel kanunlarda yer alan düzenlemelerden bahsedilmiştir. Tezimizin ikinci bölümü; amacı, kapsamı, temel ilkeleri, koruyucu ve önleyici tedbirleriyle 6284 sayılı Kanun'un incelenmesine hasredilmiştir. Bu bölümde Kanun'da yer alan tanımından yola çıkarak şiddet kavramının unsurları tespit edilmiş ve söz konusu unsurlar ayrı ayrı incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise yukarıda tespit etmiş olduğumuz hukuki sorunlara çözüm aranmıştır. Söz konusu hukuki sorunlar 6284 sayılı Kanun'un uygulanma usulünden kaynaklandığından, bu bölüme Kanun'un uygulanma usulü incelenerek başlanmıştır. Ardından ceza ve ceza muhakemesine ilişkin araçlar varken neden 6284 sayılı Kanun'a ihtiyaç duyulduğu ortaya koyulmuştur. Bilahare şiddetin aynı

zamanda suç teşkil ettiği durumlarda ceza soruşturması başladıktan sonra 6284 sayılı Kanun kapsamındaki tedbirler hususunda karar verme yetkisinin hangi mahkemeye ait olacağı hususu değerlendirilmiştir. Şiddetin aynı zamanda suç teşkil ettiği durumlarda ceza soruşturmasını müteakiben kamu davasının açılması hâlinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının söz konusu davaya katılma yetkisine sahip olup olmadığı, bu yetkiye sahipse açılan davalardan haberdar edilip edilmeyeceği de bu kısımda ele alınmıştır. Üçüncü bölümde son olarak adil yargılanma hakkının unsurlarından olan "*suçsuzluk karinesi*" ve "*gerekçeli karar hakkı*"nın 6284 sayılı Kanun'a ilişkin tedbir kararlarında uygulanıp uygulanmayacağı ortaya koyulmuştur.

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin uzun bir tarihsel geçmişi bulunmakla birlikte devletlerin bu sorunla mücadelesi yakın tarihte başlamıştır. Araştırmalarımız neticesinde İslâmiyet öncesi Türk devletlerinde kadının sosyal ve ekonomik hayata katılabildiği; eşinden şiddet görmesi hâlinde boşanma talep edebilmesi dışında kadını koruyan bir kuralın bulunmadığı görülmüştür. Kadının statüsü ve ailenin korunmasına ilişkin kuralların önemli bir kısmının şer'i hukuka dayandığı, Osmanlı Devleti'nde ise eşlerinin şiddetine maruz kalan kadınların mahkemeye başvurup şikâyetçi olabildikleri ve olay ispat edildiği takdirde şiddet uygulayan eş hakkında tazir cezası verilebildiği tespit edilmiştir. Ayrıca kocalarından şiddet görmeleri nedeniyle doğrudan doğruya boşanma hakları olmamakla birlikte, bu sebeple evliliklerini bitirmek isteyen kadınların muhâlaa veya şartlı boşanma yoluyla boşanabildikleri görülmüştür. Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Fermanı ilan edildikten sonra kadın ve aile konusunda yapılan en önemli hukuki düzenlemenin 1917 tarihli Hukuk-ı Aile Kararnamesi olduğunu söylemek mümkündür. Kararname ile eşlerinden şiddet gören kadınların muhâlaa veya şartlı boşanma yollarına başvurmaksızın tefrik ile boşanmalarının önü açılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devletinde, aile ve kadının korunmasına ilişkin düzenlemeler içeren ilk anayasa, 1961 Anayasası'dır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde doğrudan doğruya aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddeti önlemeyi konu alan ilk kanun ise 17.01.1998 tarihli ve 4320 sayılı "*Ailenin Korunmasına Dair Kanun*"dur. Ancak bu Kanunun adı, kapsamı ve hükümleri göz önüne alındığında, amacının aile içi şiddeti önlemek yoluyla aileyi korumak olduğu söylenebilir. Dört maddeden oluşan bu Kanun aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddeti önleme konusunda toplumdaki ihtiyacı karşılayamamış, 6284 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte ilga edilmiştir.

Çoğunlukla temel hak ve hürriyetlere ilişkin hükümleri bünyesinde barındıran aile ve kadınları korumaya yönelik uluslararası sözleşme hükümleri iç hukukumuzda ciddi bir

öneme sahiptir. Çalışmamızda Türkiye Cumhuriyeti'nin de tarafı olduğu BM ve Avrupa Konseyi'nce ailenin korunması ve kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik düzenlenen belgeler incelenmiştir. İncelemiş olduğumuz uluslararası hukukî düzenlemeler arasında insan haklarına ilişkin en temel uluslararası belgelerden olan EİHB ve AİHS, cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin hazırlanmış belgeler olmakla birlikte, bu belgelerde doğrudan doğruya kadına yönelik şiddeti önlemeye ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak AİHM içtihatlarında konunun yaşama hakkı, işkence yasağı, özel yaşama ve aile yaşamına saygı, evlenme ve aile kurma hakkı ile ayrımcılık yasağının ihlali kapsamında incelendiği tespit edilmiştir. AİHM, "*Opuz*" olayında yaşam hakkı, işkence ve kötü muamele yasağı ile ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar vermiş, aile içi şiddetin vahametine vurgu yapmıştır. Ayrıca bu kararda özel ve aile hayatına saygının düzenlendiği AİHS m. 8 hükmünün, hayati tehlikenin olduğu bu gibi olaylarda uygulanamayacağı da belirtilmiştir. *Opuz/Türkiye* kararı çalışmamızda büyük öneme sahiptir. Zira bu kararla birlikte kişinin vücut bütünlüğünün ve yaşamının korunmasının ailenin korunmasına nazaran öncelikli olduğu ortaya koyulmuştur. Tezimizin esas konusunu oluşturan 6284 sayılı Kanun'a kaynaklık eden İstanbul Sözleşmesi ise çalışmamızda en çok üzerinde durulan uluslararası belge olmuştur. İstanbul Sözleşmesi, soyut bir kınamanın ötesinde ev içi şiddet ve kadına karşı şiddeti önlemek hususunda somut ve etkili adımlar atılmasını açıkça belirten, buna ilişkin yöntemler gösteren ilk uluslararası sözleşmedir. Ancak Sözleşme'nin Türkçeye olan resmî çevirisinde ciddi yanlışlıklar söz konusudur. Söz gelimi "*domestic violence*" ifadesinin Türkçe karşılığı "*ev içi şiddet*" olup, kavramın Türkçeye çevirisinin "*aile içi şiddet*" olarak yapılması Sözleşme'nin uygulama alanını daraltmıştır. Üstelik TBMM, Sözleşme'yi çevirideki hatalarıyla onaylamıştır. 1969 tarihli Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi m. 33 gereğince Türkiye, İstanbul Sözleşmesi için herhangi bir çekince koymadığından Sözleşme'nin orijinal dildeki metninin esas alınması gerekir. Dolayısıyla Sözleşme'nin çevirisindeki hatalar nedeniyle Türkçeye çevrilmiş metnin değil, asıl metnin uygulama alanı bulacağını düşünmekteyiz.

İstanbul Sözleşmesi esas alınmak suretiyle hazırlanan 6284 sayılı Kanun, Türkiye tarihinde kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önleme amacıyla özel olarak hazırlanmış ikinci kanundur. Bu konuda hazırlanmış ilk kanun olan 4320 sayılı Kanun'un başlığı gibi 6284 sayılı Kanun'un başlığı da içeriği ile uyumlu olmaması nedeniyle eleştirilere maruz kalmıştır. Eleştirilerin odak noktası, 6284 sayılı Kanun'un başlığındaki "*ailenin korunması*" ifadesinin "*kadına karşı şiddetin önlenmesi*" ifadesinden önce gelmesi olmuştur. Bir başka

eleştiri ise Kanun'un başlığında "*ev içi şiddet*" ifadesi yerine "*ailenin korunması*" kavramının kullanılmasına yönelik olmuştur. Kanaatimizce gerek "*ev içi şiddet*" kavramının kullanılmaması gerekse "*ailenin korunması*"na "*kadına yönelik şiddetin önlenmesi*"ne nazaran öncelik tanınması, İstanbul Sözleşmesi esas alınarak hazırlanan 6284 sayılı Kanun'un adının Sözleşme'ye aykırı olduğunu göstermektedir.

Adında "*ailenin korunması*" ifadesi geçse de 6284 sayılı Kanun'un esas amacı aileyi korumak değil, şiddeti önlemek ve şiddet mağdurlarını korumaktır. 6284 sayılı Kanun'un kapsamı ise mülga 4320 sayılı Kanun'a nazaran daha geniştir. 4320 sayılı Kanun kapsamında "*şiddete uğramamış; ancak şiddete uğrama tehlikesi bulunan*" kişiler koruma kapsamında değildi. Bu nedenle şiddete uğrama tehlikesi bulunduğu için yetkili makamlara başvuran şahıslar geri çevrilmekte, gerçekleşmeden önce şiddeti önlemek mümkün olmamaktaydı. Kanaatimizce mülga Kanun dönemindeki sorunlar göz önüne alındığında, 6284 sayılı Kanun'un "*şiddete uğrama tehlikesi bulunan*" şahısları da kapsayacak şekilde düzenlenmesi yerinde olmuştur. Ancak Kanun'da geçen "*tehlike*" kavramının "*açık, ani, yakın tehlike*" gibi bir ifade kullanılarak somutlaştırılmasının yerinde olacağını düşünmekteyiz. Mülga 4320 sayılı Kanun kapsamında ise "*aile içi şiddete*" maruz kalan kişiler yer alırken, 6284 sayılı Kanun kapsamında şiddete maruz kalan ve şiddete maruz kalma tehlikesi altında bulunan kadınlar, çocuklar, aile bireyleri ve ısrarlı takip mağdurları koruma altına alınmıştır. Ancak 6284 sayılı Kanun'un erkeklere ilişkin koruma alanı, kadın ve çocuklara nazaran daha sınırlıdır. Zira şiddete maruz kalan veya şiddete maruz kalma tehlikesi altında bulunan erkek ancak aile bireyi olduğu veya tek taraflı ısrarlı takip mağduru olduğu takdirde 6284 sayılı Kanun'un korumasından faydalanabilecektir. AİHM, "*Schalk ve Kopf/Avusturya*" kararında aile kavramının içeriğinin ulusal hukukta düzenleneceğini vurgulamıştır. Dolayısıyla 6284 sayılı Kanun'da geçen "*aile bireyleri*" ifadesi ulusal hukuk, yani TMK esas alınmak suretiyle yorumlanmalıdır. Bu anlamda nikâhsız birliktelikler aile kapsamında ele alınmamalıdır.

Tek taraflı ısrarlı takip kavramı, hukukumuzda ilk kez 6284 sayılı Kanun'da anılmış ve ardından Uyg. Yön. m. 3/1-ş'de tek taraflı ısrarlı takibin tanımı yapılmıştır. Yönetmelikte yer alan tanımdan yola çıkarak ısrarlı takibe ilişkin şu tespitleri yapmak mümkündür:

- Israrlı takip, sözlü, yazılı, icrai, ihmali ve her türlü iletişim aracını kullanmak suretiyle gerçekleşebilir.

- Israrlı takibi gerçekleştiren kişi, mağdurun ailesinden biri veya ilişki içerisinde olduğu ya da herhangi bir bağının olmadığı üçüncü bir şahıs olabilir.

- Israrlı takibin mağduru kadın, erkek, çocuk, aile bireyi fark etmeksizin herkes olabilir.

- Israrlı takip konusu fiiller mağdurda fiziki veya psikolojik açıdan güvenliğinden endişe ettirecek korku ve çaresizlik hissine neden olmalıdır.

Kanaatimizce Uyg. Yön.'de yapılan ısrarlı takip tanımında "*davranışların tekrarlanması*" şartının aranmaması önemli bir eksikliktir. Zira 6284 sayılı Kanun'un kaynak olarak kabul ettiği İstanbul Sözleşmesi'nin 34. maddesinde yapılan taciz amaçlı takip tanımında, davranışların "*tekrarlanması*" hususuna vurgu yapılmıştır.

Kanunlar uygulanırken sıkça karşılaşılan sorunlardan biri, hükümlerde geçen kavramların içeriğinin tam olarak belirlenememesi ve bu nedenle aynı hüküm hakkında farklı uygulamaların ortaya çıkmasıdır. Bu nedenle tezimizde 6284 sayılı Kanun'da yer alan temel kavramlar ele alınmıştır. Bu meyanda "*toplumsal cinsiyet*" kavramının Kanun'da tanımının yapılmamış olmasını önemli bir eksiklik olarak değerlendirmiş bulunmaktayız. Zira Kanun'un kaynak olarak kabul ettiği İstanbul Sözleşmesi'nde toplumsal cinsiyet kavramı özel olarak tanımlanmış ve Sözleşme'nin pek çok yerinde toplumsal cinsiyete vurgu yapılmıştır. Kanaatimizce "*toplumsal cinsiyet*" kavramı 6284 sayılı Kanun'un "*tanımlar*" başlıklı 2. maddesinde tanımlanmalıdır.

6284 sayılı Kanun m. 2/1-d'de şiddet kavramının tanımlanması yerinde olmuştur. Zira şiddetin ne anlama geldiğinin bilinmesi, gerek şiddet mağdurunun koruyucu tedbirlerden faydalanmasında gerekse şiddet uygulayan hakkında önleyici tedbir kararının verilmesinde önem arz etmektedir. Hatta şiddet uygulayan şahıs önleyici tedbir kararının gereklerini yerine getirmezse hakkında "*zorlama hapsi*" kararı verilebilmektedir. Buradan yola çıkarak, sonucunda kişi özgürlüğünün bile kısıtlanabileceği şiddetin ne anlama geldiğinin açık bir şekilde bilinmesi, hukukî güvenliğinin tesisi noktasında önem arz etmektedir. Söz konusu "*şiddet*" tanımından yola çıkarak şiddetin unsurları şu şekilde tespit edilmiştir:

- Fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik bir davranış veya tutum mevcut olmalıdır.

- Söz konusu davranış veya tutumlar neticesinde kişinin fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik yönden zarar görmesi veya acı çekmesi ya da zarar görmesi veya acı çekmesinin muhtemel olması gerekmektedir.

Kanun'da yer alan tanımından yola çıkarak şiddetin kamusal veya özel alan fark etmeksizin her yerde gerçekleşebileceği söylenebilir. Şiddet tanımında ifade edilen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik davranış ve tutumlardan ne anlaşılması gerektiği ise açık bir şekilde anlaşılamamaktadır. Hatta bu davranış ve tutumların "*tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfî engellenmesini*" de içereceği belirtilerek şiddet kavramının tanımı daha karmaşık hâle getirilmiştir. Kanaatimizce kanun koyucu, tehdit, baskı ve özgürlüğün keyfî engellenmesini fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik davranış ve tutumlara örnek olarak saymıştır. Bu örnekler ise şiddet teşkil edecek davranışların hangi ağırlıkta olması gerektiğine ilişkin yol gösterici bir nitelik taşımaktadır. Tehdit, baskı ve özgürlüğün keyfî olarak engellenmesinin ortak noktası, "*kişinin iradesini fesada uğratan davranışlar*" olmalarıdır. O hâlde fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik, sözlü davranış ve tutumların şiddet teşkil edebilmesi, kişinin iradesini fesada uğratabilecek nitelikte olmalarına bağlıdır. Başka bir deyişle, bir davranış veya tutumun şiddet olarak adlandırılabilmesi için kişinin iradesine etki edebilmesi, onun özgürce karar verme gücünü kısıtlaması gerekmektedir.

6284 sayılı Kanun'da şiddete maruz kalan ya da şiddete maruz kalma tehlikesi içinde bulunan şahısları korumak ve şiddeti önlemek amacıyla, koruyucu ve önleyici olmak üzere iki tür tedbire yer verilmiştir. Koruyucu tedbir kararlarının muhatabı şiddet mağduru olup, bu kararlar şiddet mağdurunun korunması amacıyla verilir. Önleyici tedbir kararları ise şiddeti önlemek veya şiddetin tekrarlanmasına engel olmak amacıyla verilir. Bu kararların muhatabı ise şiddet uygulayandır. Öğretide koruyucu ve önleyici tedbirlerin geçici hukuki koruma tedbiri olduğu ileri sürülmekle birlikte, kanaatimizce bu tedbirler bazı özellikleri itibarıyla geçici hukuki koruma tedbirlerinden ayrılmaktadır. Koruyucu ve önleyici tedbirler hususundaki kararın her zaman yargı organlarınca verilmemesi (mülkî amir veya kolluk amiri tarafından karar verilen durumlar); bu tedbirlere karşı itiraz yolunun açık, istinaf veya temyiz yolunun kapalı olması bu özelliklerdendir. Koruyucu ve önleyici tedbirleri geçici hukuki koruma tedbirlerinden ayıran bir başka özellik ise, bu tedbirlerin yalnızca taraflarca değil; herkes tarafından istenebilecek olmasıdır. Ayrıca koruyucu veya önleyici tedbir talep etmekteki amaç, yargılama konusunu güvence altına almak değildir. Zira 6284 sayılı Kanun'da yer alan koruyucu ve önleyici tedbirlerin geçmişte açılmış ya da gelecekte açılacak davalarla bir bağı bulunmamaktadır. 6284 sayılı Kanun'da önleyici tedbir olarak

sayılan tedbirler; CMK'da adli kontrol ve TCK'da güvenlik tedbirleri kapsamında sayılan yükümlülüklerin bir kısmıyla benzer niteliktedir. Ancak CMK'da düzenlenen söz konusu koruma tedbirleri ancak kuvvetli suç şüphesi ve tutuklama nedenlerinin olması durumunda uygulanırken, 6284 sayılı Kanun'da yer alan önleyici tedbirlerin uygulanması için basit suç şüphesi dahi aranmamakta, şiddet uygulanması veya şiddet uygulanma tehlikesinin bulunması yeterli kabul edilmektedir. Bu nedenle koruyucu ve önleyici tedbirlerin hukuki niteliğinin ceza muhakemesi hukuku bağlamında koruma tedbiri olduğu da söylenemez. Keza sadece yükümlülüklerin benzer olması, güvenlik tedbirleri ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin hukuki niteliklerinin aynı olduğunu göstermez. Zira güvenlik tedbirleri işlenen bir suçtan ötürü kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın, suç işleyen kişi hakkında veya suçun konusuyla ya da suçta kullanılan araçla ilgili olarak uygulanan, koruma ve iyileştirme amacını taşıyan ceza hukuku yaptırımlarıdır. Koruyucu ve önleyici tedbirler ise bir ceza hukuku yaptırımı değildir.

6284 sayılı Kanun'da yer alan tedbirler aracılığıyla mağdur, şiddet tehlikesinden korunmaya ve şiddet önlenmeye çalışılmıştır. Bu tedbirler hususunda herkes talepte bulunabilir. Zira şiddet tehlikesi tüm toplumu ilgilendiren ve derhal müdahale edilmezse telafisi imkânsız zararlara yol açabilecek bir durumdur. Talep üzerine veya resen olmak üzere tedbirler hususunda karar vermeye yetkili olan üç makam bulunmaktadır. Bu makamlar, alınacak tedbir kararının niteliğine göre değişmekle birlikte mülkî amir, aile mahkemesi hâkimi ve kolluk amiridir. Üstelik önleyici tedbirlere uymayan kişi, aile mahkemesi hâkimi kararıyla zorlama hapsine tabi tutulur. Yani burada söz konusu makamların kamu gücü kullanması söz konusudur. O hâlde suça yönelik başlangıç şüphesi olmasa dahi kamu gücü kullanılarak tek yanlı irade açıklamasıyla hukuki etkisini meydana getiren ve tehlikenin önlenmesi amacıyla uygulanan 6284 sayılı Kanun'un "*koruyucu ve önleyici tedbirlerini*" idari tedbirler veya diğer adıyla önleme tedbirleri şeklinde nitelendirebiliriz. Şayet koruyucu ve önleyici tedbirlere yalnızca tarafların talepleri doğrultusunda başvurulsaydı nitelendirmemiz farklı olabilirdi. Ancak burada mülkî amir, aile mahkemesi hâkimi veya kolluk amiri (gecikmesinde sakınca bulunan istisnai hâller bakımından) doğrudan doğruya kamu gücünü kullanmaktadır.

Çalışmamızda 6284 sayılı Kanun kapsamında hakkında verilen önleyici tedbir kararlarına aykırı davranan kişiye uygulanan zorlama hapsinin hukuki niteliği de ele alınmıştır. Zorlama hapsi, işlenen bir suç karşılığında uygulanan ceza hukuku yaptırımı değildir. Öğretide bu hapsin disiplin hapsi niteliğinde olduğu ileri sürülmüştür. CMK'da

disiplin hapsi tanımlanmıştır; ancak mevzuatımızda tazyik hapsine ilişkin bir tanım bulunmamaktadır. Bu nedenle mevzuatımızdaki disiplin ve tazyik hapsine ilişkin örnekler incelenmiştir. Örneklerden hareketle, disiplin hapsi kararının kısmi bir düzeni koruma amacına matuf olarak, tazyik hapsi kararının ise belli bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak amacıyla verildiğini söylemek mümkündür. O hâlde disiplin hapsi ve tazyik hapsi arasında amaç bakımından bir fark ortaya çıkmaktadır. Bu amaç dikkate alındığında, disiplin hapsi ve tazyik hapsi arasındaki diğer fark infaz bakımından doğmaktadır. Başka bir deyişle, tazyik hapsinde, kişi daha sonra yükümlülüğünü yerine getirirse serbest bırakılacaktır. Ancak disiplin hapsinde kişi kısmi bir düzene aykırı davrandığı için (örneğin; duruşmanın düzenin bozma ve düzeni bozmama ihtarına uymama fiili) hapsedilmektedir. Bu kişinin daha sonra o düzene uygun davranacağını beyan etmesi düzenin sağlanması amacını gerçekleştirmeyecektir. Dolayısıyla disiplin hapsi kararının süresi sona erene kadar kişinin tahliye edilmesi mümkün olmayacaktır. Bu çerçevede, 6284 sayılı Kanun m. 13'te belirtilen zorlama hapsi ifadesi her önleyici tedbirin amacı doğrultusunda değerlendirilmelidir. Tedbirin amacı yükümlülüklerini yerine getirmeyen kişiyi yükümlülüklerine uygun davranmaya zorlamaksa; uygulanan hapis tazyik hapsi niteliğinde kabul edilip, kişi yükümlülüklerini yerine getirirse tazyik hapsinin süresi sona ermemiş olsa bile tahliye edilmelidir. Ancak tedbirin amacı kısmi bir düzeni korumak ise uygulanan hapis disiplin hapsi olarak adlandırılmalı ve kişi düzene uygun davranacağını beyan etse bile disiplin hapsinin süresi sona ermeden serbest bırakılmamalıdır.

Çalışmamızda ceza ve ceza muhakemesi hukukuna ilişkin araçlar varken neden 6284 sayılı Kanun'a ihtiyaç duyulduğu da ele alınmıştır. Bu bağlamda ceza ve ceza muhakemesi hukukunun amaçları ile 6284 sayılı Kanun'un amaçları arasındaki temel farkın ne olduğu ve 6284 sayılı Kanun'un neden yürürlüğe konulduğu açıklanmıştır. Ceza hukuku, toplumsal düzeni bozan haksızlık içeriği ağır nitelikteki fiilleri suç olarak nitelendirir ve ceza hukukuna özgü yaptırımlar aracılığıyla suçlu kişiyi ıslah etmeyi, toplumun geri kalanında devletin ceza hukuku yaptırımları ile müdahalede bulunacağına dair ibret etkisi oluşturmayı amaçlar. Ancak ceza hukukunun bu amaçlarını tek başına gerçekleştirmesi mümkün değildir. İşlenen suç sebebiyle maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ancak ceza muhakemesi hukuku ile gerçekleşebilir. Şiddetin aynı zamanda suç teşkil ettiği durumlarda CMK ve ceza muhakemesine ilişkin diğer hukukî düzenlemelerde yer alan hükümler de uygulanabilir hâle gelmektedir. 6284 sayılı Kanun'da yer alan doğrudan doğruya mağduru korumaya yönelik düzenlenen "*koruyucu tedbirler*" kural olarak TCK (istisna: TCK m. 227/8) ve CMK'da yer

almamaktadır. Başka bir deyişle, TCK ve CMK ancak şüpheli/sanığa uygulanan hükümler aracılığıyla dolaylı olarak mağduru korumaktadır. Ayrıca suç teşkil etmese bile, bir davranış şiddet olarak nitelendirilebiliyorsa, 6284 sayılı Kanun gereğince şiddet uygulayan hakkında önleyici tedbir kararı verilebilir. Dolayısıyla 6284 sayılı Kanun sayesinde, şiddet fiili suç teşkil etmese bile önleyici tedbirler aracılığıyla şiddetle mücadele edilebilmektedir. Üstelik bazı durumlarda şiddet suç teşkil etse bile önleyici tedbirlere olan ihtiyaç devam edebilir. Bu husus her olay bakımından ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

Çalışmamızda koruyucu ve önleyici tedbir kararları verilirken ortaya çıkabilecek yetki sorunları da incelenmiştir. Bu bağlamda iki husus irdelenmiştir. İlk husus, şiddet mağdurunun çocuk olması durumunda, ÇKK'da belirtilen koruyucu ve destekleyici tedbirlere çocuk mahkemesi hâkiminin mi yoksa tedbirin niteliğine göre mülkî amir veya aile mahkemesi hâkiminin mi karar vereceğidir. Zira şiddet mağduru çocuk aynı zamanda ÇKK uyarınca korunma ihtiyacı olan çocuktur. Kanaatimizce ÇKK bakımından korunma ihtiyacı olan çocuk kavramı, yalnızca şiddet mağduru çocukları kapsamına alan bir kavram değildir. Söz gelimi aile üyeleri vefat ettiği için sokakta yaşayan çocuk da korunma ihtiyacı olan çocuk kavramı kapsamında değerlendirilebilir. Oysa 6284 sayılı Kanun doğrudan doğruya "*şiddet*" esas alınarak düzenlenmiş bir kanundur. Dolayısıyla şiddet mağduru çocuk ise ÇKK genel, 6284 sayılı Kanun özel niteliktedir. Bu nedenle şiddet mağdurunun çocuk olduğu olaylarda 6284 sayılı Kanun'un uygulanması gerektiğini, dolayısıyla koruyucu ve destekleyici tedbirler hususunda karar verecek mahkemenin de tedbirin niteliğine göre "*mülkî amir*" veya "*aile mahkemesi*" olduğunu düşünmekteyiz.

Tedbirlerde yetki sorununda incelediğimiz ikinci husus ise, şiddet fiilinin aynı zamanda suç teşkil ettiği olaylarda ceza hukuku devreye girdikten sonra 6284 sayılı Kanun'da yer alan tedbirlerin uygulanıp uygulanamayacağıdır. Söz konusu durumda 6284 sayılı Kanun'da yer alan tedbirlerin uygulanabileceğini varsayarsak, ceza hukuku devreye girdikten sonra bu tedbirler hususunda hangi mahkemelerin karar vermeye yetkili olacağı da çalışmamızda incelenmiştir. Kanaatimizce şiddet fiilinin aynı zamanda suç teşkil ettiği hâllerde; fiili imkân, gereklilik ve hukukî bir işlevi bulunduğu sürece şiddet uygulayan hakkında hem 6284 sayılı Kanun'da yer alan önleyici tedbirler uygulanabilir hem de bu kişi hakkında yapılan soruşturma/kovuşturma kapsamında ceza ve ceza muhakemesi hukukuna özgü tedbirler uygulanabilir. Burada ceza hukuku devreye girse bile şartlarının varlığı hâlinde aile mahkemesi hâkiminin önleyici tedbirler hususunda karar verebilme yetkisi devam etmektedir. Aynı husus koruyucu tedbirler bakımından da geçerlidir. Şiddet

mağdurunun aynı şiddet fiili sebebiyle suç mağduru da olduğu durumlarda mülkî amir veya aile mahkemesi hâkimince koruyucu tedbir kararı verilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.

Şiddetin aynı zamanda suç teşkil ettiği durumlarda ceza soruşturmasını müteakiben kamu davasının açılması hâlinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının söz konusu davaya katılma hakkına sahip olup olmadığı, bu hakka sahipse açılan davalardan haberdar edilip edilmeyeceği de çalışmamızda incelenmiştir. 6284 sayılı Kanun'da kadın, çocuk ve aile bireylerine uygulanan şiddet nedeniyle açılan ceza davalarına Bakanlığın katılabileceği ifade edilse de Bakanlığın davadan haberdar edilip edilmeyeceğine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu hususta Yargıtay dairelerinin farklı uygulamalar ortaya koyması nedeniyle konu YİBBGK tarafından incelenmiştir. YİBBGK, 6284 sayılı Kanun uyarınca Bakanlığın davaya katılma konusunda takdir yetkisine sahip olduğu; ancak mahkemenin, Bakanlığı davadan haberdar etme yükümlülüğünün olmadığına karar vermiştir. Zira 6284 sayılı Kanun m. 20'de Bakanlığın gerekli görmesi hâlinde davaya katılabileceği öngörülmüştür. Keza 6284 sayılı Kanun m. 10 hükmü ile ilk derece mahkemesince hüküm kurulmadan önce verilen tedbir kararlarının Bakanlığa duyurulmasının amaçlandığı, bu nedenle mahkemenin Bakanlığa bildirim yapma yükümlülüğünün olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca kanuni katılmanın düzenlendiği diğer kanunlarda ihbar yükümlülüğünün özel olarak düzenlendiği, dolayısıyla 6284 sayılı Kanun kapsamında Bakanlığa ihbar yükümlülüğünün düzenlenmemesinin kanun koyucunun bilinçli tercihi olduğu kararın gerekçesinde belirtilmiştir. Kanaatimizce YİBBGK kararı üç yönden isabetli değildir. İlk olarak, 6284 sayılı Kanun'da katılma usulü hakkında bir düzenlemenin yer almaması, Bakanlığın davadan haberdar edilmeyeceğini göstermemektedir. 6284 sayılı Kanun'da özel bir düzenleme yapılmamışsa, o konuyu düzenleyen genel kanun hangisiyse ona başvurulmalıdır. Bu bağlamda katılma usulünün düzenlendiği CMK'daki hükümlere başvurulmasının daha uygun bir çözüm olduğunu düşünmekteyiz. Başka bir ifadeyle, diğer özel kanunlardaki benzer hükümlerden yola çıkarak "*sınırlayıcı*" bir yorum yapılmamalıdır. İkinci olarak, 6284 sayılı Kanun'da Bakanlığa verilen katılma yetkisinin amacı ile diğer özel kanunlarda çeşitli kurum ve kuruluşlara verilen katılma yetkisinin amacı birbirinden farklıdır. 6284 sayılı Kanunla Bakanlığa davaya katılma yetkisinin verilmesinin amacı, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet olaylarında, kamu vicdanının muhakemede temsil edilmesini sağlamaktır. Diğer özel kanunlarda çeşitli kurum ve kuruluşlara katılma yetkisinin verilme amacı ise kimi zaman bazı suç tiplerinin muhakemesinde gereken özel veya teknik bilgi ihtiyacının karşılanması,

kimi zaman o sektörle ilgili olan düzenleyici ve denetleyici kurullara da söz hakkı verilmesinin sağlanmasıdır. O hâlde diğer özel kanunlarda yer alan katılma usulüne ilişkin hükümlerden yola çıkarak 6284 sayılı Kanunla bir karşılaştırma yapmak yerinde olmayacaktır. Son olarak, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet olaylarında mağdur çoğunlukla hayatının özel alanında şiddete maruz kalmakta ve bu olayın resmî makamlara yansıtılması kolay olmamaktadır. Başka bir deyişle, söz konusu olaylarda mağdur kendi haklarını koruyamadığı için devlet eliyle korunmaya ihtiyaç duymaktadır. Pek çok olayda resmî makamlara başvurulduktan sonra bile mağdura uygulanan baskı ve tehditler devam etmekte, devlet tarafından mağdura bir avukat atanması da yeterli olmamaktadır. Bu nedenle şiddet veya şiddet tehlikesi ortaya çıktıktan sonraki her aşamada Bakanlığın olayı takip etmesi gerekmektedir. Kısaca belirtmek isteriz ki, kadın, çocuk ve aile bireylerine uygulanan şiddetin suç teşkil ettiği durumlarda açılan ceza davalarına katılma hususunda Bakanlığın davadan haberdar edilmesinin gerekli olduğunu düşünmekteyiz. Zira Bakanlığın davadan haberdar edilip edilmeyeceğine ilişkin 6284 sayılı Kanun ve Uyg. Yön.'de açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bu durumda mevcut kanuni düzenlemeler sınırlayıcı bir şekilde yorumlanmamalı, 6284 sayılı Kanun'un yürürlüğe konulma amacı ve ülkemizin uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleri göz önüne alınarak yorum yapılmalıdır. Ayrıca en kısa sürede ülkemizin İstanbul Sözleşmesi'nden doğan yükümlülükleri de dikkate alınarak, 6284 sayılı Kanun'da Bakanlığın katılma usulünü açık bir şekilde ortaya koyan yeni bir düzenleme yapılmalıdır. Aksi takdirde hakkaniyete aykırı uygulamaların ortaya çıkmasının yanı sıra, bu durum GREVIO raporlarına olumsuz bir şekilde yansıyacak ve ülkemiz hakkında ihlal kararları verilebilecektir.

Tezimizde son olarak adil yargılanma hakkının unsurlarından olan "*suçsuzluk karinesi*" ve "*gerekçeli karar hakkı*"nın 6284 sayılı Kanun'a ilişkin tedbir kararlarında uygulanıp uygulanmayacağı değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, öncelikle, 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarında şiddet uyguladığı iddia edilen kişi hakkında doğrudan doğruya "*şiddet uygulayan*" ifadesinin kullanılmasının bu kişinin suçsuzluk karinesine halel getirip getirmeyeceği incelenmiştir. Suçsuzluk karinesi, ceza yargılamasının yanı sıra ceza yargılamasıyla eş zamanlı olarak yürütülen hukuk yargılamaları, disiplin işlemleri ve diğer yargılamalarda da geçerli olan bir ilkedir. Bu nedenle 6284 sayılı Kanun kapsamında yürütülen tedbir yargılamasına konu fiil hakkında aynı zamanda bir ceza soruşturması veya kovuşturması yürütüldüğü durumlarda, tedbir kararları bakımından da suçsuzluk karinesi geçerli olmalıdır. Başka bir anlatımla, ceza soruşturması veya kovuşturmasına konu olan

fiilin aynı zamanda şiddet teşkil ettiği ileri sürülüyorsa, tedbir kararını veren merciin suçsuzluk karinesini ihlal etmemek için dikkatli ve özenli davranması gerekmektedir. Oysa uygulamada tedbir kararını veren mercilerin bu hususta gereken dikkat ve özeni göstermediği, tedbir kararlarında şiddet uyguladığı iddia edilen kişi hakkında doğrudan doğruya "*şiddet uygulayan*" ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Bu uygulama suçsuzluk karinesine halel getirecek niteliktedir. Kanaatimizce tedbir kararlarında "*şiddet uygulayan*" tabiri şablon olarak kullanılmamalı, "*şiddet uyguladığı iddia edilen veya şiddet uygulama tehlikesi bulunan ya da aleyhine tedbir istenen*" gibi kavramlar tercih edilmelidir.

6284 sayılı Kanun'un en çok eleştirilen yönlerinden biri tedbir kararlarının verilmesinde izlenen usuldür. Zira Kanun'da şiddet mağduru hakkında koruyucu tedbirlere karar verilebilmesi için delil veya belge aranmayacağı açık bir şekilde belirtilmiştir (m.8/3). Ancak Kanun, önleyici tedbirler bakımından aynı usulün uygulanacağına ilişkin bir hüküm içermemektedir. Bu doğrultuda, önleyici tedbirler hususunda karar verilirken delil veya belge aranabilecektir; hatta aranmalıdır. Ancak önleyici tedbir kararlarının "*geciktirilmeksizin*" verilmesi gerekir. Zira 6284 sayılı Kanun'un etkili ve süratli bir şekilde şiddet mağdurunu korumak ve şiddeti önlemek amaçlarının gerçekleştirilebilmesi, tedbir kararlarının geciktirilmeksizin verilmesine bağlıdır. Kanaatimizce, kanun koyucu 6284 sayılı Kanun m. 8/3'te yer alan düzenlemeyle bilhassa ev içi şiddet olaylarında yaşanan ispat sorunlarını göz önüne almıştır. Zira kişinin ev içinde maruz kaldığı şiddeti ispat edebilmesi oldukça güçtür. Söz gelimi aile üyelerinden birinin kendisini öldürmekle tehdit ettiği kişinin bu olayı ispat etmesi neredeyse imkânsızdır. Keza eşinin cinsel şiddetine maruz kalan kişinin yaşadıkları konusunda delil veya belge göstermesi genellikle mümkün olmamaktadır. Bu hususları gözeten kanun koyucu, şiddet tehlikesinden kurtulup yetkili mercilere başvuran kişinin delil veya belge olmaması gerekçesiyle geri çevrilmemesi için söz konusu hükme yer vermiştir. Ancak söz konusu hükmün kötüye kullanılması da mümkündür. Bu nedenle uygulayıcıların titiz bir inceleme yapması gerektiğini düşünmekteyiz. Bilhassa temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması sonucunu doğuran önleyici tedbirler hususunda ve önleyici tedbirlere uyulmaması hâlinde zorlama hapsine karar verilmesinde yetkili mercilerin dikkatli ve özenli bir şekilde karar vermeleri gerekmektedir. Her ne kadar yetkili mercilerin dikkatli ve özenli bir şekilde karar vermeleri gerekse de, 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarında veya itiraz üzerine verilen kararlarda, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan "*gerekçeli karar hakkı*"nın ihlali sonucunu doğuran uygulamaların bulunduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızda gerekçeli karar hakkı bakımından tedbir kararlarının verilmesinde ve bu kararlara karşı yapılan itirazlarda izlenmesi gereken usul, koruyucu ve önleyici

tedbirler açısından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Kanaatimizce koruyucu tedbir kararlarının verilmesi aşamasında "*acil müdahale*" olgusunun varlığı nedeniyle gerekçe bakımından daha esnek davranılabilir. Tedbirler uygulanmadığı takdirde telafisi güç veya imkânsız zararların doğabileceği hususunda en ufak bir şüphe varsa, soyut mağdur beyanına dayalı olarak bile koruyucu tedbirlere karar verilebilir. Zira Kanun'da da koruyucu tedbir kararlarının verilmesinde delil veya belge aranmayacağı belirtilmiştir. Ancak karar mercileri "*acil müdahale*" olgusu ile "*hakkın kötüye kullanılması*" ihtimalleri arasındaki dengeyi gözetmeyi ihmal etmemelidir. Koruyucu tedbir kararlarına itiraz aşamasında ise; mağdur olduğunu iddia eden kişinin zaten koruma altında olduğu, bu nedenle aciliyet unsurunun ortadan kalktığı göz önünde tutulmalı, itiraz edenin sunduğu delil veya belgeler araştırılmalıdır. Bu araştırmalar yapıldıktan sonra itiraz merciince gerekçe oluşturulmalıdır. Elbette herhangi bir delil veya belge ileri sürülmeksizin koruyucu tedbirlere itiraz edilmesi durumunda itiraz merci, verilen ilk tedbir kararına atıf yaparak itirazı reddedebilecektir. Önleyici tedbirler hususunda ise karar verilirken delil veya belge aranması gerektiğini düşünmekteyiz. Zira şiddete maruz kalma yönünde soyut bir beyandan hareketle önleyici tedbir kararı verilmesi adil yargılanma hakkının bir unsuru olan gerekçeli karar hakkını ihlal edecektir. Bu bağlamda AYM'nin "*acil müdahale*" olgusu nedeniyle önleyici tedbir kararlarının gerekçesi bakımından esnek davranılabileceğine ilişkin görüşüne katılmamaktayız. Zira şiddet uyguladığı iddia edilen kişiye tatbik edilen önleyici tedbirler, bu kişinin hak ve hürriyetlerine sınırlamalar getirmektedir. Kanaatimizce yalnızca şiddete maruz kaldığını iddia eden kişinin soyut beyanlarından yola çıkarak önleyici tedbir kararı verilmesi, şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin gerekçeli karar karar hakkını ihlal edecektir. Şiddet iddiasının soyut beyana dayandığı olaylarda yapılması gerekenin, şiddete maruz kaldığını iddia eden kişi hakkında koruyucu tedbirler uygulanması olduğunu düşünmekteyiz. Böylece şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin tehlikeliliği devam etse bile, şiddet mağduru devletin koruması altında olduğundan tehlikeden korunmuş olacaktır. Ancak burada mağdur olduğunu iddia eden kişinin devlet tarafından etkili bir şekilde korunmasının önemi vurgulanmalıdır. Önleyici tedbirlere veya zorlama hapsine itiraz aşamasında ise aciliyet unsuru ortadan kalktığından, itiraz eden kişinin öne sürdüğü delil, belge ve beyanlar titizlikle incelenmelidir. Aksi takdirde itiraz edenin gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiş olacaktır.

Ezcümle bu çalışma ile 6284 sayılı Kanun ve bu kanunun ceza muhakemesi hukukundaki etkileri ortaya koyulmuştur. Neticede kaynağı İstanbul Sözleşmesi olmasına rağmen 6284 sayılı Kanun'un Sözleşme ile bağdaşmayacak bir şekilde uygulandığı, benzer olaylar üzerine verilen mahkeme kararlarında yeknesaklığın sağlanamadığı tespit edilmiştir.

Bu sorun Kanun'da açık ve anlaşılır bir dil kullanılmamasından ileri gelmektedir. Söz konusu sorunun bir başka sebebi ise, uygulayıcıların ülkemizin tarafı olduğu uluslararası sözleşmelere vâkıf olmamasıdır. Kanaatimizce ilk olarak Kanun'da açık bir şekilde ifade edilmeyen kavramların içeriğinin özenli bir şekilde ifade edilmesi sağlanmalıdır. Söz gelimi şiddet kavramı, sınırlarıyla birlikte ortaya koyulmalı, bu kavramın anlamı farklı yorumlara açık olmaktan uzaklaştırılmalıdır. Başka bir ifadeyle, Kanun'un aceleyle hazırlanmış izlenimi uyandıran metni yeniden gözden geçirilmelidir. Ancak bu işlem yapılana kadar, hakkaniyete aykırı uygulamaların önüne geçmek amacıyla, Kanun uygulanırken tereddütte kalınan durumlarda İstanbul Sözleşmesi'nin ilgili hükümleri dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

Akad, Mehmet/ Vural Dinçkol, Bihterin /Bulut, Nihal, Genel Kamu Hukuku, Der Yayınları, 12. Baskı, İstanbul 2016.

Akbulut, Berrin, "*6284 Sayılı Kanun'da Şiddet ve İstanbul Sözleşmesi'nin TCK Açısından Değerlendirilmesi*", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 16, 2014, (s. 141-177) (**Akbulut**, 6284 Sayılı Kanun).

Akbulut, Berrin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 6. Baskı, Ankara 2019 (**Akbulut**, Genel Hükümler).

Akduman, İrem/Ünsalver, Barış/Cavlak, Mehmet/Oral, Gökhan/Cansunar, F. Nuray, "*Takipçi Tacizcilik, Adli Psikiyatri Dergisi*", C. 3, S. 3-4, 2006, (s. 25-33).

Akın, Merve, "*Aile İçi Şiddet*", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 71, S. 1, 2013, (s. 27-41).

Akıncı, Şahin, Roma Hukuku Dersleri, Sayram Yayınları, Konya 2011.

Akıntürk, Turgut/Ateş Karaman, Derya, Türk Medeni Hukuku (Aile Hukuku), C. 2, Beta Yayınları, 16. Baskı, İstanbul 2014.

Akkaş, Ahmet Hulusi, Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Mercileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi, Adalet Yayınları, Ankara 2016.

Akkaya Şahin, Gülay, "*Aile İçi Şiddet Kavramı ve Aile İçi Şiddetin Uluslararası ve Ulusal Hukuki Düzenlemelerdeki Yeri*", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.

Akyılmaz, Gül, "*19. ve 20. Yüzyıl Osmanlı Kanunlaştırma Hareketlerinde Kadının Hukuki Durumuna İlişkin Düzenlemeler*", Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.1, C. 2, (s. 185-227).

Akyılmaz, Gül, İslâm ve Osmanlı Hukukunda Kadının Statüsü, Göksu Matbaa, Konya 2000 (**Akyılmaz**, Kadının Statüsü).

Akyüz, Emine, Çocuk Hukuku, Pegem Akademi Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2013.

Anayurt, Ömer, Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Seçkin Yayınları, 17. Baskı, Ankara 2017.

Artuk, M. Emin/Alşahin, M. Emin, Kriminoloji, Adalet Yayınevi, Ankara 2017.

Artuk, M. Emin/Gökcen, Ahmet/Alşahin, M. Emin/Çakır, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 11. Baskı, Ankara 2017.

Atar, Yavuz, Türk Anayasa Hukuku, Seçkin Yayınları, 12. Baskı, Ankara 2018.

Atay, Ender Ethem, Hukuk Başlangıcı, Gazi Kitabevi, 5. Baskı, Ankara 2017.

Ateş, Mustafa, "*4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Bu Kanundaki Değişiklikler Üzerine Düşünceler*", Ankara Barosu Dergisi, S.3, 2007, (s. 161-172).

Ayan, Sezer, Aile ve Şiddet, Ütopya Yayınevi, Ankara 2010.

Aydın, M. Âkif, Osmanlı Aile Hukuku, Klasik Yayınları, İstanbul 2017 (**Aydın**, Aile).

Aydın, M. Âkif, Türk Hukuk Tarihi, Beta Yayıncılık, İstanbul 2017 (**Aydın**, Tarih).

Bacaksız, Pınar, "*6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının Korunması*", Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması, Edit. Centel, Nur, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2013, (s. 13-37).

Bakırcı, Kadriye, "*İstanbul Sözleşmesi*", Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 2015, (s. 133-204).

Bekri, M. Nedim, "*Gerekçeli Karar Hakkı*", Ankara Barosu Dergisi, S. 3, 2014, (s. 203-228).

Bilican Gökkaya, Veda, Toplumsal Cinsiyet ve Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2018.

Birtek, Fatih, Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, Adalet Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2017.

Bölükbaşı, Özge, "*6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması*", Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Erzincan 2014.

Börü, Levent, "*Kadına Karşı Şiddette Arabuluculuk Kurumuna İlişkin Bazı Değerlendirmeler*", TBB Dergisi, Özel Sayı, 2017, (s. 173-198).

Centel, Nur, "*Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde 6284 Sayılı Yasa'nın Rolü*", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 2, 2013, (s. 39-43).

Centel, Nur/Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınları, 15. Baskı, İstanbul 2018.

Ceylan, Ebru, "*Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler*", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 109, 2013, (s. 13-54).

Cin, Halil/Akgündüz, Ahmet, Türk Hukuk Tarihi, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2011.

Cin, Halil/Akyılmaz, Gül, Türk Hukuk Tarihi, Sayram Yayınları, 5. Baskı, Konya 2013.

Çaltekin, Demet Aslı, "*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Opuz v. Türkiye Kararı*", Legal Hukuk Dergisi, C.10, S. 112, 2012, (s. 151-228).

Çelen, Ömer, "*Bir İştirak Şekli Olarak Yardım Etme (Asli Fail Yardım Eden Ayrımı)*", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, Konya 2015.

Çetinkol Çakmak, Kıvılcım, "*Eşleri Tarafından Şiddet Gören Kadınlar ve Bu Kadınlara Yönelik Alınan Tedbir Kararları: Aydın Örneği*", Aile İçi Şiddet ve Polis, Polis Akademisi Yayınları, Edit. Gül, Serdar Kenan, Ankara 2013, (s. 57-87).

Çınar, Ali Rıza, "*Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma*", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan, C. 21, Özel Sayı, 2019, (s. 2801-2836).

Çubukçu, Büşra Sevde, "*Kamu Davasına Zorunlu Katılma*", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2019.

Demırkır Ünlü, Müge, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddet, Legal Yayınları, İstanbul 2013.

Demirbaş, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 11. Baskı, Ankara 2018.

Devellioğlu, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2017.

Devrin, Şinasi Z., Ceza Hukuku (Vidal Magnol'un Türkçeye çevirisi), Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara 1946.

Doğan, İlyas, "*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde İnsan Haklarının Korunması*", İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları, Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015, (s. 377-407).

Doğan, İlyas, "*Avrupa Konseyi Çerçevesinde İnsan Haklarını Koruma Sistemi*", İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları, Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015, (s. 367-374).

Doğan, İlyas, "*BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi*", İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları, Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015, (s. 219-231).

Doğan, İlyas, "*Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi ve BM Şartı*", İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015, (s. 169-178).

Doğan, İlyas, İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları, Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015.

Doğan, İlyas/ Özdemir, Omca, "*Afrika'da İnsan Haklarının Gelişimi ve Koruma Mekanizmaları*", İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları, Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015, (s. 339-364).

Doğan, İlyas/Demirdal, M. Balkan, "*Adil Yargılanma Hakkı*", İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları, Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015, (s. 542-573).

Doğan, İlyas/Özdemir, Omca, "*Evlenme ve Aile Kurma Hakkı*", İnsan Hakları Hukuku, Astana Yayınları, Edit. Doğan, İlyas, Ankara 2015, (s. 669-678).

Doğan, Recep, "*Kadına Yönelik Şiddetin Bir Türü Olarak Israrlı Takip (Stalking) Kavramı ve Suçu*", Ankara Barosu Dergisi, 2014, (s. 135-154).

Donuk, Abdülkadir, "*Çeşitli Topluluklarda ve Eski Türklerde Aile*", Tarih Dergisi, S. 33, 1982, (s. 147-168).

Dost, Süleyman, "*Milletlerarası Hukukta Mütekabiliyet İlkesi*", Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, S. 2, 2015, (s. 1-37).

Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir, Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku, C. 1, Der Yayınları, 14. Baskı, İstanbul 2016.

Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan/Gümüş, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku (Aile Hukuku), C.3, Filiz Kitabevi, 9. Baskı, İstanbul 2014.

Dülger, İbrahim, "*Irza Geçme Suçunun Fail ve Mağdur Açısından Değerlendirilmesi*", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S.1-2, Milenyum Armağanı, (s. 217-235).

Ekinci, Ekrem Buğra, Osmanlı Hukuku, Arı Sanat Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul 2014.

Erdem, Mehmet, "*Aile İçi Şiddet ve 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun*", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 73, 2007, (s. 46-77).

Erdem, Mehmet, Aile Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara 2019.

Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 20. Baskı, Ankara 2016.

Feyzioğlu, Metin, "*Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 48, S.1-4, 1999, (s. 135-163).

Gençcan, Ömer Uğur, "*Çocuğun Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Korunması*", Terazi Hukuk Dergisi, C.9, S.100, 2014, (s. 486-498).

Gökalp, Özge Tuğçe, "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunda Kadın ve Şiddet*", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul 2014.

Gözler, Kemal, İnsan Hakları Hukuku, Ekin Yayıncılık, Bursa 2017.

Gözler, Kemal, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Ekin Yayınları, 20. Baskı, Bursa 2016.

Gültekin Akduman, Gülümser/Korkusuz, İrfan/Akduman, Barış, "*Yaşlı İhmali ve İstismarı*", Adli Psikiyatri Dergisi, C.3, S.2, 2006, (s. 3-8).

Günay, Mehmet, "*6284 sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler*", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 10, 2012, (s. 647-686).

Günindi Ersöz, Aysel, Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara 2016.

Günşen İçli, Tülin/Öğün, Aslıhan/Özcan, Nilüfer, Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu, T.C. Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara 1995.

Hafızoğulları, Zeki, Ceza Normu, Seçkin Kitabevi, Ankara 1987.

Hakeri, Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 22. Baskı, Ankara 2019.

Hatemi, Hüseyin, Aile Hukuku, On İki Levha Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2019.

Hatemi, Hüseyin, Aile Hukuku, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2019.

İmam Taberî, Taberî Tefsiri, C.1, Muhammet Ali es-Sâbûnî/Salih Ahmed Rıza (İhtisar ve Tahkik), Çev. Keskin, Mehmet, Millî Gazete, İstanbul 1995.

İnal, Tamer, "*AİHM Nezdinde Kişisel Başvuru Hakkı, Yaşama Hakkının İhlali ve Aile İçi Şiddet*", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S. 73-74, 2010.

Kalabalık, Halil, İnsan Hakları Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara 2015.

Karakaya, Ramazan, Uygulamada Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2018.

Karal, Dilek/Aydemir, Elvan, Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Sosyal Araştırmalar Merkezi, Usak Yayınları, Ankara 2012.

Karınca, Eray, Kız Doğursun Analar-Kadının Eş Şiddetinden Korunması, Bilgi Yayınevi, Ankara 2011 (**Karınca,** Kız Doğursun Analar).

Karınca, Eray, Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Şen Matbaa, Ankara 2010 (**Karınca,** Sorularla Kadın).

Karslı, Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, Alternatif Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul 2014.

Kılıçoğlu, Ahmet M., "*Aile İçi Şiddetin Medeni Hukuktaki Yansımaları*", Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet, Savaş Yayınevi, Edit. Kaya, Funda/Özdemir, Nadire/Uygur, Gülriz, Ankara 2014, (s. 105-112) (**Kılıçoğlu**, Aile İçi Şiddet).

Kılıçoğlu, Ahmet, M., Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2015.

Kılıçoğlu, Ahmet, M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, Ankara 2013 (**Kılıçoğlu**, Borçlar Genel).

Kırbaş Canikoğlu, Seher, "*Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat (İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun)*", Ankara Barosu Dergisi, S. 3, 2015, (s. 355-378).

Koca, Mahmut, "*İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanunun Değerlendirilmesi*", Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı, Adalet Yayınevi, Edit. Ünal, Akın/Kalkan, Arif, Ankara 2019, (s. 27-65) (**Koca**, 6284 Sayılı Kanun).

Koca, Mahmut, "*Temyiz Yolunda Davaya Katılma*", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 18, 2014, (s. 1-28) (**Koca**, Katılma).

Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, 11. Baskı, Ankara 2019.

Kocabıyık, Seda, "*Feminist Bakış Açısıyla Türk Medeni Kanunu*", Türk Hukukunda Kadın, Öztürk, Adalet Yayınları, Edit. Öztürk, Necla/Yarar, Güven/Arslan, Şule, Ankara 2017, (s. 41-57).

Koç, Ziya, Ceza Muhakemesinde Katılan, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2011.

Kudat, Ayşe, Al Kocayı Vur Sopayı, Doğan Kitap, İstanbul 2007.

Kunter, Nurullah, "*Tehlike Tedbiri Genel Teorisi ve Para Cezaları İçin İcrai ve İhtiyati Haciz*", İÜHFM, C. 34, S. 1-4, İstanbul 1969, (s. 17-41).

Kunter, Nurullah, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Kazancı Hukuk Yayınları, 7. Baskı, İstanbul 1981 (**Kunter**, Muhakeme).

Kutub, Seyyid, Fîzılâl-il Kur'an (Kur'an'ın Gölgesinde), C. 3, Çev. Bekir Karlıağa, M. Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler, Hikmet Yayınları, İstanbul 1968.

Kuyucu, Nisan, AİHM İçtihadında Ayrımcılık Yasağı Çerçevesinde Kadına Yönelik Şiddet, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.

Küçüktiryaki, Ahmet Yasin, Osmanlı Aile Hukuku, İz Yayıncılık, İstanbul 2017.

Mavili Aktaş, Aliye, Aile İçi Şiddet-Kadının ve Çocuğun Korunması, Elma Yayınevi, Ankara 2006.

Moroğlu, Nazan, "*Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi*", http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1169.pdf (E.T. 25.02.2019), (**Moroğlu**, Kadına Şiddet).

Moroğlu, Nazan, Kadınların İnsan Hakları Sözleşmesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2009.

Nuhoğlu, Ayşe, "*Sünnet ve Ceza Hukuku*", Nur Centel'e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2013, (s. 211-219).

Oğurlu, Yücel, "*Ceza Mahkemesi Kararının Disiplin Cezalarına Etkisi ve Sorunu "Ne Bis in İdem*" Kuralı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 52, S. 2, 2003, (s. 101-124).

Okuyan, Mehmet, "*Kadına Yönelik Şiddete Kur'an'ın Bakışı*", Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.23, 2007, (s. 93-134).

Öden, Merih, "*Türk Anayasa Hukukunda Devletin Kadınları Ev-İçi Şiddete Karşı Koruma Ödevi*", Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet, Kaya, Savaş Yayınevi, Edit. Funda/Özdemir, Nadire/Uygur, Gülriz, Ankara 2014, (s. 77-93).

Önder, Ayhan, Ceza Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992.

Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, 12. Baskı, Ankara 2019 (**Özbek/Doğan/Bacaksız**, Muhakeme).

Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 10. Baskı, Ankara 2019 (**Özbek/Doğan/Bacaksız**, Genel Hükümler).

Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Seçkin Yayınları, 13. Baskı, Ankara 2019 (**Özbek/Doğan/Bacaksız**, Özel Hükümler).

Özdamar, Demet, CEDAW Sözleşmesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009.

Özdamar, Demet, Türk Kadın Hukuku Mevzuatı, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara 2012.

Özdemir, Hayrunnisa/Ruhi, **Ahmet Cemal**, Çocuk Hukuku, Adalet Yayınları, Ankara 2012.

Özekes, Muhammet/Pekcanıtez, Hakan, Medeni Usûl Hukuku, C. 3, On İki Levha Yayıncılık, 15. Baskı, Edit. Pekcanıtez, Hakan/Özekes, Muhammet/Akkan, Mine/Taş Korkmaz, Hülya, İstanbul 2017.

Özen, Mustafa, Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2018.

Özer, Raziye, "*Şiddet Önleme İzleme Merkezleri*", Türk Hukukunda Kadın, Adalet Yayınları, Edit. Öztürk, Necla/Yarar, Güven/Arslan, Şule, Ankara 2017, (s. 151-162).

Özgenç, İzzet, "*Şiddet Uygulayan Kişinin Zorlama Hapsine Tabi Tutulması*", Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, C. 8, S. 97-98, (s. 59-61) (**Özgenç**, Zorlama Hapsi).

Özgenç, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel hükümler, Seçkin Yayınları, 15. Baskı, Ankara 2019 (**Özgenç,** Genel Hükümler).

Özgül Kalafat, Gökçesu, "*6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Tedbir Kararlarının Uygulanması*", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul 2019.

Özkan, Gizem, "*Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme*", Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S.1, 2017, (s. 533-564).

Öztan, Bilge, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, 6. Baskı, Ankara 2015.

Öztan, Bilge, Medeni Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, 38. Baskı, Ankara 2013.

Öztürk, **Bahri/Erdem, M. Ruhan,** Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Seçkin Yayınları, 18. Baskı, Ankara 2019.

Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Gezer, Özge Sırma/Saygılar Kırıt, Yasemin F./Alan Akcan, Esra/Özaydın, Özdem/Erden Tütüncü, Efser, **Villemin Altınok, Derya, Tok, Mehmet Can**, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Edit. Öztürk, Bahri, 13. Baskı, Ankara 2019.

Öztürk, Necla, "*Türk Hukukunda Kadına İlişkin Başlıca Düzenlemeler: Geçmişten Günümüze Genel Bakış*", Türk Hukukunda Kadın, Edit. Öztürk, Necla/Yarar, Güven/Arslan, Şule, Adalet Yayınları, Ankara 2017, (s. 1-39).

Parlak Börü, Şafak, "*Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye'nin Konumu*", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Özel Sayı, 2017, (s.43-63).

Pekcanıtez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet, Medeni Usûl Hukuku, Vedat Kitapçılık, 6. Baskı, İstanbul 2018.

Polat, Oğuz, Çocuk İstismarı I, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2017.

Polat, Oğuz, Klinik Adli Tıp, Seçkin Yayıncılık, 8. Baskı, Ankara 2017.

Polat, Oğuz, Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar, Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara 2017.

Polat, Oğuz, Şiddet, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2017.

Sağıroğlu, Mehmet Şerif, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, Legal Yayıncılık, İstanbul 2013.

Selçuk, Havva, "*Kadına Uygulanan Şiddetin Osmanlı Mahkeme Tutanaklarına Yansımaları*", Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi, S.1, C.1, (s.109-126).

Sevil, Ümran/Ünsal, Şenay, "*Yaşlılık, Yaşlı İstismarı ve İhmali*", Adli Bilimler Dergisi, C.2, S.4, 2003, (s. 17-22).

Sevil, Ümran/Yanıkkerem, Emre/Özkan, Sevgi/Er Güneri, Sezer, "*Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*", Dünyada Türkiye'de Kadın ve Şiddet, Nobel Akademik Yayıncılık, Edit. Korkmaz Murat/Demiray, Emine/Sevil, Ümran/Hablemitoğlu, Şengül/Taşkıran, Yavuz, Ankara 2015, (s. 565-627).

Soyaslan, Doğan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Yetkin Yayınları, 11. Baskı, Ankara 2016.

Soyaslan, Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Yetkin Yayınları, 11. Baskı, Ankara 2016 (**Soyaslan**, Muhakeme).

Soyer Güleç, Sesim, "*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Bakış Açısı ile Türkiye'de Aile İçi Şiddet ve Ayrımcılık*", Fasikül Dergisi, C. 2, S.10, 2010, (s. 30-32).

Sümer, Haluk H., Hukuka Giriş: Kavramlar ve Kurumlar, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2018.

Şahin, Cumhur, "*İstanbul Sözleşmesi'nin Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerindeki Etkisi*", Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, C. 8, S. 97-98, 2012, (s. 17-19).

Şahin, Cumhur/Göktürk, Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku I, Seçkin Yayıncılık, 10. Baskı, Ankara 2019.

Şener, Ülker, "*6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Ne Getiriyor?*", Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu, Mart 2012, s. 3, https://www.tepav.org.tr/upload/files/13330268091.6284_Sayili_Ailenin_Korunmasi_ve_Kadina_Yonelik_Siddetin_Onlenmesine_Dair_Kanun_Ne_Getiriyor.pdf (E. T. 14.07.2019).

Şık, Hüseyin, "*Suçsuzluk Karinesi*", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S.1, 2012, (s. 103-145).

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı-Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Elma Teknik Basım Matbaacılık, Ankara 2015 (Aile İçi Şiddet Araştırması 2015).

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Elma Teknik Basım Matbaacılık, Ankara 2009 (Aile İçi Şiddet Araştırması 2009).

Tezcan, Mehmet, "*Adli Kontrol*", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara 2012.

Tiryakioğlu, Emine Feyza, "*Türk Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması ve Devletin Pozitif Yükümlülükleri*", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara 2015.

Toroslu, Nevzat/Toroslu, Haluk, Ceza Hukuku Genel Kısım, Savaş Yayınevi, 21. Baskı, Ankara 2015.

Tozman, Önder, "*Suçsuzluk Karinesi: Türk Hukukundaki Sonuçları*", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 3-4, 2007, (s. 315-353).

Turgut, Bayram, "*Ceza Muhakemesinde Tanıkların Korunması*", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku bilim Dalı, İstanbul 2009.

Turla, Ahmet/Mutlu Yılmaz, Esmeray, "*Yaşlılıkta İstismar ve İhmal*", Adli Psikiyatri Dergisi, C.4, S.4, 2007, (s. 27-35).

Türkmen, Ahmet, "*Yeni Bir Hukuki Olgu Olarak Israrlı Takip ve Taciz (Stalking) ve Bunun Türk Medeni Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi*", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, Özel Sayı, 2009, (s. 1387-1434).

Uçar, M. Ali, Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası, Yetkin Yayınları, Ankara 2003.

Uğur, Hüsamettin, "*Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 Sayılı Kanunun Getirdikleri*", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 101, 2012, (s. 333-366).

Uygur, Gülriz, "*Kadına Yönelik Şiddeti Önlemede Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Önemi*", Dini Araştırmalar Dergisi, Kadın Özel Sayısı, (s. 209-227), 217.

Uygur, Gülriz, "*Toplumsal Cinsiyet ve Adalet*", Ankara Barosu Dergisi, S.4, 2015, (s.121-132).

Uygur, Gülriz/Çağlar Gürgey, İrem, "*Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları İhlali ve Bunun Bir Örneği Olarak Kadına Yönelik Şiddet*", Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet, Savaş Yayınları, Edit. Kaya, Funda/Özdemir, Nadire/Uygur, Gülriz, Ankara 2014, (s. 9-60).

Uyumaz, Alper/Akdağ, İdris, "*Türk Özel Hukukunda Şiddet ve Israrlı Takip Kavramı ile Israrlı Takip Mağdurunun Korunması*", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, S. 2, 2015, (s. 45-94).

Üçok, Coşkun/Mumcu, Ahmet/Bozkurt, Gülnihal, Türk Hukuk Tarihi, Turhan Kitabevi, Ankara 2015.

Ünal Özkorkut, Nevin, "*İslâm Hukukunda ve Osmanlı Uygulamasında Koca Şiddetine Karşı Kadının Başvurabileceği Hukuk Yolları*", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 65, C.1, 2016, (s. 231-247).

Ünver, Yener/Hakeri, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, C.1, Adalet Yayınları, 15. Baskı, Ankara 2019, s. 1 (**Ünver/Hakeri**, C.1);

Ünver, Yener/Hakeri, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, C.2, Adalet Yayınları, 15. Baskı, Ankara 2019 (**Ünver/Hakeri**, C.2).

Ünver, Yener/Hakeri, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, C.3, Adalet Yayıncılık, 15. Baskı, Ankara 2019 (**Ünver/Hakeri**, C.3).

Üzülmez, İlhan, "*Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları*", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 58, 2005, (s. 41-72).

Vatandaş, Celalettin, "*Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı*", İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi, S. 35, 2007, (s. 29-56) (**Vatandaş**, Toplumsal Cinsiyet).

Vatandaş, Celalettin, Aile ve Şiddet: Türkiye'de Eşler Arası Şiddet, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar 2003.

Yağcıoğlu, Ali Haydar, "*6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, Özel Sayı, 2017, (s. 913-966).

Yalçın Sancar, Türkân, Türk Ceza Hukukunda Kadın, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013.

Yenisey, Feridun, "*Uluslararası Sözleşmede Kadına Yönelik Şiddet Riskinin Değerlendirilmesi ve Türk Hukuku*", Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, C. 8, S. 97-98, 2012, (s. 10-13).

Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara 2019.

Yıldırım Güneri, Feride, "*Aile İçinde Kadına Yöneltilen Şiddet*", Evdeki Terör, Mor Çatı Yayınları, İstanbul 1996.

Yıldırım, Aysel, Sıradan Şiddet, Boyut Matbaacılık, İstanbul 1998.

Yıldırım, Celâl, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, C. 3, Anadolu Yayınları, İstanbul 1986.

Yılmaz, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Yetkin Yayınları, 10. Baskı, Ankara 2011.

Yüce, Turhan Tûfan, Ceza Hukuku Dersleri, C. 1, Şafak Basım ve Yayınevi, Manisa 1982.

Zencirkıran, Mehmet, Sosyoloji, Dora Yayıncılık, 6. Baskı, Bursa 2017.

Zorlu, Mehmet, "*1888-1889 Yıllarına Ait Samsun Şer'iyye Sicilinde Yer alan Belgelerin Tahlili*", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2012.

https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/

http://www.mevzuat.gov.tr/

https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tbmm_internet.anasayfa

https://www.un.org/en/sections/issues-depth/human-rights/

http://www.unicankara.org.tr/language/tr/ana-sayfa/

https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home

https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":["GRANDCHAMBER","CHAMBER"]}

http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1169.pdf

https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e

http://www.unicef.org.tr/basinmerkezidetay.aspx?id=2298

http://www.resmîgazete.gov.tr/

https://www.tepav.org.tr/tr/

https://sozluk.gov.tr/

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/

https://www.bbc.com/turkce

https://www.dw.com/tr/

http://www.sozluk.adalet.gov.tr/

https://kuran.diyanet.gov.tr/

http://www.kuranmeali.com/

http://www.kadisicilleri.org/

https://ailevecalisma.gov.tr/

https://www.adalet.gov.tr/

https://www.icisleri.gov.tr/

http://www.cte.adalet.gov.tr/